

Doktori (PhD) értekezés

Bende Zsófia

2026

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola

Bende Zsófia:

Kísérő nélküli kiskorúak Magyarországon

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

Prof. Dr. Halász Iván, PhD

.....

Budapest, 2026

Tartalomjegyzék

1. Köszönetnyilvánítás	6
2. Bevezetés	9
2.1. A témaválasztás oka és a tudományos kutatás időszerűsége	9
2.2. A tudományos kutatás bemutatása	11
2.2.1. A kutatás célja és vizsgálati módszere	11
2.2.2. Kutatási hipotézisek	16
3. Fogalmi és elméleti keretek	21
3.1. A fogalmi és elméleti keretek kijelölése	21
3.2. A migrációban érintett szereplők	33
3.3. A migráció és a hozzá kapcsolódó fogalmak a kísérő nélküli kiskorúak szempontjából...35	
3.4. A gyermek fogalma a migrációs kontextusban	36
3.5. A kísérő nélküli kiskorú fogalma	40
3.6. A gyermek mindenképp felett álló érdeke	53
4. A kísérő nélküli kiskorúak jellemzői és háttere	59
5. A kísérő nélküli kiskorúakkal kapcsolatos jogi, intézményi és szervezeti háttér	76
5.1. A szabályozási háttér	76
5.1.1. Nemzetközi jogi keretek	80
5.1.2. Az európai uniós jogi keretek	82
5.1.3. A magyar jogszabályi környezet	85
5.2. A szervezeti és intézményi háttér	87
5.2.1. Nemzetközi szervezetek	88
5.2.2. Európai uniós intézmények	97
5.2.3. Magyar állami szereplők	103
5.2.4. Civil és egyházi szervezetek	113
5.2.5. Finanszírozás, költségek, időbeli fejlődés	114
6. Közigazgatási és menekültügyi eljárások a kísérő nélküli kiskorúak esetében	118
6.1. A beutazás és tartózkodás jogi keretei	118
6.2. Az életkor meghatározása	120
6.3. A befogadási és menekültügyi eljárások	123
7. A kísérő nélküli kiskorúak állami ellátórendszere Magyarországon	143
7.1. Módszertani és szerkezeti szempontok	143
7.2. Egészségügyi és pszichoszociális ellátás	144

7.3. Oktatáshoz való hozzáférés	154
7.4. Elhelyezés, lakhatás és szociális biztonság	157
7.5. Munkavállalás és gazdasági önállósodás	164
8. Az empirikus kutatás eredményei és értelmezésük	167
8.1. A kvalitatív kutatás módszertani megalapozása	168
8.2. Az ellátórendszer alrendszereinek empirikus elemzése	172
8.2.1. Az egészségügyi és pszichoszociális ellátás működési mintázatai	172
8.2.2. Az oktatáshoz való hozzáférés és annak korlátai	173
8.2.3. Lakhatás és szociális stabilitás az intézményi gyakorlatban	175
8.2.4. A munkavállalás és gazdasági önállósodás feltételrendszere	176
8.2.5. A nagykorúvá válás	177
8.3. Intézményi koordináció	178
8.3.1. Állami és civil szereplők együttműködési mechanizmusai	179
8.3.2. Információáramlás és felelősségi viszonyok	182
8.3.3. Strukturális működés mintázatai	184
8.4. A „gyermek mindenképp felett álló érdeke” elvének érvényesülése	186
8.4.1. A normatív elv intézményi operacionalizálása	187
8.4.2. Jogi-eljárási dilemmák és döntési helyzetek	188
8.4.3. A gyermekvédelmi és migrációs racionalitás metszéspontjai	189
9. Következtetések és javaslatok	192
9.1. A kutatási kérdések megválaszolása	192
9.2. Közigazgatás-tudományi tanulságok	196
9.3. Fejlesztési irányok	198
9.4. További kutatási irányok	200
10. Új tudományos eredmények	202
11. Az értekezés konklúziója	206
12. Mellékletek	211
13. Irodalomjegyzék	214
14. A doktorjelölt szakmai önéletrajza	229
15. A doktorjelölt publikációs jegyzéke	231

Mottó

A mozgásban lévő gyermek mindenekelőtt gyermek.

1. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönöm mindazoknak, akik a doktori tanulmányaim során támogatásukról biztosítottak, inspiráltak és a munkám előrehaladását szakmai vagy emberi értelemben segítették. A munkám egésze során számos olyan szakmai impulzust, kritikai észrevételt, jobbitó szándékú kérdésfeltevést kaptam, amelyek egyfajta izgalmas együttgondolkodássá formálódtak, hozzájárultak a végső következtetések megalapozottságához, s amelyek nélkül az értekezés nem érhetne volna el a jelenlegi, további, szélesebb körű vizsgálódás alapjait is meghatározó formáját.

Mindenekelőtt köszönettel tartozom témavezetőmnek. Köszönöm Halász Ivánnak, hogy hosszú évek óta, már egyetemi tanulmányaim alapképzése, majd mesterképzése során, végül a doktori képzésben is aktívan támogató figyelemmel kísérte a szakmai előrehaladásomat. Iránymutatásai, következetes tudományos szemlélete és kritikai kérdésfelvetései meghatározó szerepet játszottak korábban a diplomamunkáim, ezúttal pedig jelen értekezés elméleti kereteinek és módszertani alapjainak kialakításában. Külön köszönöm azt a szakmai bizalmat, amely lehetővé tette számomra az önálló kutatói álláspont konzekvens képviselését, valamint a téma komplex, több tudományterületet is érintő megközelítését. Talán nem feszíti szét ennek a disszertációnak a szigorú kereteit, ha itt is feljegyzem, emberi hozzáállása és tudományos példamutatása maradandó hatással volt kutatói gondolkodásom formálódására. Erre a szakmai és emberi fejlődési ívre, csakúgy, mint a sokrétű és számú teendők között ellopott, a kutatási témát is meghaladó, életbölcsesekkel, az élet emberi léptékű és tisztaságú szemlélésére magamat is mindig emlékeztető beszélgetésekre a jövőben is hálával és jóérzéssel fogok gondolni.

Köszönöm közvetlen munkatársaimnak a türelmes és segítőkész támogatást, valamint a Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola vezetőinek és munkatársainak a doktori képzés során nyújtott segítséget. Köszönettel tartozom a Doktori Iskola oktatóinak, akik előadásaikkal, konzultációikkal és szakmai észrevételeikkel hozzájárultak a megfelelő kérdések feltevésére való képességemhez, amelynek fontossága talán az egyik legfontosabb zsinórmértékemmé vált az idők során. Külön köszönöm doktorandusz társaimnak a mai napig is rendszeres inspiráló beszélgetéseket, amelyek a tudományterületeket keresztező színes kavalkádjában, mély rálátásukkal a saját területeikre, sokszor az aktualitások izgalmaiban is a megértés jóleső békéjét hozzák el számomra.

Szeretnék köszönetet mondani a Menedék - Migránsokat Segítő Egyesület igazgatójának, Kovács Andrásnak, a hazai migrációkutatás elismert szakmai

képviselőjének, továbbá szakmai vezetőjének, Bognár Katalinnak, valamint valamennyi munkatársuknak mindazért a szakmai támogatásért, gyakorlati tapasztalatért és érzékenyítő szemléletért, amely hozzájárult a kísérő nélküli kiskorúak helyzetének mélyebb, alaposabb, őszintébb, a tankönyvek és jogszabályok szavain is túlmutató megértéséhez.

Az értekezés témájának kiválasztása tudatos, hosszabb múltra visszatekintő szakmai érdeklődésen és elköteleződésen alapult. A kutatás során mindvégig meghatározó volt számomra e különösen sérülékeny csoport körülményeinek valamennyi szempontra figyelemmel lévő vizsgálata, különös tekintettel az alapjogvédelem, a közigazgatási felelősség és a gyermekek mindenek felett álló érdekeinek érvényesülésére. A kutatást megelőzően bennem megfogalmazódott és ma is aktív meggyőződésem, hogy a közigazgatás-tudomány eszköztára alkalmas arra, hogy ezen a területen nemcsak elméleti, hanem a jogalkalmazás és az intézményi gyakorlat számára is releváns következtetéseket fogalmazzon meg. Ez a szakmai és erkölcsi elköteleződés és hit végigkísérte az értekezés teljes elkészítési folyamatát.

Külön köszönöm az University of Bologna Global and International Studies PhD programja vezetőjének, Prof. Pina Lalli-nak, hogy támogatta a kutatási terveimet és mindenben segítette az ösztöndíjjal megvalósuló olaszországi kutatásomat a Bolognai Egyetemen. Az ottani oktatói és hallgatói támogató közeg, a nagyhírű egyetem csendes szerénységre és az időtálló értékek megóvására hívó történelmi falai méltó keretet adtak az ott végzett kutatómunkának, amely érdemben hozzájárult a téma nemzetközi és összehasonlító, egy későbbi kutatás bázisát adó összefüggéseinek megértéséhez. Köszönet illeti Prof. Angelo Panebianco-t, Rosa Mule-t, valamint Laura Sartori-t a Dipartimento di Scienze Politiche e Sociali oktatóit az értékes szemináriumokért és szakmai párbeszédükért. Hálás vagyok továbbá a Bolognai Egyetem Global and International Studies PhD hallgatóinak az inspiráló, nyitott és nemzetközi dimenziójú tudományos közegért. Hasonlóképpen Ralf Roskopf-nak, a Würzburgi Egyetem professzorának és Luigino Manca-nak, a római Sapienza Egyetem professzorának a közös szakmai munkáikért.

Köszönöm a családomnak, hogy a doktori tanulmányok teljes időtartama alatt türelemmel, szeretettel, megértéssel és sokszor nem kevés áldozatvállalással álltak mellettem. A háttérben nyújtott érzelmi biztonság és folyamatos biztatás nélkül ez a munka nem készülhetett volna el. Köszönöm, hogy hittek az értekezés eredményében, a téma jelentőségében, szándékom tisztaságában és bennem. Amikor ezeket a sorokat írom, csak bizakodom, hogy a munka gyümölcse, amit velük tervezek megosztani, még jó egészségben találja őket.

Végül, de közel sem utolsósorban itt köszönöm meg jóbarátomnak, Bozsó Gábornak azt az évekig kitartó szigorú, de szeretettelgi támogatást, motivációt, amivel segített túljutni a módszertani holtponatokon. Rendszerező szemlélete, átlátó képessége, tudományos kutatásokban szerzett tapasztalata mindenkorra elég muníciót adott. Bár neki személyesen nem mondhatom már el, de a hosszúra nyújtott kávészünetek szakmai és meleghangú emberi párbeszédei, soha nem múló hiányát enyhíteni ugyan nem tudó, de megható kötelességemmé tették, hogy pont kerüljön a dolgozat végére.

Valamennyiük emberi és szellemi hatása, öröksége az értekezés egészében tetten érhető.

Köszönöm.

2. BEVEZETÉS

2.1. A TÉMAVÁLASZTÁS OKA ÉS A TUDOMÁNYOS KUTATÁS IDŐSZERŰSÉGE

Az elmúlt időszakban Magyarországon számos doktori értekezés tárgya volt. migráció témaköre, s annak különböző aspektusú megközelítés útján történő tudományos feldolgozása. A hazai doktori értekezések jelentős része a migrációt, mint komplex társadalmi, jogi és állami kihívást vizsgálja, más-más szempontokra helyezve a hangsúlyt. E helyütt való említésük nem teljességre törekszik, hanem a hazai tudományos párbeszéd meghatározó fókuszait jelzi. Az elmúlt évek dolgozatai között többek között megtalálható az illegális migráció rendészeti és nemzetbiztonsági aspektusára koncentrááló kitűnő munka (Laufer Balázs), a migráció kriminológiai oldalát feldolgozó írás (Windt Szandra, Gaál Gyula), a gazdasági előnyök kihasználását elemző (Petővári Bence), illetve a kérdést a határrendészeti kezelésének szemszögéből vizsgáló munkák (Gubicza József, Teke András, Ritecz György, Németh József). Emellett olyan is van, amely a magyarországi migráció helyzetét, kezelésének feltételeit és lehetőségeit kutatja (Görbe Attiláné Zán Krisztina) vagy éppen az Európa számára releváns környezeti migráció forgatókönyveit veszi sorra (Vág András). A migráció jogi, közigazgatási, társadalmi és emberi jogi összefüggéseinek vizsgálatához jelentősen hozzájárultak továbbá Tóth Judit kutatásai és publikációi, különösen a migrációs jog, a menekültügy, az idegenrendészet, valamint az állampolgársági szabályozás területén. Tóth Pál Péter munkássága elsősorban a nemzetközi vándorlás, a bevándorlás, a népességfogyás és a Kárpát-medencei magyarság népesedési folyamatainak vizsgálatához járult hozzá, míg Iván Júlia publikációi a menekültügy, a migránsok jogvédelme, valamint a kísérő nélküli kiskorú külföldiek helyzetének elemzésében bírnak kiemelt jelentőséggel. Kováts András kutatásai és szakmai tevékenysége a migráció társadalmi integrációjának, a civil szféra szerepének és a migráció társadalmi beágyazottságának megértéséhez nyújtanak fontos szempontokat. A tématerület hazai szakirodalmi feldolgozásához továbbá Haraszi Margit Katalin munkái is hozzájárultak, különösen a menekültjogi és gyermekvédelmi szempontok kapcsolódásának vizsgálata terén.

Kutatómunkám során ezen munkákat megismertem. Ugyanakkor a szakirodalom tanulmányozása során, különösen a közelmúltban született doktori értekezések és monografikus feldolgozások áttekintése alapján éreztem, hogy a migrációt az abban érintett gyermekek, szűkebb értelemben a kísérő nélküli kiskorúak és szüleiktől elszakított gyermekek oldaláról komplex, rendszerszintű megközelítésben egy munka sem dolgozta még fel ez idáig

komplexen. Jellemzően rövidebb, részterületekre koncentráló, a kérdést nem valamennyi elemében vizsgáló vagy kifejezetten helyzetleírásra törekvő összefoglaló tanulmányok születtek, melyek nem vállalkoztak az ok-okozati összefüggések mélyebb elemzésére és a feltárt problémákhoz kapcsolódó rendszerszintű javaslatok megfogalmazására. Ez a hiány különösen szembetűnő annak fényében, hogy a migrációval érintett gyermekek az egyik leginkább sérülékeny csoportot alkotják.

A hazai migrációs diskurzust sok esetben a migrációhoz, mint jelenséghez, folyamathoz való pozitív vagy negatív hozzáállás, munkaerőpiaci, szociális és biztonsági szempontú megközelítése uralja az elektronikus és a nyomtatott sajtóban, valamint a közösségi médiában, sokszor érzelmekkel, indulatokkal túlfűtve, ami nem tesz jót a világos, megértést segítő párbeszédnek. Így csak ritkán és elszigetelten van kommunikációs tér a mélyebb, pontosabb, összetettebb értelmezésre és elemzésre, amiben külön helyet kapna a migráns gyermekek helyzete.

Jelen értekezés célja, hogy a migráción belül a kísérő nélküli kiskorúak helyzetének jogi, intézményi és közigazgatási aspektusait vizsgálja. Ennek érdekében a dolgozat elsőként megkerülhetetlenül a migráció alapvető fogalmaival, valamint a vonatkozó nemzetközi, európai uniós és hazai szabályozási keretekkel foglalkozik. A kutatás abból az alapfeltevésből indul ki, hogy a migrációval érintett gyermekek helyzete önálló értelmezési keretet igényel, és nem kezelhető pusztán a felnőtt migrációra kialakított jogi és intézményi logika mentén. A jogalkotó, a közigazgatási szervek és a civil szervezetek feladat-és felelősségi köreinek pontos lehatárolása elengedhetetlen annak érdekében, hogy a gyermekek mindenek felett álló érdeke ne csupán deklaratív elvként, hanem ténylegesen érvényesülő működési elvként jelenjen meg a gyakorlatban. A kutatási téma kiválasztásának több szakmai és személyes oka van, nem egyetlen, különálló döntés eredménye, hanem egy több lépcsőből álló, fokozatos szakmai és tudományos fejlődési folyamat következménye. Tudományos érdeklődésem már egyetemi tanulmányaim kezdeti szakaszában a humanitárius válságok, a nemzetközi segélyezés, valamint az azokhoz kapcsolódó társadalmi jelenségek irányába fordult, melyek később természetes módon vezettek el a migráció jelenségének komplex vizsgálatához.

E kutatási irány első tudományos igényű feldolgozását az *„Egy jobb világért - kommunikáció a humanitárius segélyezésben”* című diplomamunkám jelentette, amelyet a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán készítettem. Kutatási elköteleződésemet második diplomamunkámban, a *„Nemzetközi humanitárius és fejlesztési segélyezés - különös tekintettel a darfúri krízisre”* című szakdolgozatban mélyítettem tovább a Budapesti Corvinus Egyetemen, majd kutatási fókuszom harmadik diplomamunkámban, a

„*Hidak vagy falak? - Afrika és Európa közötti migráció*” című munkában vált strukturáltabbá, melyet a Nemzeti Közszerológiai Egyetemen készítettem. Az ezekhez tartozó kutatások során sok esetben találkoztam olyan jelenségekkel, problémákkal, amelyek a migrációhoz és a menekültekhez kapcsolódtak. Felismerésem kétoldalú volt. Egyfelől egyértelművé vált, hogy az akkori témák, pontosabb összefüggések megértése érdekében elkerülhetetlen a migráció jelenségének mélyreható vizsgálata. Másfelől, érzékeltem, hogy a gyermekekre, azon belül is a kísérő nélküli kiskorúakra vonatkozóan kevés ismeret áll rendelkezésre és hazai viszonylatban a szakirodalom sem foglalkozik velük komplexen, ami okot adott a további vizsgálódásokra. A folyamat során egyértelművé vált, hogy a kísérő nélküli kiskorúak helyzete olyan önálló elemzési keretet igényel, amely túlmutat a felnőtt migrációra kialakított szabályozási és intézményi logikán. Hogy ebben kellőképpen hitelesen és precízen tudjak eljárni, elvégeztem számos szakmai migráncsspecifikus akkreditált képzést is, köztük gyermekvédelmi, jogi és szociológiai, interkulturális, társadalmi integráció tematikájút is, valamint önkéntes munkát vállaltam a fóti Károlyi István Gyermekközpontban. Mindezek mögött egyúttal az az alázatosságra törekvő és egyben tudatos szándék állt, hogy az objektív szakmai fejlődést gyakorlati ismeretek és tudományos megalapozottság együttesen támogassa.

A feldolgozni kívánt téma indokoltságát, annak mindenkori aktualitásán túl, az is alátámasztja, hogy a téma megfelelő részletességgel, valamennyi aspektust átfogó mélységgel és teljességgel történő hazai feldolgozására eddig még nem került sor. Bár a nemzetközi migráció különböző aspektusú megközelítése a tudományos irodalom gyakori szereplője, a kísérlet nélkül maradt kiskorúak mindössze érintőlegesen, egy-egy alfejezetet vagy bekezdést kapva jelennek meg ezekben a munkákban és inkább rövidebb tanulmányok foglalkoznak velük, egyelőre ezek száma sem jelentős. Jelen doktori értekezés ezen égető hiány pótlására kíván szerény szándéka mellett is - tudományos igényességgel vállalkozni, kísérletet téve a kérdés alapos körbejárására, valamint a jelenség komplex, jogi, intézményi és közigazgatási szempontú elemzésére és a jövőbeni megoldási lehetőségek megalapozására.

2.2. A TUDOMÁNYOS KUTATÁS BEMUTATÁSA

2.2.1. A kutatás célja és vizsgálati módszere

A doktori kutatás célja a migrációval érintett gyermekek, ezen belül kiemelten a kísérő nélküli kiskorúak magyarországi jogi, intézményi és közigazgatási helyzetének átfogó, rendszerszintű elemzése. A kutatás abból az alapfelvetésből indul ki, hogy a kísérő nélküli kiskorúak olyan sajátos jogállású és többszörösen sérülékeny célcsoportot alkotnak, melynek

közigazgatási kezelése nem értelmezhető kizárólag a migrációs igazgatás „általános” logikáján belül, és nem írható le maradéktalanul a klasszikus gyermekvédelmi ellátás fogalmi kereteivel sem. Ezen érzékeny célcsoport esetében a jogállási eljárások (menekültügyi, idegenrendészeti dimenzió), a gyermekvédelmi beavatkozások (gondozás, nevelés), az ellátórendszer alrendszerei (egészségügyi és pszichoszociális ellátás, oktatás, lakhatás és szociális biztonság, munkavállalás és gazdasági önállósodás), valamint a nagykorúvá válás körüli átmenetek együttesen és egymásra hatva hozzák létre a sérülékenység különböző formáit. Ebből következik, hogy a disszertáció a kísérő nélküli kiskorúakat a vonatkozó eljárások olyan alanyainak tekinti, akik sorsa az eljárások, azok logikái, a különböző szereplők együttműködéseinek, az erőforrások és a döntési felelősségek metszéspontjában folyamatosan formálódik.

A disszertáció központi kérdése, hogy a hatályos nemzetközi, európai uniós és hazai jogi szabályozás, valamint az ezek végrehajtásáért felelős közigazgatási intézményrendszer mennyiben képes biztosítani a „gyermek mindenképp felett álló érdeke” elvének tényleges, következetes és átlátható érvényesülését a teljes közigazgatási folyamat során. A vizsgálat ugyanakkor nem elégedhet meg az elv deklaratív jelenlétének kimutatásával, hanem meghatározó súlypontja annak feltárása, hogy a gyermek legfőbb érdeke mikor és hogyan válik tényleges döntési mércévé, hol alakul át pusztán hivatkozási alappá, illetve hol halványul el vagy veszik el teljesen. A disszertáció vizsgálja, hogy a jogi szabályozás és az intézményi gyakorlat mennyiben képes a védelem, a kiszámíthatóság és az integráció feltételeit a teljes közigazgatási folyamatban biztosítani, az érkezéstől és az azonosítástól kezdve az eljárási szakaszokon, az életkor-meghatározás dilemmáin, az egészségügyi és szociális ellátás, az oktatás kérdésén át egészen a nagykorúvá válásig és az azt követő helyzetig.

A kutatás kiindulópontja az a felismerés, hogy a migrációval érintett gyermekek helyzete a jogalkotás és a közigazgatási gyakorlat szintjén gyakran alárendelődik a migráció általános - rendészeti, biztonságpolitikai és eljárási racionalitásainak. Ez a fajta működés sok esetben rövid távú eljárási logikát jelenthet, amelynek időbeni dimenziója és nyelvezete eltérhet a gyermekvédelmi rendszer hosszabb távban gondolkodó, stabilitás fókuszú és fejlesztés központú gondolkodásától. Ennek megfelelően az értekezés a kísérő nélküli kiskorúak közigazgatási kezelését több alrendszer együttes működési tereként értelmezi, ahol a gyermekek jogait érintő alapelvek érvényesülése nemcsak normatív, hanem intézményi működőképesség kérdése is.

A kutatási célok egymásra épülő, de elkülöníthető szinteken határozhatók meg. Egyrészt a fogalmi és elméleti keretek tisztázása a cél (a kísérő nélküli kiskorúak fogalma, a gyermek

legfőbb érdekének elve, a sérülékenységek intézményes megjelenésének értelmezése). Másrészt cél a jogalkotói szándék, a normatív szabályozás és a közigazgatási jogalkalmazás közötti összhang vizsgálata, azaz, hogy a nemzetközi és uniós követelmények miként épülnek be a hazai szabályozásba, hol jelennek meg hiányosságok, értelmezési bizonytalanságok, következtetések vagy strukturális feszültségek. Cél továbbá olyan következtetések és fejlesztési javaslatok megalapozása, amelyek nem jogszabály-módosítási irányokat jelölnek ki kizárólag, hanem az intézményi együttműködés, a felelősségi rendek, az információáramlás, a koordináció és a nagykorúvá válást megelőző átmenet menedzselésének fejlesztési lehetőségeit azonosítják.

A kutatás szerkezetileg és logikailag egységes keretben vizsgálja nem csupán a normák önmagukban vett értékelését, hanem azok gyakorlati érvényesülését és az intézményi rutinok működését is, különös tekintettel az ellátórendszer alrendszerének működésére, a koordináció mechanizmusaira, az információáramlás sajátosságaira, a nagykorúvá válás intézményi következményeire, valamint arra, hogy a gyermek mindenképp felett álló érdekének elve miként jelenik meg a különböző intézményi működések során.

Pontokba szedve tehát a kutatás célrendszere hármas, három, egymást kiegészítő dimenzióban ragadható meg:

1. Fogalmi és elméleti cél:

A kísérő nélküli kiskorú fogalom eltérő (nemzetközi, európai uniós és hazai) értelmezéseinek, valamint a „gyermek mindenképp felett álló érdeke” elv közigazgatási jelentésének tisztázása. E fogalmi keretek nem pusztán definíciós kérdések, hanem közvetlen hatással vannak a jogalkalmazásra, az intézményi hatáskörök lehatárolására, a gyámi képviselő gyakorlati formáira, a hozzáférési jogosultságokra, valamint a védelmi garanciák tényleges tartalmára. A dolgozat ezért igyekszik azt is feltárni, hogy a fogalmi bizonytalanságok milyen jogalkalmazási nehézségeket és milyen kiszámíthatósági problémákat eredményezhetnek, például a különböző intézményi értelmezések, az eltérő eljárási prioritások vagy akár a különböző szolgáltatási hozzáférési utak formájában.

2. Normatív-intézményi cél:

A jogalkotói szándék, a szabályozás és a jogalkalmazás közötti összhang vizsgálata. A disszertáció elemzi, hogy a nemzetközi és uniós kötelezettségek miként jelennek meg a hazai jogban, s ennek folyományaként, a gyakorlatban hol láthatóak eltérések, hiányok

vagy esetleg értelmezési bizonytalanságok. A kutatás céljának megfelelően a fókusz nem pusztán a szabályok meglétén, hanem a garanciák működőképességén van, azaz az egyes szabályozási tételek képesek-e, s mennyiben a gyermekjogi elvek gyakorlati érvényesítésére, s hol válik azok érvényesülése az intézményi kapacitások, a felelősségi körök vagy az eljárási logikák függvényévé. Ezen cél szoros kapcsolatban áll azzal a feltételezéssel, hogy a rendszer működése sokszor informális mechanizmusokkal kerül pótlásra, például sokszor civil közbenjárások, személyfüggő koordináció vagy ad hoc megoldások formájában. Ez pedig már átvezet a közigazgatási kormányzás és felelősség kérdéséhez.

3. Javaslattevési cél:

Olyan következtetések és javaslatok megalapozása, amelyek a kísérő nélküli kiskorúakkal kapcsolatos ügyek gyermekközpontúbb, hatékonyabb és átláthatóbb közigazgatási kezelését támogatják. Ezen javaslatok alapvetően a jogszabályok és intézményi keretek realitásából indulnak ki, azaz nem azon van a hangsúly, hogy kizárólag a mértékadó elvárások legyenek megfogalmazva, hanem azon, hogy a működésben azonosított mechanizmusokhoz illeszkedő, ténylegesen megvalósítható fejlesztési irányok legyenek kijelölve. Ez egyszerre jelenthet például intézményesített koordinációt, standardizált információáramlást, a hozzáférési utak kiszámíthatóvá tételét vagy éppen a felelősségi körök letisztázását.

A vizsgálati módszer

A kutatás módszertani felépítése a közigazgatás-tudományi fókuszhoz igazodó, több összetevőből álló komplex elemzési keretet követ. Meglátásom szerint a disszertáció célja miatt sem volna elegendő kizárólag dogmatikai joglelemzést végezni, ahogy az sem, ha csak intézményi leírásra vállalkozna. Csakis a kettő együtt vezethet el a szándékozott célra, azaz a normatív kereteket, az intézményi működés logikáját és a gyakorlati megvalósítás mechanizmusait egyszerre kell megragadnia. Ehhez a hármas célhoz igyekszik igazodni a módszertani konstrukció:

1. Joglelemzés

A disszertáció feldolgozza a kísérő nélküli kiskorúakra irányadó nemzetközi szerződéseket, az európai joganyag vonatkozó rendelkezéseit, valamint a hazai szabályozást. Az elemzés célja nem pusztán a rendelkezések bemutatása, hanem azok

belső koherenciájának, összhangjainak, ellentmondásainak, hierarchiájának, garanciarendszerének és gyakorlati alkalmazhatóságának vizsgálata. Külön vizsgálati szempont, hogy a gyermek mindenek felett álló érdekének elve miként jelenik meg a normákban, s milyen döntési logikát kényszerít ki.

2. Intézményi és funkcionális elemzés

A normatív keretek mellett az intézményi működések vizsgálata keretében a disszertáció feltárja az egyes közigazgatási és gyermekvédelmi szereplők közötti feladatmegosztást, a felelősségi körök egyértelműségét, az egyes szereplők közötti együttműködési formákat, valamint az egyes alrendszerek eltérő működési logikáit. A disszertáció vizsgálja a gyermekvédelem stabilitás és fejlesztés fókuszú logikája és a migrációs jogállási, eljárási központú gondolkodás közötti esetleges feszültségeket, s hogy azok hathatnak-e és miként a döntési folyamatokra. Ez az elem azért elengedhetetlen, mert az empirikus eredmények alapján a rendszer működése több intézmény, több szereplő közötti összekapcsolódás minőségétől függ. Így ez az elemzési rész támpontot ad a koordináció esetleges személyfüggősége, az informális megoldások és az elmosódott felelősség értelmezéséhez.

3. Empirikus vizsgálat (félleg strukturált, írásos szakértői interjúk)

Az empirikus rész célja nem az, hogy egyedi életutakat rekonstruáljon részletesen, hanem, hogy feltárja, a szabályok, intézményi rutinok és erőforrások miként képeződnek le a mindennapi eljárási döntésekre és ellátási gyakorlatokra, hol és milyen mechanizmusok mentén jönnek létre visszatérő problémák. Az adatfelvétel célzott mintavételi stratégiára épült. A résztvevők kiválasztásának szempontja nem a statisztikai reprezentativitás, hanem a szakmai relevancia és intézményi tapasztalat volt. A heterogén minta biztosította, hogy több alrendszer nézőpontja lehessen összevethető - gyermekvédelmi, gyámhatósági, közigazgatási, civil, oktatási, migrációs. Az írásos, félleg strukturált interjú forma azon túl, hogy biztosította a tematikus összevethetőséget, azt is segítette, hogy a válaszadók megfontoltan, érzékenyen tudjanak reflektálni olyan dilemmákra is, amelyek esetleg a rendszer működésében tapasztalt nehézségekre vagy azok kritikai, fenntartásokkal kezelt megközelítésére vonatkoznak.

4. Tematikus tartalomelemzés (mintázatok, intézményi mechanizmusok)

Az interjúk feldolgozása tematikus tartalomelemzéssel történik, amelynek célja a visszatérő működési mintázatok azonosítása, például a személyfüggő koordináció, a kapacitások vagy egyes területek egyenlőtlenségei, a különböző informális megoldások vagy töréspontok. Az azonosításukon túlmenően az értekezés feladata ezen mintázatok intézményi mechanizmusainak értelmezése, azaz, hogy milyen szerkezeti okok, erőforrásviszonyok, eljárási logikák vagy éppen intézményi sajátosságok termelik ki őket. Az eltérő álláspontok nem átlagolásra kerültek, hanem külön-külön rögzítve lettek és magyarázatot kaptak, mert a különbségek sok esetben a rendszer belső ellentmondásaira, feszültségeire utalhatnak, mint például az oktatáshoz való formális hozzáférés és a tartós részvétel dilemmája, a pszichoszociális ellátás azonnali, akut formája és a folytonos ellátás körüli bizonytalanság vagy éppen a civil együttműködés egyszerre kompenzáló és strukturálisan problémás szerepe.

5. Megbízhatóság és kutatásetikai szempontok

A kutatás szakértői interjúkra épülő része a vizsgált terület érzékenysége miatt anonimizált feldolgozást alkalmaz. A hitelességet erősítette a heterogén intézményi és funkcióbéli minta, valamint a különböző szakmai nézőpontok összevethetősége. A kutatás során kiemelt szempont volt a résztvevők szakmai és személyes biztonságának megőrzése, valamint az interjúk során megosztott tapasztalatok bizalmas kezelése.

6. Adatkezelés és a kutatás korlátai

Az adatkezelés célhoz kötötten és adatminimalizáló elvek mentén történt, a válaszok összefoglaló közléséből pedig kizárásra kerültek a beazonosítást lehetővé tevő részletek. A kutatás korlátjaként szükséges megjegyezni, hogy az interjúk írásos formája nem tette lehetővé a valós idejű visszakerdezést és az egyes kérdések további mélyítését. Ugyanakkor a kutatás célja hangsúlyozottan az általános működési mechanizmusok feltárása volt, nem pedig reprezentatív mintavétel biztosítása.

2.2.2. Kutatási hipotézisek

A fentiekben ismertetett kutatási tématerületek bemutatása és elemzése során, értekezésem az alábbi hipotézisek igazolására terjed ki:

1. *Kutatási vizsgálati kérdésem, hogy időbeli és tartalmi szempontból elemezve megalapozott-e a kísérő nélküli kiskorúak magyarországi ellátásának jelenlegi közigazgatási és intézményi rendszere, valamint alkalmas-e a közpolitikai célok, különösen a gyermek mindenk felett álló érdekének érvényesítésére, illetve a hatályos jogszabályi és intézményi keretek ténylegesen igazolják-e, hogy a közigazgatási rendszer képes e sajátos, sérülékeny célcsoport következetes, kiszámítható és gyermekközpontú ellátására.*

HT1. A kísérő nélküli kiskorúak ellátására vonatkozó közigazgatási és jogszabályi keretrendszer formálisan biztosítja a gyermekvédelmi célok érvényesülését, azonban ezek gyakorlati megvalósulása időben és tartalmában egyenetlen és nem minden esetben felel meg a gyermek mindenk felett álló érdeke elvének.

Időbeli szempontból elemzem a kísérő nélküli kiskorúak ellátására vonatkozó hazai szabályozási és intézményi keretek alakulását, különös tekintettel a területet érintő jogalkotási és szervezeti változásokra.

Tartalmi szempontból megvizsgálom az ellátási rendszer feladatmegosztását, az intézményi felelősségi körök kialakítását és az eljárási logikát. Elemzésem arra irányul, hogy a jogszabályi garanciák és az intézményi működés között hol mutatható ki eltérés, valamint a gyermek mindenk felett álló érdeke milyen módon jelenik meg tényleges döntési szempontként a közigazgatási gyakorlatban. A kutatás empirikus része ehhez a kérdéshez kapcsolódóan azt vizsgálja, hogy a formális garanciák a gyakorlatban milyen mértékben érvényesülnek.

2. *Kutatási vizsgálati kérdésem arra irányul, hogy a közigazgatási eljárások során a kísérő nélküli kiskorúak ellátása milyen módon szerveződik az idegenrendészeti és gyermekvédelmi szabályozási és intézményi keretek együttesében és ez a kettős meghatározottság hogyan jelenik meg az ellátás gyakorlatában.*

HT2. A kísérő nélküli kiskorúak ellátását érintő közigazgatási rendszer működését az egymással párhuzamosan érvényesülő idegenrendészeti, menedékjogi és gyermekvédelmi szabályozási és intézményi keretek együttesen határozzák meg.

A kísérő nélküli kiskorúak ellátása a magyar jogrendszerben nem egyetlen szabályozási logika mentén szerveződik, hanem egyidejűleg kapcsolódik az idegenrendészeti, a menedékjogi, valamint a gyermekvédelmi szabályozási rendszerhez. E többes beágyazottság

már a normatív keretek szintjén is megjelenik. A menedékjogi helyzetekre a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény¹ irányadó, amely a nemzetközi védelem iránti kérelmek elbírálásának feltételeit és eljárási rendjét határozza meg. A kísérő nélküli kiskorúak egy része ilyen eljárási helyzetben jelenik meg, így jogi státuszuk rendezése e szabályozási keretek között történik.

Az idegenrendészeti szabályozás esetében időbeli különbségtétel szükséges. A 2015 utáni időszakban a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény² határozta meg az idegenrendészeti hatósági eljárások kereteit, amelyek a kiskorúak jogi státuszának tisztázására és tartózkodási jogosultságuk rendezésére irányultak. A törvény 2024. január 1-jétől hatályát veszítette, és az idegenrendészeti szabályozás új alapját a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról szóló 2023. évi XC. törvény³ teremtette meg, amely a dolgozat lezárásakor is az idegenrendészeti szabályozás irányadó keretét képezi.

A gyermekvédelmi ellátás normatív alapját a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény⁴ adja, amely a gyermekek alapvető jogait, e jogok érvényesítésének garanciáit, valamint a gyermekvédelem rendszerét és alapvető szabályait határozza meg. A törvény rendelkezései a kísérő nélküli kiskorúak ellátásában is irányadók, különösen a gyermekvédelmi gondoskodás és a gyermek mindenek felett álló érdekének érvényesítése szempontjából.

Az intézményi oldalon az idegenrendészeti és menekültügyi hatósági feladatokat az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság látja el, amelyet a Kormány idegenrendészeti szervként jelölt ki. Ezzel párhuzamosan a gyermekvédelmi ellátás több intézmény együttműködésére épül, amelyben a gyermekotthonok, a gyámhatóságok és egyéb ellátórendszeri szereplők vesznek részt. A kísérő nélküli kiskorúak ellátása így több, egymással összefüggő, ugyanakkor eltérő feladat- és hatáskörrel rendelkező intézményi szereplő közreműködésével valósul meg.

¹ 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról. <https://njt.jog.gov.hu/jogszabaly/2007-80-00-00.18> (letöltés ideje: 2024. december 20.)

² 2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700002.TV> (letöltés ideje: 2024. december 20.)

³ 2023. évi XC. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2300090.tv>, valamint 35/2024. (II. 29.) Korm. rendelet a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról szóló 2023. évi XC. törvény végrehajtásáról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2400035.kor> (letöltés ideje: 2024. 12. 20.)

⁴ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700031.tv> (letöltés ideje: 2024. 12. 20.)

E jogszabályi és intézményi keretek alapján vizsgálom, hogy a kísérő nélküli kiskorúak ellátása a gyakorlatban miként szerveződik az egymással párhuzamosan érvényesülő idegenrendészeti, menedékjogi és gyermekvédelmi logika mentén. A vizsgálat középpontjában az áll, hogy e többes meghatározottság hogyan jelenik meg az eljárások működésében, különös tekintettel az intézményi szerepek megoszlására, az eljárási rendek egymáshoz való illeszkedésére, valamint az ellátás gyakorlati szerveződésére.

3. *Kutatási vizsgálati kérdésem arra irányul, hogy a 2015 utáni migrációs jogszabályi és intézményi változások milyen hatással voltak a kísérő nélküli kiskorúak számára biztosított ellátás egyes elemeire és a kapcsolódó közigazgatási feladatellátásra. A vizsgálat középpontjában annak elemzése áll, hogy a módosuló eljárási és intézményi környezet miként befolyásolja a gyermekek speciális szükségleteihez való alkalmazkodást, különös tekintettel a pszichoszociális támogatásra, a közneveléshez való hozzáférésre, valamint a lakhatási stabilitásra.*

HT3. A 2015 utáni migrációs jogszabályi és intézményi átalakulások következtében a kísérő nélküli kiskorúak ellátásának rendszere differenciáltabbá és intézményileg töredezettebbé vált, amely az egyes ellátási elemek - különösen a pszichoszociális támogatás, a közneveléshez való hozzáférés és a lakhatási stabilitás - eltérő szintű gyakorlati érvényesülését eredményezte.

2015-től kezdődően a migrációs helyzethez kapcsolódó jogszabályi és intézményi változások a közigazgatási feladatellátás több területén is új kereteket alakítottak ki, amelyek a kísérő nélküli kiskorúak ellátásának feltételeit is érintették. A változásokkal összefüggésben az eljárási környezet átalakulása nemcsak a jogi és szervezeti működés szintjén jelent meg, hanem az ellátás olyan meghatározó tartalmi elemeivel is összefüggésbe hozható, mint a pszichoszociális támogatás, a közneveléshez való hozzáférés, valamint a lakhatási stabilitás. A kutatás abból az előfeltevésből indul ki, hogy a módosuló szabályozási és intézményi keretek között az egyes ellátási elemek gyakorlati érvényesülése nem azonos módon valósul meg, hanem az intézményi működések sajátosságaitól, a koordinációs mechanizmusoktól és az egyes szereplők közötti együttműködés hatékonyságától is függ. Ennek megfelelően a vizsgálat központi kérdése annak feltárása, hogy a pszichoszociális támogatás biztosítása, a közneveléshez való hozzáférés, valamint a lakhatási stabilitás milyen módon jelenik meg a gyakorlatban, és az egyes ellátási elemek mennyiben képesek alkalmazkodni a célcsoport

speciális szükségleteihez. A jogszabályi keretből fakadó normatív elvárások egyértelműen rögzítik a kiskorúak egyéni szükségleteinek figyelembevételét, ugyanakkor a közigazgatási feladatellátás sajátosságaiból adódóan ezek gyakorlati érvényesülése eltérő intézményi és eljárási helyzetekben különböző módon valósulhat meg.

4. *Kutatási vizsgálati kérdésem arra irányul, hogy a rendszerben dolgozó szakemberek miként értékelik a kísértől nélküli kiskorúak ellátásának működését, valamint hogy az eltérő intézményi pozíciókhoz kapcsolódóan milyen különbségek azonosíthatók az ellátás megítélésében, különös tekintettel a gyermek mindenek felett álló érdeke elvének gyakorlati értelmezésére.*

HT4. A kísértől nélküli kiskorúak ellátásának megítélésében különbségek azonosíthatók, amelyek az eltérő intézményi pozíciókhoz és az azokhoz kapcsolódó szakmai nézőpontokhoz köthetőek, s ezek a különbségek az egyes alrendszerek eltérő feladataiból, felelősségi köreiből és időbeli szemléletéből fakadnak és a gyermek mindenek felett álló érdekének gyakorlati érvényesítésére is hatással lehetnek.

A kísértől nélküli kiskorúak ellátása során a közigazgatási feladatellátás több, egymástól eltérő szakmai kultúrával és feladatrendszerrel rendelkező intézmény együttműködésére épül. Ebben az összefüggésben meghatározó kérdés, hogy a gyermekvédelmi, hatósági, civil, valamint oktatási területen dolgozó szakemberek miként értelmezik a rendszer működését, és ezen értelmezésekben milyen intézményi sajátosságok jelennek meg. A gyermek mindenek felett álló érdekének elve a szabályozási szinten egységes zsinórmértékként jelenik meg, ugyanakkor a gyakorlati érvényesítés során az eltérő intézményi szerepekből és feladatokból adódóan különbségek jelenhetnek meg az ellátás megítélésében. A vizsgálat arra irányul, hogy az egyes szakmai alrendszerek milyen szempontokat helyeznek előtérbe az ellátás értékelése során, és ezek a különbségek miként hozhatók összefüggésbe az eltérő feladatokkal felelősségi körökkel, valamint az eltérő időbeli megközelítésekkel.

3. FOGALMI ÉS ELMÉLETI KERETEK

3.1.A FOGALMI ÉS ELMÉLETI KERETEK KIJELÖLÉSE

Jelen fejezetben elsőként a legfontosabb alapfogalmak tisztázására térek ki, majd bemutatom azokat az elméleti megközelítéseket, amelyekkel a vizsgált jelenség komplex értelmezéséhez igyekszem támpontot nyújtani. A kísérő nélküli kiskorúak helyzetének vizsgálata olyan összetett jogi és közigazgatási kérdéskört érint, amely több tudományterület, többek között a jogtudomány, a közigazgatás-tudomány, a gyermekvédelem és a migrációkutatás metszéspontjában helyezkedik el. Ez a komplexitás indokolja, hogy az elemzés első lépéseként, illetve annak megalapozásaként az értekezésben egyértelműen rögzítsem azokat a fogalmi kereteket és elméleti megközelítéseket, amelyek meghatározóak. Ezt a fogalmi tisztázást azért is különösen fontos megtenni, mert a kísérő nélküli kiskorúak esetében a fogalom értelmezése sem egységes a nemzetközi jogban, az európai uniós joganyagban és a hazai jogszabályi környezetben. A fogalmi bizonytalanság nem csupán elméleti problémát jelent, hanem a gyakorlatban is kihat a hatósági eljárásokra, a gyermekvédelmi ellátás megszervezésére, valamint az érintettek jogainak érvényesülésére.

Az elméleti keretek kijelölése során az értekezés abból indul ki, hogy a kísérő nélküli kiskorúak helyzete nem értelmezhető kizárólag migrációs vagy menekültügyi kérdésként. Bár jogi státuszuk gyakran a menekültügyi vagy idegenrendészeti eljárásokhoz kapcsolódik, ezek a gyermekek mindenekelőtt gyermekvédelmi szempontból sérülékeny személyek, akik esetében a közigazgatási eljárásoknak és intézkedéseknek a gyermek mindenek felett álló érdekét kell szolgálniuk. Ez a megközelítés összhangban áll a nemzetközi és európai uniós jog által megfogalmazott alapelvekkel, ugyanakkor jelentős működési és koordinációs kihívásokat eredményezhet a nemzeti közigazgatási rendszerekben.

A fejezet elméleti keretei között kiemelt szerepet kap a gyermek mindenek felett álló érdeke elvének értelmezése és közigazgatás-tudományi relevanciája. Az értekezésben ebben a körben nem pusztán normatív elvként, hanem működési és döntéshozatali mérceként tekintek erre a fogalomra és azt vizsgálom, hogy a közigazgatási eljárások egyes szakaszaiban, különösen az érkezés, az életkor meghatározása, a befogadás vagy annak elmaradása, az ellátás, az oktatáshoz való hozzáférés, valamint a nagykorúvá válás során miként jelenik meg a gyakorlatban. Az elméleti keret ezzel összefüggésben alkalmas arra, hogy feltárja az elv formális elismerése és tényleges érvényesülése közötti esetleges eltéréseket, valamint az ezekből fakadó közigazgatási működési sajátosságokat, illetve hiányosságokat.

A fogalmi és elméleti megalapozás további célja annak tisztázása, hogy a kísérő nélküli kiskorúakat érintő ügyek milyen módon illeszkednek a közigazgatási rendszer működésébe. Ezért ezen fejezetben érintem a közigazgatási felelősség, az intézményi koordináció és az eljárási széttagoltság kérdését is, amelyek meghatározó szerepet játszanak a gyermekek jogi helyzetének alakulásában. Ennek keretében közigazgatás-tudományi nézőpontból vizsgálom, hogy a különböző eljárási szakaszok és intézményi döntések miként kapcsolódnak egymáshoz, illetve, hogy ezek mennyiben alkotnak koherens, gyermekközpontú folyamatot vagy éppen hol azonosíthatók olyan töréspontok, amelyek az eljárások eredményességét és a gyermekek jogainak érvényesülését korlátozzák.

A fejezet végső célja annak biztosítása, hogy az értekezés további részei egységes fogalomhasználatra és világosan kijelölt elméleti alapokra épüljenek.

A migráció fogalmi meghatározásai és értelmezései

A migráció elemzése és a migrációs folyamatok megértése nem köthető kizárólag egyetlen tudományterülethez, mivel nem létezik olyan egységes elméleti megközelítés, amely önmagában képes lenne a jelenség valamennyi aspektusának teljes körű magyarázatára. A migráció fogalma a társadalomtudományok, valamint a jog- és közigazgatás-tudomány egyik alapvető, ugyanakkor sokrétűen értelmezett kategóriája.⁵

A migráció fogalmának meghatározása a nemzetközi szakirodalomban sem egységes. Az Oxford English Dictionary meghatározása szerint migráción a személyek egyik országból, lakóhelyről vagy földrajzi térségből egy másikba történő áttelepülését értjük.⁶ A Cambridge Dictionary a migrációt olyan folyamatként definiálja, amely során személyek új helyre vagy országba költöznek, jellemzően munkavállalás vagy tartós letelepedés céljából.⁷

A migráció tudományos megközelítése ugyanakkor ennél összetettebb. A nemzetközi migrációkutatás hangsúlyozza, hogy a migráció nem pusztán fizikai helyválttatás, hanem komplex társadalmi, gazdasági, politikai és jogi folyamat. A migráció értelmezése szükségszerűen összekapcsolódik az állami szabályozás, a szuverenitás és az emberi jogi garanciák kérdésével is.⁸

A migráció nem újkeletű jelenség, ugyanakkor intenzitása, iránya és társadalmi következményei folyamatosan változnak. Általános értelemben migrációnak tekinthető az a

⁵ HAUTZINGER Zoltán - HEGEDŰS Judit - KLENNER Zoltán: *A migráció elmélete*. Nemzeti Közszerkesztési Egység, Budapest, 2014. 6. o

⁶ https://www.oed.com/dictionary/migration_n (letöltés ideje: 2025.01.07.)

⁷ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/migration> (letöltés ideje: 2025.01.07.)

⁸ TÓTH Judit: *Státuszjogok*. Lucidus Kiadó, Budapest, 2004. 32. o.

folyamat, amelynek során egyes személyek vagy csoportok megszokott lakókörnyezetüket elhagyva más földrajzi térségben, államon belül vagy államhatáron átlépve, ideiglenes vagy tartós jelleggel telepednek le. Ez a meghatározás egyaránt magában foglalja az egyéni döntéseken alapuló mozgásokat és azokat a kényszerű elvándorlásokat is, amelyek mögött strukturális vagy krízisjellegű tényezők állnak. A migráció jelenségének egyaránt vannak pozitív - elsősorban gazdasági - és negatív következményei, utóbbiak közé sorolható például az emberkereskedelem is.⁹

A migráció nem kizárólag fizikai helyváltoztatást jelent, hanem komplex társadalmi folyamatként értelmezhető, amely hatást gyakorol a kibocsátó és a befogadó társadalmak demográfiai szerkezetére, gazdasági viszonyaira, intézményrendszerére és közpolitikáira egyaránt. A migráció következményei ezért nem korlátozódnak az érintett egyének élethelyzetére, hanem kihatnak a munkaerőpiacra, az oktatási és szociális ellátórendszerekre, valamint a közigazgatási intézmények működésére is. A szakirodalom rámutat arra, hogy a migrációs döntéseket gazdasági, társadalmi, politikai, vallási, etnikai, biztonsági, valamint egyéni és csoportos tényezők együttesen alakítják.¹⁰

Ez a többdimenziós jelleg különösen hangsúlyosan jelenik meg a globális migrációs folyamatokban, ahol a fegyveres konfliktusok, az állami működés meggyengülése vagy összeomlása, a strukturális szegénység, a demográfiai robbanás és a klímaváltozás hatásai egymást erősítve formálják a vándorlási mintázatokat. Ezek a tényezők a gyermekeket, azon belül a kísérő nélküli kiskorúakat fokozottan érintik, mivel esetükben a migráció gyakran nem önálló döntés eredménye, hanem külső kényszerek, családi stratégiák vagy túlélési mechanizmusok következménye.¹¹

A migrációt kiváltó okok vizsgálata rávilágít arra, hogy a vándorlás mögött álló tényezők globális szinten strukturális egyenlőtlenségekhez kapcsolódnak. A Nyugat és Kelet, Észak és Dél, valamint a fejlett és fejlődő világ közötti gazdasági és társadalmi különbségek a globalizáció hatására tovább mélyültek, miközben a nemzetközi gazdasági munkamegosztás átalakulása egyes térségeket tartós perifériára szorított. A fejlett országokban jelentkező munkaerőhiány és a fejlődő térségekben megjelenő munkaerő-felesleg együttesen alakítják a gazdasági migráció fő irányait.¹²

⁹ ÖRDÖG István: *Menekültügyi mítoszok, féligazságok*. Fundamentum, 2013/2. 77. o.

¹⁰ TARRÓSY István - GLIED Viktor - KESERŰ Dávid: *Migráció a 21. században*. Publikon Kiadó, Pécs, 2011. 227-229. o

¹¹ UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside Their Country of Origin*. 1-6. és 19. bekezdés.

<https://digitallibrary.un.org/record/566055?v=pdf> (letöltés ideje: 2025.01.07.)

¹² CSERESNYÉS Ferenc: *Migráció az ezredfordulón*. Dialóg Campus Kiadó, Pécs, 2005. 21-23. o

Számos kibocsátó ország esetében a tartós gazdasági kiszolgáltatottság és fejlettségbeli elmaradás együtt jár az állami kapacitások gyengülésével. Ezek az államok egyre kevésbé képesek biztosítani az alapvető közjavakat, így az élelmezést, az egészségügyi ellátást vagy az oktatást, ami fokozza az elvándorlási hajlandóságot. A többdimenziós szegénységgel kapcsolatos nemzetközi jelentések szerint világszerte több mint egymilliárd ember él többdimenziós szegénységben, miközben a szegénység és a klímaváltozásból eredő veszélyek egyre gyakrabban kapcsolódnak össze.¹³

A gazdasági okok mellett egyre nagyobb jelentőséggel bírnak a környezeti tényezők. Az éghajlatváltozás, a természeti erőforrások kimerülése, az elsivatagosodás és a vízhiány világszerte milliók megélhetését veszélyezteti, és hozzájárul a környezeti migráció erősödéséhez. Ugyanezen jelentések rámutatnak arra is, hogy a szegénység és a környezeti sérülékenység egyre inkább összekapcsolódik. A többdimenziós szegénységgel kapcsolatos nemzetközi adatok szerint világszerte 109 ország 6,3 milliárd lakosából mintegy 1,1 milliárd ember él többdimenziós szegénységben, közülük 740 millió fő közepes jövedelmű országokban. A jelentések arra is rámutatnak, hogy több százmillió ember egyszerre több - akár három vagy négy - súlyos veszélynek van kitéve. Az 1,1 milliárd többdimenziós szegénységben élő ember közül mintegy 887 millió olyan régióban él, ahol legalább egy jelentős éghajlati veszély - így az extrém hőség, az aszály, az árvíz vagy a légszennyezés - fennáll.¹⁴

A migráció fogalmának az általánosból való lebontására indokolt áttekinteni annak különböző szempontok szerint meghatározott főbb típusait.

- Az időtényező alapján beszélhetünk korlátozott vagy időszakos vándorlásról - például szezonális munkavállaláshoz kapcsolódó migrációról -, valamint tartós vagy végleges jellegű migrációról, amely körébe a kivándorlás, a bevándorlás és a letelepedés is sorolható.¹⁵
- Térbeli szempontból különbséget kell tenni a belső (intern) és a nemzetközi (extern) migráció között. Az előbbi elsősorban országon belüli népességmozgást

¹³ UNDP - OPHI: *2025 Global Multidimensional Poverty Index (MPI): Overlapping Hardships: Poverty and Climate Hazards*. UNDP Human Development Report Office - Oxford Poverty and Human Development Initiative, New York, Oxford, 2025. <https://hdr.undp.org/content/2025-global-multidimensional-poverty-index-mpi#/indicies/MPI> (letöltés ideje: 2026. 01.07.)

¹⁴ UNDP - United Nations Development Programme: *Human Development Report 2020. The Next Frontier: Human Development and the Anthropocene*. UNDP, New York, 2020. <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2020> (letöltés ideje: 2026.01.07.)

¹⁵ CSÉRESNYÉS Ferenc: *Migráció... i.m.* 21-23. o

jelent - gyakran vidékről városba irányuló migráció formájában -, míg az utóbbi államhatárok átlépésével jár együtt. E körben további különbségtétel tehető kontinensen belüli és interkontinentális migráció között is.¹⁶

- A migráció történhet önkéntes elhatározásból vagy külső kényszer hatására. Az önkéntes migráció egyik legjellemzőbb formája a munkaerő-vándorlás, míg a kényszmigráció körébe sorolhatók többek között az üldöztetés, a fegyveres konfliktusok, a diszkrimináció vagy a humanitárius válságok következtében kialakuló migrációs folyamatok. Ugyanakkor az önkéntes és a kényszerű migráció közötti határvonal nem minden esetben húzható meg egyértelműen, mivel a migrációs döntések hátterében gyakran egyszerre vannak jelen személyes és strukturális tényezők.¹⁷ A kényszmigráció legsúlyosabb formái közé sorolható az emberkereskedelem is, amely során az emberkereskedők a megfélemlítéstől és zsarolástól kezdve a fizikai erőszak különböző formáig számos eszközt alkalmazhatnak az emberek toborzása, szállítása, munkára vagy szexuális kizsákmányolásra történő kényszerítése során, a gyermekeket és kísérő nélküli kiskorúakat sem kímélve. Kényszmigránsnak tekinthetők továbbá a menekültek, a menedékkérők és az ökológiai migránsok is.¹⁸
- A migráció terjedelme alapján különbséget tehetünk egyéni és csoportos migráció között. A nagyobb léptékű, társadalmi méretű népességmozgások esetében tömeges migrációról is beszélhetünk. Ugyanakkor a kategóriák közötti határok itt sem minden esetben egyértelműek, mivel az egyéni migrációs döntések sok esetben családi vagy közösségi stratégiákba ágyazódnak, miközben a statisztikai nyilvántartások az érintetteket egyéni migránsként kezelik.¹⁹
- Jogi szempontból a migráció reguláris és irreguláris migrációra osztható. Reguláris migráció esetében a migránsok rendelkeznek a belépéshez és tartózkodáshoz szükséges okmányokkal és engedélyekkel, míg irreguláris

¹⁶ KAROLINY Eszter - MOHAY Ágoston: *A nemzetközi migráció jogi keretei*. Publikon Kiadó, Pécs, 2009. 2. o.

¹⁷ International Organization for Migration: *International Migration Law No. 34 – Glossary on Migration*. IOM, Geneva, 2019. 132. o. <https://publications.iom.int/books/international-migration-law-ndeg34-glossary-migration> (letöltés ideje: 2025.12.22.)

¹⁸ BRUHÁCS János: *Nemzetközi jog II. Különös rész*. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 1999. 239. o

¹⁹ CSERESNYÉS Ferenc: *Migráció... i.m.* 24-25. o.

migráció esetén a belépés vagy tartózkodás nem felel meg az adott állam jogszabályi előírásainak. Az irreguláris migráció körébe tartozhat többek között a tiltott határátlépés, az embercsempészet, az emberkereskedelem vagy a túltartózkodás is.²⁰ A reguláris és irreguláris migráció megkülönböztetése szorosan összefügg az állami szuverenitás elvével, amely alapján az államok jogosultak meghatározni a belépés, a tartózkodás és a kiutasítás szabályait.²¹

A migráció jogi értelmezése szempontjából alapvető jelentőségű a reguláris és az irreguláris migráció megkülönböztetése. Ez a megkülönböztetés ugyanakkor nem érintheti az emberi jogi minimumgaranciák érvényesülését, különösen a gyermekek védelmét. A kísérő nélküli kiskorúak esetében e kategorizálás különös jelentőséggel bír, mivel a nemzetközi és európai uniós joganyag egyértelműen rögzíti, hogy az irreguláris belépés vagy tartózkodás önmagában nem vezethet a gyermek jogainak csorbulásához pusztán a migrációs jogi státusza alapján.²² Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának értelmezése szerint a gyermek mindenképp felett álló érdekének elve elsődleges szempontként érvényesül a kísérő nélküli kiskorúakat érintő eljárások során. A Bizottság hangsúlyozza, hogy a kísérő nélküli kiskorúak migrációja sajátos jelenség, amely nem értelmezhető pusztán a felnőtt migrációs modellek mentén. A gyermekek esetében a migráció gyakran nem autonóm döntés eredménye, hanem külső kényszerek, családi stratégiák és strukturális körülmények összefonódásából fakad.²³ A gyakorlatban ugyanakkor az irreguláris belépés ténye jelentősen befolyásolja az alkalmazott közigazgatási eljárások jellegét és időtartamát, amely a kísérő nélküli kiskorúak esetében gyakran több hatóság és intézmény párhuzamos részvételével zajló, koordinációs nehézségekkel terhelt és nehezen átlátható eljárásokhoz vezethet.²⁴

Mindezek alapján megállapítható, hogy a migráció fogalma nem egységes és statikus kategória, hanem a vizsgálati szempontoktól függően eltérő tartalommal bíró, komplex társadalmi és jogi jelenség. Az értekezés e sokrétű fogalmi és elméleti keretet tekinti

²⁰ KAROLINY Eszter - MOHAY Ágoston: *A nemzetközi... i.m.* 1. o.

²¹ BRUHÁCS János: *Nemzetközi jog... i.m.* 239. o.

²² 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről. 2–3. cikk.

²³ UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside Their Country of Origin*. CRC/GC/2005/6, 2005. 19. bekezdés. <https://digitallibrary.un.org/record/566055> (letöltés ideje: 2025.12.20.)

²⁴ FRA - European Union Agency for Fundamental Rights: *Children in Migration*. FRA, Vienna, 2020. 24–25. o. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-children-in-migration_en.pdf (letöltés ideje: 2025.12.22.)

kiindulópontnak, és a továbbiakban ezen belül szűkíti az elemzés fókuszát a kísérő nélküli kiskorúak sajátos jogi és közigazgatási helyzetére.

A migráció nemzetközi fogalmi megközelítései

A migráció nemzetközi fogalmi kereteinek kialakításában meghatározó szerepet töltenek be az Egyesült Nemzetek Szervezetének (United Nations - UN) szervei, valamint a Nemzetközi Migrációs Szervezet (International Organization for Migration - IOM). E nemzetközi szereplők értelmezései nem pusztán leíró jellegűek, hanem normatív és szakpolitikai jelentőséggel is bírnak, mivel irányt mutatnak az államok jogalkotási és közigazgatási gyakorlata számára, különösen a migrációval érintett sérülékeny csoportok, így a gyermekek és a kísérő nélküli kiskorúak esetében.

Az IOM a migrációt olyan folyamatként határozza meg, amelynek során egy személy vagy személyek csoportja megszokott lakóhelyét elhagyva ideiglenesen vagy tartós jelleggel más országba vagy országon belül más területre költözik, függetlenül az elmozdulás okától, jogi státuszától vagy önkéntes jellegétől.²⁵ Ez a meghatározás tág fogalmi keretet alkalmaz, amely lehetővé teszi a migráció átfogó jelenségként való értelmezését. Az értekezés szempontjából ugyanakkor fontos korlátja, hogy a meghatározás nem tartalmaz különbségtételt az eltérő jogi helyzetű és védelmi szükségletű csoportok között, így a kényszerű migrációban érintettek és a gyermekek sajátos helyzete nem jelenik meg önálló kategóriaként.

Az ENSZ keretein belül a migráció fogalmi megközelítése szorosan összekapcsolódik az emberi jogi normák rendszerével. Bár az ENSZ nem alkotott egységes migrációs definíciót, a migrációval összefüggő dokumentumok - így különösen az emberi jogi egyezmények, a menekültjogi szabályozás és a gyermekjogi normák - világosan kijelölik azokat az alapelveket, amelyeknek a migráció kezelését irányítaniuk kell.²⁶ A migráció nemzetközi szabályozásának egyik alapvető sajátossága, hogy miközben az államok megőrzik szuverén jogukat a területükre történő belépés és tartózkodás szabályozására, e jog gyakorlását korlátozzák az emberi jogi kötelezettségek.²⁷

A nemzetközi megközelítések egyik visszatérő vitapontja a migráció önkéntes és kényszerű jellegének elhatárolása. Az IOM ugyan különbséget tesz e kategóriák között, ugyanakkor elismeri, hogy a valóságban a migrációs döntések ritkán sorolhatók be

²⁵ International Organization for Migration: *International Migration Law No. 34 - Glossary on Migration*. IOM, Geneva, 2019. 132. o. <https://publications.iom.int/books/international-migration-law-ndeg34-glossary-migration> (letöltés ideje: 2025.12.23.)

²⁶ BLAHÓ András - PRANDLER Árpád: *Nemzetközi szervezetek és intézmények*. Aula Kiadó, Budapest, 2005. 169-244. o.

²⁷ BRUHÁCS János: *Nemzetközi jog... i.m.* 239. o

egyértelműen egyik vagy másik csoportba.²⁸ A gyakorlatban a gazdasági ellehetetlenülés, az állami szolgáltatások hiánya, a környezeti degradáció és az alacsony intenzitású erőszak olyan szürke zónát hoz létre, ahol a migráció formálisan önkéntesnek tűnhet, ténylegesen azonban erős kényszerelemeket tartalmaz.²⁹ Ez a kérdés a kísérő nélküli kiskorúak esetében különösen érzékeny, mivel az elindulás gyakran a túlélés egyetlen lehetséges stratégiájaként jelenik meg.³⁰

A nemzetközi migráció szabályozása nem csupán jogi normák összessége, hanem komplex intézményi és szereplői hálózat is. A migráció kezelésében állami szervek, nemzetközi és európai uniós szervezetek, civil és humanitárius szereplők egyaránt megjelennek. Ebben a sokszereplős környezetben a fogalmi pontatlanságok és értelmezési eltérések fokozott kockázatot jelentenek a sérülékeny csoportok jogvédelmére nézve. A kísérő nélküli kiskorúak esetében ez különösen igaz, mivel jogi státuszuk, elhelyezésük és ellátásuk gyakran több, egymással párhuzamos eljárás eredményeként formálódik.³¹ Az ENSZ és az IOM által kialakított nemzetközi migrációfogalom széles, befogadó keretet biztosít a jelenség értelmezéséhez, ugyanakkor ez a keret önmagában nem alkalmas a migrációban érintett csoportok, különösen a kísérő nélküli kiskorúak sajátos jogi és közigazgatási helyzetének teljes körű megragadására. Értekezésem ezen nemzetközi fogalmi megközelítéseket kiindulópontként kezeli, ugyanakkor ezen a ponton egyúttal rámutat azokra a fogalmi és jogalkalmazási dilemmákra, amelyek indokolják a további, európai uniós és hazai értelmezések vizsgálatát.

A migráció európai uniós értelmezése

Az Európai Unió migrációval kapcsolatos fogalmi és szabályozási megközelítése sajátos kettősséget mutat, amely az integráció szupranacionális jellegéből és a tagállami szuverenitás megőrzéséből egyaránt fakad. Az Európai Unió nem rendelkezik általános, egységes migrációfogalommal a nemzetközi jogban ismert, átfogó értelemben, ugyanakkor a migráció különböző formáit - így különösen a munkaerő-migrációt, a menedékkérést, a menekültstátuszt, valamint az irreguláris migrációt - részletszabályokon keresztül határozza

²⁸ International Organization for Migration: *International Migration Law...* i.m.31-33., 132-133. o. <https://publications.iom.int/books/international-migration-law-ndeg34-glossary-migration> (letöltés ideje: 2025.12.23.)

²⁹ TARRÓSY István - GLIED Viktor - KESERŰ Dávid: *Migráció...* i.m. 227-229. o.

³⁰ United Nations Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside Their Country of Origin.* CRC/GC/2005/6, 2005. 3-5. és 19. bekezdés.

³¹ European Union Agency for Fundamental Rights: *Szülői felügyelet nélkül maradt gyermekek a sajátjuktól eltérő uniós tagállamban. Útmutató az emberkereskedelem áldozataira fókuszáló gyermekvédelem erősítéséhez.* Az Európai Unió Kiadóhivatala, Luxembourg, 2020. 9-12., 21-24. o.

meg és kezeli. Az európai uniós megközelítés ezért elsősorban funkcionális és jogági bontásban ragadható meg.

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés a migrációt a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség egyik meghatározó szakpolitikai területeként kezeli, amelyben a határigazgatás, a menekültügy, a bevándorlás és a rendészeti együttműködés egymással szoros összefüggésben jelenik meg.³² Ebből következően a migráció uniós értelmezése nem kizárólag társadalmi jelenségként, hanem alapvetően közigazgatási és jogi kérdésként jelenik meg, melyek kezelése intézményi és eljárási logikák mentén történik.

Az uniós joganyagban a migráció fogalma implicit módon, az egyes jogintézményekhez kapcsolódva jelenik meg. A legmarkánsabb elkülönítés a jogszerű és a jogellenes, illetve az önkéntes és a kényszerű migráció között figyelhető meg. A reguláris migráció elsősorban a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó irányelvekben jelenik meg, míg az irreguláris migráció az idegenrendészeti és visszatérési szabályozás fókuszában áll. A szakirodalom rámutat arra, hogy e megkülönböztetés mögött az állami szuverenitás és a belső biztonság védelmének logikája húzódik meg, amely az uniós migrációs diskurzus egyik meghatározó eleme.³³

Ezzel párhuzamosan az Európai Unió menekültügyi joganyaga, különösen a Közös Európai Menekültügyi Rendszer (Common European Asylum System - CEAS) keretében elfogadott irányelvek az alapvető jogok érvényesülését biztosító rendelkezéseket tartalmaznak. A befogadási feltételekről szóló irányelv, valamint a menekültügyi eljárásokról rendelkező irányelv külön figyelmet fordít a sérülékeny személyekre, így a kísértő nélküli kiskorúakra, és számukra speciális eljárási és ellátási szabályokat állapít meg. Az uniós jog e körben rögzíti, hogy a gyermek mindenek felett álló érdekét az eljárások során figyelembe kell venni.³⁴

Az európai uniós migrációval kapcsolatos szabályozásban egyaránt megjelennek a határigazgatási és a visszatérési mechanizmusokra épülő elemek, valamint az alapvető jogok védelmét biztosító szabályok. A harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésére vonatkozó közös normákat az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK

³² Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ). HL C 326., 2012. október 26., 67.cikk, 77-80. cikk <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT> (letöltés ideje: 2025. 12. 23.)

³³ KAROLINY Eszter - MOHAY Ágoston: *A nemzetközi...* i.m. 1.o.

³⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/33/EU irányelve (2013. június 26.) a nemzetközi védelmet kérelmezők befogadására vonatkozó szabályok megállapításáról, 21–24. cikk., valamint Az Európai Parlament és a Tanács 2013/32/EU irányelve (2013. június 26.) a nemzetközi védelem megadására és visszavonására vonatkozó közös eljárásokról, különösen 25. cikk. <https://jogkodex.hu/doc/5833923> (letöltés ideje: 2025.12.10.)

irányelve határozza meg.³⁵ Ezzel párhuzamosan az Európai Unió Alapjogi Chartája rögzíti, hogy a gyermekekkel kapcsolatos intézkedések során a gyermek mindenek felett álló érdekét elsődleges szempontként kell figyelembe venni.³⁶

A kísérő nélküli kiskorúak helyzetét az uniós menekültügyi joganyag külön szabályozza. A befogadási feltételekről szóló 2013/33/EU irányelv előírja számukra a megfelelő elhelyezés, képviselő és ellátás biztosítását³⁷, míg a menekültügyi eljárásokról szóló 2013/32/EU irányelv sajátos eljárási garanciákat határoz meg.³⁸

Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének (European Union Agency for Fundamental Rights - FRA) jelentései rámutatnak, hogy a kísérő nélküli kiskorúak helyzetéhez a gyakorlatban számos kihívás kapcsolódik, különösen az eljárások időtartama, az elhelyezés és az ellátás megszervezése terén.³⁹

Az európai uniós szabályozás sajátossága továbbá, hogy a migráció kezelése többszintű rendszerben valósul meg. Az uniós jogi keretek mellett a végrehajtás a tagállamok feladata. Ez a rendszer eltéréseket eredményezhet a gyakorlati megvalósításban, amely a kísérő nélküli kiskorúak ellátása szempontjából is releváns. Az Európai Unió migrációval kapcsolatos megközelítése nem egységes fogalmi definícióra épül, hanem egy összetett, jogintézményeken keresztül kibontakozó rendszert tükröz, amelyben a biztonsági és az alapjogi szempontok egyaránt érvényesülnek. A kísérő nélküli kiskorúak helyzete különösen érzékeny területet képez, amelyben a jogi szabályozás és a közigazgatási gyakorlat szoros összefüggésben jelenik meg.

A migráció fogalma a magyar jogban és statisztikában

³⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelve (2008. december 16.) a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról. HL L 348 2008. 12. 24. 98-107. o.

<https://eurlex.europa.eu/legalcontent/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0115&qid=1774701692309> (letöltés ideje: 2025. 12. 10.)

²⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/33/EU irányelve (2013. június 26.) a nemzetközi védelmet kérelmezők befogadására vonatkozó szabályok megállapításáról. 21-24. cikk. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0033> (letöltés ideje: 2025. 01. 13.)

²⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/32/EU irányelve (2013. június 26.) a nemzetközi védelem megadására és visszavonására vonatkozó közös eljárásokról. 25. cikk

²⁸ EASO Annual Report on the Situation of Asylum in the EU 2018. 67-71. o. <https://www.euaa.europa.eu/sites/default/files/easo-annual-report-2018-web.pdf> (letöltés ideje: 2025. 01. 14.) és European Union Agency for Fundamental Rights (FRA): Children in migration. Vienna, 2019. 13-15., 23-25. o. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-children-in-migration_en.pdf

³⁶ Az Európai Unió Alapjogi Chartája. 24. cikk <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:hu:PDF> (letöltés ideje: 2025. 12. 10.)

³⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/33/EU irányelve, 24. cikk

³⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/32/EU irányelve, 25. cikk

³⁹ European Union Agency for Fundamental Rights: *Children in Migration*. FRA, Vienna, 2020. 24-25. o.

A migráció fogalma a magyar jogrendszerben nem egységes, átfogó definíció formájában jelenik meg, hanem különböző jogterületekhez és jogintézményekhez kapcsolódva kerül meghatározásra. A migrációval foglalkozó hazai szakirodalom is rámutat arra, hogy a migráció többféle megközelítésben értelmezhető, és nem egyetlen egységes fogalomként jelenik meg, hanem eltérő szempontok, különösen jogi, társadalmi és gazdasági dimenziók mentén ragadható meg.⁴⁰ A magyar jog a migrációt különböző jogi státuszkategoriákon keresztül szabályozza, jogi megközelítése elsősorban az idegenrendészeti és a menekültügyi szabályozásban jelenik meg. A jogszabályok olyan kategóriákat használnak, mint a harmadik országbeli állampolgár, a menedékkérő, a menekült, az oltalmazott, a befogadott vagy a hontalan.

A harmadik országbeli állampolgár kategóriája az idegenrendészeti szabályozás egyik alapfogalma. A harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény a beutazás és a tartózkodás feltételeit, valamint az ehhez kapcsolódó jogokat és kötelezettségeket rendezi, ami azt mutatja, hogy a migráció jogi kezelése e körben elsősorban igazgatási jellegű, a tartózkodási jogcímekhez és az ezekhez kapcsolódó eljárásokhoz kötődik.⁴¹

A menekültügyi szabályozás ezzel szemben védelmi jogállásokra épül. A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény a kísérő nélküli kiskorúakat a különleges bánásmódot igénylő csoportok körében nevesíti és speciális garanciákat ír elő számukra.⁴²

A magyar statisztikai rendszer a migrációt eltérő megközelítésben ragadja meg, mint a jogi szabályozás. Míg a jog elsősorban státuszkategoriákra és az azokhoz kapcsolódó jogosultságokra, illetve kötelezettségekre épül, addig a statisztikai adatgyűjtés alapvetően demográfiai és népességstatisztikai szempontok szerint közelíti meg a migráció jelenségét. A migráció statisztikai vizsgálata során alkalmazott fogalmak és adatforrások nem minden esetben feleltethetők meg közvetlenül a jogi kategóriáknak, ami módszertani nehézségeket eredményezhet a migrációs folyamatok mérésében és összehasonlításában. A hazai statisztikai szakirodalom rámutat arra is, hogy a nemzetközi migráció mérését jelentősen befolyásolja az adatforrások sokfélesége, az eltérő nyilvántartási rendszerek, valamint az, hogy az egyes államok nem azonos fogalmi és adatgyűjtési módszertant alkalmaznak.⁴³

⁴⁰ HAUZINGER Zoltán: *Szemelvények a migráció szabályozásáról*. AndAnn Kft., Pécs, 2016. 5-9. o. https://real.mtak.hu/62546/1/HautzingerZ_Szemelv_migr_szab_u.pdf (letöltés ideje: 2025.11.10.)

⁴¹ 2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról.

⁴² 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról

⁴³ SÁROSI Annamária - TÓTH Pál Péter: „Mérési lehetőségek a nemzetközi vándorlásstatisztikában”. *Statisztikai Szemle*, 87. évf. 7-8. sz., 2009. 712-716.

https://www.ksh.hu/statszemle_archive/2009/2009_07-08/2009_07-08_712.pdf (letöltés ideje: 2025.12.12.)

A migráció megragadása a jogi és elméleti definíciókhoz képest eltérő logikát követ, mivel elsődleges célja nem a jogállás vagy a védelem szintjének meghatározása, hanem a népességmozgások számszerűsítése és összehasonlíthatóvá tétele. A statisztikai fogalomhasználat ezért szükségszerűen leegyszerűsítő, amely elsősorban a mérhetőséget szolgálja, ugyanakkor nem képes teljes körűen leképezni a migráció összetett jelenségét.

Nemzetközi szinten a migráció statisztikai értelmezésének alapját az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) statisztikai ajánlásai adják. Az ENSZ a migrációt a szokásos tartózkodási hely megváltoztatásához köti, és ezen belül megkülönbözteti a rövid és hosszú távú nemzetközi migránsokat. Hosszú távú nemzetközi migránsnak az a személy tekinthető, aki legalább tizenkét hónapra más országba helyezi át szokásos tartózkodási helyét. Ez a statisztikai megközelítés elsősorban a tartós népességmozgások mérésére alkalmas. Az ENSZ módszertani kézikönyve ugyanakkor rámutat arra is, hogy a statisztikai adatgyűjtések - különösen a népszámlálások és adminisztratív nyilvántartások - korlátozottan képesek megragadni a migráció összetett formáit és dinamikáját.⁴⁴

Az Európai Unió statisztikai rendszere, különösen az Eurostat adatgyűjtései szintén a nemzetközi ajánlásokra épülnek. Az Eurostat a migráció mérésére többek között az állampolgárság, a születési hely és a szokásos tartózkodási hely alapján képzett kategóriákat alkalmazza. E kategóriák azonban nem minden esetben feleltethetők meg közvetlenül a jogi státuszkategóriáknak, ami korlátozza az adatok jogalkalmazási szempontú értelmezhetőségét. A statisztikai mérés egyik alapvető dilemmája a tartózkodás időtartamának meghatározása. Míg a statisztikai megközelítés az ENSZ ajánlásaival összhangban a szokásos tartózkodási hely legalább tizenkét hónapos megváltoztatásához köti a hosszú távú migráció fogalmát, addig a jogi szabályozás ennél rövidebb időtartamhoz is jogkövetkezményeket fűzhet. Ez az eltérés különösen a menedékkérők esetében bír jelentőséggel, mivel tartózkodásuk időtartama a menekültügyi eljárások hosszától is függhet, amely nem minden esetben felel meg a statisztikai értelemben vett szokásos tartózkodási hely kritériumának.⁴⁵

A kísérő nélküli kiskorúakra vonatkozó adatok több intézményi rendszerben keletkeznek. Az idegenrendészeti, menekültügyi és gyermekvédelmi eljárások eltérő nyilvántartási és adatkezelési logikát alkalmazhatnak, ami megnehezítheti az adatok összevethetőségét és a migrációs folyamatok egységes értelmezését. Az értekezés későbbi

⁴⁴ United Nations: *Recommendations on Statistics of International Migration, Revision 1*. Statistical Papers Series M, No. 58, Rev. 1. United Nations, New York, 1998. 9-10.

o. https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesm/seriesm_58rev1e.pdf (letöltés ideje: 2025.11.10.)

⁴⁵ Eurostat: *Glossary: Migration*. Statistics Explained, European Commission.

<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/SEPDF/cache/2124.pdf> (letöltés ideje: 2025.11.10.)

részében részletesebben is foglalkozom e kérdéssel, ugyanakkor már ezen a ponton is kiemelendő, hogy a kísérő nélküli kiskorúak esetében az életkor megállapítása kiemelt jelentőséggel bír. Az életkor meghatározása a közigazgatási és menekültügyi eljárások részeként történik, és annak eredménye közvetlenül kihat az érintett személy jogi besorolására, az alkalmazandó eljárási garanciákra, valamint az igénybe vehető ellátások körére is.

3. 2. A migrációban érintett szereplők

A migrációval összefüggő eljárások több, egymással párhuzamosan működő intézményrendszerhez kapcsolódnak. A feladatmegosztás eltérő jogi alapokon nyugszik, amely meghatározza az egyes szereplők hatáskörét, felelősségi körét és az általuk alkalmazott eljárási logikát. A migráció kezelése ezért nem egyetlen intézmény kizárólagos feladata, hanem több szakterület együttműködését igénylő, komplex közigazgatási és jogi tevékenység.

Nemzetközi szinten a migrációval kapcsolatos feladatok különböző szervezetek között oszlanak meg. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Menekültügyi Főbiztossága (Office of the United Nations High Commissioner for Refugees - UNHCR) elsősorban a nemzetközi védelemben részesülő személyek jogainak védelmében és a menekültügyi normák érvényesítésében játszik meghatározó szerepet, míg a Nemzetközi Migrációs Szervezet a migrációval összefüggő szakpolitikai, kutatási és operatív feladatokban vesz részt. A gyermekekkel kapcsolatos nemzetközi normák értelmezésében kiemelkedő jelentőséggel bír az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának gyakorlata is, amely a kísérő nélküli kiskorúak esetében részletesen meghatározza az államok gyermekvédelmi és eljárási kötelezettségeit.⁴⁶

Az Európai Unió keretében a migrációval összefüggő feladatmegosztás intézményi szinten jelenik meg. A jogalkotási és szakpolitikai irányok meghatározása az uniós intézményekhez kapcsolódik, míg a gyakorlati végrehajtás alapvetően a tagállami hatóságok feladata marad. Az Európai Unió Menekültügyi Ügynöksége (European Union Agency for Asylum - EUAA), az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (European Border and Coast Guard Agency - Frontex), valamint a már említett Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (European Union Agency for Fundamental Rights - FRA) egyaránt szerepet töltenek be a migrációval összefüggő szakpolitikai és operatív együttműködésben. A kísérő nélküli kiskorúak esetében ez a többszereplős rendszer különösen érzékeny területet jelent, mivel a menekültügyi, gyermekvédelmi és alapjogi szempontok egyidejű érvényesítését igényli.

⁴⁶ Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin*. CRC/GC/2005/6

Nemzeti szinten a migrációban érintett szereplők köre tovább differenciálódik. Magyarországon a migrációval összefüggő feladatok több intézmény között oszlanak meg. A migráció kezelésében egyaránt részt vesznek rendészeti és idegenrendészeti szervek, menekültügyi hatóságok, gyermekvédelmi intézmények, valamint a szociális, egészségügyi és oktatási ellátórendszer szereplői, emellett meghatározó szerepet töltenek be a migrációval foglalkozó civil és egyházi szervezetek is. A migrációval összefüggő feladatok a magyar szabályozásban alapvetően hatósági keretek között jelennek meg, és szorosan kapcsolódnak az idegenrendészeti és menekültügyi eljárásokhoz.⁴⁷

A gyermekvédelmi rendszer szereplői - különösen a gyámhatóságok, a gyermekotthonok és a nevelőszülői hálózatok - a kísérő nélküli kiskorúak ellátásának központi elemei. A gyermekvédelmi rendszer feladata e körben elsősorban a gyámság biztosításához, az elhelyezés megszervezéséhez és a gyermek megfelelő ellátásához kapcsolódik. E feladatok ugyanakkor szoros kapcsolatban állnak a menekültügyi és idegenrendészeti eljárásokkal, amelyek az érintett gyermek jogi státuszát meghatározzák.⁴⁸

A civil és egyházi szervezetek szerepe a kísérő nélküli kiskorúak esetében elsősorban a jogi segítségnyújtás, a pszichoszociális támogatás, az érdekképviselés és a szociális segítségnyújtás területén jelenik meg. Tevékenységük több esetben kiegészíti az állami intézményrendszer működését, különösen azokban a helyzetekben, amikor az ellátórendszer kapacitásai korlátozottak. A civil szervezetek emellett a szakpolitikai és jogalkalmazási tapasztalatok közvetítésében is jelentős szerepet töltenek be, mivel tereptapasztalataik révén közvetlen visszajelzést adhatnak az intézményrendszer működésének esetleges hiányosságairól.

A migrációban érintett szereplők körébe tartoznak továbbá maguk a migránsok és családtagjaik, valamint azok a magánszereplők is, akik közvetlen vagy közvetett kapcsolatba kerülnek velük. Ide sorolhatók a munkáltatók, az oktatási intézmények és más társadalmi szereplők mellett az embercsempész- és emberkereskedő hálózatok is. Ez utóbbiak különösen súlyos veszélyt jelentenek a kísérő nélküli kiskorúak számára, akik életkorukból és kiszolgáltatott helyzetükből fakadóan fokozottan ki vannak téve a kizsákmányolás és

⁴⁷ 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról; 2023. évi XC. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról.

⁴⁸ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról; 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról

3.3. A migráció és a hozzá kapcsolódó fogalmak a kísérő nélküli kiskorúak szempontjából

A migrációhoz kapcsolódó fogalmak alkalmazása a kísérő nélküli kiskorúak esetében nem pusztán terminológiai kérdés, hanem közvetlen hatással van az érintett gyermekek jogi helyzetére és az alkalmazandó közigazgatási eljárásokra. A különböző fogalmi kategóriákhoz eltérő eljárási szabályok és ellátási kötelezettségek kapcsolódnak, amelyek meghatározzák a gyermekekkel kapcsolatos intézményi működést. A fogalmi kategóriák alkalmazása e körben nem csupán leíró jellegű, hanem közvetlenül meghatározza, hogy a kísérő nélküli kiskorúak esetében mely közigazgatási eljárások és intézményi keretek kerülnek alkalmazásra. Mozgásuk több esetben nem illeszkedik a migráció hagyományos fogalmi kereteihez. A nemzetközi értelmezések szerint esetükben ez gyakran több országon keresztül, szakaszosan történik, és nem feltétlenül kapcsolódik előre meghatározott tartós letelepedési szándékhoz. Ez a sajátosság a migráció lineáris, egyirányú mozgásként való értelmezésének korlátozott alkalmazhatóságára utal. A bevándorlás és kivándorlás kategóriái a kísérő nélküli kiskorúak esetében relatív jellegűek. Ahogy az értekezés több pontján is szerepel, e helyütt is rögzíteni szükséges, hogy a gyermek jogi minősítése az egyes államok nézőpontjától függően eltérő lehet, ami az eljárások és a védelem tartalmának különbségeit eredményezheti. E körülmény a fogalmi besorolás kontextusfüggő jellegét mutatja.

Az önkéntes és kényszerű migráció megkülönböztetés szintén korlátozottan alkalmazható ezen csoport esetében. A gyermekek életkorukból és függőségi helyzetükből fakadóan nem minden esetben hoznak önálló döntést az elindulásról, ami a kategorizálás során sajátos értelmezési kérdéseket vet fel.⁵⁰ A döntéshozatali autonómia korlátozottsága e kategóriák egyértelmű alkalmazhatóságát relativizálja. Ahogy egy korábbi pontban jeleztem, a reguláris és irreguláris migráció megkülönböztetése a kísérő nélküli kiskorúak esetében kiemelt jelentőséggel bír. A nemzetközi jog alapján a gyermek jogai nem tehetők függővé attól, hogy belépése vagy tartózkodása jogszerűnek minősül-e.⁵¹ A gyakorlatban ugyanakkor az irreguláris belépés ténye hatással lehet az alkalmazott eljárásokra és az ellátáshoz való hozzáférés

⁴⁹ United Nations Office on Drugs and Crime - UNODC: *Global Report on Trafficking in Persons 2022*. United Nations, New York, 2022. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2022/GLOTiP_2022_web.pdf (letöltés ideje: 2025.11.10.)

⁵⁰ UN Committee on the Rights of the Child. General Comment No. 6. 2005.

⁵¹ ENSZ Egyezmény a gyermek jogairól. Elfogadta az ENSZ Közgyűlése New Yorkban, 1989. november 20-án, Magyarországon az 1991. évi LXIV. törvény hirdette ki. 2., 3. cikk

feltételeire. Ez a kettősség a normatív elvek és az eljárási gyakorlat párhuzamos jelenlétére utal. Az Európai Unió jogi keretei, a 2013/32 EU irányelv és a 2013/33 EU irányelv a kísérő nélküli kiskorúak esetében speciális garanciákat tartalmaznak, különösen a képviselőlet biztosítására és az egyéni szükségletek figyelembevételére tekintettel. E szabályozási elemek a sérülékeny személyek differenciált kezelésének uniós szintű megjelenését tükrözik. A különböző jogterületek, különösen a menekültügyi és gyermekvédelmi szabályozás találkozásánál jogalkalmazási sajátosságok jelennek meg, amelyek az eltérő intézményi és eljárási logikák egyidejű érvényesüléséhez kapcsolódnak.⁵²

3.4. A GYERMEK FOGALMA A MIGRÁCIÓS KONTEXTUSBAN

A migrációval érintett gyermekek jogi, közigazgatási és intézményi helyzetének elemzése szükségszerűen a „gyermek” fogalmának migrációs kontextusban történő értelmezéséből indul ki. A gyermek fogalma ugyanis nem pusztán életkori kategóriát jelöl, hanem olyan normatív státuszt testesít meg, amely az állami fellépés jellegét, intenzitását és korlátait alapvetően meghatározza. Ez a megállapítás különösen igaz a migrációval érintett gyermekekre, és ezen belül a kísérő nélküli kiskorúakra, akik esetében a gyermekkorból fakadó kiszolgáltatottság és a migrációs jogi bizonytalanság egymást erősítve jelenik meg.

A gyermek fogalma a migrációs kontextusban nem önállóan, hanem a nemzetközi, európai uniós és nemzeti jogrendszerek egymásra épülő normatív struktúrájában értelmezhető. E többszintű szabályozás sajátossága, hogy a gyermek jogállása elvileg egységesen védett, ugyanakkor a közigazgatási és jogalkalmazási gyakorlatban az eltérő intézményi logikák és eljárási prioritások következtében eltérő módon jelenhet meg. A kísérő nélküli kiskorúak esetében e feszültség különösen élesen érzékelhető, mivel a gyermekvédelmi, a menekültügyi és az idegenrendészeti megközelítések egyidejű alkalmazása eltérő szabályozási logikák párhuzamos jelenlétét eredményezi.

A gyermek fogalma a nemzetközi jogban

A gyermek nemzetközi jogi fogalmának alapját az Egyesült Nemzetek Szervezetének 1989-ben elfogadott Gyermekjogi Egyezménye képezi, amely szerint gyermeknek minősül minden tizennyolcadik életévét be nem töltött személy, kivéve, ha a rá alkalmazandó

⁵² HARASZTI Margit Katalin: *Kísérő nélküli kiskorúak a menekültjogban és a gyermekvédelemben: árnyak a Paradicsomban*. Családi Jog, 2014/4. sz. 14-18.

jogszabályok értelmében nagykorúságát korábban eléri.⁵³ Ez az egységes meghatározás a gyermekvédelem globális minimumszintjét hivatott biztosítani, és kizárja annak lehetőségét, hogy a gyermek jogai állampolgárság, migrációs státusz vagy tartózkodási jogszerűség alapján differenciálódjanak.

A Gyermekjogi Egyezmény egyik legfontosabb sajátossága, hogy a gyermekeket önálló jogalanyként ismeri el, és jogaik érvényesülését nem teszi függővé az állam szuverenitásából fakadó migrációs döntésektől. Az Egyezmény rögzíti a hátrányos megkülönböztetés tilalmát, valamint a gyermek mindenképp felett álló érdekének elvét, amely valamennyi, gyermeket érintő intézkedés alapvető értelmezési keretét képezi.⁵⁴ Ez a megközelítés a kísérő nélküli kiskorúak esetében különösen jelentős, mivel e gyermekek gyakran irreguláris migrációs helyzetben kerülnek kapcsolatba az állami hatóságokkal.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 6. számú Általános Kommentárja kifejezetten a kísérő nélküli és családjuktól elszakított gyermekek helyzetére fókuszál, és egyértelműen rögzíti, hogy e gyermekek mindenképp felett álló érdeke elsődleges szempont valamennyi közigazgatási és jogalkalmazási döntés során. A dokumentum hangsúlyozza továbbá, hogy a gyermek státusza megelőzi a migrációs jogi kategóriákat, ezért az államok gyermekvédelmi kötelezettségei migrációs vagy rendészeti megfontolásokra hivatkozással nem korlátozhatók.⁵⁵

A nemzetközi szakirodalom rámutat arra, hogy a migrációval érintett gyermekek esetében a gyermek fogalma szoros kapcsolatban áll az állam pozitív, aktív intézkedéseket igénylő kötelezettségeivel, ideértve az azonosítást, a védelem biztosítását, az elhelyezést és a megfelelő képviselő megszervezését. A kísérő nélküli kiskorúak esetében e kötelezettségek az állami fellépés meghatározó elemeiként jelennek meg, mivel a gyermekek fokozott kiszolgáltatottsága a migrációs helyzettel összekapcsolódva komplex védelmi szükségletet eredményez.⁵⁶

A gyermek fogalma az európai uniós jogban

Az európai uniós jog a nemzetközi normákra építve alakította ki a gyermek fogalmának sajátos értelmezését, amely különösen a migrációs és menekültügyi eljárásokban kap hangsúlyt. Az Európai Unió Alapjogi Chartája kimondja, hogy a gyermek mindenképp felett álló érdeke minden, gyermekeket érintő intézkedés során elsődleges szempont. Ez az elv nem pusztán

⁵³ Convention on the Rights of the Child, 1. cikk

⁵⁴ Convention on the Rights of the Child, 2-3. cikk.

⁵⁵ Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin*. CRC/GC/2005/6. 18–23. pont.

⁵⁶ BHABHA, Jacqueline: *Child Migration and Human Rights in a Global Age*. Princeton University Press, Princeton–Oxford, 2014. 1-6. o.

deklaratív jellegű, hanem konkrét döntési kötelezettséget keletkeztet a tagállami hatóságok számára.⁵⁷

Az uniós menekültügyi joganyag egységesen határozza meg a kiskorú és a kísérő nélküli kiskorú fogalmát, és e státuszhoz speciális eljárási és ellátási garanciákat rendel. A befogadási feltételekről és a menekültügyi eljárásról szóló irányelvek a kísérő nélküli kiskorúakat különösen sérülékeny csoportként kezelik, akik esetében kötelező a képviselő, a megfelelő elhelyezés és az életkorukhoz igazodó ellátás biztosítása.⁵⁸

Az Európai Unió Bíróságának ítélezési gyakorlata megerősíti, hogy a gyermek mindenek felett álló érdeke nem absztrakt elv, hanem az egyedi ügyekben mérlegelendő konkrét szempontként jelenik meg. Az EASO és az FRA jelentései ugyanakkor rámutatnak arra, hogy az uniós normák gyakorlati alkalmazása tagállamonként eltérő, ami a kísérő nélküli kiskorúak esetében eltérő gyakorlati megoldásokat eredményezhet.⁵⁹

A gyermek fogalma a magyar jogban

A magyar jogrendszerben a gyermek fogalma több jogág metszetében jelenik meg, ami a migrációs kontextusban sajátos értelmezési kihívásokat eredményez. Magyarország Alaptörvényének XVI. cikke rögzíti a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogát, míg a Polgári Törvénykönyv a tizennyolcadik életév betöltéséhez köti a nagykorúság elérését.⁶⁰ A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény a gyermek mindenek felett álló érdekét a gyermekvédelmi rendszer alapelveként határozza meg, amelynek a migrációval összefüggő eljárások során is érvényesülnie kell.⁶¹

A magyar migrációs szabályozásban a gyermek fogalma a menekültügyi, idegenrendészeti és gyermekvédelmi jogterületek együttes alkalmazásával jelenik meg. A menedékjogról szóló törvény a kísérő nélküli kiskorúakat különleges bánásmódot igénylő személyként nevesíti, és számukra speciális eljárási garanciákat ír elő.⁶² A harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról szóló törvény

⁵⁷ Az Európai Unió Alapjogi Chartája, 24. cikk

⁵⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/33/EU irányelve, 24. cikk; Az Európai Parlament és a Tanács 2013/32/EU irányelve, 25. cikk

⁵⁹ European Asylum Support Office: *Practical Guide on Age Assessment*. Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2018.; European Union Agency for Fundamental Rights: *Children in Migration in 2019*. Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2020.

⁶⁰ Magyarország Alaptörvénye, XVI. cikk; 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről, 2:10. §.

⁶¹ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról, 6. §

⁶² 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról, értelmező rendelkezések

ezzel párhuzamosan idegenrendészeti szempontból rendezni a gyermekek jogállását és az alkalmazható eljárási kereteket.⁶³

A kísérő nélküli kiskorúak esetében a magyar közigazgatás számára a gyermek fogalma nemcsak jogi, hanem intézményi cselekvési kötelezettséget is jelent, különösen a gyámrendelés, az elhelyezés és az ellátás megszervezése terén. E kötelezettségek időben történő teljesítése alapvetően befolyásolja a gyermek jogainak tényleges érvényesülését.

E sajátosságok arra mutatnak rá, hogy a gyermek fogalmának közigazgatási alkalmazása a migrációs kontextusban több jogterület egyidejű érvényesülésével jellemezhető, amely az eljárások működésének értelmezése szempontjából meghatározó jelentőséggel bír.

A migrációs kontextusban a gyermek fogalma tovább differenciálódik aszerint, hogy a gyermek családdal érkezik-e, családjától elszakadt-e, vagy kísérő nélküli kiskorúként jelenik meg. Ez az elhatárolás nem pusztán terminológiai jelentőségű, hanem közvetlen hatással van az alkalmazott közigazgatási eljárásokra és az ellátási formákra, különösen az elhelyezés, a képviselő és az ellátáshoz való hozzáférés megszervezése szempontjából.⁶⁴

A kísérő nélküli kiskorúak esetében a családi háttér hiánya fokozott állami felelősséget keletkeztet, különösen a képviselő, a védelem és az érdekképviselő biztosítása terén. E gyermekek esetében a közigazgatási beavatkozás nem lehet pusztán technikai jellegű, hanem komplex gyermekvédelmi szemléletet igényel, amely az egyéni szükségletek figyelembevételére és a több intézmény együttműködésére épül.⁶⁵

A bevándorló gyermekek - és ezen belül a kísérő nélküli kiskorúak - a migrációval érintett népességben belül különleges célcsoportot alkotnak. Jogállásuk, élethelyzetük és védelmi szükségleteik alapján nem kezelhetők a felnőtt migránsokhoz hasonló módon. A nemzetközi és európai uniós szakirodalom egyaránt hangsúlyozza, hogy e gyermekek esetében az integráció, az oktatáshoz való hozzáférés és a hosszú távú perspektívák biztosítása kulcskérdés, amelyek a közigazgatási eljárások és ellátási rendszerek működésében is megjelennek.⁶⁶

⁶³ 2023. évi XC. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról

⁶⁴ Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin*. CRC/GC/2005/6. 7–8. pont.
<https://digitallibrary.un.org/record/566055?v=pdf> (letöltés ideje: 2025.01.14.)

⁶⁵ United Nations High Commissioner for Refugees - UNHCR: *Guidelines on Policies and Procedures in dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum*. Geneva, 1997. 1–5. o.
<https://digitallibrary.un.org/record/465510?v=pdf> (letöltés ideje: 2025.01.14.)

⁶⁶ United Nations Children's Fund - UNICEF: *Uprooted. The growing crisis for refugee and migrant children*. New York, 2016. <https://www.unicef.org/reports/uprooted-growing-crisis-refugee-and-migrant-children> (letöltés ideje: 2025.01.14.)

Közigazgatás-tudományi szempontból a gyermek fogalmának migrációs kontextusban történő alkalmazása a közigazgatási működés minőségének egyik indikátora. A kísérő nélküli kiskorúakkal kapcsolatos állami fellépés ugyanis jól tükrözi, hogy az adott jogrendszer és intézményrendszer mennyiben képes a gyermekjogi elvek gyakorlati érvényesítésére, különösen az eljárások szervezése és az ellátás biztosítása során.

A fenti szempontok alapján a gyermek fogalma a migrációs kontextusban olyan értelmezési keretként jelenik meg, amely a különböző közigazgatási eljárások és intézményi működések vizsgálatát teszi lehetővé. E fogalmi alapra építve a következő fejezet a kísérő nélküli kiskorúak fogalmának és típusainak részletes elemzésére tér át.

3.5. A KÍSÉRŐ NÉLKÜLI KISKORÚAK FOGALMA

A kísérő nélküli kiskorúak jogi és közigazgatási helyzetének vizsgálata megkerülhetetlenül a fogalom pontos meghatározásával kezdődik. A migrációval érintett gyermekek körében ugyanis nem egységes jogi státuszról, hanem eltérő élethelyzetekről, intézményi válaszokról és védelmi szükségletekről beszélhetünk, amelyek az alkalmazott jogi kategóriák és eljárási keretek mentén kerülnek értelmezésre. A nemzetközi és európai szakirodalomban egyaránt megjelenik a „kísérő nélküli kiskorú” (*unaccompanied minor*) és a „felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermek” (*separated child*) terminológia, amelyek részben átfedő, részben eltérő tartalommal bírnak.

Az angol nyelvű szakirodalomban az *unaccompanied minor* kifejezés elsősorban azokra a gyermekekre utal, akik szüleik vagy törvényes gondviselőik nélkül érkeznek egy állam területére, míg a *separated children* terminus tágabb értelmezést kínál, és magában foglalja azokat az eseteket is, amikor a gyermek ugyan nem teljesen egyedül van, de elsődleges gondviselőitől elszakadt.⁶⁷ Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 6. számú Általános Kommentárja e két kategóriát egymástól elkülönítve alkalmazza, hangsúlyozva, hogy az elszakadás ténye önmagában is sajátos védelmi szükségleteket eredményezhet.⁶⁸ A Separated Children in Europe Programme (SCEP) ezért javasolta, hogy a szűkebb „kísérő nélküli kiskorú” megjelölés helyett az „elszakított gyermek” fogalom kerüljön előtérbe, mivel az pontosabban fejezi ki e gyermekek sérülékeny helyzetét és a családi kapcsolatok megszakadását.⁶⁹

⁶⁷ United Nations High Commissioner for Refugees - UNHCR: *Guidelines on Policies and Procedures in dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum*. Geneva, 1997.

⁶⁸ UN Committee on the Rights of the Child: General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin, CRC/GC/2005/6, különösen 7–8. pontok

⁶⁹ Separated Children in Europe Programme - SCEP: *Statement of Good Practice*. Fourth Revised Edition, 2009. 6-8. o.

A kísérő nélküli kiskorú fogalmának nemzetközi jogi alapját az ENSZ Gyermek jogairól szóló Egyezménye teremti meg, amely szerint gyermeknek minősül minden tizennyolcadik életévét be nem töltött személy.⁷⁰ Bár az Egyezmény nem tartalmaz külön definíciót a migráns gyermekekre vagy a kísérő nélküli kiskorúakra, rendelkezéseit valamennyi gyermekre alkalmazni kell, függetlenül állampolgárságuktól, hontalanságuktól vagy idegenjogi jogállásuktól. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 6. számú Általános Kommentárja kifejezetten rögzíti, hogy az Egyezményben foglalt jogok minden gyermekre kiterjednek, beleértve a menedékkérő, menekült és migráns gyermekeket is, függetlenül bevándorlási jogállásuktól.⁷¹ E megközelítés különösen jelentős a migrációval összefüggő hatósági eljárások során, mivel a gyermek jogállása nem tehető függővé az érintett személy migrációs státuszától vagy tartózkodásának jogi minősítésétől.

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának irányelvei szerint kísérő nélküli kiskorúnak minősülnek azok a gyermekek, „akik mindkét szülőtől elszakadtak, és nem gondoskodik róluk olyan felnőtt, aki a törvény vagy a szokás alapján ezért felelős”.⁷² E meghatározást a későbbi dokumentumok tovább pontosították, különösen az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 6. számú Általános Kommentárja, amely részletes útmutatást ad a származási országukon kívül tartózkodó kísérő nélküli és családjuktól elszakított gyermekekkel kapcsolatos állami kötelezettségekről. A dokumentum hangsúlyozza az egyéni körülmények vizsgálatának szükségességét, valamint azt, hogy a gyermek mindenképp felett álló érdeke az eljárások teljes időtartama alatt elsődleges szempontként érvényesül.⁷³

Az európai uniós joganyag a kísérő nélküli kiskorú fogalmát egységes terminológiával használja. A Menekültügyi Eljárásokról szóló Irányelv szerint kísérő nélküli kiskorú az a tizennyolc év alatti személy, „aki jogszabály vagy szokás alapján felügyeletéért felelős nagykorú személy kíséréte nélkül érkezik a tagállamok területére, vagy a belépését követően marad felügyelet nélkül mindaddig, amíg ilyen személy felügyelete alá nem kerül”.⁷⁴ Az uniós jog részletesen szabályozza továbbá a képviselő rendszerét is, amelynek célja a kísérő nélküli kiskorú érdekeinek védelme és megfelelő eljárási képviselőnek biztosítása. A kijelölt

⁷⁰ Convention on the Rights of the Child, 1. cikk; kihirdette: 1991. évi LXIV. törvény

⁷¹ UN Committee on the Rights of the Child: General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin, CRC/GC/2005/6, 12. pont

⁷² United Nations High Commissioner for Refugees – UNHCR: *Refugee Children: Guidelines on Protection and Care*. Geneva, 1994. 121. o.

https://ec.europa.eu/echo/files/evaluation/watsan2005/annex_files/UNHCR/UNHCR3%20-%20Protection%20and%20Care%20of%20Children.pdf (letöltés ideje: 2025.01.14.)

⁷³ Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin*. CRC/GC/2005/6. 19–22. pont.

⁷⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/32/EU irányelve, 2. cikk 1) pont

képviselő vagy szervezet szerepe különös jelentőséggel bír a gyermek eljárási jogainak gyakorlati érvényesülése szempontjából.⁷⁵

A Befogadási Feltételekről szóló Irányelv a kísérő nélküli kiskorúakat a különleges befogadási szükségletekkel rendelkező, sérülékeny személyek körébe sorolja, és előírja, hogy a tagállamoknak figyelembe kell venniük sajátos helyzetüket az ellátás és elhelyezés megszervezése során.⁷⁶ A Visszatérési Irányelv ezzel összhangban hangsúlyozza, hogy a kísérő nélküli kiskorúakat érintő döntések során a gyermek mindenek felett álló érdekét elsődleges szempontként kell figyelembe venni.⁷⁷ A Menekültügyi Eljárásokról szóló Irányelv továbbá kimondja, hogy az államoknak megfelelő támogatást és képviseletet kell biztosítaniuk a kísérő nélküli kiskorúak számára az eljárások teljes időtartama alatt.⁷⁸

A gyermek mindenek felett álló érdekének elve a nemzetközi és uniós szabályozás egyik alapvető elve. A Gyermek jogairól szóló Egyezmény 3. cikk (1) bekezdése kimondja, hogy a gyermekeket érintő minden intézkedés során - függetlenül attól, hogy azokat köz- vagy magánintézmények, bíróságok, közigazgatási hatóságok vagy jogalkotó szervek hozzák - a gyermek mindenek felett álló érdekét elsődleges szempontként kell figyelembe venni.⁷⁹ Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 6. számú Általános Kommentárja hangsúlyozza, hogy e követelmény a kísérő nélküli és családjuktól elszakított gyermekekkel kapcsolatos eljárások teljes folyamatára kiterjed, a megérkezéstől kezdve az elhelyezésen és az eljárási szakaszokon át egészen az integrációig vagy az esetleges visszatérésig.⁸⁰

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye nem tartalmaz külön rendelkezést a kísérő nélküli kiskorúakról, azonban az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélezési gyakorlata alapján az államokat e gyermekekkel szemben fokozott védelmi kötelezettség terheli. A Rahimi kontra Görögország ügyben a Bíróság megállapította az Egyezmény 3. cikkének megsértését a kérelmező fogvatartási körülményei és magára hagyása miatt, továbbá az 5. cikk (1) és (4) bekezdésének megsértését a szabadságelvonás jogszerűségének és felülvizsgálatának hiányosságai miatt. A Bíróság hangsúlyozta a kérelmező kísérő nélküli kiskorúként fennálló különösen sérülékeny helyzetét is.⁸¹

⁷⁵Az Európai Parlament és a Tanács 2013/32/EU irányelve, 25. cikk

⁷⁶Az Európai Parlament és a Tanács 2013/33/EU irányelve, 21-24. cikk

⁷⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelve (2008. december 16.) a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról 5., 10. cikk.

⁷⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/32/EU irányelve, 24-25. cikk

⁷⁹ Convention on the Rights of the Child, 3. cikk (1) bekezdés

⁸⁰ Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin*.CRC/GC/2005/6. 19-22. pont

⁸¹ EJEJ, *Rahimi kontra Görögország*, 8687/08. sz. ügy, 2011. április 5. 86-94., 109-127. pont
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22002-550%22%7D> letöltés ideje: 2025.11.11.)

A magyar jog a „kísérő nélküli kiskorú” terminológiát használja, összhangban az európai uniós joganyaggal. A menedékjogról szóló törvény értelmező rendelkezései szerint kísérő nélküli kiskorúnak minősül az a tizennyolcadik életévét be nem töltött külföldi, aki törvény vagy szokás alapján felelős nagykorú személy kísérete nélkül lép Magyarország területére, vagy a belépést követően marad felügyelet nélkül.⁸² A gyermekvédelmi szabályozás ezzel párhuzamosan ideiglenes hatályú elhelyezés és más gyermekvédelmi intézkedések alkalmazását teszi lehetővé a szülői felügyelet nélkül maradt külföldi kiskorúak esetében is.⁸³

A hatályos szabályozás különbséget tesz a menedéket kérő kísérő nélküli kiskorúak és más idegenrendészeti helyzetben lévő, szülői felügyelet nélkül maradt külföldi gyermekek között, ami az alkalmazandó eljárások, a hatáskörrel rendelkező szervek és az ellátási formák meghatározása szempontjából is jelentőséggel bír.

A hazai szakirodalom rámutat arra, hogy a menekültjogi és gyermekvédelmi megközelítések találkozási pontjain intézményi és jogalkalmazási nehézségek jelenhetnek meg, amelyek a kísérő nélküli kiskorúak ellátásának és képviselőiténak kiszámíthatóságát is befolyásolhatják.⁸⁴ E körülmény indokolja, hogy a kísérő nélküli kiskorú fogalmának pontos és következetes alkalmazása a közigazgatási gyakorlat egyik meghatározó kérdésévé váljon.

Összegzésként megállapítható, hogy a kísérő nélküli kiskorú fogalmának alkalmazása közvetlen közigazgatási következményekkel jár: kijelöli a hatáskörrel rendelkező szervek körét, meghatározza a képviselőt szükségességét, valamint azt is, hogy milyen befogadási és gyermekvédelmi intézkedések rendelhetők el az érintett gyermek esetében. E körülmények a fogalom közigazgatási jelentőségét mutatják, anélkül, hogy annak gyakorlati érvényesülésére vonatkozó következtetések levonására kerülne sor. Éppen ezért a fogalomhoz kapcsolódó alcsoportok elkülönítése a dolgozatban nem elméleti célú, hanem a jogalkalmazási különbségek feltárását szolgálja; a következő alfejezetek ennek megfelelően a menedéket kérő és a nem menedékkérő kísérő nélküli kiskorúak, illetve az eltérő elismerési formákhoz kapcsolódó helyzetek rendszerét tekintik át.

A menedéket kérő kísérő nélküli kiskorúak a migrációval érintett gyermekek egyik legvédtelenebb és egyben legösszetettebb jogi helyzetű csoportját alkotják. E gyermekek sajátossága, hogy életkoruknál és jogi státuszuknál fogva egyszerre kapcsolódnak a menekültügyi jog, az idegenrendészeti szabályozás és a gyermekvédelmi rendszer

⁸² 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról, 2. § k) pont.

⁸³ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról. 72. § és 94. §.

⁸⁴ HARASZTI Margit Katalin: *Kísérő nélküli kiskorúak a menekültjogban és a gyermekvédelemben: árnyak a Paradicsomban*. Családi Jog, 2014/4. sz. 21-26. o.

működéséhez, ami különösen összetett közigazgatási fellépést tesz szükségessé, mivel e jogterületek eltérő célrendszere és eljárási logikája egyidejű és összehangolt alkalmazást igényel.⁸⁵

A nemzetközi jogi keretek között a menedéket kérő kísérő nélküli kiskorúak helyzete elsősorban a Gyermek jogairól szóló Egyezmény rendelkezéseiből vezethető le. Az Egyezmény rögzíti, hogy a részes államok a joghatóságuk alá tartozó valamennyi gyermek számára kötelesek biztosítani az Egyezményben foglalt jogokat, megkülönböztetés nélkül.⁸⁶ A gyermek mindenképp felett álló érdekének elve a menedékkérelem benyújtásától kezdve az eljárás teljes időtartama alatt irányadó, és minden egyes, gyermeket érintő eljárási döntés során önálló mérlegelési szempontként jelenik meg.⁸⁷

A menedéket kérő kísérő nélküli kiskorúakra vonatkozó speciális szabályozás egyik meghatározó nemzetközi alapelve, hogy e gyermekek esetében a gyermekvédelmi szempontoknak a menekültügyi eljárások során is elsődleges jelentőséggel kell bírniuk. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának iránymutatásai hangsúlyozzák, hogy a kísérő nélküli kiskorúak különösen sérülékeny helyzetben lévő személyek, ezért számukra megfelelő elhelyezést, képviselőt, valamint az egyéni szükségleteikhez igazodó támogatást kell biztosítani.⁸⁸

Az UNHCR további iránymutatásai szerint a gyermek mindenképp felett álló érdekének elve az egyéni körülmények komplex értékelését követeli meg, amelynek során figyelembe kell venni a gyermek életkorát, érettségét, családi kapcsolatait, pszichés állapotát és védelmi szükségleteit is.⁸⁹

Az európai uniós joganyag a menedéket kérő kísérő nélküli kiskorúakat kifejezetten sérülékeny csoportként kezeli. A Befogadási Feltételekről szóló Irányelv előírja, hogy a tagállamoknak figyelembe kell venniük a kísérő nélküli kiskorúak sajátos helyzetét és speciális befogadási szükségleteit.⁹⁰ Az irányelv külön rendelkezik az elhelyezésről, a képviselő biztosításáról és a gyermek mindenképp felett álló érdekének figyelembevételéről is. A

⁸⁵ HARASZTI Margit Katalin: *Árnyak a Paradicsomban. Kísérő nélküli kiskorúak a menekültjogban és a gyermekvédelemben.* Fordulópont, 66. sz., 2014. 63–74. o. https://www.fordulopont.hu/FP-66_haraszti.pdf letöltés ideje: 2025.12.20.)

⁸⁶ Convention on the Rights of the Child, 2. cikk; kihirdette: 1991. évi LXIV. törvény.

⁸⁷ Convention on the Rights of the Child, 3. cikk (1) bekezdés; Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin.* CRC/GC/2005/6. 19–22. pont.

⁸⁸ United Nations High Commissioner for Refugees - UNHCR: *Guidelines on Policies and Procedures in dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum.* Geneva, 1997. 1–5. o.

⁸⁹ United Nations High Commissioner for Refugees - UNHCR: *UNHCR Guidelines on Determining the Best Interests of the Child.* Geneva, May 2008. 14–22. o.

⁹⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/33/EU irányelve, 21–24. cikk.

Menekültügyi Eljárásokról szóló Irányelv további eljárási garanciákat rögzít, különösen a megfelelő képviselőhöz, a gyermekbarát eljárásokhoz és az egyéni körülmények figyelembevételéhez kapcsolódóan.⁹¹

A magyar jogban a menedéket kérő kísérő nélküli kiskorúak a menedékjogról szóló törvény hatálya alá tartoznak. A jogszabály külön rendelkezéseket tartalmaz a kísérő nélküli kiskorúakra vonatkozóan, és előírja számukra a képviselő biztosítását.⁹² A gyermekvédelmi szabályozás ezzel párhuzamosan biztosítja a gyermekvédelmi ellátások és intézkedések alkalmazásának lehetőségét.⁹³ A menedéket kérő kísérő nélküli kiskorúak elhelyezése és ellátása ezért a menekültügyi és a gyermekvédelmi rendszer együttműködését teszi szükségessé.

A gyakorlatban a menedéket kérő kísérő nélküli kiskorúak helyzete számos közigazgatási és intézményi kihívást vet fel. Az életkor megállapítása, a megfelelő képviselő biztosítása, az eljárások időtartama, valamint az elhelyezés stabilitása közvetlen hatással van a gyermekek jogainak tényleges érvényesülésére. A hazai szakirodalom rámutat arra, hogy a menekültügyi és gyermekvédelmi rendszerek közötti koordináció hiányosságai olyan intézményi bizonytalanságokat eredményezhetnek, amelyek a gyermekek jogainak érvényesülését is kedvezőtlenül befolyásolhatják.⁹⁴ Az EMN elemzése szintén rámutat arra, hogy a kísérő nélküli kiskorúak ellátása során az intézményi együttműködés, az egyértelmű felelősségmegosztás és az információmegosztás kiemelt jelentőséggel bír. A jelentés szerint több tagállam - köztük Magyarország - a koordináció erősítését, a felelősségi körök világosabb elhatárolását és az érintett szereplők - például rendőrség, gyermekvédelmi hatóságok és civil szervezetek - közötti információmegosztás javítását tartotta szükségesnek.⁹⁵ A jelentés összegző része emellett általánosabban is azonosít együttműködési hiányosságokat a kísérő nélküli kiskorúakkal foglalkozó különböző hatóságok között.⁹⁶

Nemzetközi és európai bírósági gyakorlat is megerősíti, hogy a menedéket kérő kísérő nélküli kiskorúakkal kapcsolatos állami kötelezettségek nem korlátozódnak kizárólag az eljárásjogi garanciák biztosítására, hanem kiterjednek a gyermek tényleges védelmének és

⁹¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/32/EU irányelve, 24-25. cikk

⁹² 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról, különösen 35. § és 45. §

⁹³ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról, különösen 72. § és 94. §

⁹⁴ HARASZTI Margit Katalin: *Árnyak a Paradicsomban...* i.m. 63–74. o. https://www.fordulopont.hu/FP-66_haraszti.pdf (letöltés ideje: 2025.12.20.)

⁹⁵ European Migration Network: *Policies, practices and data on unaccompanied minors in the EU Member States and Norway. Synthesis Report*, May 2015. 31. o. https://www.udi.no/globalassets/global/european-migration-network_i/studies-reports/synthesis-unaccompanied-minors-2015.pdf (letöltés ideje: 2025.12.20.)

⁹⁶ European Migration Network: *Policies, practices...* i.m. 46. o. https://www.udi.no/globalassets/global/european-migration-network_i/studies-reports/synthesis-unaccompanied-minors-2015.pdf (letöltés ideje: 2025.12.20.)

ellátásának biztosítására is. A *Rahimi kontra Görögország* ügyben az Emberi Jogok Európai Bírósága hangsúlyozta, hogy a kísérő nélküli kiskorúak „a társadalom különösen sérülékeny tagjai”, ezért az államokat fokozott védelmi kötelezettség terheli velük szemben. A Bíróság megállapította az Egyezmény 3. cikkének megsértését a kérelmező fogvatartási körülményei, valamint a szabadon bocsátását követő helyzete miatt, mivel a görög hatóságok nem biztosítottak számára megfelelő gyámságot, elhelyezést és tényleges gondoskodást. Az ítélet külön hangsúlyozta, hogy a kérelmező kísérő nélküli kiskorúként teljes mértékben magára maradt, ami sérülékeny helyzetét tovább erősítette. A Bíróság emellett az 5. cikk (1) bekezdésének megsértését is megállapította, mivel a fogvatartás szükségességét és arányosságát a gyermek életkorára és helyzetére figyelemmel nem vizsgálták megfelelően.⁹⁷

Összességében megállapítható, hogy a menedéket kérő kísérő nélküli kiskorúak jogi és közigazgatási helyzete olyan összetett szabályozási és intézményi metszéspontban helyezkedik el, ahol a menekültügyi és gyermekvédelmi szempontok egyidejű érvényesülése szükséges. E gyermekek esetében a közigazgatási működés nem korlátozódhat kizárólag az idegenrendészeti és menekültügyi eljárások lefolytatására, hanem magában foglalja a gyermekvédelmi garanciák tényleges biztosítását, a képviselő megszervezését, valamint az ellátási és elhelyezési feladatok koordinációját is. A menedéket kérő kísérő nélküli kiskorúak helyzete ezért közigazgatás-tudományi szempontból is kiemelt jelentőséggel bír, mivel jól szemlélteti a különböző jogterületekhez kapcsolódó állami feladatok és intézményi szereplők együttműködésének szükségességét.

A szülői felügyelet nélkül maradt kísérő nélküli kiskorúak olyan gyermekek, akik migrációs helyzetükben nem állnak sem törvényes, sem tényleges gondviselő felügyelete alatt, függetlenül attól, hogy érkezésükhöz kapcsolódik-e menedékkérelm benyújtása. E gyermekek esetében a migrációs és gyermekvédelmi jogrendszerek metszéspontja jelenik meg, ami sajátos közigazgatási, gyermekvédelmi és jogalkalmazási kihívásokat eredményez, különösen annak meghatározása során, hogy az ügy mely eljárási rendben és mely hatóságok hatáskörében kerül elbírálásra.⁹⁸

A nemzetközi szakirodalom e csoportot jellemzően a „separated children” fogalom alá sorolja, amely a gyermekek elszakadásának tényére és annak következményeire helyezi a hangsúlyt, nem pedig kizárólag a migrációs jogállásra. A kategória magában foglalja azokat az

⁹⁷ EJEB, *Rahimi kontra Görögország*, 8687/08. sz. ügy, 2011. április 5. különösen 86–94. és 108–110. pont <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22002-550%22%5D%7D> (letöltés ideje: 2025.12.20.)

⁹⁸ Convention on the Rights of the Child, 2-3. cikkek; UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin*, CRC/GC/2005/6, különösen 7–8. pontok

eseteket is, amikor a gyermek formálisan nem egyedül érkezik, azonban a vele együtt tartózkodó felnőtt személy nem tekinthető a gyermek feletti felügyelet gyakorlására jogosult gondviselőnek.⁹⁹ E megközelítés különösen releváns a kísérő nélküli kiskorúak védelme szempontjából, mivel rámutat arra, hogy a gyermek tényleges védelmi szükséglete nem mindig esik egybe a formális jogi kategóriákkal, ami a közigazgatási döntéshozatal során jelentős mérlegelési kérdéseket vet fel.

Az európai uniós jog a szülői felügyelet nélkül maradt kísérő nélküli kiskorúakat a különösen sérülékeny személyek körébe sorolja, és esetükben speciális eljárási és ellátási garanciák alkalmazását írja elő. A Befogadási Feltételekről szóló irányelv és a Menekültügyi Eljárásokról szóló irányelv egyaránt hangsúlyozza, hogy e gyermekek esetében a tagállamoknak biztosítaniuk kell a megfelelő képviselőt, a gyermek életkorához és érettségéhez igazodó meghallgatást, valamint az intézményes elhelyezés során a gyermekvédelmi szempontok elsődlegességét (2013/33/EU; 2013/32/EU), függetlenül attól, hogy a gyermek menedékkérelmet nyújtott-e be.¹⁰⁰

A magyar szabályozás és jogalkalmazási gyakorlat különbséget tesz a menedéket kérő kísérő nélküli kiskorúak és a szülői felügyelet nélkül maradt külföldi kiskorúak között. Amennyiben a gyermek nem tartozik a menedékjogi törvény hatálya alá, úgy a gyermekvédelmi törvény rendelkezései alkalmazandók, amelyek ideiglenes hatályú elhelyezést, gyámrendelést és gyermekvédelmi intézkedések alkalmazását írják elő¹⁰¹, ami a jogi státusz hiányában is biztosítja a gyermekvédelmi beavatkozás lehetőségét. E szabályozás ugyanakkor gyakran ideiglenes jellegű megoldásokat eredményez, amelyek hosszabb távon bizonytalanságot okozhatnak a gyermek jogi és szociális helyzetében, különösen a tartózkodás jogszerűségének későbbi rendezése tekintetében.

A közigazgatási gyakorlatban visszatérő probléma az idegenrendészeti és gyermekvédelmi hatáskörök elhatárolása. A szülői felügyelet nélkül maradt kísérő nélküli kiskorúak esetében nem ritka, hogy az illetékes hatóságok közötti koordináció hiányosságai elhúzódó eljárásokat eredményeznek, különösen az egyes eljárási szakaszok közötti átmenetek során. E bizonytalan helyzet nemcsak a gyermek jogbiztonságát veszélyezteti, hanem közvetlen

⁹⁹ UNHCR: *Guidelines on Policies and Procedures in dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum*. Geneva, 1997; Separated Children in Europe Programme - SCEP: *Statement of Good Practice*, 4th revised edition, 2009

¹⁰⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/33/EU irányelve a nemzetközi védelmet kérelmezők befogadására vonatkozó szabályok megállapításáról, különösen 21-24. cikkek; Az Európai Parlament és a Tanács 2013/32/EU irányelve a nemzetközi védelem megadására és visszavonására vonatkozó közös eljárásokról, különösen 24–25. cikkek

¹⁰¹ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról, különösen 72. § és 94. §

hatással van pszichés állapotára és integrációs esélyeire is¹⁰², anélkül azonban, hogy ebből az eljárások általános eredményességére vonatkozó következtetés lenne levonható. A szülői felügyelet nélkül maradt kísérő nélküli kiskorúak sajátossága továbbá, hogy esetükben a jogi státusz gyakran csak későbbi eljárások során kerül meghatározásra, ami az ellátási és elhelyezési döntések időbeliségét is befolyásolja.

A menekültként elismert kísérő nélküli kiskorúak azok a gyermekek, akik esetében a menekültügyi hatóság megállapítja az üldöztetés megalapozott félelmét, és a Genfi Egyezmény alapján menekült jogállást biztosít számukra. A jogállás elismerése a gyermek számára jogi védelmet és tartózkodási biztonságot teremt, ugyanakkor nem jelenti a közigazgatási felelősség megszűnését¹⁰³, hanem az állami feladatok jellegének átalakulását eredményezi az eljárási szakaszból a hosszabb távú ellátási és integrációs szakasz irányába.

Nemzetközi és uniós szinten egyaránt hangsúlyozott elv, hogy a menekültként elismert kísérő nélküli kiskorúak esetében az eljárás lezárása nem tekinthető a védelem végpontjának. A gyermekvédelmi kötelezettségek fennmaradnak, és az állam számára hosszú távú integrációs feladatok keletkeznek, különösen az oktatáshoz való hozzáférés, az egészségügyi ellátás és a pszichoszociális támogatás területén¹⁰⁴, amelyek már nem a menekültügyi eljárás keretében, hanem a befogadó állam intézményrendszerén belül valósulnak meg.

A magyar jogrendszerben a menekültként elismert kísérő nélküli kiskorúak a gyermekvédelmi ellátórendszer részévé válnak, és ellátásuk az általános gyermekvédelmi szabályok szerint történik. A gyámrendelés, az elhelyezés és az utógondozás kérdései ebben az esetben elsősorban szociális és gyermekvédelmi közigazgatási feladatként jelennek meg, az idegenrendészeti szempontok háttérbe szorulásával, ami a jogi státusz rendeződéséből fakadó eljárási hangsúlyeltolódást tükrözi. A menekült jogállás megszerzése ugyanakkor nem szünteti meg a közigazgatási koordináció szükségességét, hanem azt más tartalommal tölti meg, különösen az oktatási, szociális és egészségügyi alrendszerek együttműködése terén.¹⁰⁵

A szakirodalom ugyanakkor rámutat arra, hogy a menekült státusz stabilitása ellenére a gyermekek integrációja gyakran akadályokba ütközik. A nyelvi nehézségek, az oktatási rendszerbe való késedelmes bekapcsolódás, valamint a migrációt megelőző és azt kísérő

¹⁰² HARASZTI Margit Katalin: *Árnyak a Paradicsomban...* i.m. 63-74. o. https://www.fordulopont.hu/FP-66_haraszti.pdf (letöltés ideje: 2025.12.20.)

¹⁰³ Convention Relating to the Status of Refugees, Geneva, 1951; Protocol Relating to the Status of Refugees, New York, 1967; kihirdette: 1989. évi 15. törvényerejű rendelet; 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról

¹⁰⁴ United Nations High Commissioner for Refugees - UNHCR: *UNHCR Guidelines on Determining the Best Interests of the Child*. Geneva, May 2008. 14–22. o

¹⁰⁵ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról; 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról

traumatikus élmények feldolgozatlansága hosszú távon is befolyásolja életkilátásaikat¹⁰⁶, ami az ellátórendszerek közötti átmenetek kezelésének jelentőségét is hangsúlyozza. A menekültként elismert kísérő nélküli kiskorúak esetében ezért a közigazgatási feladatok fókuszja az eljárási döntéshozatalról az élethelyzet stabilizálását támogató intézményi működés irányába tolódik el, anélkül azonban, hogy ez a folyamat egységes módon jelenne meg az egyes intézményi gyakorlatokban.

Az oltalmazottként elismert kísérő nélküli kiskorúak olyan gyermekek, akik nem felelnek meg a menekült fogalmi feltételeinek, ugyanakkor származási országukba történő visszaküldésük esetén súlyos sérelem veszélyének lennének kitéve. Az oltalmazotti státusz az európai uniós kiegészítő védelem hazai jogi megfelelője, amelyet a menedéjogi törvény és az európai uniós szabályozás határoz meg¹⁰⁷, és amely a nemzetközi védelem differenciált rendszerében a menekült státusztól eltérő, de ahhoz funkcionálisan kapcsolódó jogállási formát jelent.

E jogállás egyik legfontosabb sajátossága az időbeli korlátozottság és a jogállás rendszeres felülvizsgálatának lehetősége.¹⁰⁸ Ez a bizonytalanság a gyermekek esetében különösen problematikus, mivel a hosszú távú tervezés - különösen az oktatás, a lakhatás és az utógondozás területén - alapvetően a jogbiztonság fennállását feltételezi. A nemzetközi szakirodalom és a gyermekjogi dokumentumok hangsúlyozzák, hogy a tartós bizonytalanság és az instabil jogi helyzet önmagában is sérülékenységi tényezőként értelmezhető a kísérő nélküli és családjuktól elszakított gyermekek esetében.¹⁰⁹ Az oltalmazotti státusz sajátossága továbbá, hogy a védelem fenntartása folyamatos közigazgatási mérlegelés tárgyát képezi, amely a gyermek származási országában fennálló körülmények változásától függ. Ez a dinamikus jelleg a gyermek jogi helyzetét időben változóvá teszi, ami az ellátási és intézményi döntések hosszú távú tervezhetőségét is korlátozhatja.

A magyar közigazgatási gyakorlatban az oltalmazottként elismert kísérő nélküli kiskorúak a gyermekvédelmi rendszer keretében részesülnek ellátásban, ugyanakkor státuszuk

¹⁰⁶ UNICEF - UNHCR: *Safe and Sound: What States can do to ensure respect for the best interests of unaccompanied and separated children in Europe*. 2014. 34-42. o.; 54-60. o.
https://www.unicef.ch/sites/default/files/2018-08/safe-and-sound-en_0.pdf (letöltés ideje: 2025.12.21.)

¹⁰⁷ 2007. évi LXXX. törvény a menedéjogról; Az Európai Parlament és a Tanács 2011/95/EU irányelve (2011. december 13.) a harmadik országbeli állampolgárok vagy hontalan személyek nemzetközi védelemre jogosultként való elismerésére, az egységes menekült- vagy kiegészítő védelmi jogállásra, valamint a biztosított védelem tartalmára vonatkozó szabályokról, különösen 2. cikk f) pont és 15. cikk)

¹⁰⁸ 2007. évi LXXX. törvény a menedéjogról, különösen az oltalmazotti jogállás felülvizsgálatára vonatkozó rendelkezések

¹⁰⁹ UN Committee on the Rights of the Child (CRC): *General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin*, CRC/GC/2005/6, különösen 47. pont és 79-84. pontok

időszakos felülvizsgálata folyamatos együttműködést igényel a menekültügyi és gyermekvédelmi hatóságok között, ami az eltérő eljárási logikák összehangolásának szükségességét veti fel.¹¹⁰ A jogállás elvesztésének lehetősége különösen a nagykorúvá válás küszöbén válik meghatározóvá, amikor a gyermek jogi helyzete gyökeresen átalakulhat, és a korábbi gyermekvédelmi garanciák rendszere már nem azonos módon érvényesül.

A nemzetközi és uniós ajánlások egybehangzóan hangsúlyozzák, hogy az oltalmazottként elismert kísérő nélküli kiskorúak esetében a gyermek mindenek felett álló érdekének elve fokozott mérlegelést igényel. Az egyedi körülmények figyelembevétele, valamint a gyermek jövőbeli kilátásainak értékelése nélkülözhetetlen minden olyan közigazgatási döntés során, amely e gyermekek további sorsát érinti¹¹¹, különösen a jogállás fenntartásával, módosításával vagy megszüntetésével összefüggő eljárásokban. A szakirodalom ugyanakkor arra is rámutat, hogy a bizonytalan jogi helyzet és a folyamatos felülvizsgálat az intézményi működés szintjén is sajátos kihívásokat eredményezhet.¹¹² E csoport sajátossága tehát abban ragadható meg, hogy esetükben a védelem tartalma és időtartama egyaránt feltételes jellegű, ami a közigazgatási működésben folyamatos újraértékelési kényszert eredményez anélkül, hogy ez a folyamat a gyermek szempontjából kiszámítható módon strukturálódna.

A befogadottként elismert kísérő nélküli kiskorúak olyan harmadik országbeli gyermekek, akik nem felelnek meg sem a menekült, sem az oltalmazott jogállás feltételeinek, ugyanakkor esetükben a visszaküldés jogi vagy tényleges akadályba ütközik, ezért számukra ideiglenes jellegű védelem biztosított. A befogadott jogállás a magyar jogban a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény alapján önálló, átmeneti védelmi kategóriaként jelenik meg, amely sajátos helyet foglal el a nemzetközi védelem és az idegenrendészeti jog határterületén, és amely funkcionálisan a kiutasítás tilalmához (non-refoulement) kapcsolódó minimumvédelem biztosítását szolgálja.

E jogállás lényege, hogy az állam elismeri: az érintett személy visszatérése jelenleg nem lehetséges, ugyanakkor nem állnak fenn azok a körülmények, amelyek teljes körű nemzetközi védelmet indokolnának. A kísérő nélküli kiskorúak esetében e státusz alkalmazása különösen érzékeny kérdés, mivel a gyermekvédelmi kötelezettségek nem relativizálhatók pusztán a védelem ideiglenes jellege miatt, és a jogállás tartalma nem szűkítheti a gyermekkel szembeni

¹¹⁰ 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról; 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

¹¹¹ UNHCR: *UNHCR Guidelines on Determining the Best Interests of the Child*. Geneva, May 2008. 14-22. o.

¹¹² HARASZTI Margit Katalin: *Árnyak a Paradicsomban...* i.m. 63–74. o. https://www.fordulopont.hu/FP-66_haraszti.pdf (letöltés ideje: 2025.12.20.)

ellátási és gondoskodási kötelezettségeket. A gyermekvédelmi törvény alapján a befogadottként elismert kísérő nélküli kiskorúakat - idegenjogi státuszuktól függetlenül - a gyermekvédelmi ellátórendszer keretében kell elhelyezni, biztosítva számukra a gondozást, az oktatáshoz és egészségügyi ellátáshoz való hozzáférést¹¹³, ami a jogállási kategóriák és az ellátási kötelezettségek részleges elválását eredményezi.

A befogadott státusz sajátossága, hogy a védelem fennállása nem egy elismert üldöztetési okhoz, hanem a visszaküldés akadályához kötődik, ami a jogi helyzetet alapvetően feltételes jellegűvé teszi. Ez a feltételeesség a közigazgatási gyakorlatban a jogállás folyamatos felülvizsgálatának szükségességében jelenik meg.

A szakirodalom rámutat arra, hogy a befogadott jogállás a kísérő nélküli kiskorúak esetében gyakran elhúzódó jogbizonytalansághoz vezet, amely pszichés, oktatási és integrációs szempontból is hátrányos következményekkel járhat¹¹⁴, mivel a gyermek élethelyzetének stabilizálását a jogi státusz időlegessége korlátozza. A jogállás átmeneti jellege a gyermek jövőjének tervezhetőségét korlátozza, miközben a gyermek fejlődése szempontjából stabilitásra és kiszámíthatóságra lenne szükség. A közigazgatási működés szempontjából e kategória sajátossága abban ragadható meg, hogy az eljárási és ellátási rendszerek közötti kapcsolat tartósan fennmarad, anélkül hogy a gyermek jogi helyzete véglegesen rendeződne. Különösen problematikusá válik e helyzet a nagykorúvá válás közeledtével, amikor az ideiglenes védelem megszűnése az érintettet hirtelen idegenrendészeti kockázatokkal szembesítheti, és a korábbi gyermekvédelmi garanciák rendszere jelentősen átalakulhat.

A nem menedékkérő, illetve hontalanként elismert kísérő nélküli kiskorúak csoportjába azok a gyermekek tartoznak, akik nem nyújtanak be menedékkérelmet, vagy akiknek kérelme elutasításra kerül, ugyanakkor állampolgárságuk hiánya vagy rendezetlensége miatt nem utasíthatók vissza származási országukba. A hontalanság fogalma a nemzetközi jogban az 1954. évi, a hontalan személyek jogállásáról szóló New York-i egyezményhez kapcsolódik, amely szerint hontalan az a személy, akit egyetlen állam sem tekint saját joga alapján állampolgárának¹¹⁵, ami a jogi hovatartozás hiányát és az ebből fakadó védelemhiányt fejezi ki.

A kísérő nélküli kiskorúak esetében a hontalanság gyakran nem deklarált jogállásként, hanem tényleges helyzetként jelenik meg, amelyet a személyazonosság, az életkor vagy a családi kapcsolatok tisztázatlansága okoz, így a jogi státusz hiánya sok esetben eljárási

¹¹³ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

¹¹⁴ HARASZTI Margit Katalin: *Árnyak a Paradicsomban...* i.m. 63-74. o. https://www.fordulopont.hu/FP-66_haraszti.pdf (letöltés ideje: 2025.12.20.)

¹¹⁵ Convention Relating to the Status of Stateless Persons, New York, 1954, 1. cikk; kihirdette: 2002. évi II. törvény

bizonytalanság formájában jelentkeznek. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága hangsúlyozza, hogy az államok kötelesek aktívan közreműködni a gyermek jogi státuszának rendezésében, és nem hagyhatják tartósan bizonytalan helyzetben az érintett gyermekeket¹¹⁶, ami a közigazgatási szervek számára nem csupán passzív védelemnyújtási, hanem aktív státuszrendezési kötelezettséget is jelent. A gyermek mindenképp felett álló érdekének elve ebben az összefüggésben azt követeli meg, hogy a jogi státusz hiánya ne akadályozza az alapvető jogok - különösen az oktatáshoz, az egészségügyi ellátáshoz és a megfelelő gondozáshoz való jog - érvényesülését, és az ellátási kötelezettségek ne váljanak a jogi státusz tisztázatlanságának függvényévé.

A magyar jogban a nem menedékkérő kísérő nélküli kiskorúak helyzete elsősorban a gyermekvédelmi jog és az idegenrendészeti szabályozás metszéspontjában értelmezhető. A gyakorlatban e gyermekek ideiglenes védelemben részesülnek, ugyanakkor hosszú távú jogi helyzetük gyakran rendezetlen marad, ami strukturális feszültséget teremt a gyermekvédelmi logika és az idegenrendészeti célok között, különösen a tartózkodási jogcím, az okmányok és a jövőbeni jogállás kérdésében. E csoport sajátossága abban ragadható meg, hogy esetükben a jogi státusz hiánya önálló kockázati tényezőként jelenik meg, amely a közigazgatási eljárások elhúzódásához és a döntéshozatali bizonytalanság fennmaradásához vezethet. A szakirodalom szerint e kettősség különösen sérülékennyé teszi e csoportot, és fokozott közigazgatási felelősséget ró az államra¹¹⁷, mivel a védelem biztosítása és a jogi helyzet rendezése egymással párhuzamosan, de nem minden esetben összehangolt módon valósul meg.

Az úton lévő, illetve tranzit kísérő nélküli kiskorúak kategóriája nem önálló jogszabályi státuszt jelöl, hanem a nemzetközi és hazai szakirodalomban, valamint a közigazgatási gyakorlat elemzése során kialakult analitikus fogalom. E kategória azon gyermekeket foglalja magában, akik migrációs útvonaluk egy adott szakaszán tartózkodnak ideiglenesen, és egyik államban sem rendelkeznek stabil jogi státusszal, ami a jogi helyzet átmeneti és gyakran rendezetlen jellegét eredményezi.

A tranzit helyzet sajátossága, hogy az érintett gyermekek gyakran jogi „szürkezónában” találják magukat, ahol az állami felelősségvállalás kérdése vitatott vagy töredezett, különösen abban a tekintetben, hogy mely állam és mely hatóság viseli a tényleges ellátási és védelmi kötelezettségeket. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának irányelvei és a Separated Children

¹¹⁶ UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin*, CRC/GC/2005/6, különösen 31., 79. és 84. pontok

¹¹⁷ HARASZTI Margit Katalin: *Árnyak a Paradicsomban...* i.m. 63-74. o. https://www.fordulopont.hu/FP-66_haraszti.pdf (letöltés ideje: 2025.12.20.)

in Europe Programme dokumentumai egyértelműen rögzítik, hogy az állam joghatósága nem korlátozódik kizárólag a területre történő beléptetés formális aktusára, hanem kiterjed minden olyan gyermekekre, aki ténylegesen az állam ellenőrzése alatt áll, beleértve a tranzitónákat és a nemzetközi repülőterek területét is¹¹⁸, ami a közigazgatási felelősség területi értelmezésének kiterjesztését jelenti.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata megerősíti, hogy a tranzitban lévő kísérő nélküli kiskorúakkal szemben alkalmazott intézkedéseknek összhangban kell állniuk az emberi jogi és gyermekjogi kötelezettségekkel, különösen a szabadsághoz való jog, a megfelelő elhelyezés és a gondoskodás biztosítása tekintetében¹¹⁹, függetlenül attól, hogy az érintett gyermek formálisan belépett-e az adott állam területére. A tranzit helyzetben lévő kísérő nélküli kiskorúak esetében ezért kiemelt jelentősége van a gyors azonosításnak, a gyám kirendelésének és annak, hogy a gyermek mielőbb kikerüljön a jogilag bizonytalan helyzetből, ami az eljárások időbeliségének és hatékonyságának különös jelentőségét hangsúlyozza. E csoport sajátossága abban ragadható meg, hogy esetükben a közigazgatási fellépés elsődlegesen nem egy már kialakult jogi státuszhoz, hanem egy átmeneti, mozgásban lévő élethelyzethez kapcsolódik, ami az intézményi reakciók gyorsaságát és koordinációját helyezi előtérbe.

A bemutatott kategóriák egy része kifejezett jogszabályi státuszt jelöl, míg mások a nemzetközi és hazai szakirodalomban, valamint a közigazgatási gyakorlat elemzése során kialakult analitikus tipológiák. E megkülönböztetés lehetővé teszi annak rendszerezett bemutatását, hogy a kísérő nélküli kiskorúak eltérő jogi helyzetei miként határozzák meg az állami kötelezettségek tartalmát, az alkalmazott eljárások jellegét és az ellátási szükségletek mértékét anélkül azonban, hogy e kategóriák között hierarchikus viszony lenne megállapítható. A tipológiai megközelítés e fejezetben így nem következtetések levonását szolgálja, hanem a további elemzésekhez szükséges fogalmi és rendszerező keret megalapozását biztosítja.

3.6. A GYERMEK MINDENEK FELETT ÁLLÓ ÉRDEKE

A gyermek mindenek felett álló érdekének elve a gyermekekkel kapcsolatos jogalkotás, jogalkalmazás és közigazgatási döntéshozatal egyik alapvető, meghatározó jelentőségű alapelve. E követelmény nem csupán deklaratív normaként jelenik meg a nemzetközi és európai

¹¹⁸ United Nations High Commissioner for Refugees - UNHCR: *Guidelines on Policies and Procedures in dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum*. Geneva, 1997; Separated Children in Europe Programme - SCEP: *Statement of Good Practice*, 4th revised edition, 2009; United Nations High Commissioner for Refugees - UNHCR: *UNHCR Guidelines on Determining the Best Interests of the Child*. Geneva, May 2008

¹¹⁹ Rahimi kontra Görögország, 8687/08. sz. kérelem, EJEB, 2011. április 5-i ítélet.

joganyagban, hanem olyan kötelező mérceként, amely az állami szervek döntéseinek tartalmát, irányát és indokolási kötelezettségét is meghatározza. A migrációval érintett gyermekek, különösen a kísérő nélküli kiskorúak esetében ez az elv kiemelt jelentőséggel bír, mivel e csoport jogi státusza, élethelyzete és érdekérvényesítési képessége fokozott kiszolgáltatottságot eredményez.

A gyermek mindenk felett álló érdekének nemzetközi jogi alapját a Gyermek jogairól szóló ENSZ-egyezmény teremti meg. Az Egyezmény 3. cikk (1) bekezdése kimondja, hogy a gyermekeket érintő minden döntés során - legyen szó bíróságokról, közigazgatási hatóságokról vagy jogalkotó szervekről - a gyermek mindenk felett álló érdekét elsődleges szempontként kell figyelembe venni.¹²⁰ Az elv horizontális jellegéből fakadóan nem korlátozódik egyetlen jogterületre, hanem a migrációs, idegenrendészeti, menekültügyi és gyermekvédelmi eljárások egészére kiterjed.

A CRC értelmezését és gyakorlati alkalmazását az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága több általános kommentárban részletezte, ezek közül kiemelkedő jelentőségű a 6. számú Általános Kommentár (2005), amely kifejezetten a származási országukon kívül tartózkodó kísérő nélküli és szülői felügyelet nélkül maradt gyermekek helyzetével foglalkozik. A Bizottság hangsúlyozza, hogy a gyermek mindenk felett álló érdekét az elszakadás teljes ciklusa során - az érkezéstől az eljárások lefolytatásán át a hosszú távú megoldásokig - következetesen érvényesíteni kell.¹²¹ Az elv tehát nem egyszeri mérlegelési aktus, hanem folyamatos, az eljárás teljes időtartamára kiterjedő közigazgatási kötelezettség.

Az Európai Unió joga e megközelítést tovább konkretizálja. Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 24. cikke önálló alapjogként rögzíti a gyermekek jogait, és kimondja, hogy minden, gyermekeket érintő intézkedés során a gyermek mindenk felett álló érdekét elsődlegesen figyelembe kell venni.¹²² Az uniós menekültügyi és befogadási joganyag - különösen a Befogadási Feltételekről szóló Irányelv és a Menekültügyi Eljárásokról szóló Irányelv - a kísérő nélküli kiskorúakat kifejezetten sérülékeny csoportként határozza meg, és számukra speciális eljárási garanciákat ír elő.¹²³

¹²⁰ Convention on the Rights of the Child, New York, 1989, 3. cikk (1) bekezdés

¹²¹ UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin*, CRC/GC/2005/6, különösen 19-22.

¹²² Az Európai Unió Alapjogi Chartája, 24. cikk

¹²³ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/33/EU irányelve (2013. június 26.) a nemzetközi védelmet kérelmezők befogadására vonatkozó szabályok megállapításáról, 21–24. cikk; Az Európai Parlament és a Tanács 2013/32/EU irányelve (2013. június 26.) a nemzetközi védelem megadására és visszavonására vonatkozó közös eljárásokról, 24–25. cikk

A gyermek mindenek felett álló érdekének elve azonban nem csupán normatív szinten jelenik meg, hanem az európai és uniós bírói gyakorlatban is konkretizálódik. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának *Rahimi kontra Görögország* ügyben hozott ítélete mérföldkőnek tekinthető a kísérő nélküli kiskorúak védelme szempontjából.¹²⁴ A *Rahimi kontra Görögország* ügy tényállása szerint az afgán állampolgárságú, kísérő nélküli kiskorú kérelmezőt Görögországba történő érkezését követően a pagani idegenrendészeti őrizeti központban tartották fogva, majd szabadon bocsátását követően sem biztosítottak számára megfelelő elhelyezést, gyámi támogatást vagy tényleges gyermekvédelmi gondoskodást. A Bíróság megállapította, hogy a kérelmező fiatal kora, idegen államban fennálló helyzete, kísérő nélküli volta és magára hagyottsága miatt a társadalom leginkább sérülékeny csoportjába tartozott, ezért az államot fokozott pozitív védelmi kötelezettség terhelte vele szemben.¹²⁵

Az Emberi Jogok Európai Bírósága az ügyben az Emberi Jogok Európai Egyezménye 3. cikkének, 5. cikk (1) és (4) bekezdésének, valamint 13. cikkének sérelmét állapította meg.¹²⁶ A 3. cikk körében egyrészt a Pagani idegenrendészeti őrizeti központban fennálló fogvatartási körülményeket, másrészt a kérelmező szabadon bocsátását követő hatósági mulasztásokat értékelte. A Bíróság szerint a hatóságok nem fordítottak kellő figyelmet a kérelmező különösen sérülékeny helyzetére, és a fogvatartás elrendelésekor nem vizsgálták érdemben sem a gyermek mindenek felett álló érdekét, sem azt, hogy a fogvatartás valóban végső eszköznek tekinthető-e.¹²⁷

Az ítélet jelentősége a jelen értekezés szempontjából abban áll, hogy a gyermek mindenek felett álló érdekét nem elvont deklarációként, hanem konkrét közigazgatási mérlegelési és intézkedési kötelezettségként értelmezi. A döntés világosan rámutat arra, hogy a kísérő nélküli kiskorúakkal szembeni hatósági fellépés nem korlátozódhat az idegenrendészeti logika mechanikus alkalmazására: a gyermekvédelmi szempontok mellőzése, a gyámrendelés és az elhelyezés hiánya, valamint a megfelelő támogatás elmulasztása önálló egyezményesítéshez vezethet.¹²⁸

¹²⁴ *Rahimi kontra Görögország*, 8687/08. sz. kérelem, EJEB, 2011. április 5-i ítélet. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22002-550%22%7D> (letöltés ideje: 2025.12.10.)

¹²⁵ *Rahimi kontra Görögország*, 8687/08. § 86–94. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-104366%22%7D> (letöltés ideje: 2025.12.10.)

¹²⁶ Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Rome, 1950; *Rahimi v. Greece*, 8687/08. sz. kérelem, EJEB, 2011. április 5., §§ 104–120.

¹²⁷ *Rahimi kontra Görögország*, 8687/08. § 108–118. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-104366%22%7D> (letöltés ideje: 2025.12.10.)

¹²⁸ *Rahimi v. Greece*, 8687/08. sz. kérelem, EJEB, 2011. április 5., §§ 87–94, 108–118.

Hasonlóan meghatározó jelentőségű az *M.S.S. kontra Belgium és Görögország* ügy, amelyben az Emberi Jogok Európai Bírósága a Dublin-rendszer alkalmazásának emberi jogi korlátait vizsgálta. Az ügy középpontjában az állt, hogy Belgium a Dublin II. rendelet alapján visszaküldte az afgán menedékkérőt Görögországba, annak ellenére, hogy a görög menekültügyi eljárás és a befogadási körülmények súlyos hiányosságai a tagállamok és a nemzetközi szervezetek számára is ismertek voltak. A kérelmező görögországi fogvatartási és életkörülményei, valamint a menedékjogi eljárás hiányosságai következtében az Emberi Jogok Európai Bírósága megállapította az Emberi Jogok Európai Egyezménye 3. cikkének sérelmét Görögországgal szemben, továbbá Belgium felelősségét is azért, mert a kérelmezőt olyan államba küldte vissza, ahol embertelen vagy megalázó bánásmód valós kockázata állt fenn.¹²⁹

Bár az ügy nem kísérő nélküli kiskorúról szólt, a Bíróság érvelése alapvető jelentőségű a migrációval érintett gyermekekre, különösen a kísérő nélküli kiskorúakra nézve is. A Bíróság hangsúlyozta, hogy az államok nem hivatkozhatnak pusztán formális eljárási szabályokra, ha azok alkalmazása az emberi méltóság sérelméhez vezethet. Az ítélet jelentősége a jelen értekezés szempontjából abban ragadható meg, hogy megerősíti: az idegenrendészeti és menekültügyi szabályok alkalmazása nem válhat mechanikussá, ha az az érintett személy alapvető jogainak sérelméhez vezetne. Ez a megközelítés a kísérő nélküli kiskorúak esetében fokozott jelentőséggel bír, mivel esetükben a gyermek mindenek felett álló érdeke és különleges sérülékenysége további, önálló mérlegelési kötelezettséget keletkeztet a közigazgatási szervek számára.

Az Európai Unió Bíróságának gyakorlata szintén megerősíti a gyermek mindenek felett álló érdekének közigazgatási relevanciáját. A *MA, BT és DA kontra Secretary of State for the Home Department* ügyben az Európai Unió Bírósága a Dublin II. rendelet kísérő nélküli kiskorúakra vonatkozó alkalmazását értelmezte.¹³⁰ A tényállás szerint három kísérő nélküli kiskorú - MA, BT és DA - több tagállamon keresztül jutott el az Egyesült Királyságba, ahol menedékkérelmet nyújtottak be. A jogkérdés arra irányult, hogy a Dublin II. rendelet alapján mely tagállam felelős a kérelmek elbírálásáért olyan esetben, amikor a gyermek több tagállamban is tartózkodott, de egyik tagállamban sem rendelkezett jogszerűen tartózkodó családtaggal.

¹²⁹ M.S.S. v. Belgium and Greece, 30696/09. sz. kérelem, EJEB Nagykamara, 2011. január 21-i ítélet <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-103050%22%7D> (letöltés ideje: 2025.12.10.)

¹³⁰ C-648/11. sz. ügy, *MA and Others v. Secretary of State for the Home Department*, az Európai Unió Bíróságának Negyedik Tanácsa, 2013. június 6-i ítélet, ECLI:EU:C:2013:367 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:62011CJ0648> (letöltés ideje: 2025.12.10.)

A Bíróság megállapította, hogy a felelősségi szabályok alkalmazása során nem a mechanikus kritériumok elsődlegessége érvényesül, hanem a gyermek mindenk felett álló érdeke. Ennek megfelelően az a tagállam köteles a menedékjogi eljárást lefolytatni, ahol a kísérő nélküli kiskorú ténylegesen tartózkodik és menedékkérelmet nyújtott be.¹³¹ Az ítélet hangsúlyozta, hogy a Dublin-rendszer értelmezése során figyelembe kell venni az Európai Unió Alapjogi Chartájának 24. cikkét, amely szerint a gyermek mindenk felett álló érdeke minden gyermekeket érintő hatósági intézkedés során elsődleges szempont.¹³²

A Bíróság érvelése kifejezetten rámutatott arra, hogy az uniós menekültügyi szabályok nem alkalmazhatók mechanikusan, ha az ellentétes lenne a gyermek érdekeivel. Az ítélet közvetlen közigazgatási jelentősége abban áll, hogy meghatározza a hatóságok mérlegelési kötelezettségének tartalmát kísérő nélküli kiskorúak esetében, és egyértelművé teszi, hogy a felelősségi szabályok alkalmazása során a gyermekvédelmi szempontok elsőbbséget élveznek az eljárási automatizmusokkal szemben.

A *TQ kontra Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid* ügyben az Európai Unió Bírósága tovább erősítette a gyermek mindenk felett álló érdekének érvényesülésére vonatkozó követelményeket a visszatérési eljárások során. Az ügy középpontjában egy nem menedékkérő, kísérő nélküli kiskorú állt, akinek esetében a holland hatóságok visszatérési döntést kívántak hozni. A jogkérdés arra irányult, hogy meghozható-e visszatérési határozat anélkül, hogy a tagállami hatóságok előzetesen meggyőződnenek arról, hogy a származási országban a gyermek számára megfelelő fogadó környezet, gondozás és ellátás áll rendelkezésre.

Az Európai Unió Bírósága kimondta, hogy a 2008/115/EK visszatérési irányelv 5. cikkét és 10. cikkét az Európai Unió Alapjogi Chartájának 24. cikkével összhangban kell értelmezni, amelynek következtében a tagállami hatóságok kötelesek a visszatérési döntés meghozatalát megelőzően érdemben vizsgálni a gyermek mindenk felett álló érdekét. A Bíróság hangsúlyozta, hogy a hatóságoknak konkrétan meg kell győződniük arról, hogy a kísérő nélküli kiskorú visszatérése esetén ténylegesen megfelelő családtag, kijelölt gyám vagy megfelelő befogadó létesítmény gondozásába kerül-e a származási országban. Az ítélet külön jelentősége abban áll, hogy a Bíróság elutasította azt a megközelítést, amely szerint elegendő lenne a megfelelő fogadó környezetet csupán a visszatérési döntés végrehajtásának időpontjában vizsgálni. A döntés értelmében e körülményeket már magának a visszatérési

¹³¹ C-648/11. sz. ügy, *MA and Others v Secretary of State for the Home Department*, ECLI:EU:C:2013:367, 55-57. pont

¹³² Az Európai Unió Alapjogi Chartája, 24. cikk

határozatnak a meghozatalakor értékelni kell, mivel ellenkező esetben sérülne a gyermek mindenek felett álló érdekének elve és a kísérő nélküli kiskorúakat megillető védelem hatékonysága.¹³³

Az ítélet jelentősége a jelen értekezés szempontjából abban ragadható meg, hogy egyértelművé teszi: a visszatérési politika és az idegenrendészeti döntéshozatal sem mentesít a gyermekvédelmi kötelezettségek alól. A gyermek mindenek felett álló érdeke a visszatérési eljárások során is önálló és kötelező mérlegelési szempontként jelenik meg, amely korlátozza a mechanikus, kizárólag idegenrendészeti logikára épülő közigazgatási döntéshozatalt.

E jogesetek részletes elemzése indokolt és szükségszerű jelen doktori értekezésben, amely a kísérő nélküli kiskorúak közigazgatási ellátását vizsgálja. A bemutatott nemzetközi, európai emberi jogi és uniós bírósági döntések együttesen azt igazolják, hogy a gyermek mindenek felett álló érdeke nem pusztán deklaratív vagy elvi követelmény, hanem olyan kötelező jogi és közigazgatási mérce, amely közvetlenül meghatározza az állami szervek eljárási és döntéshozatali kötelezettségeit. Az ítélezési gyakorlat alapján a gyermek mindenek felett álló érdekének vizsgálata nem korlátozódhat formális hivatkozásra, hanem minden egyes ügyben konkrét, egyediesített mérlegelést követel meg, különös tekintettel a gyermek sérülékeny helyzetére, ellátási szükségleteire és hosszú távú védelmére. A bemutatott ügyek egyértelművé teszik továbbá, hogy a gyermekvédelmi szempontok mellőzése, a megfelelő képviselő és ellátás hiánya, valamint az automatizált, kizárólag idegenrendészeti logikára épülő döntéshozatal önálló jogsértéshez vezethet. Az elv gyakorlati jelentősége ezért abban ragadható meg, hogy a közigazgatási döntéshozatal során önálló mérlegelési szempontként jelenik meg, és érdemben befolyásolja a döntések tartalmát, indokolását és jogszerűségét.

¹³³ C-441/19. sz. ügy, TQ kontra Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, az Európai Unió Bíróságának Negyedik Tanácsa, 2021. január 14-i ítélet, ECLI:EU:C:2021:9 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/SUM/?uri=celex:62019CJ0441> (letöltés ideje: 2025.12.10.)

4. A KÍSÉRŐ NÉLKÜLI KISKORÚAK JELLEMZŐI ÉS HÁTTERE

A kísérő nélküli kiskorúak számának és jellemzőinek vizsgálata során az értekezés tudatos időbeli lehatárolást alkalmaz, amely egyaránt épít történeti és empirikus megközelítésre. A történeti áttekintés a jelenség európai szakpolitikai és gyermekvédelmi kezelésének korábbi szakaszaira is kitékint, míg a részletes statisztikai elemzés elsősorban a 2011 - 2024 közötti időszakra koncentrálna. Ennek indoka, hogy európai uniós szinten erre az időszakra állnak rendelkezésre egységes módszertan alapján gyűjtött, összehasonlítható statisztikai adatok. Az Európai Bizottság a kísérő nélküli kiskorúakra vonatkozó közös uniós megközelítés szükségességét külön szakpolitikai jelentésben is hangsúlyozta.

A vizsgálat felső időbeli határát a 2024. év jelenti, mivel ez az utolsó olyan lezárt statisztikai év, amelyre vonatkozóan egységes módszertan alapján gyűjtött és összehasonlítható adatok állnak rendelkezésre. A 2025 - 2026-ra vonatkozó adatok ezzel szemben még folyamatosan frissülő, előzetes jellegű statisztikai közléseknek minősülnek, amelyek elsősorban tendenciák érzékeltetésére alkalmasak, azonban tudományos következtetések levonására csak korlátozott mértékben használhatók. Az elemzés során felhasznált Eurostat-adatbázisok közé tartozik az *Asylum and first-time asylum applicants by citizenship, age and sex - annual aggregated data*, valamint az *Unaccompanied minor asylum applicants by type, citizenship, age and sex* adatbázis.

Az időbeli kiterjesztés tudományos indoka abban áll, hogy a kísérő nélküli kiskorúak migrációja nem kizárólag a 2015-ös európai migrációs válság következménye, hanem annál korábban is jelen lévő, strukturális jelenség. Az Európai Bizottság 2012. évi jelentése kifejezetten az uniós szintű közös megközelítés szükségességéből indult ki, és a kísérő nélküli kiskorúak helyzetét nem átmeneti, hanem tartós szakpolitikai kihívásként kezelte.¹³⁴ A korábbi európai szakirodalom és szakpolitikai dokumentumok szintén arra utalnak, hogy a családjuktól elszakadt, önállóan mozgó gyermekek védelme már a 2000-es évek előtt is önálló gyermekvédelmi és menekültügyi problémaként jelent meg.¹³⁵

¹³⁴ European Commission: *Report from the Commission to the Council and the European Parliament. Mid-term report on the implementation of the Action Plan on Unaccompanied Minors*, COM(2012) 554 final, Brussels, 28 September 2012, 1-2. o.

[https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2012\)0554_/com_com\(2012\)0554_en.pdf](https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2012)0554_/com_com(2012)0554_en.pdf) (letöltés ideje: 2026.01.05.)

¹³⁵ UNHCR: *Guidelines on Policies and Procedures in dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum*, Geneva, 1997. <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/3d4f91cf4.pdf> (letöltés ideje: 2026.01.05.); Separated Children in Europe Programme - SCEP: *Statement of Good Practice*, 4th revised edition, Copenhagen,

A 2000-es évektől kezdődően az Európai Unió tagállamaiban évente több ezer kísérő nélküli kiskorú jelent meg a menekültügyi rendszerekben, ami fokozatosan ráirányította a figyelmet a menekültügyi és gyermekvédelmi alrendszerek alkalmazkodóképességének korlátaira. Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének összehasonlító kutatása a tagállami gyakorlatok közötti eltérésekre, valamint a gyermekek azonosításával, elhelyezésével, képviselésével és ellátásával kapcsolatos problémákra hívta fel a figyelmet.¹³⁶ A szakirodalom ugyanakkor már ebben az időszakban hangsúlyozta, hogy a hivatalos statisztikák szükségszerűen alulbecsültek, mivel kizárólag azokat a gyermekeket tartalmazzák, akiket a hatóságok formálisan kísérő nélküli kiskorúként azonosítottak, miközben jelentős számú gyermek rejtve marad a statisztikai rendszerek számára.

A statisztikai vizsgálat során kiemelendő, hogy a kísérő nélküli kiskorúakra vonatkozó adatok több, egymástól eltérő logikájú intézményi rendszerben keletkeznek. A menedékjogi és idegenrendészeti eljárásokhoz kapcsolódó adatok az eljárásba belépő, illetve nemzetközi védelem iránt kérelmet benyújtó gyermekeket rögzítik, míg a gyermekvédelmi adatok az ellátórendszerben ténylegesen megjelenő gyermekekről adnak képet. Magyarországon e két adatlogika egymás mellett működik: a menekültügyi és idegenrendészeti nyilvántartások mellett a gyermekvédelmi szakellátásra vonatkozó adatok a Központi Statisztikai Hivatal, illetve az intézményi adatszolgáltatások rendszerében jelennek meg.¹³⁷

A rendelkezésre álló intézményi adatok alapján megállapítható, hogy a gyermekvédelmi ellátórendszerben megjelenő kísérő nélküli kiskorúak száma jelentős ingadozást mutat. A 2022. évi intézményi beszámolók alapján a kísérő nélküli kiskorúak ellátásában továbbra is jelentős szerepet játszottak a speciális gyermekvédelmi intézmények, köztük a főtí Károlyi István Gyermekközpont, ugyanakkor az ellátási feladatok több állami, egyházi és civil fenntartású szolgáltató között oszlottak meg.

Az adatok értelmezése során alapvető módszertani korlátként jelenik meg, hogy a különböző adatforrások eltérő definíciókat, adatfelvételi logikát és időbeli lefedettséget alkalmaznak. Míg az idegenrendészeti és menekültügyi statisztikák elsősorban az eljárásba

2009. <https://www.separated-children-europe-programme.org/p/1/69/statement-of-good-practice/> (letöltés ideje: 2026.01.05.)

¹³⁶ European Union Agency for Fundamental Rights - FRA: *Separated, asylum-seeking children in European Union Member States: Summary Report*, Vienna, 2010. <https://fra.europa.eu/en/publication/2012/separated-asylum-seeking-children-european-union-member-states-summary> (letöltés ideje: 2026.01.05.)

¹³⁷ Központi Statisztikai Hivatal: *Szociális statisztikai évkönyv, 2021*, 6. Gyermekvédelmi szakellátás fejezet, Budapest, 2022. https://www.ksh.hu/evkonyvek/2022/magyar-statisztikai-evkonyv-2022/pdf/statevk2022_3_5.pdf (letöltés ideje: 2026.0.10.); KSH STADAT 25.1.2.6. *Gyermekvédelmi szakellátásban részesülő gyermekek és fiatal felnőttek*. https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0043.html (letöltés ideje: 2026.0.10.)

belépő gyermekeket rögzítik, addig a gyermekvédelmi adatok az ellátórendszerben ténylegesen megjelenő gyermekekről adnak képet. E különbség következtében a két adatforrás nem azonos populációt fed le, ami a statisztikai következtetések értelmezését módszertanilag korlátozza.

E módszertani problémát tovább erősíti a kísérő nélküli kiskorúak mobilitásának sajátossága. A gyermekek egy része rövid időn belül továbbhalad más európai országokba, illetve kikerül a hatóságok látóköréből. Nemzetközi újságírói és civil adatelemzések szerint 2018 és 2020 között legalább 18 292 kísérő nélküli kiskorú eltűnését azonosították Európában, míg a 2021 - 2023 közötti időszakra vonatkozó későbbi vizsgálatok legalább 51 433 eltűnt kísérő nélküli kiskorúról számoltak be.¹³⁸ Az Európai Parlament háttérelmzése szintén rámutatott arra, hogy a kísérő nélküli gyermekek eltűnése az európai gyermekvédelmi és migrációs rendszerek tartós strukturális problémája.¹³⁹

A kísérő nélküli kiskorúakra vonatkozó statisztikai vizsgálat ezért csak több adatforrás együttes és kritikai elemzésével végezhető el. Az időbeli lehatárolás, valamint az adatforrások közötti módszertani különbségek tudatos kezelése elengedhetetlen annak érdekében, hogy a jelenség nagyságrendje és dinamikája tudományosan megalapozott módon legyen értelmezhető.

Az Európai Unióban a kísérő nélküli kiskorú menedékkérők számának alakulása az elmúlt másfél évtizedben jelentős ingadozást mutatott. A változások szorosan összefüggtek a fegyveres konfliktusokkal, a migrációs útvonalak átrendeződésével, valamint az európai migrációs és határigazgatási intézkedések változásaival. Az Eurostat harmonizált menekültügyi statisztikái és az Európai Bizottság jelentése alapján a 2010-es évek elején az Európai Unióban még viszonylag alacsonyabb volt a kísérő nélküli kiskorú menedékkérők száma. A Bizottság adatai szerint 2011-ben az EU-27 tagállamaiban 12 225 kísérő nélküli kiskorú nyújtott be menedékkérelmet, amely a korábbi évekhez hasonló nagyságrendet mutatott.¹⁴⁰ A kísérő nélküli kiskorú menedékkérők száma ezt követően jelentősen emelkedett: 2014-ben már

¹³⁸ Lost in Europe: *More than 18,000 migrant children go missing in Europe*, 20 April 2021. <https://lostineurope.eu/investigations/data-and-statistics-investigations/more-than-18-000-migrant-children-go-missing-in-europe-this-is-a-story-of-humanity> (letöltés ideje: 2026.01.10.); Lost in Europe: *51.433 unaccompanied minors "lost" in Europe*, 30 April 2024. <https://lostineurope.eu/investigations/data-and-statistics-investigations/51-433-unaccompanied-minors-lost-in-europe> (letöltés ideje: 2026.01.10.)

¹³⁹ European Parliamentary Research Service - EPRS: *Disappearance of migrant children in the EU*, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/733670/EPRS_ATA\(2022\)733670_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/733670/EPRS_ATA(2022)733670_EN.pdf) (letöltés ideje: 2026.01.10.)

¹⁴⁰ European Commission: *Report from the Commission to the Council and the European Parliament. Mid-term report on the implementation of the Action Plan on Unaccompanied Minors*, COM (2012) 554 final, Brussels, 28 September 2012, 3. o. [https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2012\)0554_/com_com\(2012\)0554_en.pdf](https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2012)0554_/com_com(2012)0554_en.pdf) (letöltés ideje: 2025.11.20.)

meghaladta a 23 000 főt, majd 2015-ben 88 300 főre nőtt, ami az európai migrációs válság egyik legmarkánsabb gyermekvédelmi következményeként értelmezhető.¹⁴¹

A 2015. évi csúcsidőszakban a kísérő nélküli kiskorú menedékkérők jelentős része Afganisztánból érkezett; az Eurostat közlése szerint 2015-ben az e körben nyilvántartott kérelmezők 51%-a afgán állampolgár volt. Ez a megoszlás arra utal, hogy a kísérő nélküli kiskorúak migrációja szorosan összefügg a szélesebb fegyveres konfliktusokkal, humanitárius válságokkal és nemzetközi migrációs folyamatokkal.¹⁴²

A 2015-ös csúcst követően a regisztrált kérelmek száma jelentősen visszaesett. Az Eurostat adatai szerint 2017-ben valamivel több mint 31 000, 2019-ben pedig közel 14 000 kísérő nélküli kiskorú menedékkérőt regisztráltak az Európai Unióban.¹⁴³ A csökkenés hátterében feltehetően több tényező együttes hatása állt, így különösen a migrációs útvonalak átrendeződése, az EU-Törökország nyilatkozatot követő határigazgatási változások, valamint a tagállami menekültügyi és határigazgatási intézkedések szigorodása.

A COVID-19 világjárvány időszaka jelentős hatást gyakorolt a menekültügyi statisztikák alakulására. A 2020. évben tapasztalható visszaesés nem feltétlenül a migrációs kényszerek csökkenését, hanem jelentős részben a nemzetközi mobilitás korlátozását, a határzárakat és az adminisztratív eljárások lassulását tükrözte. Az Eurostat a kiskorú menedékkérők egészére vonatkozóan is kiemeli, hogy a 2020. évi csökkenés elsősorban a COVID-19 járványhoz és az ahhoz kapcsolódó mozgáskorlátozásokhoz köthető.¹⁴⁴

2021 után ismét emelkedés volt megfigyelhető a kísérő nélküli kiskorú első menedékkérők számában. A jelen értekezés a részletes statisztikai elemzés felső időbeli határát módszertani okból 2024-ben jelöli ki. Az Eurostat éves statisztikái szerint 2024-ben 34 595 kísérő nélküli kiskorú első menedékkérőt regisztráltak az Európai Unióban. A 2025. évre vonatkozó, időközben közzétett Eurostat-adatok ugyan már elérhetők, azonban azok jelen értekezésben kizárólag kitekintő jelleggel kerülnek említésre, mivel a dolgozat fő empirikus időszora a 2011 - 2024 közötti időszakra koncentrál.¹⁴⁵

¹⁴¹ Eurostat: *Almost 90 000 unaccompanied minors among asylum seekers registered in the EU in 2015*, 2 May 2016. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7244677/3-02052016-AP-EN.pdf/> (letöltés ideje: 2025.11.20.); Eurostat: *Asylum applicants considered to be unaccompanied minors by citizenship, age and sex - annual data*, Eurostat adatbázis

¹⁴² Eurostat: *Almost 90 000 unaccompanied... i.m.*

¹⁴³ Eurostat: *Over 31 000 unaccompanied minors among asylum seekers registered in the EU in 2017*, 16 May 2018; Eurostat: *Almost 14 000 unaccompanied minors among asylum seekers registered in the EU in 2019*, 28 April 2020

¹⁴⁴ Eurostat: *Children in migration - asylum applicants*

¹⁴⁵ Eurostat: *Asylum applications - annual statistics*

Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége és más nemzetközi szervezetek már a 2010-es években rámutattak arra, hogy a kísérő nélküli kiskorúakra vonatkozó hivatalos statisztikák értelmezését jelentős módszertani nehézségek befolyásolják. A jelentés hangsúlyozza, hogy a gyermekek egy része rövid időn belül továbbhalad más európai országok irányába, illetve kikerül a hatóságok és ellátórendszerek látóköréből, ami megnehezíti a pontos nyomon követést és az összehasonlítható statisztikai adatgyűjtést.¹⁴⁶

Magyarország esetében a kísérő nélküli kiskorúak számára vonatkozó statisztikai adatok értelmezése külön módszertani óvatosságot igényel. Az ország földrajzi helyzete miatt a hazai nyilvántartások nem pusztán befogadási, hanem jelentős részben tranzitjellegű migrációs folyamatokat is tükröznek. A menedékjogi és idegenrendészeti statisztikák az eljárásba belépő vagy kérelmet benyújtó gyermekeket rögzítik, míg a gyermekvédelmi adatok az ellátórendszerben ténylegesen megjelenő gyermekekről adnak képet. Eltérő intézményi logikájukból következően e statisztikai rendszerek nem azonos populációt fednek le, ezért a hazai számok nem értelmezhetők közvetlenül az európai trendek egyszerű leképeződéseként.

Magyarország esetében a kísérő nélküli kiskorúak helyzete erősen összefügg a továbbvándorlással és az ellátórendszerből való kikerülés kockázatával. A rendszer működési nehézségei és a családegyesítés akadályai számos esetben hozzájárulnak ahhoz, hogy a gyermekek engedély nélkül távozzanak az ellátórendszerből és más európai országok irányába folytassák útjukat.¹⁴⁷ A témával foglalkozó európai összehasonlító elemzések szintén hangsúlyozzák, hogy a kísérő nélküli kiskorúak esetében a továbbvándorlás, az eltűnés és a nyomon követhetőség hiánya az európai gyermekvédelmi és menekültügyi rendszerek egyik tartós strukturális problémája.¹⁴⁸

A kísérő nélküli kiskorúak növekvő száma az európai befogadási rendszerek működését is jelentős kihívások elé állította. Az Európai Menekültügyi Támogatási Hivatal külön útmutatóban hangsúlyozta, hogy a kísérő nélküli gyermekek sajátos sérülékenységből fakadóan speciális befogadási garanciákat, gyermekközpontú ellátást, megfelelően képzett szakembereket és folyamatos egyéni szükségletértékelést igényelnek. Az útmutató kiemeli továbbá a biztonságos elhelyezés, a pszichoszociális támogatás, az oktatáshoz való hozzáférés,

¹⁴⁶ European Union Agency for Fundamental Rights - FRA: *Separated, asylum-seeking children in European Union Member States: Summary Report*, Vienna, 2010. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1693-SEPAC-summary-report_EN.pdf (letöltés ideje: 2025.11.19.)

¹⁴⁷ Kálmán Renáta: „Ki vigyáz rájuk? Avagy a kísérő nélküli kiskorúak helyzete napjainkban”, *Állam- és Jogtudomány*, LX. évf., 2019/4., 71-87. o., különösen 79–80. o. <https://jog.tk.hu/uploads/files/2019-04-beliv-web-jav.pdf> (letöltés ideje: 2025.11.19.)

¹⁴⁸ France terre d’asile et al.: *A kísérő nélküli kiskorúak menedékhez való jogának érvényesülése az EU-ban*. <https://helsinki.hu/wp-content/uploads/MAGYAR-szintezis.pdf> (letöltés ideje: 2025.11.18.)

valamint a gyermekvédelmi szempontokat érvényesítő befogadási környezet jelentőségét is. A dokumentum külön hangsúlyozza, hogy a befogadási feltételek minősége közvetlenül befolyásolhatja a gyermekek biztonságát, mentális állapotát, valamint az ellátórendszerből való eltűnés és a továbbvándorlás kockázatát. Az útmutató arra is rámutat, hogy az egyes tagállamok befogadási rendszerei között továbbra is számottevő különbségek tapasztalhatók mind a befogadási standardok, mind az ellátási kapacitások és gyermekvédelmi gyakorlatok tekintetében, ami a gyermek mindenképp felett álló érdekének egységes érvényesülését is megnehezítheti.¹⁴⁹

A magyar adatok egyik legfontosabb tanulsága, hogy a regisztrált számok feltehetően alulbecsülik a tényleges jelenlétet. Ennek oka egyrészt a gyermekek gyors továbbvándorlása, másrészt az eltűnések és a nyomon követhetőség hiányának problémája, valamint az, hogy a gyermekek egy része nem nyújt be menedékkérelmet Magyarországon. Ez a jelenség nem kizárólag magyar sajátosság. A Lost in Europe nemzetközi újságírói hálózat 2021-ben publikált vizsgálata szerint 2018 és 2020 között legalább 18 292 migráns és menekült gyermek eltűnését azonosították Európában, ami átlagosan közel napi 17 eltűnt gyermeket jelentett.¹⁵⁰ Egy későbbi, 2024-ben közzétett vizsgálat szerint 2021 és 2023 között már legalább 51 433 kísérő nélküli kiskorú eltűnését regisztrálták európai befogadóközpontokból és ellátórendszerekből.¹⁵¹ Az Európai Parlament Kutatószolgálatának háttérelmzése szintén arra mutat rá, hogy a migráns gyermekek eltűnése az uniós gyermekvédelmi és migrációs rendszerek egyik tartós strukturális problémájának tekinthető. Az elemzés hangsúlyozza, hogy a jelenség hátterében több tényező állhat, így különösen a továbbvándorlás, az emberkereskedelem és kizsákmányolás veszélye, a családtagok felkutatásának nehézségei, valamint a tagállami nyilvántartási és gyermekvédelmi rendszerek eltérő működése.¹⁵²

A kísérő nélküli kiskorúak számának alakulása ezért nem értelmezhető kizárólag a regisztrált menedékkérelmek alapján. A statisztikai adatok mögött olyan dinamikus folyamatok

¹⁴⁹ EASO: *Guidance on Reception Conditions for Unaccompanied Children: Operational standards and indicators*, Luxembourg, 2018. <https://www.euaa.europa.eu/guidance-reception-unaccompanied-children> (letöltés ideje: 2025.11.18.)

¹⁵⁰ Lost in Europe: *More than 18,000 migrant children go missing in Europe*, 20 April 2021. <https://lostineurope.eu/investigations/data-and-statistics-investigations/more-than-18-000-migrant-children-go-missing-in-europe-this-is-a-story-of-humanity> (letöltés ideje: 2026.01.10.)

¹⁵¹ Lost in Europe: *51.433 unaccompanied minors "lost" in Europe*, 30 April 2024. <https://lostineurope.eu/investigations/data-and-statistics-investigations/51-433-unaccompanied-minors-lost-in-europe> (letöltés ideje: 2026.01.10.)

¹⁵² European Parliamentary Research Service - EPRS: *Disappearance of migrant children in the EU*, PE 733.670, Brussels, 2022. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA\(2022\)733670](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA(2022)733670) (letöltés ideje: 2026.01.06.)

húzódnak meg, mint a továbbvándorlás, az informális migrációs hálózatok működése, a hatósági azonosítás eltérő gyakorlata, valamint a gyermekek ellátórendszerből való kikerülése vagy eltűnése. A menedékjogi, idegenrendészeti és gyermekvédelmi nyilvántartások eltérő intézményi logikája miatt a rendelkezésre álló adatok csak korlátozottan alkalmasak a jelenség teljes körű megragadására. A számadatok elemzése ezért kizárólag több adatforrás együttes, kritikai és kontextuális értelmezésével végezhető el.

A kísérő nélküli kiskorúak számának alakulása összességében több egymással összefüggő tényező eredményeként értelmezhető. A globális konfliktusok, a migrációs útvonalak változása, az európai szabályozási és határigazgatási környezet, valamint a gyermekek sajátos mobilitási mintázatai egyaránt befolyásolják a jelenség alakulását. A rendelkezésre álló statisztikai adatok értelmezése ezért csak a migrációs, gyermekvédelmi és közigazgatási szempontok együttes figyelembevételével lehetséges.

Származási országok, nemi és életkori megoszlás

A kísérő nélküli kiskorúak migrációjának elemzése során kiemelt jelentőséggel bír a származási országok, valamint a nemi és életkori megoszlás vizsgálata, mivel e tényezők közvetlen összefüggésben állnak az elindulás motivációival, a migrációs útvonalak jellegével, továbbá az érintett gyermekek sérülékenységevel és az ellátórendszerekkel szemben támasztott szükségletekkel. A nemzetközi és európai uniós statisztikák egyaránt arra utalnak, hogy a kísérő nélküli kiskorúak döntő többsége jól körülhatárolható földrajzi térségekből érkezik, miközben a nemi és életkori megoszlás tekintetében is markáns koncentráció figyelhető meg, amely több szempontból eltér az általános migrációs folyamatok jellemzőitől.¹⁵³

A származási országok tekintetében az elmúlt másfél évtizedben relatív állandóság figyelhető meg, ugyanakkor az egyes konfliktusok intenzitásának változásával a belső arányok módosulnak. Az európai uniós adatok alapján a kísérő nélküli kiskorúak legnagyobb csoportjai tartósan Afganisztánból, Szíriából, Szomáliából, Eritreából, Irakból és Pakisztánból érkeznek. E származási országok közös jellemzője a tartós fegyveres konfliktusok jelenléte, az állami intézményrendszer gyengesége, valamint a strukturális szegénység, amelyek együttesen jelentős migrációs kibocsátó tényezőként jelennek meg.¹⁵⁴ A 2015-ös csúc évben az afgán kísérő nélküli kiskorúak száma meghaladta az 50 000 főt, ami az összes kísérő nélküli kiskorú több mint felét jelentette, míg a szíriai gyermekek száma mintegy 16 000 fő volt. Az Eurostat

¹⁵³ Eurostat: *Asylum applicants considered to be unaccompanied minors - annual datas*

¹⁵⁴ FRA: *Children deprived of parental care found in an EU Member State other than their own*, Luxembourg, 2019. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-children-deprived-of-parental-care_en.pdf (letöltés ideje: 2026.01.06.)

adatai szerint 2015-ben a kísérő nélküli kiskorú menedékkérők 51%-a afgán állampolgár volt, miközben a szíriai gyermekek alkották a második legnagyobb csoportot.¹⁵⁵

A 2020 utáni időszakban a származási országok szerinti megoszlás részben átalakult, különösen az afganisztáni politikai fordulatot követően, valamint az afrikai fegyveres konfliktusok - különösen Szudán és Etiópia - következtében, amelyek új migrációs nyomást generáltak. Az UNHCR globális jelentése szerint a fegyveres konfliktusok, az állami instabilitás és a humanitárius válságok továbbra is a kényszerű gyermekmigráció legfontosabb kiváltó tényezői közé tartoznak, és különösen az afganisztáni helyzet romlása eredményezett jelentős elmozdulást a nemzetközi migrációs folyamatokban.¹⁵⁶ Emellett az orosz-ukrán háború következtében megjelent egy új típusú gyermekmigrációs csoport is. Bár az Ukrajnából érkező gyermekek döntő többsége nem minősül klasszikus értelemben vett kísérő nélküli kiskorúnak, a nemzetközi szervezetek rámutatnak arra, hogy jelentős számban jelentek meg ideiglenesen kíséret nélkül maradt, illetve intézményi evakuáció keretében érkező gyermekek is, akik sajátos jogi és gyermekvédelmi helyzetet képviselnek. A UNICEF, az UNHCR és az IOM közös európai helyzetértékelése hangsúlyozza, hogy a gyermekek esetében különösen fontossá vált a gyámság biztosítása, a családi kapcsolatok nyomon követése, valamint az emberkereskedelemmel és kizsákmányolással szembeni védelem megerősítése.¹⁵⁷

A magyarországi adatok szorosan illeszkednek az európai tendenciákhoz, ugyanakkor azokat a tranzitország-jelleg sajátosan módosítja. A 2010-es évek elején Magyarországon regisztrált kísérő nélküli kiskorúak túlnyomó többsége afgán, pakisztáni, szómáliai, valamint más afrikai és közel-keleti állampolgár volt, ami összhangban állt a balkáni migrációs útvonal felerősödésével. A Magyar Helsinki Bizottság tapasztalatait összegző elemzés szerint a magyar hatóságok látókörébe került kísérő nélküli kiskorúak között az afgán állampolgárok alkották a legnagyobb csoportot; a rendőrségi adatok alapján 2012-ben 615 afgán kísérő nélküli kiskorút regisztráltak Magyarországon.¹⁵⁸ A későbbi intézményi beszámolók és gyermekvédelmi statisztikai adatok szintén megerősítik, hogy a származási országok szerinti koncentráció nem

¹⁵⁵ Eurostat: *Almost 90 000 unaccompanied minors among asylum seekers registered in the EU in 2015.*

<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7244677/3-02052016-AP-EN.pdf/> (letöltés ideje: 2026.01.06.)

¹⁵⁶ UNHCR: *Global Trends. Forced Displacement in 2024*, Geneva, 2024.

<https://reliefweb.int/report/world/global-trends-forced-displacement-2024-enar> (letöltés ideje: 2025.09.10.)

¹⁵⁷ UNICEF - UNHCR - IOM: *Migrant and Refugee Children in Europe - Accompanied, Unaccompanied and Separated - Overview of Trends, 2023.*

<https://www.unicef.org/eca/media/35841/file/Migrant%20and%20Refugee%20Children%20Europe%202023.pdf> (letöltés ideje: 2025. 10.09.)

¹⁵⁸ Iván Júlia: *Kinek kellenek Ők? A kísérő nélküli kiskorú külföldiek helyzete Magyarországon* - A Magyar Helsinki Bizottság tapasztalatai. Fundamentum 2013/2.

véletlenszerű, hanem jól körülhatárolható geopolitikai konfliktuszónákhoz és migrációs útvonalakhoz kapcsolódik. A KSH éves gyermekvédelmi statisztikai jelentései alapján a kísérő nélküli kiskorúak ellátása Magyarországon tartósan összefüggött a balkáni migrációs útvonal változásaival, valamint az európai migrációs folyamatok intenzitásával.¹⁵⁹

A nemi megoszlás vizsgálata különösen markáns eltérést mutat az általános migrációs trendekhez képest. Míg a globális migráció egészében a nemek aránya viszonylag kiegyenlített - 2020-ban a nemzetközi migránsok 48,1%-a nő volt -, addig a kísérő nélküli kiskorúak körében a fiúgyermek aránya tartósan és jelentősen magasabb.¹⁶⁰ Az európai uniós statisztikák szerint a kísérő nélküli kiskorúak túlnyomó többsége fiú; az Eurostat 2015-re vonatkozó adatai alapján a regisztrált kísérő nélküli kiskorúak mintegy 91%-a fiú volt.¹⁶¹ A későbbi európai uniós elemzések szerint ez az arány a következő években is tartósan magas maradt, jellemzően 85% feletti értéket mutatva. Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége arra is rámutat, hogy a kísérő nélküli kiskorúak európai csoportjában a serdülőkorú fiúk dominanciája stabil strukturális jellemzőnek tekinthető, amely közvetlen hatással van a befogadási és gyermekvédelmi rendszerek működésére is.¹⁶²

Ez a nemi arányeltolódás nem pusztán demográfiai sajátosság, hanem a migráció mögött álló társadalmi, családi és biztonsági mechanizmusokkal is összefügg. A kísérő nélküli kiskorúak migrációjában a serdülőkorú fiúk magas aránya részben azzal magyarázható, hogy a hosszú, veszélyes és gyakran irreguláris migrációs útvonalak vállalása e korcsoport esetében jelenik meg nagyobb arányban. Ezzel párhuzamosan a lánygyermek önellátó migrációját fokozott kockázatok övezik, különösen a szexuális kizsákmányolás, az emberkereskedelem és a nemi alapú erőszak veszélye miatt, ami a gyermekek sérülékenységét tovább növelheti.¹⁶³

A nemi arányok ilyen mértékű eltolódása közvetlen hatással van a fogadó államok gyermekvédelmi rendszereire is. A serdülőkorú fiúk magas aránya sajátos ellátási, oktatási és

¹⁵⁹ KSH: *Magyar statisztikai évkönyv*, 2015-2023; KSH STADAT 25.1.2.6. *Gyermekvédelmi szakellátásban részesülő gyermekek és fiatal felnőttek*.

¹⁶⁰ United Nations Department of Economic and Social Affairs - UN DESA: *International Migrant Stock 2020 - Documentation*, New York, 2021.

https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/files/documents/2021/Jan/undes_a_pd_2020_international_migrant_stock_documentation.pdf (letöltés ideje: 2025.11.07.)

¹⁶¹ Eurostat: *Almost 90 000 unaccompanied minors among asylum seekers registered in the EU in 2015*. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7244677/3-02052016-AP-EN.pdf/> (letöltés ideje: 2026.01.06.)

¹⁶² FRA: *Children deprived of parental care found in an EU Member State other than their own*, Luxembourg, 2019. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-children-deprived-of-parental-care_en.pdf (letöltés ideje: 2026.01.06.)

¹⁶³ UNICEF - UNHCR - IOM: *Migrant and Refugee Children in Europe - Accompanied, Unaccompanied and Separated - Overview of Trends*, 2023.

<https://www.unicef.org/eca/media/35841/file/Migrant%20and%20Refugee%20Children%20Europe%202023.pdf> (letöltés ideje: 2025. 10.09.)

pszichoszociális szükségleteket eredményez, miközben a kisebb számban jelen lévő lányok fokozott sérülékenysége speciális védelmi intézkedéseket tesz szükségessé. Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége hangsúlyozza, hogy a kísérő nélküli kiskorúak esetében a megfelelő gyermekvédelmi környezet, a biztonságos elhelyezés és az egyéni szükségletek folyamatos értékelése kiemelt jelentőséggel bír.¹⁶⁴

Az életkori megoszlás szintén jól körülhatárolható mintázatot mutat. Az Eurostat 2015. évi adatai szerint az Európai Unióban regisztrált kísérő nélküli kiskorúak 57%-a 16-17 éves, 29%-a 14-15 éves, míg 13%-a 14 év alatti volt.¹⁶⁵ A későbbi európai adatok is ezt az életkori koncentrációt erősítik meg: a UNICEF, az UNHCR és az IOM közös, 2023-ra vonatkozó európai áttekintése szerint a Bulgáriába, Ciprusra, Görögországba, Olaszországba és Máltára érkezett kísérő nélküli vagy családjuktól elszakított gyermekek 81%-a a 15-17 éves korosztályba tartozott.¹⁶⁶

A magyarországi intézményi adatok szintén azt mutatják, hogy a kísérő nélküli kiskorúak körében a serdülőkorúak dominálnak, ugyanakkor fiatalabb gyermekek is megjelennek az ellátórendszerben. A főti kísérő nélküli kiskorúak gyermekotthonának 2022. évi KSH-adatszolgáltatása alapján a tárgyévben bekerült gyermekek között 2016-ban, 2017-ben, 2018-ban és 2019-ben születettek is szerepeltek, ami arra utal, hogy az ellátórendszernek a serdülőkorúak mellett fiatalabb gyermekek speciális gyermekvédelmi szükségleteire is reagálnia kell.¹⁶⁷

Az életkori koncentráció mögött több tényező áll. Egyrészt a migráció fizikai és pszichés megterhelése olyan kihívásokat jelent, amelyeket elsősorban a serdülőkorú gyermekek képesek vállalni. Másrészt az életkor jogi jelentősége is meghatározó, mivel a nagykorúvá válás közelsége közvetlen hatással van az ellátás időtartamára, a gyermekvédelmi jogosultságokra, valamint a menedékjogi és idegenrendészeti eljárások kereteire. Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége hangsúlyozza, hogy a kísérő nélküli kiskorúak esetében a gyermekkorból a nagykorúságba történő átmenet különösen sérülékeny időszaknak tekinthető, mivel a 18. életév

¹⁶⁴ FRA: *Children deprived of parental care found in an EU Member State other than their own*, Luxembourg, 2019. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-children-deprived-of-parental-care_en.pdf (letöltés ideje: 2026.01.06.)

¹⁶⁵ Eurostat: *Almost 90 000 unaccompanied minors among asylum seekers registered in the EU in 2015*. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7244677/3-02052016-AP-EN.pdf/> (letöltés ideje: 2026.01.06.)

¹⁶⁶ UNICEF - UNHCR - IOM: *Migrant and Refugee Children in Europe - Accompanied, Unaccompanied and Separated - Overview of Trends, 2023*. <https://www.unicef.org/eca/media/35841/file/Migrant%20and%20Refugee%20Children%20Europe%202023.pdf> (letöltés ideje: 2025. 10.09.)

¹⁶⁷ KSH 1208. számú adatfelvétel: *Jelentés a gyermekotthonok, a nevelőszülői hálózatok és a külső férőhelyek helyzetéről, 2022 - Károlyi István Gyermekközpont*, nem publikált intézményi adatszolgáltatás.

betöltése az ellátási formák, a jogi státusz és a támogatási lehetőségek jelentős változásával járhat. Ez a bizonytalanság a továbbvándorlási döntésekre és a gyermekek jövőtervezésére is hatással lehet.¹⁶⁸

A statisztikai adatok értelmezését tovább árnyalja, hogy a kísérő nélküli kiskorúak egy része rövid időn belül kikerül a hatóságok és az ellátórendszerek látóköréből. A Lost in Europe nemzetközi oknyomozó projekt vizsgálata szerint 2018 és 2020 között legalább 18 292 migráns gyermek eltűnését regisztráltak Európában.¹⁶⁹ A projekt későbbi adatgyűjtése alapján 2021 és 2023 között már legalább 51 433 kísérő nélküli kiskorú eltűnését azonosították európai hatósági és ellátórendszerekből.¹⁷⁰ Az Európai Parlament Kutatószolgálatának háttérelmzése szerint az eltűnések hátterében több tényező állhat, így különösen a továbbvándorlás, az informális családjegyesítés, valamint súlyosabb esetekben az emberkereskedelem és a kizsákmányolás veszélye.¹⁷¹ A magyar szakirodalom és intézményi tapasztalatok szintén arra utalnak, hogy a kísérő nélküli kiskorúak egy része rövid időn belül engedély nélkül távozik az ellátórendszerből és más európai országok irányába folytatja útját, ami tovább nehezíti a pontos statisztikai nyomon követést.¹⁷² Mindez arra utal, hogy a hivatalos statisztikák a kísérő nélküli kiskorúak tényleges jelenlétének és mobilitásának csupán egy részét képesek megragadni.

Összességében megállapítható, hogy a kísérő nélküli kiskorúak származási ország szerinti, nemi és életkori megoszlása viszonylag stabil és jól azonosítható strukturális mintázatot mutat, amely több szempontból eltér az általános migrációs folyamatok jellemzőitől. Az európai és magyarországi tapasztalatok egyaránt arra utalnak, hogy a kísérő nélküli kiskorúak migrációját elsősorban konfliktusövezetektől érkező, döntően serdülőkorú fiúgyermekek dominálják, miközben a jelenséget erőteljes tranzit- és továbbvándorlási jelleg is meghatározza. E sajátosságok nemcsak a jelenség megértése szempontjából bírnak jelentőséggel, hanem közvetlenül befolyásolják a fogadó államok gyermekvédelmi,

¹⁶⁸ FRA: *Children deprived of parental care found in an EU Member State other than their own*, Luxembourg, 2019. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-children-deprived-of-parental-care_en.pdf (letöltés ideje: 2026.01.06.)

¹⁶⁹ Lost in Europe: *More than 18,000 migrant children go missing in Europe*, 20 April 2021. <https://lostineurope.eu/investigations/data-and-statistics-investigations/more-than-18-000-migrant-children-go-missing-in-europe-this-is-a-story-of-humanity> (letöltés ideje: 2026.01.10.)

¹⁷⁰ Lost in Europe: *51.433 unaccompanied minors "lost" in Europe*, 30 April 2024. <https://lostineurope.eu/investigations/data-and-statistics-investigations/51-433-unaccompanied-minors-lost-in-europe> (letöltés ideje: 2026.01.10.)

¹⁷¹ European Parliamentary Research Service - EPRS: *Disappearance of migrant children in the EU*, PE 733.670, Brussels, 2022. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA\(2022\)733670](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA(2022)733670) (letöltés ideje: 2026.01.06.)

¹⁷² Kálmán Renáta: „Ki vigyáz rájuk? Avagy a kísérő nélküli kiskorúak helyzete napjainkban”, *Állam- és Jogtudomány*, LX. évf., 2019/4., 71-87. o., különösen 79-80. o. <https://jog.tk.hu/uploads/files/2019-04-beliv-web-jav.pdf> (letöltés ideje: 2025.11.19.)

menekültügyi és közigazgatási rendszereinek működését, valamint az alkalmazott jogi és intézményi válaszok kialakítását is.

Az elindulás motivációi, tervek, célok

A kísérő nélküli kiskorúak migrációjának megértéséhez elengedhetetlen az elindulás mögött meghúzódó motivációk, valamint a migrációhoz kapcsolódó tervek és célok komplex vizsgálata. A nemzetközi és hazai szakirodalom egyaránt hangsúlyozza, hogy a kísérő nélküli gyermekek elindulása ritkán magyarázható egyetlen tényezővel; sokkal inkább egymással összefonódó biztonsági, családi, gazdasági, gyermekvédelmi és migrációs okok együttes hatásaként értelmezhető.¹⁷³ E sajátosság indokolja, hogy a migráció motivációinak elemzése során ne kizárólag jogi kategóriák mentén, hanem szélesebb társadalmi, gazdasági és gyermekvédelmi összefüggésrendszerben értelmezzük a jelenséget.

A szakirodalom az elindulás motivációit gyakran „taszító” és „vonzó” tényezők mentén rendszerezi, ugyanakkor a kísérő nélküli kiskorúak esetében e két dimenzió sokszor elválaszthatatlanul összefonódik. A taszító tényezők között meghatározó szerepet játszanak a fegyveres konfliktusok, az üldöztetés, az erőszak különböző formái, valamint az általános biztonsági helyzet romlása. A migrációs döntések ugyanakkor nem pusztán a közvetlen veszélyhelyzetekre adott reakcióként értelmezhetők, hanem gyakran a jövőre vonatkozó családi és egyéni stratégiákkal is összekapcsolódnak.¹⁷⁴

A közelmúlt geopolitikai folyamatai tovább erősítették a migrációt kiváltó biztonsági és humanitárius tényezők jelentőségét. Az afganisztáni politikai fordulatot követő bizonytalanság, a szudáni konfliktus, az etiópiai instabilitás, valamint más fegyveres válságok továbbra is jelentős kényszermigrációs nyomást eredményeznek. Az UNHCR globális jelentése szerint a fegyveres konfliktusok, az üldöztetés, az erőszak és az emberi jogi jogsértések továbbra is a kényszerű elmozdulás legfontosabb okai közé tartoznak.¹⁷⁵

Az orosz–ukrán háború sajátos gyermekvédelmi helyzetet is teremtett Európában. Bár az Ukrajnából érkező gyermekek döntő többsége nem klasszikus értelemben vett kísérő nélküli kiskorúként jelenik meg, a humanitárius szervezetek külön figyelmet fordítanak azokra a gyermekekre, akik családjuktól elszakítottan, ideiglenesen kíséret nélkül vagy intézményi

¹⁷³ UNHCR: *Children on the Run: Unaccompanied Children Leaving Central America and Mexico and the Need for International Protection*, Washington, D.C., 2014.

https://www.researchgate.net/publication/267041912_Children_on_the_Run_Unaccompanied_Children_Leaving_Central_America_and_Mexico_and_the_Need_for_International_Protection (letöltés ideje: 2025.12.14.)

¹⁷⁴ IOM: *World Migration Report 2020*, Geneva, 2019.

https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf (letöltés ideje: 2025.11.13.)

¹⁷⁵ UNHCR: *Global Trends. Forced Displacement in 2024*, Geneva, 2024.

<https://reliefweb.int/report/world/global-trends-forced-displacement-2024-enar> (letöltés ideje: 2025.09.10.)

evakuáció keretében érkeznek. A UNICEF, az UNHCR és az IOM közös európai áttekintése külön kezeli a kísérő nélküli és családjuktól elszakított gyermekeket, és hangsúlyozza a gyermekvédelmi, gyámsági, nyomonkövetési és kizsákmányolással szembeni védelmi szempontok jelentőségét.¹⁷⁶

A fegyveres konfliktusok mellett meghatározó szerepet játszanak a strukturális gazdasági és társadalmi tényezők is. A tartós szegénység, az oktatáshoz való hozzáférés hiánya, a gyermekmunka, valamint a szociális és gyermekvédelmi intézményrendszer gyengesége olyan környezetet teremthet, amelyben a migráció a túlélés vagy a jövőtervezés egyik lehetséges stratégiájává válik. A kísérő nélküli gyermekek motivációi ezért nem írhatók le kizárólag menekültügyi vagy gazdasági kategóriákkal: a közvetlen védelemkeresés, a család támogatásának szándéka, az oktatáshoz való hozzáférés és a biztonságosabb élet reménye gyakran egyszerre van jelen. A család szerepe a kísérő nélküli kiskorúak migrációjában ambivalens. Egyes esetekben a család széthullása, a szülők halála, eltűnése vagy működésképtelenné válása kényszeríti a gyermeket önálló migrációra. Más esetekben a család aktív döntéshozóként jelenik meg, és a gyermek migrációja a biztonság, az oktatás, a jövőbeli megélhetés vagy a család későbbi támogatásának reményével kapcsolódik össze. E döntések mögött gyakran egyszerre jelenik meg a gazdasági racionalitás és a gyermek védelmének szándéka, ezért a családi stratégia nem értelmezhető kizárólag gazdasági migrációként vagy kizsákmányolásként.¹⁷⁷

A migrációs folyamat sajátossága, hogy a kísérő nélküli kiskorúak tervei és céljai nem statikusak, hanem az út során folyamatosan alakulnak. A gyermekek döntéseit az út közben szerzett tapasztalatok, az embercsempész-hálózatok, a kortárs csoportok, a diaszpórák kapcsolatok, valamint az adott államokban érzékelt jogi és ellátási lehetőségek egyaránt befolyásolhatják. A nemzetközi szakirodalom hangsúlyozza, hogy a kísérő nélküli kiskorúak migrációs döntései sok esetben fokozatosan formálódnak, és az út során szerzett információk, valamint a migrációs hálózatok működése jelentős hatással lehet a célországokkal és a továbbutazással kapcsolatos elképzelésekre.¹⁷⁸ Ez különösen fontos a tranzitországokban,

¹⁷⁶ UNICEF - UNHCR - IOM: *Migrant and Refugee Children in Europe - Accompanied, Unaccompanied and Separated - Overview of Trends, 2023*.
<https://www.unicef.org/eca/media/35841/file/Migrant%20and%20Refugee%20Children%20Europe%202023.pdf> (letöltés ideje: 2025. 10.09.)

¹⁷⁷ UNHCR: *Children on the Run: Unaccompanied Children Leaving Central America and Mexico and the Need for International Protection*, Washington, D.C., 2014.
https://www.researchgate.net/publication/267041912_Children_on_the_Run_Unaccompanied_Children_Leaving_Central_America_and_Mexico_and_the_Need_for_International_Protection (letöltés ideje: 2025.12.14.)

¹⁷⁸ FRA: *Children in Migration in 2019*, Luxembourg, 2019. <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/migrant-children> (letöltés ideje: 2025.10.10.)

így Magyarország esetében is, ahol a gyermekek jelentős része nem hosszú távú letelepedési szándékkal, hanem továbbutazási céllal jelenik meg a hatósági és gyermekvédelmi rendszerekben.¹⁷⁹

A célország megválasztása több tényező eredménye. A kísérő nélküli kiskorúak gyakran olyan országokat részesítenek előnyben, ahol családtagok, rokonok vagy ismerősök élnek, ahol erősebb diaszpórákapsolatokkal rendelkeznek, illetve ahol kiszámíthatóbbnak tartják a jogi, oktatási és gyermekvédelmi lehetőségeket. Az európai adatok szerint a menedékkérelmet benyújtó kísérő nélküli kiskorúak jelentős része különösen Németországban, Svédországban és Ausztriában jelent meg a 2015 utáni időszakban, ami a célország-választás területi koncentrációjára utal.¹⁸⁰

Magyarország ezzel szemben a legtöbb kísérő nélküli kiskorú számára nem végső célországgként, hanem tranzitországgként jelenik meg. A hazai szakirodalom és intézményi tapasztalatok egyaránt megerősítik, hogy a gyermekek jelentős része rövid időn belül tovább kíván haladni más európai országok irányába. A magyarországi helyzet értelmezésében ezért különösen fontos a családgyesítés nehézségeinek, az ellátórendszerből való engedély nélküli távozásnak és a továbbutazási szándéknak az együttes vizsgálata.¹⁸¹

A főtí gyermekotthon adatait elemző szakirodalom szintén azt mutatja, hogy a magyar ellátórendszerben megjelenő kísérő nélküli kiskorúak egy része csak rövid ideig marad az intézményi ellátásban. A továbbvándorlási szándék, a családgyesítés akadályai, valamint a nyugat-európai célországok vonzereje együttesen hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a gyermekek engedély nélkül távozzanak az ellátórendszerből.¹⁸²

A tervek és célok vizsgálata során külön kiemelendő az oktatás szerepe. A kísérő nélküli kiskorúak számára az oktatáshoz való hozzáférés nem csupán integrációs eszköz, hanem sok esetben a migráció egyik fontos motivációja is. Az oktatás a gyermekek számára a társadalmi felemelkedés, a biztonságosabb élet és az önállósodás lehetőségéhez kapcsolódik, különösen olyan országokból érkezők esetében, ahol az oktatási rendszer működése korlátozott, bizonytalan vagy konfliktusok által érintett.¹⁸³

A nagykorúvá válás közelsége szintén meghatározó tényező a migrációs döntésekben és az ellátórendszerben való megmaradásban. A 16-17 éves korosztály esetében különösen

¹⁷⁹ Iván Júlia: „*Kinek kellene...*” i.m.

¹⁸⁰ Eurostat: *Almost 90 000 unaccompanied minors among asylum seekers registered in the EU in 2015.* <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7244677/3-02052016-AP-EN.pdf/> (letöltés ideje: 2026.01.06.)

¹⁸¹ Iván Júlia: „*Kinek kellene...*” i.m.

¹⁸² Kálmán Renáta: „*Ki vigyáz rájuk...*” i.m.

¹⁸³ UNHCR: *Stepping Up: Refugee Education in Crisis*, Geneva, 2019. <https://digitallibrary.un.org/record/4055655?v=pdf> (letöltés ideje: 2025.12.09.)

élesen jelenik meg az a kérdés, hogy a gyermek milyen jogi státusszal, ellátási jogosultságokkal és integrációs lehetőségekkel rendelkezik a 18. életév betöltése után. Az európai elemzések szerint a nagykorúvá válással több tagállamban megszűnhetnek vagy jelentősen átalakulhatnak a gyermekvédelmi ellátások és támogatási formák, ami bizonytalanságot okozhat a fiatalok jövőtervezésében. Az Európai Migrációs Hálózat elemzése arra is rámutat, hogy a kísérő nélküli kiskorúak esetében a nagykorúvá válás egyfajta „kettős átmenetként” értelmezhető: a gyermekkorból a felnőttkorba történő átmenet mellett számos esetben a jogi státusz, az ellátási jogosultságok és a tartózkodási lehetőségek is átalakulnak, ami közvetlen hatással lehet a lakhatásra, az oktatáshoz és a támogatási rendszerekhez való hozzáférésre.¹⁸⁴

Összességében megállapítható, hogy a kísérő nélküli kiskorúak migrációs döntései többretegű, dinamikus és kontextusfüggő folyamatot alkotnak. A motivációk, tervek és célok nem értelmezhetők kizárólag menekültügyi vagy gazdasági kategóriák mentén, hanem olyan összetett rendszerként jelennek meg, amelyben a gyermek egyéni sérülékenysége, a családi stratégiák, a biztonsági kockázatok, a migrációs hálózatok, valamint a fogadó államok jogi és intézményi működése egyaránt meghatározó szerepet játszik. Magyarország esetében a motivációs háttér különösen a tranzitország-jelleg, a továbbvándorlási szándék, valamint a gyermekvédelmi és menekültügyi rendszerek közötti átmenetek és bizonytalanságok felől válik értelmezhetővé.

A kísérő nélküli kiskorúak migrációs útvonalainak vizsgálata során visszatérően megfigyelhető, hogy Magyarország az érintett gyermekek egy része számára nem végleges célországként, hanem tranzitországként jelenik meg. A célország-választást nem kizárólag a földrajzi közelség határozza meg, hanem a családi és diaszpórákapcsolatok, az oktatáshoz és ellátáshoz való hozzáférés, a jogi státusz stabilizálásának lehetősége, valamint a nagykorúvá válást követő perspektívák is. Az Európai Bizottság a kísérő nélküli kiskorúakról szóló cselekvési terv felülvizsgálásában hangsúlyozta, hogy a tagállami intézkedéseknek a megelőzés, a befogadás, a családfelkutatás és a tartós megoldások összehangolt kezelésére kell épülniük, a gyermek mindenek felett álló érdekének figyelembevételével.¹⁸⁵

¹⁸⁴ European Migration Network: *Transition of Unaccompanied Minors to Adulthood*, Brussels, 2022.
https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2022-11/EMN_INFORM_Transition-minors-adulthood_final.pdf
(letöltés ideje: 2025.12.09.)

¹⁸⁵ European Commission: *Report from the Commission to the Council and the European Parliament. Mid-term report on the implementation of the Action Plan on Unaccompanied Minors*, COM (2012) 554 final, Brussels, 28 September 2012.
[https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2012\)0554_/com_com\(2012\)0554_en.pdf](https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2012)0554_/com_com(2012)0554_en.pdf) (letöltés ideje: 2025.12.10.)

A migráció irányát a kísérő nélküli kiskorúak esetében gyakran családi stratégiák, informális migrációs hálózatok, valamint a célországokról kialakult közösségi tapasztalatok alakítják. A gyermekek számára különösen fontos lehet, hogy hol élnek családtagok vagy ismerősök, mely országokban érzékelnek stabilabb jogi és gyermekvédelmi környezetet, illetve hol látnak nagyobb esélyt az oktatáshoz és a hosszabb távú társadalmi integrációhoz való hozzáférésre.¹⁸⁶

Az európai statisztikai adatok azt mutatják, hogy a kísérő nélküli kiskorú menedékkérők megjelenése területileg erősen koncentrált. A 2015. évi csúcsidőszakban a legtöbb ilyen kérelmezőt Svédországban regisztrálták, ezt Németország, Magyarország és Ausztria követte. Magyarország magasabb regisztrációs száma ugyanakkor nem értelmezhető automatikusan célország-státuszként, hanem a balkáni migrációs útvonalon való áthaladás, a hatósági észlelés és a menedékjogi eljárásba kerülés összefüggéseiben vizsgálendő.¹⁸⁷

Magyarország tranzitország-jellege ezért nem pusztán földrajzi adottság, hanem a migrációs útvonalak, a diaszpórákapcsolatok és a különböző európai államokhoz kapcsolódó integrációs várakozások együttes következménye. A hazai szakirodalom szerint a magyar hatóságok látókörébe kerülő kísérő nélküli kiskorúak egy része már érkezésekor továbbutazási szándékkal rendelkezett, és Magyarországot átmeneti állomásként értelmezte.¹⁸⁸

A tranzitjelleg a gyermekvédelmi és közigazgatási rendszerek működésére is közvetlen hatást gyakorol. Ha a gyermek saját migrációs tervében Magyarország csak ideiglenes állomásként jelenik meg, az megnehezítheti az oktatásba, pszichoszociális támogatásba, gyámsági együttműködésbe és integrációs folyamatokba történő tartós bevonását. A főtí gyermekotthon működését elemző szakirodalom szerint több időszakban magas volt az engedély nélküli távozások aránya, ami arra utal, hogy az ellátórendszerbe kerülés önmagában nem jelentett stabil intézményi kapcsolódást.¹⁸⁹

A célországgént való alacsonyabb vonzerő egyik fontos eleme a hosszabb távú jogi és integrációs perspektívák megítélése. A kísérő nélküli kiskorúak számára különösen jelentős kérdés, hogy milyen tartózkodási, lakhatási, oktatási és támogatási lehetőségek állnak rendelkezésre a 18. életév betöltése után. Az Európai Migrációs Hálózat elemzése szerint a

¹⁸⁶ UNHCR: *Children on the Run: Unaccompanied Children Leaving Central America and Mexico and the Need for International Protection*, Washington, D.C., 2014.

https://www.researchgate.net/publication/267041912_Children_on_the_Run_Unaccompanied_Children_Leaving_Central_America_and_Mexico_and_the_Need_for_International_Protection (letöltés ideje: 2025.12.14.)

¹⁸⁷ Eurostat: *Almost 90 000 unaccompanied minors among asylum seekers registered in the EU in 2015*.

<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7244677/3-02052016-AP-EN.pdf/> (letöltés ideje: 2026.01.06.)

¹⁸⁸ Iván Júlia: „Kinek kellene...” i.m.

¹⁸⁹ Kálmán Renáta: *Ki vigyáz rájuk. Avagy a kísérő nélküli kiskorúak helyzete napjainkban*, Állam- és Jogtudomány, LX. évf., 2019/4., 79–80. o.

nagykorúvá válás a kísérő nélküli kiskorúak esetében különösen érzékeny átmeneti időszak, mivel a gyermekvédelmi ellátások, a tartózkodási jogcímek és az integrációs támogatások több tagállamban jelentősen átalakulhatnak.¹⁹⁰

A családegyesítés lehetősége szintén meghatározó szerepet játszik a célország-választásban. Amennyiben a gyermek családtagjai vagy közösségi kapcsolatai más európai államokban találhatóak, Magyarország az útvonal részévé válhat anélkül, hogy tényleges letelepedési célországgként jelenne meg. A gyermek mindenek felett álló érdekének vizsgálata ezért nem szűkíthető le kizárólag arra, hogy a gyermek mely állam területén tartózkodik, hanem figyelembe kell vennie a családi kapcsolatokat, a hosszabb távú gondozási lehetőségeket és a jövőbeli biztonságot is.¹⁹¹

A tranzitország-jelleg ugyanakkor nem csökkenti Magyarország gyermekvédelmi és közigazgatási kötelezettségeit. A kísérő nélküli kiskorú minden esetben gyermeknek minősül, függetlenül attól, hogy hosszabb távon Magyarországon kíván-e maradni. A magyar hatóságok feladata ezért nem korlátozódhat a menekültügyi vagy idegenrendészeti regisztrációra, hanem magában foglalja a biztonságos elhelyezést, a gyámság biztosítását, a szükségletek felmérését és a gyermek mindenek felett álló érdekének tényleges mérlegelését is.

Összességében Magyarország korlátozott célországi szerepe nem kizárólag a hazai ellátórendszer sajátosságaiból fakad, hanem a migrációs útvonalak, a diaszpórákapcsolatok, a családegyesítési törekvések, valamint a különböző európai államokhoz kapcsolódó jogi és integrációs várakozások együttes hatásából. Közigazgatás-tudományi szempontból ez azért bír kiemelt jelentőséggel, mert rámutat arra, hogy a kísérő nélküli kiskorúakra adott állami válaszok nem értelmezhetők kizárólag nemzeti keretek között: a hazai gyermekvédelmi és menekültügyi rendszer működését transznacionális migrációs folyamatok és határokon átnyúló társadalmi kapcsolatok is alapvetően alakítják.

¹⁹⁰ European Migration Network: *Transition of Unaccompanied Minors to Adulthood*, Brussels, 2022. https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2022-11/EMN_INFORM_Transition-minors-adulthood_final.pdf (letöltés ideje: 2025.12.09.)

¹⁹¹ UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6: Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin*, CRC/GC/2005/6, 2005. <https://digitallibrary.un.org/record/566055> (letöltés ideje: 2025.12.09.)

5. A KÍSÉRŐ NÉLKÜLI KISKORÚAKKAL KAPCSOLATOS JOGI, INTÉZMÉNYI ÉS SZERVEZETI HÁTTÉR

5.1. A SZABÁLYOZÁSI HÁTTÉR

A kísérő nélküli kiskorúak helyzete a migráció, a gyermekvédelem és az állami közigazgatási működés metszéspontjában helyezkedik el, ezért szabályozásuk szükségszerűen többszintű és több jogterületet átfogó. A nemzetközi, európai uniós és nemzeti normák egymásra épülő rendszert alkotnak, amelynek középpontjában a gyermek mint önálló jogalany védelme, valamint a gyermek mindenek felett álló érdekének érvényesítése áll. Az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének 3. cikke szerint a gyermekeket érintő valamennyi intézkedés során a gyermek mindenek felett álló érdekét elsődleges szempontként kell figyelembe venni, függetlenül attól, hogy az intézkedést bíróság, közigazgatási szerv, jogalkotó vagy szociális intézmény hozza meg¹⁹². Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 14. számú Általános Kommentárja hangsúlyozza, hogy e követelmény egyszerre anyagi jogi jogosultság, értelmezési alapelv és eljárási szabály, amely valamennyi, gyermekeket érintő döntés során kötelezően alkalmazandó.¹⁹³

A kísérő nélküli kiskorúak jogi helyzetének sajátossága, hogy az érintett gyermekek egyszerre jelennek meg a migrációs szabályozás alanyaként és a fokozott gyermekvédelmi védelem jogosultjaként. A nemzetközi szakirodalom ezt a kettősséget a gyermekjogi védelem és az állami migrációs kontroll közötti strukturális feszültségként írja le. A gyermekmigráció egyik alapvető dilemmája, hogy miközben a gyermekek jogainak univerzális elismerése széles körben elfogadottá vált, a migrációs és határigazgatási rendszerek továbbra is jelentős mértékben befolyásolják e jogok gyakorlati érvényesülését.¹⁹⁴ Ezzel összefüggésben hangsúlyos, hogy a gyermekjogi megközelítésnek nem pusztán kiegészítő szerepet kell betöltenie a menekültjogi értelmezés során, hanem a gyermek jogainak figyelembevétele a menekültjogi normák értelmezésének szerves részét képezi.¹⁹⁵

¹⁹² ENSZ Gyermekjogi Egyezmény, 1989, 3. cikk

¹⁹³ UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 14 on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration*, CRC/C/GC/14, 2013, 6. pont

¹⁹⁴ BHABHA, Jacqueline: *Child Migration and Human Rights in a Global Age*, Princeton University Press, Princeton-Oxford, 2014, 29-34. o.

¹⁹⁵ POBJOY, Jason M: *The Child in International Refugee Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2017, 92-101. o.

A migrációs kontroll és a gyermekvédelmi szemlélet közötti feszültség a jogalkalmazás szintjén is megjelenik. A kísérő nélküli kiskorúakkal foglalkozó szakemberek munkájában egyszerre van jelen a gondoskodási és az ellenőrzési logika, amely különösen az elhelyezés, a képviselő, az életkor-meghatározás és a tartózkodási jogcím kérdéseiben válik érzékelhetővé.¹⁹⁶ A kísérő nélküli kiskorúak esetében a bizonytalanság, az átmenetiség és a társadalmi befogadás kérdései egyaránt meghatározzák a gyermekek tapasztalatait, ezért a jogi és közigazgatási válaszok nem értelmezhetők kizárólag menekültjogi kategóriák mentén.¹⁹⁷

A nemzetközi jogfejlődés ugyanakkor egyértelműen a gyermekközpontú megközelítés megerősödése irányába mutatott. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 6. számú Általános Kommentárja rögzíti, hogy a kísérő nélküli és családjuktól elszakított gyermekeket minden esetben elsődlegesen gyermeknek kell tekinteni, és migrációs státuszuk nem korlátozhatja alapvető jogaik érvényesülését. A dokumentum külön hangsúlyozza az államok felelősségét az azonosítás, a gyámság biztosítása, a megfelelő elhelyezés, az oktatáshoz és egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés, valamint a tartós megoldások kialakítása terén.¹⁹⁸

Az európai uniós szabályozás a gyermekvédelmi alapelveket részletesebb eljárási és anyagi jogi garanciákkal egészítette ki. A menekültügyi eljárásokról szóló 2013/32/EU irányelv külön rendelkezéseket tartalmaz a kísérő nélküli kiskorúak képviselőire, meghallgatására és eljárási védelmére vonatkozóan, míg a befogadási feltételekről szóló 2013/33/EU irányelv a sérülékeny személyek - köztük a kiskorúak és a kísérő nélküli kiskorúak - speciális szükségleteinek figyelembevételét írja elő.¹⁹⁹ Az uniós menekültügyi rendszer fejlődése fokozatosan a közös minimumszabályok megerősítése irányába mozdult el, ugyanakkor a tagállami végrehajtás továbbra is jelentős eltéréseket mutat.²⁰⁰

Az Európai Unió Menekültügyi Ügynöksége külön útmutatókban hangsúlyozza, hogy a kísérő nélküli kiskorúakkal kapcsolatos eljárásoknak gyermekbarát, multidiszciplináris és szükségletalapú megközelítésre kell épülniük, különösen az életkor-meghatározás, a befogadás

¹⁹⁶ KOHLI, Ravi K. S.: *Social Work with Unaccompanied Asylum-Seeking Children*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2007, 57-63. o.

https://www.researchgate.net/publication/309523736_Social_work_with_unaccompanied_asylum_seeking_children_and_young_people (letöltés ideje: 2025.09.10.)

¹⁹⁷ CHASE, Elaine: *Security and Subjective Wellbeing: The Experiences of Unaccompanied Young People Seeking Asylum in the UK*, *Sociology of Health & Illness*, 35. évf., 6. szám, 2013, 858-872. o.

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23301783/> (letöltés ideje: 2025.09.10.)

¹⁹⁸ UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6: Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin*, CRC/GC/2005/6, 2005, 11-12. pont, 33-40. pont

¹⁹⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/32/EU irányelve, 2013. június 26., 25. cikk; Az Európai Parlament és a Tanács 2013/33/EU irányelve, 2013. június 26., 21-24. cikk

²⁰⁰ Jean-Yves Carlier - Philippe de Bruycker szerk.: *Immigration and Asylum Law of the EU: Current Debates*, Bruxelles, 2005.

és a sérülékenységi vizsgálatok során.²⁰¹ Az EUAA befogadási feltételekre vonatkozó útmutatója szintén kiemeli az egyéni szükségletekhez igazodó ellátás, a gyermek mindenek felett álló érdekének figyelembevétele, valamint az interdiszciplináris együttműködés jelentőségét a kísérő nélküli kiskorúakkal kapcsolatos eljárásokban.²⁰² Az európai határigazgatási és menekültügyi rendszerek működésében továbbra is érzékelhető a biztonsági és humanitárius megközelítés közötti feszültség, amely a gyermekek és más sérülékeny csoportok helyzetében különösen élesen jelenik meg.²⁰³

A tudományos és szakpolitikai elemzések ugyanakkor arra is rámutatnak, hogy a jogi garanciák formális megléte önmagában nem biztosítja azok tényleges érvényesülését. Egy skót gyámsági pilotprogramot elemző kutatás szerint a gyermekvédelmi garanciák gyakorlati működésének egyik kulcseleme az intézmények közötti koordináció és a gyermekkel kialakított bizalmi kapcsolat.²⁰⁴ Ilse Derluyn és Eric Broekaert kutatása emellett arra mutat rá, hogy a kísérő nélküli menekült gyermekek és serdülők körében az érzelmi és viselkedési problémák előfordulása magasabb lehet, mint más gyermekcsoportok esetében, ami összefüggésben áll a traumatikus tapasztalatokkal, az izolációval és a bizonytalan jogi helyzettel. A szerzők szerint a pszichoszociális sérülékenység a jogi és intézményi működés értékelésének is releváns szempontjává válik.²⁰⁵

Az európai összehasonlító kutatások szintén arra mutatnak rá, hogy a kísérő nélküli kiskorúakra vonatkozó uniós szabályozás és annak tagállami végrehajtása között jelentős eltérések figyelhetők meg. A befogadás, a gyámság, az életkor-meghatározás és a tartós megoldások tagállami modelljei eltérő intézményi logikák szerint működnek, ami a gyermekek jogainak gyakorlati érvényesülésében is különbségeket eredményezhet.²⁰⁶ Sergio Carrera és munkatársai arra is rámutatnak, hogy a közös európai menekültügyi rendszer működésében

²⁰¹ European Asylum Support Office (EASO): *Practical Guide on Age Assessment*, 3rd edition, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2018, 13–18. o. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9039fb04-3c71-11e8-b5fe-01aa75ed71a1/language-en> (letöltés ideje 2025.12.10.)

²⁰² European Union Agency for Asylum (EUAA): *Guidance on Reception Conditions for Unaccompanied Children: Operational Standards and Indicators*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2018, 9–15. o. <https://www.euaa.europa.eu/sites/default/files/Guidance-on%20reception-%20conditions-%20for-unaccompanied-children.pdf> (letöltés ideje: 2025.09.11.)

²⁰³ MORENO-Lax, Violeta: *Accessing Asylum in Europe: Extraterritorial Border Controls and Refugee Rights under EU Law*, Oxford University Press, Oxford, 2017.

²⁰⁴ CRAWLEY, Heaven-KOHLI, Ravi K. S: *She Endures with Me: An Evaluation of the Scottish Guardianship Service Pilot*, Scottish Refugee Council, Glasgow, 2013, 18–24. o. <https://www.scottishrefugeecouncil.org.uk/wp-content/uploads/2019/10/She-endures-with-me-Final-evaluation-of-the-Scottish-Guardianship-Service-Pilot-PDF.pdf> (letöltés ideje: 2026.01.03.)

²⁰⁵ DERLUYN, Ilse - BROEKAERT, Eric: *Different Perspectives on Emotional and Behavioural Problems in Unaccompanied Refugee Children and Adolescents.*, *Ethnicity & Health*, 12. évf., 2. szám, 2007, 141–162. o.

²⁰⁶ PARUSEL, Berndt: *Unaccompanied minors in the European Union-definitions, trends and policy overview*, *Social Work & Society*, 15. évf., 1. szám, 2017, 6-11. o.

továbbra is jelentős koordinációs és végrehajtási hiányosságok figyelhetők meg, amelyek a sérülékeny kérelmezői csoportokat fokozottan érintik.²⁰⁷

A magyar szabályozási környezet sajátossága, hogy a kísérő nélküli kiskorúak helyzetét egyszerre érintik a gyermekvédelmi, menekültügyi, idegenrendészeti és gyámügyi normák. A szabályozási háttér meghatározó elemei közé tartozik a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény, a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény, valamint a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó szabályozás. A szakirodalom hangsúlyozza, hogy a menekültügyi és gyermekvédelmi szempontok összehangolása a kísérő nélküli kiskorúak esetében különösen érzékeny kérdés, mivel az állam egyszerre köteles biztosítani a migrációs eljárások jogszerűségét és a gyermekek fokozott védelmét.²⁰⁸

A magyar szakirodalom a gyakorlatban jelentkező koordinációs és intézményi problémákra is rámutat. A kísérő nélküli kiskorúak esetében különösen érzékeny területet jelent az életkor-meghatározás, a gyámrendelés, a nagykorúvá válás körüli átmenet, valamint a gyermekvédelmi és menekültügyi rendszerek közötti együttműködés.²⁰⁹ A hazai menekültügyi szakirodalom hangsúlyozza, hogy a kísérő nélküli kiskorúak fokozott sérülékenysége miatt kiemelt jelentősége van az eljárási garanciák tényleges érvényesülésének, különösen a jogi képviselőhöz és a menekültügyi eljáráshoz való hozzáférés területén.²¹⁰ A magyarországi tapasztalatokat összegző elemzések arra is rámutatnak, hogy a családdegyesítés, az intézményi koordináció és a továbbvándorlás kérdései a hazai rendszer működésének meghatározó kihívásai közé tartoznak.²¹¹

A kísérő nélküli kiskorúak jogi helyzete ebből következően nem ragadható meg egyetlen jogág vagy intézményrendszer keretei között. A szabályozási háttér egyszerre jelent gyermekjogi, menekültügyi, idegenrendészeti és közigazgatás-szervezési kérdést. Közigazgatás-tudományi szempontból a központi problémát nem kizárólag az jelenti, hogy a jogszabályok milyen jogosultságokat biztosítanak, hanem az is, hogy a több intézmény között

²⁰⁷ CARRERA, Sergio-BLOCKMANS, Steven-GROS, Daniel-GUILD, Elspeth szerk.: *The EU's Response to the Refugee Crisis*, CEPS, Brussels, 2015, 58-67. o. https://cdn.ceps.eu/wp-content/uploads/2015/12/EU%20Response%20to%20the%202015%20Refugee%20Crisis_0.pdf (letöltés ideje: 2026.01.02.)

²⁰⁸ Nagy Boldizsár: *Menekültjog*, in: Kende Tamás - Nagy Boldizsár - Sonnevend Pál - Valki László szerk.: *Nemzetközi jog, 2.*, átdolgozott kiadás, Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2018, 748-756. o.

²⁰⁹ Kálmán Renáta: *Ki vigyáz rájuk...* i.m. 79-82. o.

²¹⁰ Szép Árpád: *A biztonságos harmadik ország elve. A menedékjoghoz való hozzáférés jogi akadályai*, in: Hautzinger Zoltán szerk.: *Migráció és rendészet*, Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozata, Budapest, 2015, 163-196. o.)

²¹¹ Iván Júlia: *Kinek kelleneük ők...* i.m. 82-85.o.

megosztó feladat- és hatáskörök mennyiben képesek összehangolt, gyermekközpontú és jogilag koherens működést eredményezni. A következőkben ennek megfelelően kerül sor a nemzetközi, európai uniós és magyar szabályozási környezet részletes elemzésére.

5.1.1. Nemzetközi jogi keretek

Nemzetközi szinten jelenleg nem létezik olyan egységes, kizárólag a migráns gyermekekre vagy a kísérő nélküli kiskorúakra vonatkozó egyezmény, amely átfogó módon szabályozná e csoport jogi helyzetét. A védelem alapját ezért elsősorban az általános emberi jogi és gyermekjogi egyezmények adják, amelyek rendelkezései valamennyi gyermekre - állampolgárságra, jogi státuszra és tartózkodási helyzetre tekintet nélkül - alkalmazandók.²¹² Ez a szabályozási modell ugyanakkor azt is eredményezi, hogy a kísérő nélküli kiskorúak védelme nem egyetlen speciális normára épül, hanem több, egymást kiegészítő jogforrás együttes értelmezéséből vezethető le.

E körben kiemelkedő jelentőségű az Egyezmény a gyermek jogairól, amelyet az ENSZ Közgyűlése 1989-ben fogadott el, és amelyet Magyarország az 1991. évi LXIV. törvénnyel hirdetett ki. Az Egyezmény 1. cikke meghatározza a gyermek fogalmát, míg a 2. cikk rögzíti a hátrányos megkülönböztetés tilalmát, amely a migrációs jogállás szerinti különbségtétel tilalmára is kiterjed. A 3. cikk (1) bekezdése a gyermek mindenek felett álló érdekének elvét emeli a gyermekeket érintő valamennyi döntés elsődleges mércéjévé.²¹³ E rendelkezések jelentősége abban áll, hogy nem pusztán deklaratív jellegűek, hanem közvetlen értelmezési kötelezettséget is keletkeztetnek az államok számára, amely a migrációs jogalkalmazás során is irányadó.²¹⁴

A kísérő nélküli kiskorúak vonatkozásában a Gyermekjogi Bizottság 6. számú Általános Kommentárja bír meghatározó jelentőséggel, amely kifejezetten a származási országukon kívül tartózkodó kísérő nélküli és elszakított gyermekekkel kapcsolatos állami kötelezettségeket részletezi. A dokumentum kimondja, hogy a gyermekvédelmi kötelezettségek már a határátlépés pillanatától fennállnak, és nem függenek a gyermek jogi státuszának későbbi elismerésétől.²¹⁵ A Kommentár részletesen foglalkozik a gyámság, az elhelyezés, az oktatáshoz és egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés, valamint a tartós megoldások kérdésével is. A

²¹² Egyezmény a gyermek jogairól, 1989.

²¹³ Egyezmény a gyermek jogairól, 1-3. cikk

²¹⁴ LANSDOWN, Gerison: *The Evolving Capacities of the Child*, UNICEF Innocenti Research Centre, Florence, 2005, 12-18. o. <https://digitallibrary.un.org/record/556609?v=pdf> (letöltés ideje: 2025.11.13.)

²¹⁵ UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6: Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin*, CRC/GC/2005/6, 2005, 12-14. pont

nemzetközi gyermekjogi szakirodalom szerint e dokumentum jelentősége abban áll, hogy a migrációs státusz helyett a gyermekvédelmi szükségleteket állítja a jogalkalmazás középpontjába.²¹⁶

A nemzetközi menekültjogi kereteket az 1951. évi Genfi Egyezmény a menekültek helyzetéről, valamint annak 1967. évi Jegyzőkönyve határozza meg. Bár e dokumentumok nem tartalmaznak kifejezetten gyermek-specifikus szabályokat, a nemzetközi jogértelmezés és az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának gyakorlata alapján a bennük foglalt védelem a kiskorúakra is teljeskörűen kiterjed. A gyermekek esetében ugyanakkor az üldöztetés és a súlyos sérelem értékelése során figyelembe kell venni életkori sajátosságaikat és fokozott sérülékenységüket, amely a védelem tartalmát is befolyásolja.²¹⁷ A menekültjogi szakirodalom hangsúlyozza, hogy a gyermekek esetében az üldöztetés fogalma eltérő módon értelmezendő, mivel olyan sérelmek is elérhetik a nemzetközi védelemhez szükséges súlyossági küszöböt, amelyek felnőttek esetében önmagukban nem feltétlenül minősülnének üldöztetésnek.²¹⁸

Ezt egészítik ki az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának iránymutatásai, különösen a kísérő nélküli menedékkérő gyermekekre vonatkozó ajánlások, valamint a gyermek mindenk felett álló érdekének meghatározásáról szóló útmutatók.²¹⁹ E dokumentumok jelentősége abban áll, hogy részletes módszertani szempontokat biztosítanak a gyermek érdekének meghatározásához, amely a gyakorlatban összetett, több tényező együttes mérlegelését igénylő feladat. A nemzetközi gyermekjogi szakirodalom szerint a gyermek mindenk felett álló érdekének meghatározása nem egyszeri döntést, hanem folyamatos értékelési folyamatot jelent, amelyben a gyermek életkora, családi kapcsolatai, biztonsági helyzete és hosszú távú fejlődési szükségletei egyaránt figyelembe veendőek.²²⁰

A nemzetközi jogi keretből egyértelműen kirajzolódik az az alapelv, hogy a kísérő nélküli kiskorúakat fokozott védelem illeti meg, és az államok nem csupán tartózkodási kötelezettséggel, hanem aktív intézkedési kötelezettséggel is rendelkeznek jogaik érvényesítése érdekében. Ugyanakkor a szabályozás töredezett jellege miatt az egyes államok gyakorlata között jelentős különbségek alakulhatnak ki, különösen a gyermek mindenk felett álló

²¹⁶ POBJOY, Jason M.: *The Child in International Refugee Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2017, 203-214. o.

²¹⁷ UNHCR: *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection*, Geneva, 2019, 113-119. pont

²¹⁸ POBJOY, Jason M.: *The Child in International Refugee Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2017, 149-156. o.; Jane McAdam: *Complementary Protection in International Refugee Law*, Oxford University Press, Oxford, 2007, 179-186. o.

²¹⁹ UNHCR: *Guidelines on Policies and Procedures in Dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum*, Geneva, 1997; UNHCR: *Guidelines on Determining the Best Interests of the Child*, Geneva, 2008.

²²⁰ Jason M. Pobjoy: *The Child in...* i.m.

érdekének értelmezése, az eljárási garanciák biztosítása és a tartós megoldások meghatározása területén.

5.1.2. Az európai uniós jogi keretek

Az európai uniós szabályozás a kísérő nélküli kiskorúak védelmét a Közös Európai Menekültügyi Rendszer (Common European Asylum System - CEAS) keretében valósítja meg. E rendszer célja, hogy a tagállamok egységes minimumszabályok alapján biztosítsák a nemzetközi védelemhez való hozzáférést, valamint az ahhoz kapcsolódó eljárási és befogadási garanciákat. Az uniós jogfejlődés egyik meghatározó sajátossága, hogy a menekültügyi és migrációs szabályozás egyre szorosabban kapcsolódik az alapjogi és gyermekvédelmi követelményekhez, különösen a kísérő nélküli kiskorúak azonosítása, képvisellete, befogadása és tartós megoldásainak meghatározása területén.²²¹

Az Európai Unió Alapjogi Chartája 24. cikke önálló alapjogként rögzíti a gyermekek védelméhez és gondoskodáshoz való jogát, valamint kimondja, hogy a gyermek mindenek felett álló érdeke elsődleges szempont minden, a gyermeket érintő uniós intézkedés során. Ez az elv horizontálisan hatja át az uniós menekültügyi joganyagot, és kötelező értelmezési keretet biztosít a tagállamok számára. Jelentősége abban áll, hogy az alapjogi követelményeket közvetlenül összekapcsolja a menekültügyi és migrációs jogalkalmazással, különösen a kísérő nélküli kiskorúakat érintő eljárások esetében.²²²

A másodlagos uniós joganyag több irányelvben konkretizálja a kísérő nélküli kiskorúakra vonatkozó garanciákat. A befogadási feltételekről szóló 2013/33/EU irányelv a kísérő nélküli kiskorúakat kifejezetten sérülékeny személyekként nevesíti, és előírja számukra a speciális befogadási feltételek biztosítását, ideértve az életkoruknak megfelelő elhelyezést, a gyámrendelést és az egyéni szükségletek figyelembevételét.²²³ A szabályozás jelentősége abban áll, hogy már a befogadás szakaszában differenciált, gyermekközpontú megközelítést követel meg. Az uniós szakpolitikai útmutatók hangsúlyozzák, hogy a befogadási feltételek kialakítása során a gyermek biztonságát, pszichés állapotát és hosszú távú fejlődési szükségleteit egyaránt figyelembe kell venni.²²⁴

²²¹ European Commission: *Action Plan on Unaccompanied Minors (2010-2014)*, COM(2010) 213 final, Brussels, 6 May 2010. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PT/ALL/?uri=LEGISSUM:jl0037> (letöltés ideje: 2025.11.13.)

²²² European Union Agency for Fundamental Rights-Council of Europe: *Handbook on European Law relating to the Rights of the Child*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2015, 69-74. o.

²²³ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/33/EU irányelve, 21-24. cikk

²²⁴ European Union Agency for Asylum: *Guidance on Reception Conditions for Unaccompanied Children*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2024, 9-15. o.

A menekültügyi eljárásokról szóló 2013/32/EU irányelv az eljárási garanciák oldaláról közelíti meg a kérdést, és külön szabályokat állapít meg a kísérő nélküli kiskorúak számára, beleértve a megfelelő képviselőhöz való jogot, valamint a gyermekbarát meghallgatás követelményét.²²⁵ A szabályozás célja, hogy a nemzetközi védelemhez való hozzáférés a gyermekek számára ne csupán formálisan, hanem ténylegesen is biztosított legyen. Az uniós szakirodalom szerint a gyermekbarát megközelítés magában foglalja az életkorhoz igazodó tájékoztatást, a megfelelő képviselő biztosítását és a gyermek sajátos sérülékenységének figyelembevételét is.²²⁶

A Minősítési irányelv (2011/95/EU) a nemzetközi védelem tartalmi feltételeit határozza meg, és előírja, hogy az üldöztetés és a súlyos sérelem értékelése során figyelembe kell venni a kiskorúak sajátos helyzetét és sérülékenységét.²²⁷ Ezzel összefüggésben a gyermekek esetében az üldöztetés fogalma eltérő módon értelmezendő, mivel olyan sérelmek is elérhetik a nemzetközi védelemhez szükséges súlyossági küszöböt, amelyek felnőttek esetében önmagukban nem feltétlenül minősülnének üldöztetésnek.²²⁸ A gyermekközpontú menekültügyi megközelítés a nemzetközi és uniós jogértelmezésben is egyre hangsúlyosabban jelenik meg, különösen a kísérő nélküli kiskorúak sajátos sérülékenységének figyelembevételével összefüggésben.²²⁹

A Visszatérési irányelv (2008/115/EK) a migrációs kontroll dimenzióját jeleníti meg, ugyanakkor korlátokat is meghatároz a tagállamok számára a kísérő nélküli kiskorúak visszatérésével összefüggésben. Az irányelv kimondja, hogy kísérő nélküli kiskorú visszatérésére kizárólag akkor kerülhet sor, ha a fogadó államban biztosított a megfelelő családi elhelyezés, gyámság vagy gyermekvédelmi ellátás.²³⁰ A szabályozás ezzel a gyermek mindenek felett álló érdekének elvét a visszatérési eljárások területén is érvényesíti, és korlátozza a kizárólag idegenrendészeti szempontú megközelítés alkalmazhatóságát. Az uniós szakirodalom szerint a visszatérési eljárások során a gyermekvédelmi garanciák érvényesülése különösen érzékeny terület, mivel a tagállamok migrációkezelési érdekei és a gyermek jogainak védelme között gyakran feszültség alakul ki.²³¹

²²⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/32/EU irányelve, 24-25. cikk

²²⁶ European Asylum Support Office: *Practical Guide on Age Assessment*, 3rd edition, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2018, 13-18. o.

²²⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/95/EU irányelve, 4. cikk

²²⁸ McADAM, Jane: *Complementary Protection in International Refugee Law*, Oxford University Press, Oxford, 2007, 179-186. o.

²²⁹ POBJOY, Jason M: *The Child in International Refugee Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2017, 52-78. o.

²³⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelve, 10. cikk

²³¹ European Union Agency for Fundamental Rights: *Handbook on European Law relating to Asylum, Borders and Immigration*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2020, 179-183. o.

Az uniós jog alkalmazását és értelmezését jelentős mértékben segítik az Európai Unió Menekültügyi Ügynöksége és az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége által kiadott útmutatók és jelentések, amelyek részletes módszertani ajánlásokat tartalmaznak többek között az életkor-megállapítás, a befogadás és az eljárási garanciák gyakorlati megvalósítására.²³² Az FRA jelentései emellett rendszeresen értékelik a migrációban érintett gyermekek helyzetét és a tagállami gyakorlatok eltéréseit.²³³ E dokumentumok jelentősége abban áll, hogy a tagállami jogalkalmazás számára egységesebb szakmai és módszertani szempontokat biztosítanak, különösen a sérülékeny gyermekekkel kapcsolatos eljárások területén.

Az uniós szabályozás ugyanakkor nem mentes a strukturális kihívásoktól. Az irányelvek jellegéből fakadóan a tagállamok számára jelentős mozgástér áll rendelkezésre az átültetés során, ami a gyakorlatban eltérő szintű védelmet eredményezhet. A közös európai menekültügyi rendszer működésében továbbra is jelentős végrehajtási és koordinációs különbségek figyelhetők meg, amelyek különösen érzékenyen érintik a sérülékeny kérelmezői csoportokat.²³⁴ A 2022-ben kirobbant ukrajnai fegyveres konfliktus emellett arra is rámutatott, hogy a meglévő szabályozási keretek rugalmas alkalmazása elengedhetetlen a gyermekek hatékony védelme érdekében, különösen az ideiglenes védelem intézményének alkalmazása során.²³⁵

Az európai uniós joganyag részletes garanciarendszert biztosít a kísérő nélküli kiskorúak számára, ugyanakkor a védelem tényleges szintjét jelentős mértékben befolyásolja a tagállami végrehajtás eltérő gyakorlata.

²³² European Asylum Support Office: *Practical Guide on Age Assessment*, 3rd edition, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2018, 13-18. o.

²³³ European Union Agency for Fundamental Rights: *Children in Migration in 2019*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2020, 21-29. o.

²³⁴ CARRERA, Sergio-BLOCKMANS, Steven-GROS, Daniel-GUILD, Elspeth szerk.: *The EU's Response to the Refugee Crisis*, CEPS, Brussels, 2015, 58-67. o. https://cdn.ceps.eu/wp-content/uploads/2015/12/EU%20Response%20to%20the%202015%20Refugee%20Crisis_0.pdf (letöltés ideje: 2025.10.08.)

²³⁵ A Tanács (EU) 2022/382 végrehajtási határozata (2022. március 4.) a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek Ukrajnából való tömeges beáramlása tényének a 2001/55/EK irányelv 5. cikke értelmében történő megállapításáról és átmeneti védelem bevezetéséről

5.1.3. A magyar jogszabályi környezet

A kísérő nélküli kiskorúak magyarországi jogi helyzetét több jogágot átfogó normarendszer határozza meg, amelyben a gyermekvédelmi, menedékjogi, idegenrendészeti és gyámügyi szabályok egymással összekapcsolódva érvényesülnek. A szabályozás központi elve a gyermek mindenképp felett álló érdekének biztosítása, ugyanakkor a hazai szakirodalom és jogvédői tapasztalatok szerint a gyermekvédelmi és migrációs logika összehangolása a gyakorlatban több ponton nehézségekbe ütközhet.²³⁶

A magyar gyermekvédelmi szabályozás alapját a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény képezi. A törvény rögzíti a gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való jogát, valamint a gyermek mindenképp felett álló érdekének figyelembevételét a gyermekvédelmi döntések során. Az ideiglenes hatályú elhelyezés szabályai különös jelentőséggel bírnak a felügyelet nélkül maradt vagy veszélyeztetett gyermekek esetében, mivel biztosítják az azonnali gyermekvédelmi beavatkozás jogi alapját.²³⁷

A gyermekvédelmi rendszer működéséhez szorosan kapcsolódnak a gyámhatósági szabályok is. A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a kísérő nélküli kiskorúak esetében is meghatározza a gyámrendelés és az eljárási képviselő kereteit. A gyám szerepe nem kizárólag formális jogi képviselőt jelent, hanem a gyermek érdekeinek aktív érvényesítését is magában foglalja, különösen a menekültügyi eljárások során.²³⁸

A menedékjogi szabályozás keretét a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény adja. A jogszabály a kísérő nélküli kiskorúakat különleges bánásmódot igénylő személyként kezeli, és több olyan eljárási garanciát tartalmaz, amelyek célja a gyermek életkorához és érettségéhez igazodó eljárás biztosítása. Az előírások rögzítik a gyermek képviselőének biztosítását, valamint azt, hogy a döntéshozatal során a gyermek mindenképp felett álló érdekét elsődlegesen figyelembe kell venni.²³⁹

A menedékjogi törvény végrehajtási szabályait a 301/2007. (XI. 9.) Korm. rendelet tartalmazza, amely részletesen szabályozza a kísérő nélküli kiskorúak elhelyezésével, képviselőjével és ellátásával kapcsolatos kérdéseket. A rendelet alapján a kísérő nélküli kiskorúak ellátása a gyermekvédelmi szakellátás rendszerében történik, amely biztosítja

²³⁶ Iván Júlia: Kinek kellenek ök... i.m. 78-82.

²³⁷ 1997. évi XXXI. törvény, 6-7. §, 72. §.

²³⁸ 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet

²³⁹ 2007. évi LXXX. törvény

számukra a lakhatást, az oktatáshoz való hozzáférést, valamint a szükséges egészségügyi és pszichoszociális támogatást.

Az idegenrendészeti szabályozás oldaláról jelenleg a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról szóló 2023. évi XC. törvény, valamint annak végrehajtási rendelete, a 35/2024. (II. 29.) Korm. rendelet bír meghatározó jelentőséggel. E jogszabályok a beutazás, a tartózkodás és a visszatérés állami kereteit szabályozzák, ugyanakkor a kísérő nélküli kiskorúak esetében e rendelkezések alkalmazása kizárólag a gyermekvédelmi garanciák figyelembevételével értelmezhető.

A gyakorlatban jelentkező problémákra civil jogvédő szervezetek és ombudsmani vizsgálatok egyaránt rámutattak. A Magyar Helsinki Bizottság elemzése ismerteti az alapvető jogok biztosának AJB-2731/2012. számú ügyben folytatott vizsgálatát is, amely a kísérő nélküli kiskorúak gyermekvédelmi ellátásával, nyomon követésével és intézményi kezelésével összefüggő hiányosságokra hívta fel a figyelmet. A Helsinki Bizottság tapasztalatai szerint a kísérő nélküli kiskorúak jelentős része rövid időn belül elhagyja a gyermekvédelmi ellátórendszert, amely összefügg Magyarország tranzitország-jellegével és a továbbvándorlási szándékkal is. Az elemzés emellett arra is rámutatott, hogy a gyermekvédelmi és menekültügyi intézmények közötti koordináció nehézségei korlátozhatják a jogi garanciák gyakorlati érvényesülését, különösen a nyomon követés és a tartós védelem biztosítása területén.²⁴⁰

A magyar szakirodalom hasonló következtetésekre jut a gyermekvédelmi és menekültügyi rendszerek együttműködésével kapcsolatban. A kísérő nélküli kiskorúak esetében különösen érzékeny területet jelent az életkor-meghatározás, a gyámrendelés, a nagykorúvá válás körüli átmenet, valamint a továbbvándorlásból eredő intézményi kihívások kezelése.²⁴¹

A hazai menekültügyi szakirodalom emellett arra is rámutat, hogy a menedékjoghoz való hozzáférés és az eljárási garanciák érvényesülése a sérülékeny kérelmezői csoportok esetében kiemelt jelentőségű, különösen a biztonságos harmadik ország elvének alkalmazása során.²⁴²

A magyar szabályozási környezet sajátossága tehát abban ragadható meg, hogy a gyermekvédelmi, menedékjogi és idegenrendészeti szabályok normatív szinten egymásra épülnek, miközben gyakorlati érvényesülésük több intézmény összehangolt működésétől függ.

²⁴⁰ Magyar Helsinki Bizottság: *A menekültügyi helyzet Magyarországon 2013-ban*, Budapest, 2014, 42-47. o. https://helsinki.hu/wp-content/uploads/hel2013_menekulhun_final.pdf (letöltés ideje: 2025.11.10.)

²⁴¹ Kálmán Renáta: *Ki vigyáz rájuk...* i.m.

²⁴² SZÉP Árpád: *A biztonságos harmadik ország elve - A menedékjoghoz való hozzáférés jogi akadályai* In.: Hautzinger Zoltán szerk. *Migráció és rendészet*, Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 2015. 163-196.

Ez indokolja, hogy a kísérő nélküli kiskorúak helyzetének vizsgálata ne korlátozódjon kizárólag a jogszabályi rendelkezések elemzésére, hanem kiterjedjen az intézményi működés és a közigazgatási gyakorlat vizsgálatára is.

5.2. A SZERVEZETI ÉS INTÉZMÉNYI HÁTTÉR

A kísérő nélküli kiskorúak migrációja a migráció, a gyermekvédelem és az alapjogvédelem metszéspontjában elhelyezkedő, különösen összetett jelenség. Kísérő nélküli kiskorúnak minősül az a tizennyolc év alatti személy, aki szülei vagy más törvényes képviselője nélkül érkezik egy állam területére, illetve ott válik kísérő nélkülivé. E státusz nem pusztán életkori sajátosságot jelent, hanem olyan jogi és intézményi következményekkel járó minőséget, amely alapvetően meghatározza az érintett gyermekkel szemben alkalmazható állami intézkedéseket, az eljárási garanciák körét, valamint a védelem intézményi formáit.

Magyarországon a kísérő nélküli kiskorúakkal kapcsolatos eljárások többszintű szervezeti és intézményi rendszerben zajlanak. E rendszer egyszerre épül nemzetközi jogi normákra, európai uniós együttműködési mechanizmusokra és nemzeti végrehajtási struktúrákra, és meghatározza a gyermek azonosítását, jogi státuszának megállapítását, elhelyezését, gyámságát, valamint jövőbeli perspektíváit, így különösen a védelem, a tartózkodás vagy a visszatérés lehetőségét. A kísérő nélküli kiskorú helyzete tehát nem egyetlen hatósági döntés következménye, hanem több intézmény egymásra épülő, részben eltérő intézményi logikájú eljárásainak eredője.

A migrációval kapcsolatos intézményi logikák azonban eltérő célrendszerek mentén működnek. Az idegenrendészeti és határigazgatási megközelítés az állami ellenőrzést, a belépés és tartózkodás jogszerűségét, valamint a migrációs folyamatok kontrollálhatóságát helyezi előtérbe, míg a gyermekvédelmi szemlélet a gyermek biztonságát, fejlődését, szükségleteit és jogérvényesítését tekinti elsődlegesnek. A kísérő nélküli kiskorúak esetében e két logika szükségszerűen találkozik, és nem ritkán feszültségbe kerül egymással. Ez a feszültség a magyar gyakorlatban konkrét eljárási dilemmákban jelenik meg, különösen az életkor-megállapítás, az őrizet kizárása, a gyámság hatékonysága, a gyermekvédelmi elhelyezés stabilitása és a visszatérés kérdésében.

A magyar hatóságok által hozott döntések - az azonosítástól a hosszabb távú jogi megoldásokig - nem pusztán jogtechnikai aktusok, hanem a gyermek teljes életútját befolyásoló fordulópontok. Egy téves életkor-megállapítás, egy késedelmes gyámkirendelés vagy egy formálisan jogszerű, de gyermekvédelmi szempontból elégtelen elhelyezés hosszú távon

meghatározhatja a gyermek védelmi szintjét, jogérvényesítési esélyeit és társadalmi beilleszkedését. E döntések azonban nem kizárólag a hazai szabályozás és intézményi kapacitások eredményei, hanem tágabb nemzetközi és európai intézményi környezetbe ágyazódnak.

E fejezet célja annak bemutatása, hogy milyen szervezeti és intézményi háttér alakítja a kísérő nélküli kiskorúak magyarországi kezelését, és miként hatnak egymásra a nemzetközi, az uniós és a nemzeti szintek. A vizsgálat abból indul ki, hogy a kísérő nélküli kiskorúakkal kapcsolatos jogi és közigazgatási gyakorlat csak akkor érthető meg teljes mélységében, ha a mögötte álló intézményi szereplőket, hatásköri viszonyokat és értelmezési kereteket együttesen vizsgáljuk.

5.2.1. Nemzetközi szervezetek

A kísérő nélküli kiskorúak helyzete nem kizárólag nemzeti hatáskörbe tartozó kérdés. Az államok gyermekekkel szembeni kötelezettségeinek jelentős része nemzetközi jogi normákból, valamint nemzetközi szervezetek által kialakított szakmai standardokból ered. Ezek meghatározzák azokat a minimumkövetelményeket, amelyeket az államoknak a területükön tartózkodó gyermekek számára biztosítaniuk kell, függetlenül azok migrációs vagy tartózkodási státuszától. A nemzetközi szervezetek szerepe a kísérő nélküli kiskorúak esetében túlmutat a normák kialakításán. Az általuk kidolgozott iránymutatások, ajánlások és monitorozási mechanizmusok közvetlenül befolyásolják a tagállami jogalkalmazást és szakpolitikai gondolkodást. Ez különösen jelentős olyan eljárásokban, amelyek gyors döntéshozatalt, korlátozott információkat és fokozott gyermekvédelmi érzékenységet igényelnek. A fejezet nem törekszik valamennyi migrációval foglalkozó nemzetközi szervezet teljes körű bemutatására. A vizsgálat középpontjában azok a szereplők állnak, amelyek normatív, szakmai vagy operatív tevékenységük révén közvetlenül befolyásolják a kísérő nélküli kiskorúak helyzetét és a velük kapcsolatos magyarországi eljárásokat. Ennek megfelelően kiemelt szerepet kap az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága, az ENSZ Gyermekalapja (UNICEF) és a Nemzetközi Migrációs Szervezet, míg egyes speciális területeken az ENSZ Kábítószer- és Bűnügyi Hivatala (UNODC), a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága (ICRC) és az ENSZ Emberi Jogi Főbiztossága (OHCHR) tevékenysége is releváns.

ENSZ Menekültügyi Főbiztossága

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (United Nations High Commissioner for Refugees - UNHCR) a kísérő nélküli kiskorúak esetében nem csupán általános menekültügyi

szereplőként jelenik meg, hanem olyan nemzetközi szervezetként is, amely meghatározó szerepet játszik a gyermekek nemzetközi védelméhez kapcsolódó jogi és eljárási standardok kialakításában. Az UNHCR tevékenységének középpontjában a menekültek, menedékkérők, hontalan személyek és más, lakóhelyük elhagyására kényszerült személyek védelme áll.²⁴³

Az UNHCR megközelítése szerint a kísérő nélküli kiskorúak helyzete egyszerre menekültügyi és gyermekvédelmi kérdés, amely fokozott állami felelősséget keletkeztet. A szervezet iránymutatásai hangsúlyozzák, hogy a gyermekkor önálló jogi jelentőséggel bír a menekültügyi eljárások során. A nemzetközi védelemre való jogosultság vizsgálata során ezért figyelembe kell venni azokat a gyermek-specifikus sérülékenységi tényezőket és veszélyhelyzeteket is, amelyek a felnőtt kérelmezők esetében eltérő megítélés alá eshetnek. Az életkor-megállapítás kérdése az UNHCR megközelítésében kiemelt jelentőségű, mivel közvetlenül befolyásolja a gyermekvédelmi ellátáshoz, a gyámsághoz és az eljárási garanciákhoz való hozzáférést. A szervezet álláspontja szerint az életkor meghatározása nem kizárólag adminisztratív vagy orvosszakmai kérdés, hanem olyan döntés, amely alapvetően meghatározza az érintett személy jogi helyzetét. Ennek megfelelően az UNHCR következetesen hangsúlyozza, hogy kétség esetén a gyermek javára történő értelmezés elvét kell alkalmazni. A magyar gyakorlatban ez különösen jelentős azokban az eljárásokban, amelyekben rövid idő alatt kell dönteni a gyermek jogi státuszáról, gyakran hiányos dokumentáció vagy korlátozott információ alapján. Az UNHCR értelmezése szerint az eljárás gyorsasága nem vezethet a gyermekvédelmi garanciák csorbulásához, és nem eredményezheti azt, hogy egy potenciálisan kiskorú személy indokolatlanul kikerüljön a gyermekvédelmi rendszerből. Az UNHCR iránymutatásai a gyermek-specifikus üldöztetési okok önálló értékelésének szükségességére is rámutatnak. Ilyen körülmény lehet többek között a fegyveres csoportok általi toborzás, a gyermekházasság, a szexuális kizsákmányolás, a kényszerszermunka vagy az oktatáshoz való hozzáférés tartós hiánya. E tényezők vizsgálata azért különösen fontos, mert a gyermekeket érő sérelmek sok esetben eltérő módon jelennek meg, mint a felnőtt menedékkérők esetében.²⁴⁴

Az UNHCR Magyarországon 1989 óta van jelen, és tevékenységét regionális együttműködési keretben végzi. A szervezet együttműködik állami intézményekkel, önkormányzatokkal, civil szervezetekkel és más nemzetközi szereplőkkel a menedékkérők és

²⁴³ www.unhcr.org

²⁴⁴ UNHCR: *Guidelines on Policies and Procedures in Dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum*, Geneva, February 1997. <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/3d4f91cf4.pdf> (letöltés ideje: 2025.03.13.)

menekültek védelmének erősítése érdekében. Az UNHCR országjelentései és szakmai állásfoglalásai a kísérő nélküli kiskorúakat érintő jogalkalmazás és szakpolitikai viták során is fontos orientációs pontként szolgálnak, különösen a gyermekjogi és menekültügyi standardok értelmezése területén.²⁴⁵

Az UNHCR szerepe a magyar gyakorlatban elsősorban abban ragadható meg, hogy a szervezet következetesen a gyermekvédelmi megközelítés elsődlegességét hangsúlyozza a migrációs és menekültügyi eljárások során. Az UNHCR értelmezése szerint a kísérő nélküli kiskorúakat érintő döntések nem pusztán jogi besorolást jelentenek, hanem a gyermek további életútját és hosszabb távú biztonságát is meghatározhatják.

ENSZ Gyermekalapja

Az ENSZ Gyermekalapja (United Nations Children's Fund - UNICEF) az Egyesült Nemzetek Szervezetének humanitárius és gyermekvédelmi mandátummal rendelkező szervezete, amely kifejezetten a gyermekek védelmével, fejlődésével és jólétének előmozdításával foglalkozik. A szervezet korábbi teljes neve United Nations International Children's Emergency Fund volt, azonban később az egyszerűbb United Nations Children's Fund elnevezés vált hivatalossá, miközben az UNICEF rövidítés változatlanul fennmaradt. Az UNICEF sajátos helyet foglal el az ENSZ rendszerében, mivel tevékenysége kizárólag a gyermekek védelmére, fejlődésére és jólétének előmozdítására irányul. A szervezet humanitárius, egészségügyi, oktatási, szociális és gyermekjogi programokon keresztül támogatja a sérülékeny helyzetben lévő gyermekeket, különös figyelemmel a fegyveres konfliktusok, humanitárius válságok és migrációs folyamatok által érintett gyermekcsoportokra. Az UNICEF szerepet vállalt a Gyermek jogairól szóló egyezmény előkészítésének és érvényesítésének támogatásában is, amely a modern nemzetközi gyermekvédelem egyik alapidokumentumává vált.²⁴⁶

Az UNICEF megközelítése szerint a kísérő nélküli kiskorúakat mindenekelőtt gyermekként kell kezelni, ezért a migrációs státusz nem írhatja felül a gyermekvédelmi kötelezettségeket. A szervezet álláspontja alapján a gyermek mindenek felett álló érdeke, a védelemhez és gondoskodáshoz való jog, valamint a gyermek véleményének figyelembevétele a migrációs és menekültügyi eljárások során is kötelező érvényű gyermekjogi alapelvnek minősül.²⁴⁷

²⁴⁵ www.unhcr.org

²⁴⁶ BLAHÓ András - PRANDLER Árpád: *Nemzetközi szervezetek...* i.m. 207-208. o.

²⁴⁷ UNICEF: *Protecting Children Affected by Migration*, UNICEF Europe and Central Asia Regional Office. <https://www.unicef.org/eca/programme/protecting-children-affected-migration>. (letöltés ideje: 2025.03.13.)

Az UNICEF hangsúlyozza, hogy a kísérő nélküli kiskorúak védelme nem korlátozódhat kizárólag a jogi státusz meghatározására vagy a tartózkodás jogszerűségének vizsgálatára. A gyermekek azonosítása, biztonságos elhelyezése, szükségleteik felmérése, valamint az oktatáshoz, egészségügyi ellátáshoz és pszichoszociális támogatáshoz való hozzáférés együttesen alkotják azt a minimumvédelmi szintet, amely nélkül a gyermekjogi garanciák ténylegesen nem érvényesülhetnek.²⁴⁸ A szervezet gyermekvédelmi megközelítésének egyik legfontosabb eleme a gyámság intézménye. Értelmezése szerint a gyám szerepe nem merülhet ki adminisztratív vagy formális feladatok ellátásában, hanem a gyermek érdekeinek aktív képviselőjét kell biztosítani. A gyám feladata különösen a gyermek tájékoztatása, az eljárások következményeinek megértésében nyújtott segítség, a hatóságokkal való kapcsolattartás, valamint annak elősegítése, hogy a gyermek véleménye életkorának és érettségének megfelelően megjelenjen az őt érintő döntésekben.²⁴⁹

Az UNICEF és más nemzetközi szervezetek közös európai ajánlásai szerint a hatékony gyámság közvetlen kapcsolatban áll a gyermekek biztonságával, az eltűnések megelőzésével és a kizsákmányolás elleni védelemmel. Amennyiben a gyermek nem kap megfelelő tájékoztatást, nem érti az eljárások menetét, illetve nem áll mellette olyan személy, aki következetesen az érdekeit képviseli, fokozottan fennáll annak a veszélye, hogy elhagyja az ellátórendszert vagy kiszolgáltatott helyzetbe kerül.²⁵⁰ Következésképpen hangsúlyozza azt is, hogy a migrációval érintett gyermekek idegenrendészeti célú fogva tartása nem tekinthető a gyermek mindenek felett álló érdekével összeegyeztethető megoldásnak. A szervezet álláspontja szerint a gyermekekkel kapcsolatos állami intézkedéseknek minden esetben a védelemre, a családi kapcsolatok megőrzésére, a biztonságos elhelyezésre és a gyermek hosszú távú fejlődésének biztosítására kell irányulniuk.²⁵¹ A „children on the move” megközelítésen keresztül arra is rámutat, hogy a migrációval érintett gyermekek védelme csak integrált gyermekvédelmi rendszereken keresztül biztosítható. Ezeknek a rendszereknek magukban kell foglalniuk a

²⁴⁸ UNICEF: *Agenda for Action for Children on the Move*. <https://www.unicef.org/media/83571/file/Global-Programme-Framework-on-Children-on-the-Move.pdf> (letöltés ideje: 2025.03.13.)

²⁴⁹ UNICEF UK - The Children's Society: *Protecting Children through Guardianship: The Costs and Benefits of Guardianship for Unaccompanied and Separated Migrant Children*, London, 2014, 1-3. o. <https://www.unicef.org.uk/publications/guardianship-cost-benefit-analysis/> (letöltés ideje: 2025.03.03.)

²⁵⁰ UNICEF-UNHCR-IOM: *Safety and Dignity for Refugee and Migrant Children: Recommendations for Alternatives to Detention and Appropriate Care Arrangements in Europe*, Brussels, 2022, 6-7. o. <https://www.unicef.org/eca/sites/unicef.org.eca/files/2022-07/Advocacy%20Brief%20Alternatives%20to%20detention%20appropriate%20care%20arrangements%20fo%20refugee%20and%20migrant%20children%20Europe.pdf> (letöltés ideje: 2026.01.02.)

²⁵¹ UNICEF: *Protecting Children Affected by Migration*, UNICEF Europe and Central Asia Regional Office. <https://www.unicef.org/eca/programme/protecting-children-affected-migration>. (letöltés ideje: 2025.03.13.)

gyermek azonosítását, azonnali védelmét, hosszabb távú támogatását és a tartós megoldások keresését is.²⁵²

A magyar gyakorlat szempontjából az UNICEF megközelítése azért különösen releváns, mert a kísérő nélküli kiskorúak ellátása Magyarországon is több intézmény együttműködésén alapul. A gyermekvédelmi szakellátás, a gyámhatóságok, a menekültügyi és idegenrendészeti szervek, valamint az oktatási és egészségügyi intézmények összehangolt működése alapvetően befolyásolja, hogy a gyermekek mennyiben jutnak hozzá a számukra biztosított védelemhez és szolgáltatásokhoz. Az UNICEF magyarországi szakmai anyagai hangsúlyozzák a gyermekbarát környezet, a pszichoszociális támogatás és a biztonságos ellátás jelentőségét a menekült és kísérő nélküli gyermekek esetében.²⁵³ A magyarországi gyermekvédelmi gyakorlat szempontjából különösen érzékeny terület a kísérő nélküli kiskorúak továbbvándorlása és az ellátórendszerből való eltűnése. Az UNICEF kiemeli, hogy a kísérő nélküli menekült gyermekek fokozott védelemre szorulnak, mivel kiszolgáltatottabbak lehetnek az emberkereskedelem, a kizsákmányolás és az erőszak különböző formáival szemben. A szervezet ezért hangsúlyozza a gyors azonosítást, a megfelelő felnőtt támogatást és a biztonságos elhelyezés jelentőségét.²⁵⁴

Összességében az UNICEF olyan gyermekvédelmi szemléletet képvisel a kísérő nélküli kiskorúak vonatkozásában, amely a migrációs eljárásokkal szemben is a gyermek jogainak és biztonságának elsődlegességét hangsúlyozza. A szervezet megközelítése szerint a gyermekekkel kapcsolatos állami intézkedések csak akkor tekinthetők megfelelőnek, ha azok ténylegesen biztosítják a gyermekek védelmét, meghallgatását, támogatását és hosszabb távú biztonságát.

Nemzetközi Migrációs Szervezet

A Nemzetközi Migrációs Szervezet (International Organization for Migration - IOM) a migráció kezelésével, a migránsok támogatásával és a migrációs folyamatokhoz kapcsolódó nemzetközi együttműködés elősegítésével foglalkozó kormányközi szervezet. Az IOM 1989-ben jött létre önálló nemzetközi szervezatként, elődszervezete az 1951-ben alapított Kormányközi Európai Migrációs Bizottság (ICEM), majd az 1980-tól működő Kormányközi

²⁵² UNICEF: *Agenda for Action for Children on the Move*. <https://www.unicef.org/media/83571/file/Global-Programme-Framework-on-Children-on-the-Move.pdf> (letöltés ideje: 2025.03.13.)

²⁵³ UNICEF Magyarország: *Útmutató a lakóhelyüket elhagyni kényszerült és menekült gyermekek védelméhez az ukrán konfliktus kapcsán*. <https://unicef.hu/igy-segitunk/hireink/utmutato-a-lakohelyuket-elhagyni-kenyszerult-es-menekult-gyermekek-vedelmehez-az-ukran-konfliktus-kapcsan> (letöltés ideje: 2025.03.03.)

²⁵⁴ UNICEF Magyarország: *Hogyan gondoskodjunk a kísérő nélküli menekült gyermekekről?* <https://unicef.hu/igy-segitunk/hireink/hogyan-gondoskodjunk-a-kisero-nelkuli-menekult-gyermekekről> (letöltés ideje: 2025.03.03.)

Migrációs Bizottság (ICM) volt. A szervezet ugyan nem az ENSZ-rendszer klasszikus szakosított intézményei közé tartozott, ugyanakkor szoros együttműködést alakított ki az ENSZ különböző szerveivel és a Menekültügyi Főbiztossággal is. Az IOM tevékenysége abból a megközelítésből indul ki, hogy a rendezett és humánus migráció egyszerre szolgálhatja a migránsok és az államok érdekeit. A szervezet kiemelt feladatának tekinti a migrációs folyamatok koordinációját, a migrációval kapcsolatos szakmai együttműködés elősegítését, valamint a migránsok emberi méltóságának és jólétének védelmét.²⁵⁵

A kísérő nélküli kiskorúak esetében az IOM elsősorban a visszatéréshez, a családkutatáshoz és a reintegrációhoz kapcsolódó folyamatokban játszik szerepet. A szervezet álláspontja szerint a gyermekekkel kapcsolatos migrációs döntések során elsődleges jelentőséggel bír a gyermek mindenek felett álló érdeke, ezért a visszatérés kizárólag akkor tekinthető megfelelő megoldásnak, ha az nem veszélyezteti a gyermek biztonságát, fejlődését és alapvető jogait. Az IOM külön hangsúlyt helyez a családi háttér és a származási környezet feltérképezésére. A szervezet megközelítése szerint önmagában a családtagok megléte nem elegendő a visszatérés megalapozásához, hanem azt is vizsgálni szükséges, hogy a gyermek számára rendelkezésre áll-e olyan biztonságos családi vagy közösségi környezet, amely képes biztosítani a megfelelő gondoskodást, védelmet és hosszabb távú stabilitást. A kísérő nélküli kiskorúak esetében ezért a családkutatás, a gyermek mindenek felett álló érdekének vizsgálata és a reintegrációs környezet értékelése a visszatérési eljárások meghatározó elemének tekinthető.²⁵⁶

Az IOM hangsúlyozza továbbá, hogy a kísérő nélküli kiskorúakat érintő eljárások során különösen fontos a traumaérzékeny és gyermekbarát megközelítés alkalmazása. A gyermekekkel kapcsolatos döntéseknek figyelembe kell venniük a gyermek életkorát, sérülékenységét, pszichés állapotát, korábbi traumáit és hosszabb távú biztonságát is. A szervezet álláspontja szerint a gyermek egyéni szükségleteinek és védelmi igényeinek megfelelő értékelése a kísérő nélküli kiskorúakkal kapcsolatos eljárások alapvető eleme.²⁵⁷

Az IOM által támogatott önkéntes visszatérési és reintegrációs programok a kísérő nélküli kiskorúak esetében fokozott gyermekvédelmi garanciák alkalmazását igénylik. A szervezet hangsúlyozza, hogy a gyermek döntése csak akkor tekinthető megfelelően megalapozottnak, ha életkorának és érettségének megfelelő tájékoztatást kap, biztosított a gyám

²⁵⁵ BLAHÓ András - PRANDLER Árpád: *Nemzetközi szervezetek és...* i.m. 434-435. o.

²⁵⁶ IOM: *Returning Children*, Geneva, 2019, 11-18. o. <https://publications.iom.int/system/files/pdf/Return-Counsel-Toolkit-Children.pdf> (letöltés ideje: 2025.03.13.)

²⁵⁷ *IOM Handbook on Protection and Assistance for Migrants Vulnerable to Violence, Exploitation and Abuse*, Geneva, 2019, 251-274. o.

vagy más megfelelő képviselő részvétele, valamint a visszatérés során figyelembe veszik a gyermek biztonságát és hosszabb távú védelmi szükségleteit. Az IOM gyermekvédelmi megközelítése szerint a visszatérési tanácsadásnak bizalmi alapú, gyermekbarát és traumaérzékeny módon kell megvalósulnia, amely lehetővé teszi a gyermek tényleges részvételét és véleményének figyelembevételét az őt érintő döntések során. A szervezet álláspontja szerint a reintegráció sikeressége szorosan összefügg a gyermek családi és szociális környezetének megfelelő értékelésével, valamint annak vizsgálatával, hogy a visszatérés hosszabb távon is biztonságos és fenntartható megoldást jelent-e a gyermek számára.²⁵⁸

A magyar gyakorlat szempontjából az IOM által képviselt gyermekvédelmi és reintegrációs szemlélet különösen a visszatéréshez kapcsolódó mérlegelés során bír jelentőséggel. A magyar hatóságoknak a kísérő nélküli kiskorúak esetében nem kizárólag idegenrendészeti szempontokat kell figyelembe venniük, hanem azt is vizsgálniuk kell, hogy a visszatérés összhangban áll-e a gyermek mindenek felett álló érdekével. Ebben a folyamatban az IOM által alkalmazott gyermekközpontú standardok, családkutatási szempontok és reintegrációs értékelések fontos szakmai támpontot jelenthetnek. A magyarországi gyakorlatban különösen érzékeny kérdés annak megítélése, hogy a visszatérés hosszabb távon is biztonságos és fenntartható megoldást jelent-e a gyermek számára. Az IOM gyermekvédelmi szemlélete szerint ennek alapvető feltétele, hogy a származási országban biztosított legyen a megfelelő családi vagy közösségi környezet, az alapvető ellátásokhoz való hozzáférés és a gyermek tényleges védelme. A szervezet megközelítése arra is rámutat, hogy a kísérő nélküli kiskorúakat érintő migrációs döntések nem választhatók el a gyermekvédelmi és emberi jogi szempontoktól.

Összességében a Nemzetközi Migrációs Szervezet a kísérő nélküli kiskorúak vonatkozásában olyan szakmai és koordinációs szerepet tölt be, amely a migrációs folyamatok kezelése mellett a gyermekvédelmi szempontok érvényesítésére is hangsúlyt helyez. Az IOM megközelítése szerint a gyermekekkel kapcsolatos migrációs döntések csak akkor tekinthetők megfelelőnek, ha azok a gyermek biztonságát, méltóságát és hosszabb távú érdekeit egyaránt figyelembe veszik.

Kiegészítő szereplők: UNODC, ICRC, OHCHR

²⁵⁸ IOM: *Returning Children*, Geneva, 2019, 32-41. o. <https://publications.iom.int/system/files/pdf/Return-Counsel-Toolkit-Children.pdf> (letöltés ideje: 2025.03.13.)

Az ENSZ Kábítószer- és Bűnügyi Hivatala, vagy gyakran használt nevén *ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatala* (United Nations Office on Drugs and Crime - UNODC) a kísérő nélküli kiskorúak vonatkozásában elsősorban az emberkereskedelemhez, a kizsákmányoláshoz és a szervezett bűnözéshez kapcsolódó kockázatok kezelésében játszik szerepet. Az UNODC megközelítése szerint a kísérő nélküli kiskorúak fokozottan veszélyeztetett helyzetben vannak, mivel a családi védelem hiánya, a bizonytalan jogi státusz és a migrációs kiszolgáltatottság növeli annak kockázatát, hogy emberkereskedelem, kényszermunka vagy más kizsákmányoló gyakorlat áldozataivá váljanak. Az UNODC által kidolgozott áldozatazonosítási szempontok és módszertani ajánlások olyan figyelmeztető jeleket határoznak meg, amelyek elősegíthetik annak felismerését, ha egy kísérő nélküli kiskorú potenciálisan emberkereskedelem áldozata. Ilyen körülmény lehet például, ha a gyermek mozgását más személyek irányítják, ha nem rendelkezik tényleges döntési autonómiával, vagy ha a gyermek rövid időn belül kikerül az ellátórendszer látóköréből. Az UNODC megközelítésének jelentősége abban áll, hogy a kísérő nélküli kiskorú nem pusztán idegenrendészeti jogalanyként, hanem potenciális áldozatként jelenik meg az eljárásokban, amely fokozott gyermekvédelmi és áldozatvédelmi garanciák alkalmazását teszi szükségessé.²⁵⁹ A magyar gyakorlat szempontjából ez különösen érzékeny kérdés, mivel a kísérő nélküli kiskorúak eltűnése a gyermekvédelmi ellátórendszerből a továbbvándorlással és a kizsákmányolás veszélyével egyaránt összefügghet. Az UNODC által képviselt szemlélet arra mutat rá, hogy az ilyen esetek kezelése nem korlátozódhat kizárólag migrációs vagy rendészeti szempontokra, hanem gyermekvédelmi és áldozatvédelmi megközelítést is igényel. Ez a megközelítés különösen fontos olyan komplex helyzetekben, ahol a gyermek egyszerre jelenik meg migrációs jogalanyként, gyermekvédelmi ellátottként és potenciális bűncselekményi áldozatként.

A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága (International Committee of the Red Cross - ICRC) a kísérő nélküli kiskorúak esetében elsősorban humanitárius és családközpontú szerepet tölt be. Az ICRC semleges, független és pártatlan humanitárius szervezatként működik, amelynek mandátuma a fegyveres konfliktusok és más erőszakhelyzetek által érintett személyek védelmére és támogatására terjed ki. Az ICRC tevékenységének egyik központi eleme a családi kapcsolatok helyreállítása (*Restoring Family Links - RFL*) és a családkutatás (*family tracing*), amely különösen jelentős azokban az esetekben, amikor a gyermek fegyveres

²⁵⁹ UNODC: *Toolkit to Combat Trafficking in Persons. Global Programme against Trafficking in Human Beings*, Vienna, 2008. <https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/HT-toolkit-en.pdf> (letöltés ideje: 2025.03.13.)

konfliktus, menekülés vagy migráció következtében elszakadt hozzátartozóitól. A stratégia hangsúlyozza, hogy a családi kapcsolatok fenntartása, a családtagok felkutatása, a családdegyesítés elősegítése, valamint az eltűnt személyek sorsának tisztázása a Vöröskereszt és Vörösféldhold Mozgalom humanitárius tevékenységének alapvető részét képezi.²⁶⁰ A családi háttér feltárása a kísérő nélküli kiskorúak esetében nem kizárólag humanitárius jelentőségű, hanem közvetetten befolyásolhatja a gyermek jövőjére vonatkozó gyermekvédelmi és migrációs döntéseket, így különösen a családdegyesítés, a visszatérés vagy a hosszabb távú ellátás kérdését. Az ICRC tevékenysége emellett hozzájárulhat ahhoz is, hogy a gyermek kapcsolatban maradjon családtagjaival, ami pszichés stabilitása és biztonságérzete szempontjából sem elhanyagolható. Az ICRC megközelítésének jelentősége abban áll, hogy a kísérő nélküli kiskorú helyzetét nem kizárólag jogi vagy közigazgatási kérdésként értelmezi, hanem a családi kapcsolatok fenntartásának és helyreállításának humanitárius szükségessége felől is megközelíti. A magyar gyakorlatban a családi háttér tisztázása különösen fontos lehet azokban az esetekben, amikor a gyermek jogi státusza még rendezetlen, ugyanakkor az ellátórendszernek már döntést kell hoznia az elhelyezésről, a gyámságról vagy a hosszabb távú védelem formáiról. Az ICRC családközpontú megközelítése ezért a gyermekvédelmi és menekültügyi eljárások számára egyaránt releváns szempontokat kínál. Az ICRC szerepe különösen abban jelentős, hogy tevékenysége a gyermek fizikai biztonsága mellett a családi kapcsolatok, mint védelmi tényezők helyreállítására is fókuszál.

Az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatala (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights - OHCHR) a kísérő nélküli kiskorúak esetében elsősorban normatív és alapjogvédelmi szerepet tölt be. Az OHCHR által képviselt emberi jogi standardok abból indulnak ki, hogy a nemzetközi határok nem tekinthetők az emberi jogi kötelezettségek alóli kivételi zónának, ezért a migrációs és idegenrendészeti eljárások során is biztosítani kell az emberi jogok elsődlegességének, a non-diszkriminációnak, valamint a védelemhez és igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésnek az érvényesülését.²⁶¹ Az OHCHR és a Global Migration Group által kidolgozott alapelvek szerint a sérülékeny helyzetben lévő migránsok olyan személyek, akik életkoruk, egészségi állapotuk, nemük, fogyatékosságuk, migrációs helyzetük vagy az út során elszenvedett sérelmek miatt fokozott védelemre szorulhatnak. A

²⁶⁰ ICRC: *Restoring Family Links: Strategy for the International Red Cross and Red Crescent Movement 2020-2025*, Geneva, International Committee of the Red Cross, 2020. <https://www.icrc.org/en/publication/4507-restoring-family-links-strategy-international-red-cross-and-red-crescent-movement> (letöltés ideje: 2026.01.10.)

²⁶¹ OHCHR: *Recommended Principles and Guidelines on Human Rights at International Borders*, Geneva, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2014. https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Migration/OHCHR_Recommended_Principles_Guidelines.pdf (letöltés ideje: 2025.03.13.)

dokumentum külön is hangsúlyozza a gyermekek - különösen a kísérő nélküli és elszakított gyermekek - speciális védelmi szükségleteit, valamint azt, hogy az államoknak az emberi jogi védelmi keretből kiindulva kell biztosítaniuk számukra a megfelelő jogi és eljárási garanciákat. Az OHCHR megközelítése szerint a kísérő nélküli kiskorúakat érintő eljárások során különös jelentősége van annak, hogy a gyermekek hozzáférjenek a jogorvoslathoz, életkoruknak és érettségüknek megfelelő, gyermekbarát bánásmódban részesüljenek, továbbá hogy egyéni körülményeiket minden esetben külön értékeljék. Az OHCHR emellett hangsúlyozza, hogy a sérülékeny helyzetben lévő migránsok védelme nem rendelhető alá kizárólag migrációkezelési vagy rendészeti szempontoknak.²⁶² A magyar gyakorlat szempontjából az OHCHR által képviselt alapjogi megközelítés különösen az idegenrendészeti és gyermekvédelmi szempontok közötti egyensúly kérdésében bír jelentőséggel. A gyors migrációs eljárások, a jogorvoslati lehetőségek tényleges hozzáférhetősége, valamint a gyermekbarát eljárási garanciák biztosítása olyan területek, ahol az emberi jogi standardok orientáló jelleggel jelennek meg a magyar jogalkalmazás értékelése során. Az OHCHR megközelítése arra hívja fel a figyelmet, hogy a migrációs kontroll szempontjai önmagukban nem írhatják felül a gyermekeket megillető alapjogi és gyermekvédelmi garanciákat.

5.2.2. Európai uniós intézmények

Az európai uniós intézmények szerepe a kísérő nélküli kiskorúak kezelésében elsősorban szabályozási, koordinációs, szakpolitikai, támogató és monitorozó funkciókban ragadható meg. Az Európai Unió a migráció és a menekültügy területén olyan többszintű kormányzási modellt alakított ki, amelyben az uniós intézmények normatív és szakpolitikai kereteket biztosítanak, míg a konkrét eljárási döntések meghozatala és az ellátórendszerek működtetése továbbra is alapvetően tagállami hatáskörben marad. E modell sajátossága, hogy a kísérő nélküli kiskorúak esetében az uniós szabályozás különösen részletes garanciális követelményeket fogalmaz meg, ugyanakkor azok gyakorlati érvényesülése jelentős eltéréseket mutat a tagállami közigazgatási és gyermekvédelmi rendszerek működésében. Az uniós intézményi rendszer a kísérő nélküli kiskorúakat következetesen sérülékeny, különleges védelmet igénylő csoportként kezeli. Az uniós joganyag és szakpolitikai dokumentumok visszatérő eleme a gyermek mindenképp felett álló érdekének elve, a gyermekbarát eljárások

²⁶² OHCHR and Global Migration Group: *Principles and Guidelines, supported by practical guidance, on the human rights protection of migrants in vulnerable situations*, Geneva, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2018. <https://www.ohchr.org/en/documents/tools-and-resources/principles-and-guidelines-human-rights-protection-migrants-vulnerable> (letöltés ideje: 2025.03.13.)

követelménye, valamint a megfelelő befogadási, gyámsági és jogi garanciák biztosításának szükségessége. Ugyanakkor ezen normák gyakorlati érvényesülése nagymértékben függ attól, hogy a tagállami közigazgatási rendszerek mennyiben képesek integrálni az uniós elvárásokat saját intézményi és eljárási logikájukba. Magyarország esetében ez különösen érzékeny kérdés, mivel a kísérő nélküli kiskorúak jelentős része nem hosszú távú letelepedési szándékkal érkezik az ország területére, hanem tranzitországgként jelenik meg a migrációs útvonalon. Ez a körülmény sajátos kihívás elé állítja a magyar gyermekvédelmi, menekültügyi és idegenrendészeti rendszert, mivel az uniós normák által megkövetelt tartós védelmi és integrációs szempontok gyakran egy rövid ideig fennálló, gyorsan változó migrációs helyzetben jelennek meg. Ennek következtében a kísérő nélküli kiskorúak esetében különösen hangsúlyossá válik az uniós gyermekvédelmi elvárások és a migrációkezelési szempontok közötti egyensúly kérdése.

Az Európai Menekültügyi Támogatási Hivatal

Az Európai Menekültügyi Támogatási Hivatal (European Asylum Support Office - EASO), majd jogutódjaként az Európai Unió Menekültügyi Ügynökség (European Union Agency for Asylum - EUAA) a kísérő nélküli kiskorúak vonatkozásában elsősorban szakmai standardalkotó, koordinációs és módszertani iránymutató szerepet tölt be. Az intézmény nem hoz egyedi menekültügyi vagy idegenrendészeti hatósági döntéseket, ugyanakkor útmutatói, képzési anyagai és gyakorlati ajánlásai közvetlen hatást gyakorolnak a tagállami menekültügyi eljárások működésére, különösen az életkor-megállapítás, a meghallgatás, a sérülékenység felismerése, valamint a gyermek mindenek felett álló érdekének értékelése területén.²⁶³ A kísérő nélküli kiskorúak esetében az EASO/EUAA következetesen hangsúlyozza, hogy az eljárások során a gyermek meghallgatása, tájékoztatása és részvétele nem pusztán formális követelmény, hanem a döntéshozatal meghatározó eleme. Az ügynökség képzési és módszertani anyagai rámutatnak arra, hogy a gyermekek meghallgatása speciális szakértelmet igényel, mivel a gyermek környezetérzékelése, emlékezete, időérzékelése és kommunikációs sajátosságai jelentősen eltérhetnek a felnőttektől. Az EASO külön hangsúlyozza a gyermek életkorának, érettségének, kulturális háttérének, valamint az esetleges trauma és distressz

²⁶³ EASO: *Practical Guide on Age Assessment. Second edition*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2018. <https://www.euaa.europa.eu/sites/default/files/easo-practical-guide-on-age-assessment-v3-2018.pdf> (letöltés ideje: 2025.03.13.)

hatásainak figyelembevételét a személyes meghallgatás során.²⁶⁴ Az életkor-megállapítás körében az EASO gyakorlati útmutatója abból indul ki, hogy az életkor meghatározása multidiszciplináris és holisztikus megközelítést igényel, amelynek során elsődleges szempontként kell érvényesülnie a gyermek mindenek felett álló érdekének. Az útmutató hangsúlyozza továbbá, hogy az életkor-megállapítás során alkalmazott módszerek nem képesek teljes bizonyossággal meghatározni a gyermek életkorát, ezért kétség esetén a kérelmezőt gyermeknek kell tekinteni, és a megfelelő gyermekvédelmi garanciákat kell számára biztosítani.²⁶⁵

Ezek az iránymutatások különösen relevánsak Magyarországon, ahol a kísérelő nélküli kiskorúak gyakran rövid idő alatt több eljárás szakaszon haladnak keresztül, és fennáll annak a veszélye, hogy a gyermekvédelmi szempontok háttérbe szorulnak az eljárási gyorsaság vagy a migrációkezelési prioritások mellett. Az EASO/EUAA szerepe a magyar gyakorlatban ezért elsősorban nem közvetlen végrehajtási jelenlétben, hanem normatív orientációban és szakmai standardok közvetítésében érhető tetten. Az ügynökség által képviselt megközelítés szerint az életkorral és sérülékenységgel kapcsolatos kétségek esetén a gyermek mindenek felett álló érdekének elvéből kell kiindulni, és az eljárási garanciákat ennek megfelelően kell biztosítani. Ez közvetlen összefüggésben áll a megfelelő ellátási forma kiválasztásával, a gyámsági rendszer működésével, valamint azzal a követelménnyel, hogy a kísérelő nélküli kiskorúakat érintő döntések során a gyermekvédelmi szempontok ne szoruljanak háttérbe a migrációs kontroll szempontjai mögött.

Az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (Frontex)

Az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (European Border and Coast Guard Agency - Frontex) a kísérelő nélküli kiskorúak szempontjából sajátos, kettős szerepet tölt be. Egyrészt az Európai Unió külső határain végzett műveletei során a tagállamokat támogató és koordináló szereplőként vesz részt az európai integrált határigazgatás működtetésében, másrészt tevékenysége során köteles biztosítani az alapjogi és gyermekvédelmi követelmények érvényesülését. Az Európai Unió hivatalos ismertetése szerint a Frontex az uniós és schengeni

²⁶⁴ EASO: *Training Curriculum-Interviewing Children Module*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2016. <https://op.europa.eu/hu/publication-detail/-/publication/735a3c39-294e-11e6-b616-01aa75ed71a1> (letöltés ideje: 2025.03.13.)

²⁶⁵ EASO: *Practical Guide on Age Assessment. Second edition*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2018. <https://www.euaa.europa.eu/sites/default/files/easo-practical-guide-on-age-assessment-v3-2018.pdf> (letöltés ideje: 2025.03.13.)

országokat segíti az EU külső határainak igazgatásában és a nemzetközi bűnözés elleni küzdelemben.²⁶⁶ A 2019/1896/EU rendelet alapján az európai integrált határigazgatás részét képezik azok a mechanizmusok és eljárások is, amelyek a sérülékeny személyek és a kísérő nélküli kiskorúak azonosítását, a nemzetközi védelemre szoruló vagy azt kérelmezni kívánó személyek felismerését, tájékoztatását és megfelelő eljárásba irányítását szolgálják. Ennek alapján a kísérő nélküli kiskorúak határon történő elsődleges azonosítása nem pusztán technikai vagy regisztrációs kérdés, hanem olyan garanciális jelentőségű eljárási mozzanat, amely meghatározhatja, hogy a gyermek sérülékenysége időben felismerésre kerül-e. A Frontex működésére vonatkozó jogi keret kifejezetten előírja, hogy feladatai ellátása során az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökségnek figyelembe kell vennie a gyermekek, a kísérő nélküli kiskorúak, az emberkereskedelem áldozatai, a nemzetközi védelemre szoruló személyek és más különösen sérülékeny személyek speciális szükségleteit. A rendelet azt is rögzíti, hogy az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség minden tevékenysége során különös figyelmet fordít a gyermekek jogaira, és biztosítja a gyermek mindenképp felett álló érdekének tiszteletben tartását.²⁶⁷

A Frontex alapjogi rendszere ezért nem választható el a határigazgatási műveletektől. Az ügynökség hivatalos tájékoztatása szerint az alapjogok tiszteletben tartása és védelme az integrált határigazgatás feltétlen és lényegi eleme; az alapjogi követelmények megjelennek a magatartási kódexekben, a közös alapképzési programokban, valamint a speciális képzésekben is.²⁶⁸ A 2019/1896/EU rendelet emellett előírja, hogy a Frontexnek és a tagállamoknak megfelelő képzési eszközöket kell fejleszteniük, ideértve a sérülékeny személyek, köztük a gyermekek védelmére irányuló speciális képzést is. A kísérő nélküli kiskorúak gyakran a határellenőrzési vagy határőrizeti eljárások során kerülnek először kapcsolatba állami vagy uniós szereplőkkel. E szakasz különös jelentőséggel bír, mert ekkor dőlhet el, hogy a gyermek sérülékenysége felismerésre kerül-e, hozzáfér-e a megfelelő tájékoztatáshoz, nemzetközi védelemhez vagy gyermekvédelmi ellátáshoz, illetve hogy az idegenrendészeti megközelítés mellett ténylegesen érvényesülnek-e a gyermekvédelmi szempontok is. A Frontex-rendelet ezzel összefüggésben külön előírja, hogy a magatartási kódexnek a jogállamiság és az

²⁶⁶ https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/frontex_hu

²⁶⁷ Regulation (EU) 2019/1896 of the European Parliament and of the Council of 13 November 2019 on the European Border and Coast Guard, Article 3(1)(a), OJ L 295, 14.11.2019. <https://prd.frontex.europa.eu/wp-content/uploads/celex-32019r1896-en-txt.pdf> (letöltés ideje: 2025.03.13.)

²⁶⁸ Frontex: *Fundamental rights at Frontex*, Warsaw, European Border and Coast Guard Agency <https://www.frontex.europa.eu/fundamental-rights/fundamental-rights-at-frontex/fundamental-rights-at-frontex/> (letöltés ideje: 2026.02.24.)

alapjogok tiszteletben tartását biztosító eljárásokat kell tartalmaznia, különös tekintettel a sérülékeny személyekre, köztük a gyermekekre és a kísérő nélküli kiskorúakra.

Magyarország esetében a Frontex szerepe azért különösen érzékeny kérdés, mert az ország az Európai Unió külső határán helyezkedik el, és a határrendészeti fellépés a migrációkezelés hangsúlyos eleme. A kísérő nélküli kiskorúak esetében ez azt jelenti, hogy a gyermek első megjelenése gyakran rendészeti környezetben történik, ami növeli annak kockázatát, hogy a gyermekvédelmi szempontok csak késleltetve vagy hiányosan érvényesülnek. Az uniós jogi keret ugyanakkor egyértelművé teszi, hogy a határigazgatási és visszatérési műveletek nem mentesítenek az alapjogi és gyermekvédelmi kötelezettségek teljesítése alól; ellenkezőleg, a kísérő nélküli kiskorúak esetében éppen az első hatósági kapcsolatfelvétel során válik meghatározóvá a sérülékenység felismerése, a megfelelő eljárásba irányítás és a gyermek mindenképp felett álló érdekének érvényesítése.

Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA)

Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (European Union Agency for Fundamental Rights - FRA) a kísérő nélküli kiskorúak vonatkozásában elsősorban monitorozó, elemző és értékelő szerepet lát el. Az ügynökséget létrehozó 168/2007/EK rendelet alapján a FRA feladata az alapvető jogokkal kapcsolatos objektív, megbízható és összehasonlítható információk, adatok és elemzések biztosítása az Európai Unió intézményei, szervei és a tagállamok számára annak érdekében, hogy azok tevékenységük során teljes körűen tiszteletben tartsák az alapvető jogokat.²⁶⁹ A FRA jelentései rendszeresen foglalkoznak a migrációval érintett gyermekek, különösen a kísérő nélküli kiskorúak jogaival. Az ügynökség kiemelt figyelmet fordít a gyermek mindenképp felett álló érdekének elvére, a gyermekbarát eljárások követelményére, a gyámsági rendszerek működésére, valamint a jogi segítségnyújtáshoz és jogorvoslathoz való tényleges hozzáférés biztosítására. A FRA szerint a gyámság nem pusztán adminisztratív vagy formális intézmény, hanem a gyermek jogainak gyakorlati érvényesülését biztosító védelmi mechanizmus, amelynek hatékonysága közvetlenül befolyásolja a gyermek eljárási helyzetét és jólétét. A gyámsági rendszerekről szóló FRA-jelentés hangsúlyozza, hogy a kísérő nélküli kiskorúak gyakran nem rendelkeznek megfelelő információval jogaikról, nem ismerik az

²⁶⁹ A Tanács 168/2007/EK RENDELETE (2007. február 15.) az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének létrehozásáról <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007R0168> (letöltés ideje: 2025.03.13.)

eljárási lehetőségeiket, és sok esetben nem képesek önállóan érvényesíteni érdekeiket. A jelentés szerint ezért különösen fontos, hogy a gyám függetlenül, a gyermek mindenek felett álló érdekének megfelelően járjon el, továbbá megfelelő szakmai felkészültséggel és gyermekvédelmi kompetenciákkal rendelkezzen.²⁷⁰ A FRA megközelítése abban különbözik más uniós szereplőkétől, hogy nem elsősorban a migrációkezelési vagy eljárási hatékonysági szempontokat helyezi előtérbe, hanem az eljárások alapjogi megfelelőségét vizsgálja. Az ügynökség elemzései rendszeresen rámutatnak azokra a strukturális hiányosságokra, amelyek a gyámság, a befogadás, a jogi segítségnyújtás vagy az elhelyezés területén jelentkeznek, és amelyek akadályozhatják a gyermekek jogainak tényleges érvényesülését.

A migrációs őrizettel kapcsolatos FRA-jelentés külön hangsúlyozza, hogy a gyermekek szabadságelvonása súlyos alapjogi és gyermekvédelmi kérdéseket vet fel. Az ügynökség rámutat arra, hogy a migrációs őrizet a gyermekek testi és mentális egészségére egyaránt negatív hatással lehet, valamint bizonytalanságot, pszichológiai károsodást és hosszú távú traumát idézhet elő. A FRA elemzése szerint a gyermekek fogvatartása kizárólag kivételes esetben képzelhető el, és a tagállamoknak minden esetben vizsgálniuk kell a fogvatartással szembeni alternatív intézkedések alkalmazásának lehetőségét. A jelentés hangsúlyozza továbbá, hogy a migrációs helyzetben lévő gyermekek esetében a gyermek mindenek felett álló érdekének elve elsődleges értékelési szempont kell legyen minden hatósági döntés során.²⁷¹

Magyarország vonatkozásában a FRA jelentései elsősorban külső értékelési és összehasonlítási keretként szolgálnak. Bár az ügynökség nem rendelkezik szankcionálási jogkörrel, megállapításai hozzájárulnak ahhoz, hogy a hazai jogalkalmazás nemzetközi és uniós kontextusban is értelmezhetővé váljon, valamint rámutatnak azokra a pontokra, ahol a gyermek mindenek felett álló érdekének elve nem, vagy csak korlátozottan érvényesül.

Az európai uniós intézmények és ügynökségek szerepe a kísérelő nélküli kiskorúak kezelésében összességében abban ragadható meg, hogy egységes normatív és szakmai elvárásrendszer alakítanak ki egy olyan területen, ahol a végrehajtás továbbra is döntően tagállami hatáskörben marad. Ez a modell lehetőséget teremt a közös standardok és jó gyakorlatok terjedésére, ugyanakkor jelentős felelősséget ró a nemzeti közigazgatási és gyermekvédelmi rendszerekre. Magyarország esetében az uniós intézmények és ügynökségek

²⁷⁰ FRA: *Guardianship systems for children deprived of parental care in the European Union*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2015. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2015-guardianship-systems-in-the-eu_en.pdf (letöltés ideje: 2025.03.13.)

²⁷¹ FRA: *European legal and policy framework on immigration detention of children*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2017. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-immigration-detention-children_en.pdf (letöltés ideje: 2025.03.13.)

által képviselt megközelítések különösen akkor nyernek jelentőséget, amikor a kísérő nélküli kiskorú jogi státusza bizonytalan, vagy amikor az eljárási gyorsaság és a gyermekvédelmi garanciák egymással feszültségbe kerülnek. Az uniós intézményi háttér e ponton nem kész megoldásokat kínál, hanem olyan normatív és szakmai keretet biztosít, amelyhez a hazai jogalkalmazásnak és intézményi gyakorlatnak igazodnia kell.

5.2.3. Magyar állami szereplők

A kísérő nélküli kiskorúak magyarországi jogi és intézményi helyzetének alakulását döntően a nemzeti állami szereplők működése határozza meg. Noha a gyermekek fokozott védelmének alapelvei nemzetközi és európai uniós szinten rögzítettek, e követelmények tényleges érvényesülése a hazai közigazgatási rendszer szervezetén, az egyes szervek közötti hatáskörmegosztáson és a mindennapi jogalkalmazás minőségén múlik. A magyar szabályozásban a kísérő nélküli kiskorú mint jogi kategória több normában is megjelenik: a menedékjogi szabályozás önállóan definiálja a fogalmat, és a különleges bánásmódot igénylő személyek körébe sorolja e gyermekeket.²⁷² A gyermekvédelmi szabályozás ezzel párhuzamosan általános alapelvként rögzíti, hogy a gyermekek védelmét biztosító rendszer működtetése során a gyermek mindenek felett álló érdekét kell figyelembe venni.²⁷³

A magyar intézményi rendszer egyik alapvető sajátossága, hogy a kísérő nélküli kiskorúak ügyei nem egyetlen, egységes szervezeti struktúrában jelennek meg, hanem több, eltérő funkcióval és intézményi logikával működő állami szereplő között oszlanak meg. A gyermek első észlelése tipikusan rendészeti vagy határrendészeti környezetben történik, a jogi státusz rendezése menekültügyi vagy idegenrendészeti eljárásban zajlik, a személyes képviselőt a gyámság intézménye biztosítja, míg a mindennapi elhelyezést és gondozást a gyermekvédelmi szakellátás végzi. E struktúra következtében a gyermek helyzete egyszerre jelenik meg gyermekvédelmi, menekültügyi, idegenrendészeti és alapjogi kérdésként, ami fokozott koordinációs igényt eredményez az érintett szervek között. A magyar helyzetet vizsgáló szakirodalom szerint a normatív garanciák megléte önmagában nem biztosítja a gyermekek jogainak tényleges érvényesülését. A kísérő nélküli kiskorúak esetében a gyermekvédelmi, menekültügyi és idegenrendészeti rendszerek működésének összehangoltsága alapvetően meghatározza a gyermekek gyakorlati védelmét, miközben a

²⁷² 2007. évi LXXX. törvény 2. § f) és k) pont <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700080.tv> (letöltés ideje: 2025.05.21.)

²⁷³ 1997. évi XXXI. törvény 2. § (1) bekezdés <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700031.tv> (letöltés ideje: 2025.05.21.)

gyermek sok esetben többszintű intézményi bizonytalanságban jelennek meg az eljárások során.²⁷⁴

A gyermek szempontjából nem pusztán az a döntő, hogy melyik szerv mikor jár el, hanem az is, hogy az adott intézmény milyen elsődleges logika mentén közelíti meg az ügyet. Amennyiben az elsődleges intézményi reakciót a határvédelem, az idegenrendészeti kontroll vagy a tartózkodás jogszerűségének vizsgálata határozza meg, fennáll annak a veszélye, hogy a gyermekvédelmi szükségletek felismerése és kezelése csak késleltetve történik meg. Ez különösen problematikus lehet a kísérő nélküli kiskorúak esetében, akik sokszor sérülékeny vagy traumatizált állapotban, megfelelő családi támogatás nélkül kerülnek kapcsolatba a hatóságokkal. A közép- és kelet-európai gyakorlatot elemző újabb szakirodalom szintén arra mutat rá, hogy a gyermekek jogainak tényleges érvényesülése nem kizárólag a normatív szabályozástól függ, hanem jelentős mértékben az intézményi koordináció minőségétől, az eljárások gyermekbarát jellegétől és attól, hogy a gyermekvédelmi szempontok milyen mértékben képesek érvényesülni a migrációkezelési megfontolások mellett.²⁷⁵ A magyar állami szereplők elemzése ezért nem korlátozható az egyes hatóságok formális hatásköreinek bemutatására. A kísérő nélküli kiskorúak helyzete olyan többalrendszerű problémaként értelmezhető, amelyben a rendészeti, menekültügyi, idegenrendészeti, gyámhatósági és gyermekvédelmi szereplők együttműködésének minősége közvetlenül befolyásolja a gyermek jogainak gyakorlati érvényesülését. A normatív védelem szintje tehát szükséges, de önmagában nem elégséges feltétel: a gyermek mindenek felett álló érdekének tényleges érvényesülése azon múlik, hogy az állami szereplők képesek-e a jogi kategóriák mögött a gyermeket, mint fokozott védelemre szoruló személyt felismerni, és az eljárási, gyermekvédelmi és alapjogi garanciákat időben, összehangoltan alkalmazni.

Rendőrség és határrendészeti feladatokat ellátó szervek

A kísérő nélküli kiskorúak magyarországi eljárási belépési pontját jellemzően a rendőrség, ezen belül a határrendészeti feladatokat ellátó szervek jelentik. A rendőrségről szóló törvény alapján a rendőrség feladata többek között a határforgalom ellenőrzése, valamint az e törvényben meghatározott bűnmegelőzési, bűnüldözési, államigazgatási és rendészeti feladatok ellátása.²⁷⁶ A külföldiek, köztük a kísérő nélküli kiskorúak első hatósági észlelése ezért

²⁷⁴ Kálmán Renáta: *Ki vigyáz rájuk...* i.m. 71-87. o.

²⁷⁵ GARAYOVA, Lilla: *Legal protections for children in refugee and migrant crises in Central and Eastern Europe*, *Frontiers in Political Science*, 2025. <https://www.frontiersin.org/journals/political-science/articles/10.3389/fpos.2025.1585607/full> (letöltés ideje: 2026.01.10.)

²⁷⁶ 1994. évi XXXIV. törvény 1. § (1)-(2) bekezdés

tipikusan rendészeti környezetben történik, akár a külső határ térségében, akár az ország belső területén végzett ellenőrzések során. A rendészeti belépési pont sajátossága, hogy a kísérő nélküli kiskorúval kapcsolatos első intézkedések rendszerint még azt megelőzően történnek, hogy a gyermek ténylegesen bekerülne a gyermekvédelmi vagy menekültügyi rendszerbe. Ebben a kezdeti szakaszban különösen nagy jelentősége van annak, hogy a hatóságok megfelelően felismerjék a gyermek sérülékenységet, valamint időben alkalmazzák azokat az eljárási garanciákat, amelyek a kiskorú státuszhoz kapcsolódnak. A kiskorúság megállapítása ugyanis nem pusztán leíró jellegű adat, hanem az alkalmazandó jogi és gyermekvédelmi garanciák meghatározó eleme. Ettől függ többek között a gyermekvédelmi szakellátásba kerülés, a gyám kirendelése, a megfelelő elhelyezés biztosítása, valamint számos olyan eljárási védelem alkalmazása, amely felnőtt külföldiek esetében nem vagy eltérő módon érvényesül. A magyar szakirodalom ezért az életkor-meghatározást a kísérő nélküli kiskorúak helyzetének egyik legérzékenyebb pontjaként azonosítja, különösen olyan esetekben, amikor a gyermek nem rendelkezik hiteles okmányokkal, vagy a megadott életkor kétséges.²⁷⁷

Az Európai Menekültügyi Támogatási Hivatal gyakorlati útmutatója szerint az életkor-meghatározás nem szűkíthető le kizárólag orvosi vizsgálatokra. Az útmutató hangsúlyozza, hogy az életkor megállapítása komplex és multidiszciplináris értékelést igényel, amelynek során figyelembe kell venni a fizikai megjelenést, a pszichológiai érettséget, a szociális és kulturális tényezőket, valamint a gyermek nyilatkozatait is. Az EASO módszertani ajánlása szerint az életkor-meghatározás során a gyermek méltóságát tiszteletben tartó, arányos és gyermekbarát eljárást kell alkalmazni, továbbá kétség esetén a gyermek javára történő értelmezés elvének kell érvényesülnie. Az útmutató arra is rámutat, hogy az életkor téves meghatározása különösen súlyos következményekkel járhat, mivel a hibásan nagykorúnak minősített gyermek eleshet azoktól a speciális gyermekvédelmi és eljárási garanciáktól, amelyek a kísérő nélküli kiskorúakat megilletik. Az életkor-meghatározás ezért nem pusztán technikai kérdés, hanem közvetlen alapjogi és gyermekvédelmi jelentőséggel bíró döntési folyamat.²⁷⁸

A rendészeti belépési pont problémája ezért nem pusztán abban áll, hogy a gyermekkel először nem gyermekvédelmi, hanem rendészeti intézmény kerül kapcsolatba, hanem abban is, hogy a határrendészeti működés elsődleges célrendszere szükségszerűen eltér a

²⁷⁷ Kálmán Renáta: *Ki vigyáz rájuk...* i.m. 82-83.o.

²⁷⁸ EASO: *Practical Guide on Age Assessment*, Second Edition, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2018. <https://www.euaa.europa.eu/sites/default/files/easo-practical-guide-on-age-assesment-v3-2018.pdf> (letöltés ideje: 2025.11.02.)

gyermekvédelmi logikától. A rendészeti szervek alapvetően a belépés, a tartózkodás és az azonosítás jogszerűségének vizsgálatára koncentrálnak, miközben a gyermek sajátos szükségletei és sérülékenysége sok esetben csak másodlagosan jelennek meg. Ez a strukturális sajátosság növeli annak kockázatát, hogy a gyermekvédelmi szempontok felismerése és érvényesítése késedelmet szenved, különösen nagy migrációs nyomás vagy gyorsított eljárási helyzetek esetén.

A kísérő nélküli kiskorúak hatékony védelme tehát nem kizárólag normatív kérdés, hanem nagymértékben függ az első intézkedést végző szervek szakmai felkészültségétől, a gyermekvédelmi szemlélet intézményi integrációjától, valamint az egyes állami szereplők közötti koordináció minőségétől.

Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság

A kísérő nélküli kiskorúak magyarországi helyzetének alakulásában meghatározó szerepet tölt be az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság, mivel a gyermekek jogi státuszának rendezése, a menedékjogi kérelmek vizsgálata és számos, tartózkodással összefüggő hatósági döntés az intézmény feladatkörébe tartozik. Az OIF sajátos helyzetét az adja, hogy egyszerre működik menekültügyi és idegenrendészeti hatóságként, miközben a kísérő nélküli kiskorúak esetében olyan gyermekvédelmi szempontokat is figyelembe kell vennie, amelyek túlmutatnak a klasszikus rendészeti vagy státuszközpontú megközelítésen. Az intézmény így a migrációs kontroll és a gyermek mindenképp felett álló érdekének érvényesítése közötti egyik legfontosabb kapcsolódási pontként jelenik meg a magyar rendszerben. Az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság hivatalos tájékoztatása szerint a menekültügyi eljárás célja annak megállapítása, hogy az elismerését kérő jogosult-e menekültként, oltalmazottként vagy befogadottként történő elismerésre. Az OIF tájékoztatói külön kitérnek arra is, hogy amennyiben a menedékkérő a tizennyolcadik életévét még nem töltötte be és kísérő nélkül érkezett Magyarországra, a gyámhatóság gyermekvédelmi gyámot rendel ki számára, továbbá életkori kétség esetén a menekültügyi hatóság orvosszakértői vizsgálatot kezdeményezhet az életkor megállapítása érdekében.

A menedékjogról szóló törvény a kísérő nélküli kiskorúak esetében több speciális eljárási garanciát kapcsol az OIF eljárásához. A szabályozás szerint az elismerését kérő kísérő nélküli kiskorú esetében a menekültügyi hatóság haladéktalanul intézkedik az ideiglenes hatályú elhelyezésről, valamint megkeresi a gyámhatóságot a gyermekvédelmi gyám kirendelése érdekében. A törvény azt is rögzíti, hogy a gyermekvédelmi gyám kirendelésére

nyolc napon belül sort kell keríteni, továbbá a kísérő nélküli kiskorú ügyében az eljárást soron kívül kell lefolytatni.²⁷⁹ Működésének egyik legérzékenyebb területe az életkor meghatározása. A kiskorúság ténye ugyanis közvetlenül meghatározza az alkalmazandó eljárási és gyermekvédelmi garanciák körét, így különösen a gyámságot, az elhelyezést és az őrizetre vonatkozó szabályokat. A menedékjogról szóló törvény alapján, ha az érintett életkora tekintetében kétség merül fel, orvosszakértői vizsgálat kezdeményezhető, azonban az kizárólag az érintett vagy törvényes képviselője hozzájárulásával végezhető el, és a hozzájárulás hiánya önmagában nem eredményezheti a kérelem elutasítását.²⁸⁰

A kísérő nélküli kiskorúak esetében az OIF tevékenysége nem korlátozódik kizárólag a menekültjogi státusz vizsgálatára. Az intézmény működése közvetlenül befolyásolja azt is, hogy a gyermek milyen gyorsan kerül kapcsolatba a gyermekvédelmi rendszerrel, biztosított-e számára a megfelelő képviselő, illetve ténylegesen érvényesülnek-e a sérülékenységéhez kapcsolódó speciális garanciák. A menedékjogról szóló törvény ezért külön is rögzíti, hogy menekültügyi őrizet kísérő nélküli kiskorú elismerését kérővel szemben nem rendelhető el, továbbá a menekültügyi hatóság a gyermek gyermekvédelmi intézményben történő elhelyezéséről intézkedik. A szabályozás a visszaküldés tilalmának vizsgálata során is figyelembe veszi a gyermek fokozott sérülékenységét: a törvény szerint a visszaküldés tilalma akkor is fennáll, ha a család egyesítése, illetve az állami vagy más intézményi gondoskodás sem a származási országban, sem más befogadó államban nem biztosított.²⁸¹

Az idegenrendészeti szabályozás szintén speciális korlátokat állapít meg a kiskorúak őrizetével kapcsolatban. A harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról szóló törvény alapján a 16. életévét be nem töltött kiskorúval szemben őrizet főszabály szerint nem alkalmazható, míg a 16. életévét betöltött kiskorú esetében az őrizet kizárólag végső intézkedésként és korlátozott időtartamban rendelhető el, a gyermek mindenképp felett álló érdekének figyelembevételével.²⁸²

Ugyanakkor a speciális jogi garanciák önmagukban nem feltétlenül elegendőek a gyermekvédelmi szempontok teljes körű érvényesüléséhez. A magyar rendszer egyik alapvető problémája ugyanis a gyermekvédelmi megközelítés és a menekültügyi-idegenrendészeti működés közötti tartós feszültség, különösen olyan helyzetekben, amikor az eljárások elsődleges célja a státuszkérdés mielőbbi rendezése. A közép- és kelet-európai gyakorlatot

²⁷⁹ 2007. évi LXXX. törvény 35. §.

²⁸⁰ 2007. évi LXXX. törvény 44. §.

²⁸¹ 2007. évi LXXX. törvény 31.§., 36. §., 45. §.

²⁸² 2023. évi XC. törvény 131. §.

elemző újabb kutatások szintén arra mutatnak rá, hogy a normatív garanciák mellett is jelentős végrehajtási különbségek figyelhetők meg a gyakorlatban, különösen a családegyesítés, az oktatáshoz való hozzáférés és a speciális védelem tényleges biztosítása területén. Az OIF szerepének értékelése ezért nem választható el attól a kérdéstől, hogy az intézmény mennyiben képes a rendészeti és státuszközpontú működés mellett gyermekvédelmi szemléletet is érvényesíteni a kísérő nélküli kiskorúak ügyeiben.

Gyámhatóság és a gyámrendelés

A kísérő nélküli kiskorúak magyarországi védelmi rendszerében kiemelt szerepet tölt be a gyámhatóság és a gyermekvédelmi gyám intézménye. A gyermekvédelmi gyám biztosítja azt a törvényes képviseletet és személyes érdekképviseletet, amely lehetővé teszi, hogy a gyermek a különböző állami rendszerekben - így különösen a menekültügyi, idegenrendészeti, gyermekvédelmi, oktatási és egészségügyi ellátórendszerben - ne önállóan, hanem képviselet mellett jelenjen meg. A gyámhatóság és a gyermekvédelmi gyám szerepe ezért a kísérő nélküli kiskorúak esetében nem pusztán adminisztratív jelentőségű, hanem a gyermek mindenkifelett álló érdekének egyik legfontosabb intézményi garanciája.

A menedékjogról szóló törvény alapján az elismerését kérő kísérő nélküli kiskorú esetében a menekültügyi hatóság haladéktalanul intézkedik a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezéséről, és egyidejűleg megkeresi a gyámhatóságot a gyermekvédelmi gyám kirendelése érdekében. A szabályozás szerint a gyermekvédelmi gyám kirendelésére nyolc napon belül sort kell keríteni.²⁸³ A gyermekvédelmi törvény szintén rögzíti, hogy gyermekvédelmi gyámot kell rendelni többek között annak a gyermeknek, aki a menedékjogi szabályozás szerint kísérő nélküli kiskorúnak minősül, és számára családbafogadó gyám nem rendelhető.

A gyermekvédelmi gyám feladatait a gyermekvédelmi törvény részletesen meghatározza. A szabályozás szerint a gyermekvédelmi gyám figyelemmel kíséri és elősegíti a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését, nevelését, ellenőrzi a gyermek teljes körű ellátásának megvalósulását, kapcsolatot tart a gyermekkel, valamint figyelemmel kíséri a gyermek oktatásával és nevelésével kapcsolatos körülményeket is.²⁸⁴ A jogszabály alapján a gyermekvédelmi gyám szerepe ezért nem korlátozódik kizárólag formális jogi képviseletre, hanem a gyermek helyzetének folyamatos figyelemmel kísérésére és érdekeinek képviseletére is kiterjed. A kísérő nélküli kiskorúak esetében a gyermekvédelmi gyám szerepe különösen

²⁸³ 2007. évi LXXX. törvény 35. §.

²⁸⁴ 1997. évi XXXI. törvény 84. §

jelentős, mivel a gyermek gyakran nem rendelkezik olyan családi vagy más támogató háttérrel, amely képes lenne érdekeit következetesen képviselni az állami intézményekkel szemben. A gyermekvédelmi gyám ezért a különböző intézményi rendszerek közötti egyik legfontosabb kapcsolódási pontként jelenik meg. A gyám működése közvetlenül befolyásolja azt is, hogy a gyermek mennyiben képes hozzáférni az oktatáshoz, az egészségügyi ellátáshoz, a pszichológiai támogatáshoz vagy a megfelelő gyermekvédelmi szolgáltatásokhoz.

A gyermekvédelmi rendszerre vonatkozó szakmai iránymutatások és nemzetközi ajánlások szintén hangsúlyozzák, hogy a kísérelő nélküli kiskorúak esetében a gyámság nem korlátozódhat pusztán formális képviseletre. Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége szerint a hatékony gyámság alapvető feltétele annak, hogy a gyermek érdekei következetesen megjelenjenek az eljárások során, és a gyermek ténylegesen hozzáférjen az őt megillető jogokhoz és szolgáltatásokhoz. A Magyar Helsinki Bizottság szakmai segédlete szintén arra mutat rá, hogy a gyermekvédelmi gyám szerepe különösen fontos a kísérelő nélküli kiskorúak sérülékenységének felismerésében és az egyéni szükségletek közvetítésében.²⁸⁵

Ugyanakkor a gyermekvédelmi gyámság tényleges hatékonysága jelentős mértékben függ az intézményi kapacitásoktól és az együttműködés minőségétől. A kísérelő nélküli kiskorúak esetében a formális jogi védelem önmagában nem feltétlenül jelent valós érdekképviseletet, különösen akkor, ha a gyermekvédelmi gyám szerepe adminisztratív jelenlétre korlátozódik, és nem tud ténylegesen részt venni a gyermek életét érintő döntésekben.²⁸⁶ A közép- és kelet-európai gyakorlatot elemző újabb kutatások szintén arra mutatnak rá, hogy a gyermekvédelmi képviselet egyik visszatérő problémája a normatív szabályok és a tényleges végrehajtás közötti különbség.²⁸⁷

A gyámhatóság és a gyermekvédelmi gyám szerepe ezért a kísérelő nélküli kiskorúak magyarországi védelmi rendszerének egyik kulcseleme. E jogintézmény teremti meg annak lehetőségét, hogy a gyermek ne kizárólag menekültügyi vagy idegenrendészeti ügyfélként jelenjen meg az állami rendszerben, hanem olyan gyermekvédelmi alanyként, akinek jogait, szükségleteit és hosszabb távú érdekeit az eljárások egészében figyelembe kell venni.

²⁸⁵ FRA: *Gyámság a szülői felügyelet nélkül maradt gyermekek számára*, 2014.

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-guardianship-children_hu.pdf

²⁸⁶ Kálmán Renáta: *Ki vigyáz rájuk...* i.m. 79-81. o.

²⁸⁷ Garayová, Lilla: *Legal protections for...* i.m.

Gyermekvédelmi szakellátás

A kísérő nélküli kiskorúak tényleges elhelyezése és mindennapi gondozása Magyarországon a gyermekvédelmi szakellátás keretében valósul meg. A menedékjogról szóló törvény hatályos rendelkezése szerint a menekültügyi hatóság a kísérő nélküli kiskorú gyermekvédelmi intézményben történő elhelyezéséről intézkedik.²⁸⁸ Ez a szabályozás egyértelművé teszi, hogy a kísérő nélküli kiskorúak elhelyezése a magyar jogban gyermekvédelmi, és nem rendészeti logikában értelmezendő. A gyermekvédelmi szakellátás kereteit a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény határozza meg. A szabályozás szerint a személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekvédelmi szakellátások közé tartozik az otthont nyújtó ellátás, az utógondozói ellátás és a területi gyermekvédelmi szakszolgáltatás. A szakellátás feladata az ideiglenes hatállyal elhelyezett és a nevelésbe vett gyermekek teljes körű ellátásának biztosítása. Az otthont nyújtó ellátás magában foglalja a teljes körű ellátást, a családi kapcsolatok ápolását segítő családgondozást, valamint az önálló élet megkezdését elősegítő utógondozást is. A teljes körű ellátás körébe különösen az étkeztetés, a ruházattal való ellátás, a mentálhigiénés és egészségügyi ellátás, a gondozás, a nevelés és a lakhatás tartozik.²⁸⁹

A gyermekvédelmi szakellátás intézményi működésében meghatározó szerepet tölt be az Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat. Az OGYSZ hivatalos közérdekű adatai szerint az intézmény otthont nyújtó ellátást és területi gyermekvédelmi szakszolgáltatást biztosító szervként működik. Feladatai közé tartozik többek között a gyermek gondozási helyére vonatkozó javaslattétel, az elhelyezési terv elkészítése, valamint az ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermek számára megfelelő gondozási hely kijelölésének előkészítése. Az OGYSZ Szervezeti és Működési Szabályzata emellett rögzíti, hogy az intézmény befogadó gyermekotthont és ideiglenesen befogadó nevelőszülői hálózatot működtet, továbbá feladatai között megjelenik a kísérő nélküli kiskorúak gyámságával összefüggő tevékenység is²⁹⁰

A gyermekvédelmi és gyámügyi feladatok végrehajtási szabályait meghatározó rendelet külön rendelkezéseket tartalmaz a kísérő nélküli kiskorúak elhelyezésével kapcsolatban. A gyámhivatal a kísérő nélküli kiskorú nevelésbe vételére irányuló eljárásban elektronikus úton keresi meg a gyermekvédelmi szakszolgálatot, amely három napon belül javaslatot tesz a gyermek gondozási helyére, valamint a gyermekvédelmi gyám és a helyettes gyermekvédelmi

²⁸⁸ 2007. évi LXXX. törvény 48. §

²⁸⁹ 1997. évi XXXI. törvény 15. § , 45. §, 52. §, 53. § 15. §

²⁹⁰Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat: Közérdekű adatok. <https://ogysz.hu/kozerdeku-adatok?view=article&layout=edit&id=140> (letöltés ideje: 2025.11.01.)

gyám személyére. A rendelet alapján a gondozási hely meghatározása során nevelőszülő, gyermekotthon vagy más megfelelő gyermekvédelmi intézmény jelölhető ki.²⁹¹ A magyar gyermekvédelmi gyakorlatban a kísérő nélküli kiskorúak számára speciális gyermekotthoni ellátási forma is kialakult. A Károlyi István Gyermekközpont hivatalos tájékoztatása szerint az intézmény külön gyermekotthoni ellátást biztosít a kísérő nélküli kiskorúak számára. Az intézményi gyakorlat a teljes körű ellátáson túl kiterjed a magyar nyelvi fejlesztésre, az oktatási integráció támogatására, a kulturális és vallási sajátosságok figyelembevételére, valamint a traumatikus élmények feldolgozásának segítésére is. A tájékoztatás arra is utal, hogy a nagykorúvá váló fiatalok számára - meghatározott feltételek mellett - utógondozói ellátás vagy utógondozói segítségnyújtás biztosítható.²⁹² A gyermekvédelmi szakellátás jelentősége a kísérő nélküli kiskorúak esetében ezért nem korlátozódik a fizikai elhelyezés biztosítására. Az ellátórendszernek olyan sajátos szükségletekre is reagálnia kell, amelyek a családi háttér hiányából, a migrációs tapasztalatokból, a nyelvi és kulturális különbségekből, valamint az esetleges traumatizációból fakadnak. A magyar gyermekvédelmi rendszer működésének egyik legnehezebben kezelhető problémája a kísérő nélküli kiskorúak tranzitjellege és az engedély nélküli távozások magas aránya, ami azt mutatja, hogy az intézményi elhelyezés önmagában nem garantálja a gyermek tényleges rendszerben maradását és hosszabb távú védelmét.²⁹³ A gyermekvédelmi szakellátás szerepe ezért a kísérő nélküli kiskorúak esetében kettős. Egyrészt biztosítja a jogszabályban meghatározott teljes körű ellátást és gondozást, másrészt olyan stabil, kiszámítható és gyermekvédelmi szempontból érzékeny környezetet kell teremtenie, amely képes csökkenteni a továbbvándorlásból, az eltűnésből és a kizsákmányolásból eredő kockázatokat. Ez különösen fontos egy olyan gyermekcsoport esetében, amely egyszerre kapcsolódik a gyermekvédelmi, menekültügyi és idegenrendészeti rendszerekhez.

Oktatási és egészségügyi állami intézményrendszer

Az oktatási és egészségügyi állami intézményrendszer szerepe a kísérő nélküli kiskorúak esetében kevésbé látványos, mint a menekültügyi, idegenrendészeti vagy gyermekvédelmi szervek működése, ugyanakkor e rendszerek biztosítják a gyermek mindennapi jogainak tényleges érvényesülését. A nemzeti köznevelésről szóló törvény kimondja, hogy a köznevelés középpontjában a gyermek, a tanuló, a pedagógus és a szülő áll,

²⁹¹ 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet 100. §., 105. §

²⁹² Károlyi István Gyermekközpont: Kísérő nélküli kiskorúak gyermekotthoni ellátása.

<https://kigyk.hu/gyermekeotthoni-ellatas/kisero-nelkuli-kiskoruak-gyermekeotthoni-ellatasa> (letöltés ideje 2025.10.29.)

²⁹³ Kálmán Renáta: *Ki vigyáz rájuk...* i.m. 78-81.o.

akiknek kötelességei és jogai egységet alkotnak.²⁹⁴ A regionális összehasonlító szakirodalom szerint a magyar jog formálisan biztosítja a menekült és menedékes gyermekek oktatáshoz való hozzáférését, ugyanakkor a tényleges integrációt gyakran nyelvi, adminisztratív és intézményi nehézségek akadályozzák, különösen akkor, ha a gyermek jogi státusza bizonytalan vagy magyarországi tartózkodása átmeneti jellegű.²⁹⁵

Az oktatás a kísérő nélküli kiskorúak esetében nem csupán alapjogként értelmezhető, hanem a stabilizáció és az integráció egyik legfontosabb eszközeként is. Az iskolába való belépés rendszerességet, közösségi környezetet, nyelvi fejlődési lehetőséget és a jövőre vonatkozó minimális kiszámíthatóságot teremthet a gyermek számára. Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének jelentése szerint a migrációval érintett gyermekek oktatáshoz való tényleges hozzáférését több tagállamban nehezítheti a nyelvi támogatás hiánya, az eljárások elhúzódása, valamint az intézményi kapacitások korlátozottsága.²⁹⁶

Az egészségügyi rendszer vonatkozásában az egészségügyről szóló törvény általános alapelvként rögzíti, hogy az egészségügyi szolgáltatások és intézkedések során biztosítani kell a betegek jogainak védelmét, valamint az esélyegyenlőség érvényesülését.²⁹⁷ A kísérő nélküli kiskorúak esetében az egészségügyi ellátórendszer szerepe különösen jelentős, mivel e gyermekeknél az akut testi ellátási szükségletek mellett pszichológiai, pszichiátriai vagy traumafeldolgozást támogató segítség igénye is felmerülhet. A szükségletek felismerése és a megfelelő ellátáshoz való hozzáférés gyakran azon múlik, hogy a gyermekvédelmi intézmény, a gyermekvédelmi gyám és az egészségügyi szolgáltató képes-e összehangoltan működni. A szakirodalom és az uniós alapjogi jelentések egyaránt arra mutatnak rá, hogy a migrációval érintett gyermekek esetében különösen jelentős problémát okozhat a rendszerek közötti koordináció hiánya, valamint az, ha a gyermekvédelmi, menekültügyi és egészségügyi szempontok nem egységes logika mentén jelennek meg.²⁹⁸

A magyar állami szereplők rendszere a kísérő nélküli kiskorúak esetében több, eltérő intézményi racionalitással működő szerv együttműködésére épül. A rendőrség és a határrendészeti szervek biztosítják az első észlelést és a kezdeti intézkedéseket; az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság jár el a menekültügyi és idegenrendészeti eljárásokban; a gyámhatóság és a gyermekvédelmi gyám a személyes képviselőlet garanciáját jelentik; a

²⁹⁴ 2011. évi CXCV. törvény A nemzeti köznevelésről 3. §.

²⁹⁵ Garayová, Lilla: *Legal protections for...* i.m.

²⁹⁶ FRA: *Children in Migration in 2019*. <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/migrant-children> (letöltés ideje: 2025.10.29.)

²⁹⁷ 1997. évi CLIV. törvény 2. §.

²⁹⁸ Garayová, Lilla: *Legal protections for...* i.m.

gyermekvédelmi szakellátás biztosítja a gyermek tényleges gondozását; míg az oktatási és egészségügyi intézményrendszer a mindennapi jogérvényesülés meghatározó színtereként működik. A rendszer legnagyobb kihívása nem önmagában az intézményi szereplők sokaságából fakad, hanem abból, hogy e szereplők eltérő elsődleges logika szerint működnek, és a rendészeti, menekültügyi, gyermekvédelmi, oktatási és egészségügyi szempontok nem minden esetben esnek egybe. A kísérő nélküli kiskorúak tényleges védelmének minősége ezért végső soron azon múlik, hogy a gyermek mindenképp felett álló érdeke mennyiben képes áthatni ezt a többszereplős intézményi struktúrát.

5.2.4. Civil és egyházi szervezetek

A kísérő nélküli kiskorúak magyarországi ellátásában és jogvédelmében a civil és egyházi szervezetek az állami intézményrendszert kiegészítő szerepet töltenek be. Tevékenységük nem helyettesíti az állam gyermekvédelmi és menekültügyi kötelezettségeit, ugyanakkor több olyan területen válnak meghatározóvá, ahol a gyermeknek a formális hatósági eljárásokon túl személyes támogatásra, jogi tájékoztatásra, pszichoszociális segítségre vagy integrációs támogatásra van szüksége.²⁹⁹

A civil szervezetek egyik legfontosabb feladata a jogi tájékoztatás és jogvédelem biztosítása. A Magyar Helsinki Bizottság kifejezetten a kísérő nélküli kiskorúakkal foglalkozó gyermekvédelmi szakemberek számára készített szakmai segédletet, amely a menekültügyi eljárásokkal, a gyermekvédelmi gyámsággal és a gyermekek sérülékenységével kapcsolatos gyakorlati információkat foglalja össze.³⁰⁰ A civil jelenlét másik fontos területe a szociális és integrációs támogatás. A Menedék - Migránsokat Segítő Egyesület segítséget nyújt az egészségügyi, szociális, oktatási és lakhatási szolgáltatások közötti eligazodásban, valamint gyermekek és fiatalok számára beiskolázási, mentorálási és közösségi programokat is működtet és képzéseket szervez szakemberek részére.³⁰¹ A kísérő nélküli kiskorúak esetében e szolgáltatások jelentősége különösen nagy, mivel a gyermekek számára a jogok és ellátások tényleges hozzáférhetősége gyakran nem pusztán a jogszabályi jogosultságon, hanem az intézmények közötti eligazodáson, a nyelvi közvetítésen és a személyes támogatáson múlik.³⁰²

²⁹⁹ Kálmán Renáta: *Ki vigyáz rájuk...* i.m. 79-81.o.

³⁰⁰ Magyar Helsinki Bizottság: *Kísérő nélküli kiskorúakkal foglalkozó gyermekvédelmi szakemberek számára szóló segédlet*, 2019. https://helsinki.hu/wp-content/uploads/szakmai_segedlet_web-FINAL.pdf (letöltés ideje: 2025.10.29.)

³⁰¹ <https://menedek.hu/kik-vagyunk>

³⁰² GARAYOVA Lilla: *Legal protections for...* i.m.

A Katolikus Karitásznak menekültekkel kapcsolatos tevékenységei közé tartozik a humanitárius segítségnyújtás, az integrációs támogatás és a gyermekeket érintő közösségi programok szervezése is. A szervezet beszámolt a főtí gyermekközpont támogatásáról, valamint a menekültek megsegítését célzó országos összefogásban való részvételéről is.³⁰³

A Magyar Református Szeretetszolgálat Menekültmissziója saját bemutatása szerint oktatási, szociális és közösségi támogatást nyújt a menekültek számára, továbbá segítséget biztosít a gyermekek iskolai beilleszkedéséhez és a mindennapi ügyintézéshez.³⁰⁴

A civil és egyházi szervezetek szerepe a kísérő nélküli kiskorúak esetében különösen akkor válik jelentőssé, amikor a gyermek jogi státusza bizonytalan, családegyesítési eljárás van folyamatban, vagy a gyermek nem tekinti Magyarországot végleges célországnak. Ilyen helyzetekben a személyes támogatás, a közösségi kapcsolatok és az intézmények közötti közvetítés csökkentheti annak kockázatát, hogy a gyermek eltűnjön az ellátórendszerből vagy ne éljen a rendelkezésére álló jogi lehetőségekkel.³⁰⁵ A civil szervezetek emellett monitorozó és szakpolitikai visszacsatoló szerepet is betöltenek. A Magyar Helsinki Bizottság rendszeresen foglalkozik a menedékkérő és kísérő nélküli gyermekek helyzetével kapcsolatos jogi és gyermekvédelmi kérdésekkel, valamint a sérülékeny kérelmezők védelmének gyakorlati problémáival.

A civil és egyházi szervezetek magyarországi szerepvállalása összességében strukturálisan kiegészítő jellegű, ugyanakkor jelenlétük azt is jelzi, hogy a kísérő nélküli kiskorúak komplex szükségletei a gyakorlatban túlmutatnak a formális hatósági eljárásokon. A jogi tájékoztatás, a pszichoszociális támogatás, az oktatási integráció segítése és a személyes kísérés olyan területek, ahol a nem állami szereplők a gyermekek tényleges jogérvényesülésének fontos gyakorlati szereplőivé válnak.

5.2.5. Finanszírozás, költségek, időbeli fejlődés

A kísérő nélküli kiskorúak ellátásának hatékonysága nem kizárólag a jogi szabályozás és az intézményi struktúra függvénye, hanem attól is, hogy az érintett feladatok milyen finanszírozási környezetben valósulnak meg. A gyermekekkel kapcsolatos menekültügyi, gyermekvédelmi, oktatási, egészségügyi és pszichoszociális beavatkozások csak akkor működtethetők fenntartható módon, ha a források kiszámíthatók, többéves szemléletűek, és

³⁰³ <https://karitasz.hu/aktualis/aktualis-hirek/osszefogas-a-menekultekert>

<https://www.karitasz.hu/aktualis/segitseg-a-foti-gyermekkozpontnak> (letöltés ideje: 2025.10.29.)

³⁰⁴ <https://jobbadni.hu/szolgaltataink/tarsadalmi-missziok/menekultmisszio/> (letöltés ideje: 2025.10.29.)

³⁰⁵ Kálmán Renáta: *Ki vigyáz rájuk...* i.m. 80-81.o.

képesek figyelembe venni a sérülékeny csoportok többlétszükségleteit. A közép- és kelet-európai gyakorlatot elemző szakirodalom szerint a gyermekvédelmi normák tényleges érvényesülése gyakran nem a szabályozás pusztán meglétének, hanem az intézményi kapacitásokon, a koordináción és a szolgáltatásokhoz való tényleges hozzáféréseken múlik.³⁰⁶

A finanszírozási környezet elemzése azért különösen összetett, mert a kísérő nélküli kiskorúak ellátása több ágazat között oszlik meg. A jogi státusz rendezése, a befogadási feltételek biztosítása, a gyermekvédelmi elhelyezés, a gyámság, az oktatási integráció, az egészségügyi ellátás és a pszichoszociális támogatás nem egyetlen intézményi vagy költségvetési logika mentén jelenik meg. Ez a töredezettség megnehezíti annak áttekintését, hogy a gyermek tényleges ellátása milyen forrásokból, milyen intézményi felelősségi körök mentén és milyen időtávon biztosítható.

Az európai uniós finanszírozási rendszerben a migrációhoz, menekültügyhöz és integrációhoz kapcsolódó egyik legfontosabb eszköz az Asylum, Migration and Integration Fund, vagyis az AMIF. Az Európai Bizottság hivatalos tájékoztatása szerint az AMIF a 2021-2027-es időszakra 10,94 milliárd eurós teljes keretösszeggel jött létre. Az alap négy specifikus célja a közös európai menekültügyi rendszer megerősítése, a legális migráció és a harmadik országbeli állampolgárok integrációjának támogatása, az irreguláris migrációval és visszatéréssel kapcsolatos fellépés, valamint a tagállamok közötti szolidaritás és felelősségmegosztás erősítése. Az AMIF a kísérő nélküli kiskorúak szempontjából azért releváns, mert a támogatható intézkedések között szerepelnek a sérülékeny csoportok szükségleteihez igazodó szolgáltatások, a befogadási infrastruktúra támogatása, valamint az oktatásra, nyelvtanulásra és más korai integrációs intézkedésekre irányuló programok. A kísérő nélküli kiskorúak ellátásának több eleme ezért - különösen a befogadási feltételek javítása, az integrációs támogatás és a szolgáltatásokhoz való hozzáférés - uniós finanszírozási logikában is értelmezhető. Az AMIF működése részben megosztott, részben közvetlen és közvetett irányításban valósul meg; a Bizottság tájékoztatása szerint a legnagyobb rész a tagállami programokhoz kapcsolódik. A tematikus eszköz ugyanakkor lehetővé teszi, hogy a források egy része az újonnan felmerülő vagy előre nem látható szükségletekre is reagáljon.³⁰⁷

Az uniós finanszírozás értékelésekor ugyanakkor fontos korlát, hogy a támogatások tényleges hatása nem minden esetben mérhető egyértelműen. Az Európai Számvevőszék

³⁰⁶ Garayová, Lilla: *Legal protections for...* i.m.

³⁰⁷ European Commission: *Asylum, Migration and Integration Fund 2021-2027*. https://home-affairs.ec.europa.eu/funding/asylum-migration-and-integration-funds/asylum-migration-and-integration-fund-2021-2027_en (2026.01.14.)

26/2024. számú különjelentése szerint az AMIF releváns támogatást nyújtott a harmadik országbeli állampolgárok integrációjához, ugyanakkor a támogatás hatása még nem volt teljes körűen bizonyítható.³⁰⁸

Magyarországon a vizsgált nyilvánosan hozzáférhető költségvetési dokumentumok alapján a kísérő nélküli kiskorúak ellátása nem külön, önálló ellátotti célcsoportként jelenik meg, hanem több általános ágazati és intézményi finanszírozási kerethez kapcsolódik. A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság 2025. évi elemi költségvetési dokumentuma intézményi és költségvetési rovatok szerinti bontást tartalmaz, nem pedig kísérő nélküli kiskorúakra elkülönített célcsoport-specifikus bontást.³⁰⁹ A magyar rendszer további sajátossága, hogy a menedékkérők befogadásával és ellátásával kapcsolatos állami kötelezettségek részben az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságon keresztül jelennek meg. Az OIF hivatalos tájékoztatása szerint a menedékkérők ellátása magában foglalja az anyagi befogadási feltételek biztosítását, az egészségügyi ellátást, valamint egyes szociális és oktatási jogosultságokat is. Az OIF tájékoztatása szerint a befogadási feltételek körébe tartoznak az anyagi befogadási feltételek, az egészségügyi ellátás, valamint a menedékkérők oktatásával kapcsolatos jogosultságok és intézkedések is.³¹⁰

Ez a finanszírozási szerkezet a kísérő nélküli kiskorúak esetében azért különösen jelentős, mert ellátásuk több olyan többletigényt hordozhat, amely nem feltétlenül jelenik meg külön finanszírozási kategóriaként. Ilyen lehet a tolmácsolás, a pszichoszociális támogatás, az intenzívebb gyermekvédelmi kísérés, a traumatudatos gondozás, valamint az oktatási és egészségügyi hozzáférés egyéni támogatása. A regionális szakirodalom ezzel összefüggésben arra mutat rá, hogy a migrációs helyzetben lévő gyermekek jogainak tényleges érvényesülése a formális jogi garanciák mellett az intézményi működés és a gyakorlati végrehajtás minőségétől is függ.³¹¹

A finanszírozás időbeli dimenziója szintén lényeges. Az AMIF többéves programozási kerete lehetőséget ad a tagállami kapacitások tervezett fejlesztésére, ugyanakkor a kísérő nélküli kiskorúak gyermekvédelmi szükségletei nem programciklusokhoz, hanem a gyermek konkrét élethelyzetéhez, fejlődési szükségleteihez és jogi helyzetéhez kapcsolódnak. Ebből következően a projekt- és programalapú finanszírozás csak akkor képes érdemben támogatni a

³⁰⁸ European Court of Auditors: *Special Report 26/2024: Integration of third-country nationals in the EU - Relevant support from the Asylum, Migration and Integration Fund but its impact could not yet be demonstrated.* <https://www.eca.europa.eu/en/publications?ref=SR-2024-26> (letöltés ideje: 2026.01.13.)

³⁰⁹ Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság: *2025. évi végleges elemi költségvetés.* https://szgyf.gov.hu/wp-content/uploads/2025/07/Elemi_koltsegvetes_2025_.pdf (letöltés ideje: 2026.01.13.)

³¹⁰ <https://oif.gov.hu/tajekoztatok/menedekkerok-ellatasa> (letöltés ideje: 2026.01.12.)

³¹¹ GARAYOVÁ, Lilla: *Legal protections for...* i.m.

gyermekvédelmi célokat, ha stabil hazai intézményi kapacitásokkal és tartós szolgáltatásnyújtással kapcsolódik össze.

Összességében a kísérő nélküli kiskorúak magyarországi ellátásának finanszírozása többszintű és több intézményi rendszerhez kapcsolódó szerkezetben értelmezhető. Uniós szinten az AMIF jelentős uniós finanszírozási keretet jelent a migrációs, menekültügyi és integrációs feladatok támogatására; hazai szinten pedig a források a gyermekvédelmi, menekültügyi és általános közszolgáltatási intézményi keretek között jelennek meg. Ez a struktúra önmagában nem zárja ki a hatékony ellátást, de megnehezíti annak transzparens nyomon követését, hogy a kísérő nélküli kiskorúak speciális szükségleteire milyen mértékben állnak rendelkezésre célzott és tartós erőforrások.

6. KÖZIGAZGATÁSI ÉS MENEKÜLTÜGYI ELJÁRÁSOK KÍSÉRŐ NÉLKÜLI KISKORÚAK ESETÉBEN

6.1. A BEUTAZÁS ÉS TARTÓZKODÁS JOGI KERETEI

A kísérő nélküli kiskorúak megérkezését követő első állami intézkedések a menekültügyi, idegenrendészeti és gyermekvédelmi eljárások egyik legérzékenyebb szakaszát jelentik. Ebben a korai fázisban nem csupán a belépés vagy tartózkodás jogszerűsége válik kérdéssé, hanem az is, hogy az állam képes-e a gyermeket elsődlegesen gyermekvédelmi szempontból azonosítani és megfelelő védelemhez juttatni. A Gyermekjogi Egyezmény alapján az államok kötelesek az Egyezményben foglalt jogokat minden gyermek számára megkülönböztetés nélkül biztosítani, továbbá a gyermek mindenek felett álló érdekét minden, gyermeket érintő intézkedés során elsődleges szempontként figyelembe venni. Nemzetközi szinten a kísérő nélküli kiskorúak megérkezését követő állami kötelezettségek elsődleges normatív alapját az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye képezi. Az Egyezmény nem külön migrációs jogforrásként, hanem általános gyermekvédelmi kötelezettségként írja elő az állami fellépést, amelynek a gyermek területre lépésének pillanatától érvényesülnie kell. E megközelítés tudatosan kizárja azt az értelmezést, amely a gyermek jogvédelmét a jogszerű belépéshez kötné.³¹²

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottság 6. számú általános kommentárja hangsúlyozza, hogy a kísérő nélküli és családjuktól elszakított gyermekek esetében a megérkezést követően haladéktalanul biztosítani kell többek között az azonosítást, a regisztrációt, az életkor körültekintő megállapítását, a gyámság vagy képviselő biztosítását, valamint a gyermek szükségleteinek megfelelő értékelését. A Bizottság kiemeli, hogy a gyermek mindenek felett álló érdekének érvényesítése már az első állami intézkedések során meghatározó jelentőségű.³¹³

Az UNHCR iránymutatásai hangsúlyozzák, hogy a kísérő nélküli menedékkérő gyermekek különösen sérülékeny helyzetben vannak, ezért a velük kapcsolatos első intézkedések során biztosítani kell számukra a megfelelő védelmet, az életkoruknak megfelelő bánásmódot, valamint a szükségleteikhez igazodó eljárási garanciákat. Az iránymutatás kiemeli a gyermek legfőbb érdekének figyelembevételét, a megfelelő képviselő biztosításának

³¹²Convention on the Rights of the Child, 1989, Articles 2-3. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/crc.pdf> (2025.04.12.)

³¹³ UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin*, különösen 19., 31-33. és 69-74. pont.

szükségességét és a gyermekvédelmi szempontok jelentőségét a menekültügyi eljárások során.³¹⁴

Az európai uniós szabályozás a nemzetközi normákra építve részletes eljárási és befogadási kötelezettségeket határoz meg a kísérő nélküli kiskorúak vonatkozásában. A befogadási feltételekről szóló 2013/33/EU irányelv a kiskorúakat és a kísérő nélküli kiskorúakat a különleges befogadási szükségletekkel rendelkező személyek körében nevesíti, és előírja e szükségletek figyelembevételét. Az irányelv külön rendelkezéseket tartalmaz többek között a kiskorúak mindenek felett álló érdekének figyelembevételéről, a képviselő biztosításáról, az elhelyezésről és a családtagok felkutatásáról.³¹⁵

Az uniós jog egyik kulcseleme az azonnali azonosítás és elkülönített kezelés követelménye. A tagállamok kötelesek biztosítani, hogy a kísérő nélküli kiskorúakat ne kezeljék automatikusan irreguláris migránsként, hanem életkoruk és kiszolgáltatottságuk alapján eltérő eljárási pályára kerüljenek. E kötelezettség megsértése az uniós jog szerint nem pusztán eljárási hiba, hanem alapjogi jogsérelem.³¹⁶

Az Európai Bizottság gyermekvédelmi fókuszú migrációs közleményei külön is rámutatnak arra, hogy a megérkezést követő időszakban tapasztalható tagállami eltérések hosszú távon az uniós gyermekvédelmi minimumok széttagoltságához vezetnek.³¹⁷ A dokumentum hangsúlyozza, hogy a gyermekvédelmi szemlélet késedelmes érvényesülése növeli az eltűnések, a kizsákmányolás és a másodlagos mozgások kockázatát.

A nemzetközi és uniós normák gyakorlati érvényesülése térségenként eltérő mintázatot mutat. A közép- és kelet-európai régió vizsgálatai arra utalnak, hogy a kísérő nélküli kiskorúak esetében a korai állami intézkedések során a gyermekvédelmi szempontok gyakorlati érvényesülése nem minden esetben azonos intenzitással jelenik meg. Ez különösen jelentős olyan helyzetekben, amikor az életkor, a családi kapcsolatok vagy a gyermek pszichoszociális állapotának feltárása időigényes folyamatot igényel.³¹⁸ A nemzetközi és uniós normák alapján a gyermek védelmét a megérkezést követő első állami intézkedések során is biztosítani kell. A gyermek mindenek felett álló érdekének figyelembevétele nem kizárólag a későbbi

³¹⁴ UNHCR: *Guidelines on Policies and Procedures in Dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum*, 1997, különösen 4.14.3., 5.1-5.3. és 8.3. pont <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/3d4f91cf4.pdf> (letöltés ideje: (2025.04.12.))

³¹⁵ 2013/33/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv, különösen 21–24. cikk. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0033> (letöltés ideje: 2025.04.12.)

³¹⁶ 2013/32/EU irányelv, 25. cikk

³¹⁷ European Commission, *Communication on the Protection of Children in Migration*, 2017.

³¹⁸ Garayová, Lilla: *Legal protections for...* i.m.

gyermekvédelmi vagy menekültügyi eljárásokban, hanem már a korai állami reakciók során is meghatározó jelentőségű.

Összességében megállapítható, hogy a kísérő nélküli kiskorúak megérkezését követő állami intézkedések nemzetközi és európai uniós szinten egyaránt gyermekvédelmi és eljárási garanciákhoz kapcsolódnak. E normák célja annak biztosítása, hogy a gyermek mindenek felett álló érdeke már az első állami intézkedések során is érvényesüljön.

6.2. AZ ÉLETKOR MEGHATÁROZÁSA

Az értekezés korábbi fejezeteiben már említésre került, azonban e helyütt részletesebb elemzést igényel, hogy a kísérő nélküli kiskorúak esetében az életkor meghatározása a menekültügyi és közigazgatási eljárások egyik meghatározó kérdése. Az életkor megállapítása ugyanis nem kizárólag biológiai adat rögzítését jelenti, hanem közvetlenül befolyásolja az érintett személy eljárásjogi helyzetét és a számára biztosított garanciák körét. A kiskorúság megállapítása hatással van többek között arra, hogy az érintett személy jogosult-e gyermekvédelmi ellátásra, alkalmazhatók-e vele szemben speciális eljárási garanciák, valamint milyen eljárási szabályok vonatkoznak rá. Az életkor meghatározása ezért a kísérő nélküli kiskorúak esetében kiemelt jelentőségű eljárási kérdésnek tekinthető.³¹⁹

Az életkor megállapítására vonatkozó döntés a gyakorlatban közvetlenül befolyásolja, hogy az érintett személy milyen eljárási és gyermekvédelmi rendszerbe kerül, ezért az életkor meghatározása a nemzetközi és uniós szakirodalomban is garanciális jelentőségű kérdésként jelenik meg.³²⁰

Az európai uniós jog az életkor meghatározásával kapcsolatban több eljárási garanciát is rögzít. A menekültügyi eljárásokról szóló 2013/32/EU irányelv 25. cikke lehetővé teszi, hogy a tagállamok kétség esetén orvosi vizsgálatot alkalmazzanak a kísérő nélküli kiskorú életkorának megállapítása érdekében. Az irányelv ugyanakkor előírja, hogy a vizsgálat előtt az érintettet megfelelő tájékoztatásban kell részesíteni, továbbá rögzíti azt is, hogy a vizsgálat megtagadása önmagában nem szolgálhat a menedékkérelem elutasításának alapjául.³²¹

Az uniós jog nem ír elő egységes módszert az életkor meghatározására, ezért a tagállami gyakorlatok között jelentős eltérések figyelhetők meg. Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének és az Európai Menekültügyi Támogatási Hivatalnak az életkor-

³¹⁹ UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6.*

³²⁰ FRA: *Age assessment and fingerprinting of children in asylum procedures*, 2018.

³²¹ 2013/32/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv, 25. cikk (5) bekezdés

meghatározással foglalkozó dokumentumai szerint az életkor-meghatározási eljárások során különböző módszereket alkalmaznak, köztük csontkorvizsgálatot, fogászati vizsgálatokat, fizikai fejlettségi vizsgálatokat, interjúalapú értékeléseket, valamint multidiszciplináris megközelítéseket.

FRA és az EASO hangsúlyozzák, hogy az alkalmazott módszerek megbízhatósága korlátozott, és valamennyi módszer rendelkezik bizonyos hibahatárral, különösen a serdülőkorú személyek esetében. A dokumentumok kiemelik továbbá, hogy az orvosi vizsgálatokat kizárólag megfelelő garanciák mellett, a lehető legkevésbé invazív módon indokolt alkalmazni. Az útmutatók hangsúlyozzák a gyermek mindenek felett álló érdekének, az emberi méltóság tiszteletének és a kiskorúság védelmének jelentőségét az életkor-meghatározási eljárások során.³²²

Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének és az Emberi Jogok Európai Bíróságának közös kézikönyve rámutat arra, hogy az életkor-meghatározás eredménye jelentős hatással lehet a menedékjogi eljárásra és a szociális ellátásokhoz való hozzáférésre, ezért az eljárás során a legkisebb beavatkozással járó vizsgálati módszereket kell alkalmazni, a kérelmező emberi méltóságának tiszteletben tartása mellett. A kézikönyv hangsúlyozza továbbá az alapvető eljárási garanciák és a megfelelő tájékoztatás jelentőségét az életkor-meghatározási eljárások során.³²³

Nemzetközi szinten az ENSZ Gyermekjogi Bizottság 6. számú általános kommentárja hangsúlyozza, hogy az életkor-meghatározás nem alapulhat kizárólag a gyermek fizikai megjelenésén, hanem a pszichológiai érettséget is figyelembe kell vennie. A Bizottság rögzíti továbbá, hogy az eljárást tudományos, biztonságos, gyermekközpontú és méltányos módon kell lefolytatni, az emberi méltóság tiszteletben tartása mellett, valamint kétség esetén a kiskorúság védelmét kell alkalmazni.³²⁴

³²² FRA: *Age assessment and fingerprinting of children in asylum procedures - Minimum age requirements concerning children's rights in the EU*, 2018, 7-11. o. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-minimum-age-asylum-procedures_en.pdf (letöltés ideje: 2025.04.12.), EASO: *Practical Guide on Age Assessment*, 2018. 31-58.o. <https://www.euaa.europa.eu/sites/default/files/easo-practical-guide-on-age-assessment-v3-2018.pdf> (letöltés ideje: 2025.04.12.)

³²³ FRA-ECHR: *Kézikönyv a menekültügyre, határookra és bevándorlásra vonatkozó európai jogról*, 2014. 235-236. o. https://fra.europa.eu/sites/default/files/handbook-law-asylum-migration-borders-2nded_hu.pdf (letöltés ideje: 2025.04.12.); FRA: *Age assessment and fingerprinting of children in asylum procedures - Minimum age requirements concerning children's rights in the EU*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2018. 7-10. o. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-minimum-age-asylum-procedures_en.pdf (letöltés ideje: 2025.04.12.); EASO: *Practical Guide on Age Assessment*, 2nd ed., Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2018. 29-31, 55-58. o. <https://www.euaa.europa.eu/sites/default/files/easo-practical-guide-on-age-assessment-v3-2018.pdf> (letöltés ideje: 2025.04.12.)

³²⁴ UN Committee on the Rights of the Child, *General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin*, § 31.

Magyarországon az életkor meghatározása a menekültügyi eljárások egyik meghatározó döntési pontja, mivel a kiskorúság megállapítása esetén az érintett személy gyermekvédelmi ellátásra és speciális eljárási garanciákra válhat jogosulttá, míg ennek hiányában felnőtt menedékkérőként kezelhetik. A gyakorlatban az életkor megállapítására rendszerint akkor kerül sor, amikor az érintett személy nem rendelkezik hiteles okmányokkal, vagy az életkorára vonatkozó adatok tekintetében kétség merül fel. Az AIDA országjelentése szerint a magyar szabályozás nem tartalmaz külön azonosítási mechanizmust a kísérő nélküli és családjuktól elszakított gyermekekre, továbbá az életkor-meghatározás elrendeléséről az eljáró menekültügyi hatóság dönt. Az AIDA országjelentés szerint az életkor-meghatározás során Magyarországon elsősorban fogászati vizsgálatot és a gyermek fizikai megjelenésének vizsgálatát alkalmazzák, miközben pszichoszociális értékelésre a gyakorlatban nem kerül sor. A jelentés arra is rámutat, hogy az életkor-meghatározási szakvélemény rendszerint nem a kérelmező pontos életkorát állapítja meg, hanem arra vonatkozó becslést ad, hogy az érintett személy 18 év feletti vagy alatti-e; az alkalmazott vizsgálatok ugyanakkor legalább két év hibahatárral működnek. Az AIDA országjelentés szerint nem került elfogadásra egységes, kötelező erejű protokoll az életkor-meghatározási vizsgálatok lefolytatására, és a korábban alkalmazott rendőrségi protokoll sem tartalmazott pszichoszociális vagy interkulturális szempontokat. A jelentés ugyanakkor rögzíti, hogy a Magyar Helsinki Bizottság tapasztalatai szerint kétség esetén a gyakorlatban rendszerint alkalmazzák a „benefit of the doubt”, vagyis a kiskorúság vélelmének elvét. Az AIDA országjelentés szerint az életkor-meghatározási szakvéleménnyel szemben önálló jogorvoslat nem áll rendelkezésre; az kizárólag a menekültügyi döntéssel együtt támadható meg bírósági eljárás keretében.³²⁵

A nemzetközi és uniós standardokkal összevetve megállapítható, hogy a magyar gyakorlatban az életkor-meghatározás jelentős mértékben orvosi vizsgálatokra épül, miközben a multidiszciplináris és gyermekközpontú megközelítés korlátozottabban jelenik meg. Ez különösen azért bír jelentőséggel, mert az életkor megállapítása közvetlenül befolyásolja az érintett személy gyermekvédelmi ellátáshoz és speciális eljárási garanciákhoz való hozzáférését.

A magyar gyakorlat egyik legfontosabb kihívása tehát abban ragadható meg, hogy az életkor-meghatározás során fennálló bizonytalanságok kezelése nem minden esetben felel meg teljes mértékben a gyermekközpontú megközelítés követelményeinek. Az eljárás működése így

³²⁵ AIDA Country Report: Hungary, 2025 Update, pp. 67-68. https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2026/05/AIDA-HU_2025-Update.pdf (letöltve: 2026.05.23.)

nem csupán bizonyítási kérdésként értelmezhető, hanem a gyermekek jogainak tényleges érvényesülését meghatározó kulcsterületként jelenik meg.

6.3. A BEFOGADÁSI ÉS MENEKÜLTÜGYI ELJÁRÁSOK

A kísérő nélküli kiskorúak befogadási és menekültügyi eljárásainak vizsgálata szükségképpen túlmutat a klasszikus menekültjogi elemzési kereteken. E csoport esetében ugyanis az eljárás nem kizárólag a nemzetközi védelem iránti igény elbírálását szolgálja, hanem egyidejűleg gyermekvédelmi funkciót is betölt. A magyar jogi keretben ez a kettősség abból fakad, hogy a menedékjogról szóló törvény a nemzetközi védelem elismerésének feltételeit és eljárását szabályozza, míg a gyermekvédelmi törvény a gyermekek jogainak és védelmi garanciáinak rendszerét határozza meg.³²⁶ A gyermekvédelmi megközelítés jogi alapját ezzel párhuzamosan a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény teremti meg.³²⁷

A kísérő nélküli kiskorúak esetében a menekültügyi eljárás funkcionálisan eltér a felnőtt menedékkérőkre jellemző modelltől. A különösen kiszolgáltatott helyzetben lévő gyermekek esetében az eljárási garanciák tényleges érvényesülése közvetlenül meghatározza, hogy a gyermekvédelmi szempontok vagy a rendészeti megközelítés kerül-e előtérbe az eljárás során. A nemzetközi gyermekjogi dokumentumok következetesen hangsúlyozzák, hogy a kísérő nélküli kiskorúak esetében az eljárásoknak minden szakaszban igazodniuk kell a gyermek mindenkifelett álló érdekének elvéhez és a gyermek speciális szükségleteihez.³²⁸ Az európai uniós gyermekvédelmi megközelítés szintén kiemeli a megfelelő képviselőt és a gyermekközpontú eljárások jelentőségét.³²⁹

A migrációs rendszerek működésében a kísérő nélküli kiskorúak helyzete gyakran már az eljárás legelső szakaszában meghatározódik attól függően, hogy az állami reakciók gyermekvédelmi vagy rendészeti logika mentén szerveződnek-e. E kettősség tágabb szabályozási háttérét Friedery Réka és Molnár Tamás elemzése is érzékelteti, amely szerint az Európai Unió migrációs és menekültügyi szabályozása eleve több rétegű és többdimenziós terület: egyszerre foglalja magában a legális migráció, az irreguláris migráció, a határigazgatás, a vízumügy és a közös európai menekültügyi rendszer kérdéseit. A közös migrációs és

³²⁶ 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról, 1. §.

³²⁷ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról, 1-2. §.

³²⁸ UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin*, 19-22. pont

³²⁹ FRA: *Guardianship systems for children deprived of parental care in the European Union*, 2014.

menekültügyi politika kialakítása a tagállami jogszabályok közelítésével járt együtt, két alapvető cél mentén: egyrészt a menekültek és a legális bevándorlók befogadása, másrészt az irreguláris bevándorlás megfékezése érdekében. A szerzők rámutatnak arra is, hogy a 2015-ös migrációs és menekültügyi válság Magyarországon jelentős menekültügyi és migrációs szabályozási változásokat eredményezett. A migráció és az oltalomkeresés kezelése a kiemelt politikai kérdések közé került, amelyet számos menekültügyi tárgyú jogszabály-módosítás követett. A „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet”, a határon lefolytatott eljárások kiterjesztése, valamint a tranzitónák rendszerének kialakítása egyaránt a migráció kezelésével összefüggő kontrollmechanizmusok megerősödését tükrözte a magyar szabályozásban.³³⁰ Ez a szabályozási környezet a kísérő nélküli kiskorúak szempontjából azért bír különös jelentőséggel, mert e gyermekek első hatósági észlelése gyakran rendészeti vagy határrendészeti kontextusban történik. Amennyiben az eljárás kezdeti szakaszát elsősorban a migrációkontroll szempontjai határozzák meg, a gyermekvédelmi megközelítés érvényesülése háttérbe szorulhat. A kísérő nélküli kiskorúak esetében ezért különös jelentősége van annak, hogy az eljáró szervek a gyermeket elsődlegesen védelemre szoruló gyermekként kezeljék, és az eljárás teljes időtartama alatt érvényesítsék a gyermek mindenek felett álló érdekének elvét.

E fejezet nem időrendben, hanem funkcionális bontásban elemzi a befogadási és menekültügyi eljárásokat. E módszertani megközelítés indoka az, hogy a kísérő nélküli kiskorúak esetében az egyes eljárási elemek - a menedékkérelem benyújtása, az eljárás lefolytatása, az esetleges elutasítás, az őrizet kérdése, valamint az eljárás lehetséges kimenetei - önálló jogi és gyermekvédelmi jelentőséggel bírnak, és nem minden esetben követik a klasszikus, lineáris menekültügyi eljárási logikát. A magyar jogi és intézményi rendszerben e folyamatok gyakran párhuzamosan zajlanak, illetve több szerv egyidejű eljárását feltételezik. A menekültügyi hatóság, a gyámhatóság, a gyermekvédelmi szakellátás intézményei, valamint bizonyos esetekben a rendőrségi és határrendészeti szervek egyidejű jelenléte szükségszerűen összetett, több alrendszer együttműködésén alapuló működési modellt eredményez. A kísérő nélküli kiskorúak helyzete ezért nem értelmezhető kizárólag menekültügyi vagy idegenrendészeti kérdésként, hanem olyan komplex gyermekvédelmi és közigazgatási problémaként jelenik meg, amelyben az egyes eljárási szakaszok egymásra közvetlenül hatnak.

Menedékkérelem benyújtása

³³⁰ FRIEDERY Réka - MOLNÁR Tamás: *Az Európai Unió, valamint Magyarország migrációs és menekültügyi politikája a szabályozás tükrében: leltár az uniós csatlakozás óta eltelt húsz évről*, Állam- és Jogtudomány, LXV. évfolyam, 2024. 2. szám, 120-146. o.

A menedékkérelem benyújtása a kísérő nélküli kiskorúak esetében alapvetően eltér a felnőtt menedékkérőkre jellemző eljárási modelltől. Míg a felnőttek esetében a kérelem a kérelmező tudatos, személyes jognyilatkozataként jelenik meg, addig a kísérő nélküli kiskorúaknál - különösen fiatal gyermekeknél - a kérelem nem tekinthető klasszikus értelemben vett, önálló eljárási jognyilatkozatnak. A gyermek jogalanyisága nem vitatható, azonban életkorára, érettségére és tényleges kiszolgáltatott helyzetére tekintettel az eljárási jogok gyakorlása csak megfelelő képviselő és gyermekvédelmi támogatás mellett értelmezhető. A menedékjogi eljárás megindítása ezért a kísérő nélküli kiskorú esetében nem pusztán a gyermek saját nyilatkozatának kérdése, hanem az állam oldalán fennálló azonosítási, védelmi és képviselőbiztosítási kötelezettségekhez kapcsolódik.

E megállapítás jogdogmatikai alapja az, hogy a gyermek jogalany, azonban az eljárási jogok tényleges gyakorlásához életkorától és érettségétől függően törvényes képviselőre, megfelelő tájékoztatásra és gyermekközpontú eljárási garanciákra van szüksége. A menedékjogi eljárásban ez azért bír különös jelentőséggel, mert a védelemhez való hozzáférés nem tehető függővé attól, hogy a gyermek képes-e a felnőtt kérelmezőkhöz hasonló módon önálló eljárási nyilatkozatot tenni. Ebből következően a kísérő nélküli kiskorú esetében a menedékkérelem benyújtása nem izolált eljárási aktus, hanem a gyermek azonosításával, elhelyezésével, képviselőjével és meghallgatásával összefüggő komplex garanciarendszer része.

A nemzetközi gyermekjogi normák e kiindulópontot tovább erősítik. Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye előírja, hogy a gyermeket érintő minden intézkedés során a gyermek mindenek felett álló érdekét elsődleges szempontként kell figyelembe venni.³³¹ Az Egyezmény ugyanakkor a gyermek véleménynyilvánítási jogát életkorához és érettségéhez köti.³³² A gyermek meghallgatása és részvétele ezért nem azonosítható azzal, hogy a gyermek önállóan viseli az eljárás megindításának és vitelének felelősségét. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 6. számú Általános Kommentárja külön kiemeli, hogy a kísérő nélküli vagy családjuktól elszakított gyermekek esetében az államoknak már a lehető legkorábbi szakaszban azonosítaniuk kell a gyermeket, biztosítaniuk kell a gyermek mindenek felett álló érdekének érvényesítését, valamint haladéktalanul gondoskodniuk kell a megfelelő gyám vagy képviselő kijelöléséről.³³³

³³¹ ENSZ Gyermekjogi Egyezmény, 3. cikk

³³² ENSZ Gyermekjogi Egyezmény, 12. cikk

³³³ UN Committee on the Rights of the Child: General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin, 19-22. pont

Az európai uniós jog ezt az elvet konkrét eljárási kötelezettségekké alakítja. A 2013/32/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv előírja a nemzetközi védelem iránti kérelemhez való tényleges hozzáférés biztosítását, valamint a kérelmezők megfelelő tájékoztatását és az eljárási garanciák érvényesítését.³³⁴ A kísérő nélküli kiskorúakra vonatkozó speciális szabályok értelmében a gyermek megfelelő képviselőt biztosítani kell, és az eljáró hatóságoknak figyelembe kell venniük a gyermek életkorát, érettségét és sajátos sérülékenységét. Az európai alapjogi megközelítés ezzel összhangban a gyámi képviselőt a gyermek jogaihoz való tényleges hozzáférés egyik alapvető biztosítékának tekinti.³³⁵

A magyar jogi és intézményi gyakorlat e normákat több, egymásra épülő lépésben jeleníti meg. A folyamat első eleme a gyermek hatósági észlelése, amely tipikusan rendészeti vagy határrendészeti környezetben történik, határforgalmi ellenőrzés során vagy az ország területén belül. E ponton különös jelentősége van annak, hogy az érintett személyt kísérő nélküli kiskorúként azonosítják-e, mert ez határozza meg, hogy a gyermek a menekültügyi, idegenrendészeti és gyermekvédelmi alrendszerek találkozási pontján milyen garanciákhoz jut hozzá. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága hangsúlyozza, hogy az államoknak már a határon vagy az első hatósági kapcsolatfelvételkor meg kell tenniük a szükséges intézkedéseket a kísérő nélküli vagy családjuktól elszakított gyermekek korai felismerése és megfelelő védelme érdekében.³³⁶

A magyar menedékjogi szabályozás a kísérő nélküli kiskorúak esetében külön eljárási garanciákat tartalmaz. A menedékjogról szóló törvény szerint, ha az elismerését kérő személy kísérő nélküli kiskorú, a menekültügyi hatóság haladéktalanul kezdeményezi a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezését, és egyidejűleg megkeresi a gyámhatóságot a kiskorú képviselőt ellátó gyermekvédelmi gyám kirendelése érdekében. A törvény szerint a gyermekvédelmi gyámot a menekültügyi hatóság megkeresésének beérkezését követő nyolc napon belül kell kirendelni. A kísérő nélküli kiskorú ügyében a menekültügyi eljárást soron kívül kell lefolytatni.³³⁷ A gyám szerepe ebben a szakaszban nem pusztán formális. A gyám biztosítja, hogy a gyermek ne sajátos sérülékenységének figyelmen kívül hagyásával jelenjen meg a menekültügyi eljárásban, hanem olyan képviselő mellett, amely képes közvetíteni a gyermek érdekeit az eljáró hatóságok felé. A gyámi képviselő ezért alapvető jelentőségű a menedékjogi eljáráshoz való hozzáférés, a tájékoztatás megértése, a meghallgatáson való

³³⁴ 2013/32/EU irányelv, 6. cikk

³³⁵ FRA: *Guardianship systems for children deprived of parental care in the European Union*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2015. 27-30.o.

³³⁶ UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6 (2005)*, 13. pont

³³⁷ 2007. évi LXXX. törvény, 35. §.

részvétel és a jogorvoslati lehetőségek gyakorlása szempontjából is. Ezt a nemzetközi gyermekjogi standardok is megerősítik, amelyek szerint a kísérő nélküli vagy családjuktól elszakított gyermek esetében már az eljárás korai szakaszában biztosítani kell a megfelelő gyám vagy képviselő részvételét.³³⁸

A menedékkérelmek benyújtása és elbírálása a kísérő nélküli kiskorúak esetében nem választható el az ideiglenes elhelyezéstől, a gyámi képvisellettől, a megfelelő tájékoztatástól és a meghallgatás gyermekközpontú megszervezésétől. A menedékjogról szóló törvény szerint az elismerését kérő a menekültügyi eljárásban szóban és írásban használhatja anyanyelvét vagy azt a nyelvet, amelyet megért.³³⁹ Kísérő nélküli kiskorú esetében ugyanakkor különös jelentősége van annak, hogy a meghallgatás a gyermek életkorához, érettségéhez és sajátos helyzetéhez igazodó, gyermekközpontú eljárási környezetben történjen. A gyermek részvétele ezért nem pusztán formai jelenlétet jelent, hanem olyan eljárási helyzetet feltételez, amelyben a gyermek életkorának és érettségének megfelelő módon képes véleményt nyilvánítani.³⁴⁰ A nemzetközi gyermekjogi standardok hangsúlyozzák a megfelelő tájékoztatás, a bizalmi környezet és a gyámi támogatás jelentőségét a gyermek meghallgatása során. Az európai alapjogi megközelítés szintén kiemeli, hogy a gyermek meghallgatása csak megfelelő képviselő és gyermekközpontú eljárási környezet mellett lehet ténylegesen hatékony.³⁴¹ A magyar szakmai ajánlások ugyancsak hangsúlyozzák az életkornak megfelelő kommunikáció és a gyermek számára biztonságos eljárási környezet jelentőségét.³⁴²

A 2025. évi L. törvény külön figyelmet érdemel, mert ideiglenes jelleggel fenntartja a menedékjogi kérelem benyújtására irányuló szándéknyilatkozathoz kapcsolódó speciális eljárási szabályokat, amelyeket 2026. december 31-ig kell alkalmazni. A törvény szerint a külföldi a menedékjogi kérelem benyújtására irányuló szándéknyilatkozat személyes benyújtásával tájékoztatja a menekültügyi hatóságot arról, hogy menedékjog iránti kérelem benyújtása céljából Magyarországra kíván beutazni.³⁴³ E rendelkezések elemzésekor ugyanakkor el kell különíteni a menedékjogi kérelem benyújtására irányuló szándéknyilatkozat speciális rendszerét a kísérő nélküli kiskorúakra vonatkozó gyermekvédelmi és képviselői garanciáktól.

³³⁸ UN Committee on the Rights of the Child: General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin, 21. pont

³³⁹ 2007. évi LXXX. törvény, 36. §., 43. §.

³⁴⁰ UN Committee on the Rights of the Child: General Comment No. 6 (2005), 20-25. pont

³⁴¹ FRA: *Guardianship systems for children deprived of parental care in the European Union*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2015, 27-30. o.

³⁴² Magyar Helsinki Bizottság: *Szakmai segédlet kísérő nélküli kiskorúak képviselőjéhez*, Budapest, 2024.

https://helsinki.hu/wp-content/uploads/szakmai_segedlet_web-FINAL.pdf

³⁴³ 2025. évi L. törvény 2. §., 8. §.

Az Európai Unió Bíróságának C-823/21. számú ügyben hozott ítélete e körben különös jelentőséggel bír. A Bíróság megállapította, hogy Magyarország nem teljesítette a nemzetközi védelem megadására és visszavonására vonatkozó közös eljárásokról szóló 2013/32/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv 6. cikkéből eredő kötelezettségeit azáltal, hogy a Magyarország területén vagy határain tartózkodó harmadik országbeli állampolgárok és hontalan személyek számára a nemzetközi védelem iránti kérelem előterjesztésének lehetőségét valamely harmadik országban található magyar nagykövetségen előzetesen benyújtandó szándéknyilatkozathoz, valamint a Magyarország területére való belépésre jogosító utazási okmány megszerzéséhez kötötte. A Bíróság hangsúlyozta, hogy a 2013/32/EU irányelv 6. cikke alapján a tagállamok kötelesek biztosítani a nemzetközi védelem iránti eljáráshoz való tényleges, hatékony és gyors hozzáférést, és nem írhatnak elő olyan aránytalan formai feltételeket, amelyek érdemben megnehezítik a menedékkérelem előterjesztését. A döntés a kísérő nélküli kiskorúak szempontjából különösen jelentős, mivel e kérelmezői csoport esetében a védelemhez való hozzáférés késedelmé vagy akadályozása fokozott gyermekvédelmi kockázatot eredményezhet.³⁴⁴

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata szintén azt erősíti meg, hogy a gyermekeket érintő menekültügyi és idegenrendészeti eljárások során az állami szervek fokozott gondossági kötelezettséggel tartoznak. Az *R.R.* és mások kontra Magyarország ügyben a Bíróság a röszei tranzitónában elhelyezett iráni–afgán család, köztük várandós nő és kiskorú gyermekek ügyében megállapította, hogy a kérelmezők tranzitónában való tartózkodása a konkrét körülmények között de facto szabadságelvonásnak minősült. A Bíróság szerint a szabadságelvonás nem rendelkezett megfelelő joggalappal, továbbá nem állt rendelkezésre a szabadságelvonás jogszerűségének megfelelő bírói felülvizsgálata, ezért megállapította az Egyezmény 5. cikk (1) és (4) bekezdésének sérelmét. Az EJEK emellett arra a következtetésre jutott, hogy a várandós kérelmező és a gyermekek elhelyezési körülményei, továbbá az első kérelmező számára biztosított megfelelő ellátás hiányosságai elérték az Egyezmény 3. cikke szerinti embertelen vagy megalázó bánásmód küszöbét.³⁴⁵ Az *M.H.* és *S.B.* kontra Magyarország ügyben az Emberi Jogok Európai Bírósága megállapította, hogy a kérelmezők – akik az eljárás során kiskorúságukra hivatkoztak – tranzitónában történő fogva tartása sértette az Egyezmény 5. cikk § 1 rendelkezését. A Bíróság hangsúlyozta, hogy a magyar

³⁴⁴ C-823/21. sz. ügy, Európai Bizottság kontra Magyarország, ECLI:EU:C:2023:504, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:62021CJ0823> (letöltés ideje: 2025.04.10.)

³⁴⁵ *R.R. és mások kontra Magyarország*, no. 36037/17, 2021. március 2. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-208406%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-208406%22]}) (letöltés ideje: 2025.04.10.)

hatóságok nem jártak el kellő gyorsasággal az életkor megállapítása során, nem alkalmazták megfelelően a kérelmező javára értelmezendő kétség elvét (benefit of the doubt), továbbá nem vizsgálták megfelelően a fogvatartással szembeni enyhébb alternatív intézkedések lehetőségét. Az EJEB szerint a kérelmezők fogva tartása - különösen azt követően, hogy kiskorúságukra hivatkoztak - nem felelt meg a jóhiszemű eljárás követelményének, ezért önkényesnek minősült.³⁴⁶

Összességében a menedékkérelem benyújtása a kísérelő nélküli kiskorúak esetében Magyarországon nem értelmezhető kizárólag formai eljárásindító aktusként. A folyamat magában foglalja a gyermek azonosítását, ideiglenes elhelyezését, gyámi képviselőnek biztosítását, megfelelő tájékoztatását, meghallgatását és a menekültügyi eljáráshoz való hozzáférés biztosítását is. A nemzetközi, európai uniós és hazai szabályozás közös követelménye, hogy a gyermek ne maradjon olyan átmeneti, képviselő nélküli vagy intézményileg rendezetlen helyzetben, amely a védelemhez való hozzáférését érdemben korlátozza. A kísérelő nélküli kiskorúak esetében a menedékkérelem benyújtásának garanciális jelentősége ezért abban áll, hogy már az első hatósági észleléstől kezdődően biztosított-e a gyermek mindenképp felett álló érdekének érvényesülése, a gyermekvédelmi szempontok elsődlegessége, valamint a tényleges és hatékony hozzáférés a menekültügyi eljáráshoz és az ahhoz kapcsolódó védelmi mechanizmusokhoz.

Az eljárás lefolytatása

A menedékjogi eljárás lefolytatása kísérelő nélküli kiskorúak esetében nem értelmezhető pusztán technikai eljárási cselekmények sorozataként, hanem olyan összetett állami feladatként, amelyben a menekültügyi, gyermekvédelmi és alapjogi követelmények egyidejűleg érvényesülnek. E sajátos helyzet abból fakad, hogy a kísérelő nélküli kiskorú egyszerre menedékkérő és fokozott védelemre szoruló gyermek, ezért az eljárás egészének megszervezése és gyakorlati működése önálló garanciális jelentőséggel bír. A gyermek életkorára, érettségére, pszichoszociális állapotára és sérülékenységére tekintettel az eljárásnak nemcsak a kérelem elbírálását kell szolgálnia, hanem azt is biztosítani kell, hogy a gyermek jogai az eljárás valamennyi szakaszában ténylegesen érvényesüljenek.

A nemzetközi és európai uniós jogi keret abból indul ki, hogy a gyermekeket érintő eljárások során a gyermek mindenképp felett álló érdekét elsődleges szempontként kell

³⁴⁶ *M.H. és S.B. kontra Magyarország*, nos. 10940/17 és 15977/17, 2024. február 22.
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-231093%22%5D%7D> (letöltés ideje: 2025.04.10.)

figyelembe venni.³⁴⁷ Az európai uniós szabályozás emellett előírja, hogy a kísérő nélküli kiskorúak számára sajátos eljárási garanciákat kell biztosítani.³⁴⁸ Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének elemzése szintén hangsúlyozza a gyermekek sajátos szükségleteihez igazodó védelem és képviselő jelentőségét.³⁴⁹ E követelmények nem merülnek ki a jogszabályok formális alkalmazásában, hanem megkövetelik, hogy az eljárás tartalma, tempója és módszertana a gyermek életkorához, fejlettségi szintjéhez és sérülékenységéhez igazodjon. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlata szintén hangsúlyozza, hogy a gyermekekkel szemben alkalmazott menekültügyi és idegenrendészeti intézkedések során az állami szerveknek fokozott körültekintéssel kell eljárniuk. A *Rahimi kontra Görögország* ügyben a Bíróság megállapította, hogy a kísérő nélküli kiskorú kérelmező fogvatartási és befogadási körülményei, valamint a számára biztosított gondoskodás hiányosságai sértették az Egyezmény 3. cikkét, továbbá a kérelmező szabadságelvonása az 5. cikkel is ellentétes volt.³⁵⁰

A magyar jogi szabályozás - mindenekelőtt a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény, valamint a menedékjogról szóló törvény végrehajtásáról rendelkező 301/2007. (XI. 9.) Korm. rendelet - külön eljárási garanciákat biztosít a kísérő nélküli kiskorúak számára. E garanciák közé tartozik különösen a gyermekvédelmi gyám kirendelésének kötelezettsége, valamint a menekültügyi eljárás során kívüli lefolytatásának követelménye. A menedékjogról szóló törvény emellett rögzíti, hogy az elismerését kérő a menekültügyi eljárásban szóban és írásban használhatja anyanyelvét vagy azt a nyelvet, amelyet megért.³⁵¹ A jogszabályi keret megléte ugyanakkor önmagában nem garantálja az eljárási garanciák tényleges érvényesülését: a gyámi képviselő és az eljárási támogatás csak akkor tölti be gyermekvédelmi funkcióját, ha a gyermek számára az eljárás során ténylegesen hozzáférhető, érthető és érdekeit közvetíteni képes támogatást biztosít, valamint ha az eljárás egésze a gyermek életkorához, érettségéhez és sajátos sérülékenységéhez igazodó módon valósul meg.³⁵²

A menedékjogi eljárás egyik központi eleme a kérelmező meghallgatása, amely kísérő nélküli kiskorúak esetében különösen érzékeny eljárási cselekménynek minősül. A gyermek meghallgatása során figyelembe kell venni, hogy életkorából, érettségéből, traumatikus

³⁴⁷ ENSZ Gyermekjogi Egyezmény, 3. cikk

³⁴⁸ 2013/32/EU irányelv, 25. cikk

³⁴⁹ FRA: *Guardianship systems for children deprived of parental care in the European Union*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2015.

³⁵⁰ *Rahimi kontra Görögország*, no. 8687/08, 2011. április 5.

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22002-550%22%5D%7D> (letöltés ideje: 2025.04.10.)

³⁵¹ 2007. évi LXXX. törvény 35. § (6)-(7), 35. §

³⁵² FRA: *Guardianship systems for children deprived of parental care in the European Union*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2015, 13-16. o.

tapasztalataiból és kommunikációs sajátosságaiból fakadóan előadása kevésbé lehet koherens vagy időrendileg rendezett, mint egy felnőtt kérelmezőé. Ez önmagában nem értékelhető a hitelesség hiányaként, mivel a kísérő nélküli kiskorú menedékkérelmének vizsgálata során a gyermek sajátos helyzetéhez igazodó eljárási garanciákat kell érvényesíteni.³⁵³ A Gyermekjogi Bizottság 6. számú Általános Kommentárja szintén hangsúlyozza, hogy a kísérő nélküli vagy családjuktól elszakított gyermekek menekültügyi eljárásában biztosítani kell az életkoruknak és érettségüknek megfelelő részvételt, tájékoztatást, képviselőt és eljárási védelmet.³⁵⁴ Ebből következően a bizonyítási és hitelességvizsgálati szempontok mechanikus alkalmazása kísérő nélküli kiskorúak esetében aránytalan terhet róhat a gyermekekre, és gyengítheti a nemzetközi védelemhez való tényleges hozzáférést.

Ebből következően a hatóság eljárása során különös figyelmet kell fordítani arra, hogy a gyermek meghallgatása életkorának, érettségének és pszichés állapotának megfelelő körülmények között történjen. Ennek része a gyermekbarát kérdezéstechnika alkalmazása, a retraumatizáló hatású kérdések lehetőség szerinti kerülése, valamint indokolt esetben pszichológus vagy más szakember bevonása.³⁵⁵ Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlata szintén hangsúlyozza, hogy a gyermekek sérülékeny helyzetének figyelmen kívül hagyása a menekültügyi és idegenrendészeti eljárások során az Egyezményben biztosított jogok sérelméhez vezethet, különösen akkor, ha az eljárás során nem érvényesülnek megfelelően a gyermek sajátos szükségleteihez igazodó garanciák.

A gyám közreműködése a kísérő nélküli kiskorúak menedékjogi eljárásának egyik legfontosabb eljárási garanciája.³⁵⁶ A gyermekvédelmi gyám feladata nem korlátozódik a formális képviselőre, hanem magában foglalja a gyermek érdekeinek képviselőt, az eljárás megértésének elősegítését, valamint a gyermek és a hatóságok közötti kapcsolattartás támogatását is. Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége hangsúlyozza, hogy a gyámi rendszer tényleges működése meghatározó jelentőségű a kísérő nélküli kiskorúak jogainak érvényesülése szempontjából, mivel a megfelelő képviselő hiánya a gyermek eljárási jogainak tényleges gyakorlását is korlátozhatja.³⁵⁷

³⁵³ UNHCR: *Guidelines on Policies and Procedures in Dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum*, Geneva, 1997.

³⁵⁴ UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin*, 66-72. pont).

³⁵⁵ European Union Agency for Fundamental Rights - FRA: *Guardianship systems for children deprived of parental care in the European Union*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2015, 13-16. o.).

³⁵⁶ 1997. évi XXXI. törvény; 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet

³⁵⁷ FRA: *Guardianship systems for children deprived of parental care in the European Union*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2015, 13-16. o.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlata arra is rámutat, hogy a gyermekeket érintő menekültügyi eljárások során az eljárási és befogadási körülmények kiemelt jelentőséggel bírnak. A már említett R.R. és mások kontra Magyarország ügyben a Bíróság a röszkei tranzitónában tartózkodó afgán kérelmezők - köztük kiskorú gyermekek - helyzetét vizsgálta, és megállapította az Emberi Jogok Európai Egyezménye 3. cikkének, valamint 5. cikk (1) és (4) bekezdésének megsértését. Az ítélet hangsúlyozta, hogy gyermekek érintettsége esetén az állami szerveknek az eljárás teljes időtartama alatt különös körültekintéssel kell eljárniuk a kérelmezők sérülékeny helyzetére tekintettel.

A *Rahimi v. Greece* ügyben a kérelmező afgán állampolgárságú kísérő nélküli kiskorú volt, aki Görögország területére érkezett szülői kíséret nélkül. A görög hatóságok a kérelmezőt idegenrendészeti őrizetbe vették, majd anélkül bocsátották szabadon, hogy számára tényleges gyámi képviselőt, megfelelő tájékoztatást vagy jogi segítséget biztosítottak volna. Az EJEB részletesen elemezte az eljárás menetét, és megállapította, hogy Görögország megsértette az Egyezmény 3. és 5. cikkét, mivel a gyermek számára nem biztosítottak életkorának és sérülékeny helyzetének megfelelő eljárási és befogadási garanciákat, és a gyermek különösen kiszolgáltatott helyzetbe került.³⁵⁸

Az *M.H. and S.B. kontra Magyarország* ügyben a kérelmezők afgán, illetve pakisztáni állampolgárságú személyek voltak, akik a magyar tranzitónában lefolytatott menedékjogi eljárás során kiskorúnak vallották magukat. A Bíróság rekonstruálta az eljárás menetét, és megállapította, hogy Magyarország megsértette az Egyezmény 5. cikk (1) bekezdését, hangsúlyozva, hogy a hatóságok nem jártak el kellő gyorsasággal és körültekintéssel a kérelmezők életkorának megállapítása során, valamint a kiskorúságra vonatkozó állításaik ellenére fogvatartásukat fenntartották. Az EJEB kiemelte, hogy a gyermekek sérülékeny helyzetére tekintettel az állami szerveknek az eljárás teljes időtartama alatt fokozott figyelemmel kell biztosítaniuk a gyermek mindenek felett álló érdekének érvényesülését.³⁵⁹

Az eljárás elhúzódása kísérő nélküli kiskorúak esetében nem tekinthető semleges tényezőnek. A hosszú ideig fennálló jogi bizonytalanság negatívan hat a gyermek pszichés állapotára, oktatási részvételére és társadalmi beilleszkedésére. Az Emberi Jogok Európai Bírósága a *Popov v. France* ügyben hangsúlyozta, hogy a gyermekek sérülékeny helyzetére tekintettel az állami hatóságoknak a gyermek mindenek felett álló érdekét az eljárás teljes

³⁵⁸ 8687/08, EJEB, 2011. április 5. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-104366%22%5D%7D> (letöltés ideje: 2025.04.09.)

³⁵⁹ M.H. és S.B. kontra Magyarország 10940/17 és 15977/17, EJEB, 2024. február 22. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-231093%22%5D%7D> (letöltés ideje: 2025.04.09.)

időtartama alatt fokozottan figyelembe kell venniük, és a gyermekeket érintő fogvatartási intézkedések csak kivételesen és megfelelő garanciák mellett alkalmazhatók.³⁶⁰

Összegzésként megállapítható, hogy a kísérő nélküli kiskorúakat érintő menedékjogi eljárás nem értelmezhető kizárólag idegenrendészeti vagy menekültügyi keretek között, mivel az eljárás teljes időtartama alatt elválaszthatatlanul jelen van annak gyermekvédelmi dimenziója is. A bemutatott nemzetközi és európai uniós normák, az EJEB releváns ítélkezési gyakorlata, valamint a kapcsolódó szakirodalom egyaránt azt támasztják alá, hogy az eljárási garanciák pusztán formális biztosítása önmagában nem elegendő. Amennyiben e garanciák ténylegesen nem érvényesülnek - különösen a megfelelő képviselőhez, a gyermekbarát meghallgatáshoz, a hatékony tájékoztatáshoz és a tényleges jogorvoslathoz való hozzáférés területén-, az eljárás a védelem biztosítása helyett maga is a kiszolgáltatottság és a jogsérelem forrásává válhat. A gyermek mindenek felett álló érdekének érvényesülése ezért nem kizárólag deklaratív alapelvként értelmezendő, hanem olyan gyakorlati mérceként, amely a menedékjogi eljárás teljes működésének jogszerűségét és gyermekközpontúságát is meghatározza. E megállapítás közvetlenül megalapozza a következő alfejezet vizsgálati irányát, amely a menedékkérelem elutasításának és annak jogkövetkezményeinek kérdését elemzi a kísérő nélküli kiskorúak sajátos helyzetére tekintettel.

Elutasítás és jogkövetkezményei

A menedékjogi eljárás elutasító döntése a kísérő nélküli kiskorúak esetében minőségileg eltérő jogi és gyakorlati következményekkel jár, mint a felnőtt kérelmezők vonatkozásában. Míg felnőttek esetében az elutasítás elsősorban idegenrendészeti jogkövetkezményeket aktivál, addig a kísérő nélküli kiskorúaknál az elutasítás egyidejűleg érinti a gyermek jogi státuszát, a gyermekvédelmi ellátórendszerhez való hozzáférést, valamint a gyermek hosszú távú életpályáját meghatározó döntési kereteket. Az elutasító határozat így nem pusztán egy eljárási szakasz lezárását jelenti, hanem strukturális fordulópontot a gyermek jogi és szociális helyzetében.

A nemzetközi és európai uniós jogi keret a kísérő nélküli kiskorúak esetében kiemelt jelentőséget tulajdonít a gyermek mindenek felett álló érdekének és a speciális eljárási garanciák biztosításának.³⁶¹ Minderre tekintettel az elutasító döntés következményeinek vizsgálata nem korlátozódhat kizárólag a menedékjogi eljárás lezárására, hanem magában

³⁶⁰ Popov v France, no. 39472/07 és 39474/07, EJEB, 2012. január 19., §§ 91-107, 119-147.
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-108710%22%5D%7D> (letöltés ideje: 2025.04.09.)

³⁶¹ ENSZ Gyermekjogi Egyezmény, 1989, 3. cikk; az Európai Parlament és a Tanács 2013/32/EU irányelve, különösen 24-25. cikk

foglalja annak értékelését is, hogy a gyermek számára a döntést követően biztosított-e a tényleges védelem, ellátás és jogi biztonság.

A magyar jogi szabályozás e kötelezettséget kettős normatív logika mentén kezeli. A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény a nemzetközi védelemhez kapcsolódó státuszokat és azok megszűnését szabályozza, míg a gyermekvédelmi szabályozás a védelemre szoruló kiskorúak számára biztosít gyermekvédelmi és gondoskodási garanciákat.³⁶² A két szabályozási logika azonban nem minden esetben illeszkedik zökkenőmentesen egymáshoz, ami a gyakorlatban jogi és intézményi bizonytalanságot eredményezhet.

Az elutasítás egyik legsúlyosabb következménye a jogi helyzet bizonytalanná válása. Teljes elutasító döntés esetén - amennyiben a kérelmező más jogcímen nem jogosult Magyarország területén tartózkodni - a menekültügyi hatóság a kiutasításról és kitoloncolásról is dönthet, továbbá beutazási és tartózkodási tilalmat rendelhet el.³⁶³ Kísérő nélküli kiskorúak esetében e jogkövetkezmények értékelése nem választható el a gyermekvédelmi szempontoktól, mivel a gyermek életkorából, sérülékenységből és képviseleti szükségletéből fakadóan fokozott támogatásra szorul az eljárás megértése és jogai gyakorlása során.³⁶⁴

Az *R.R. és mások kontra Magyarország* ügyben³⁶⁵ amelyet az értekezés korábban az eljárási és befogadási körülmények szempontjából elemzett, a Bíróság hangsúlyozta, hogy a gyermekekkel érintett menekültügyi eljárások során az állami szervek fokozott védelmi kötelezettséggel tartoznak a kérelmezők sérülékeny helyzetére tekintettel. Az EJEB megállapította, hogy a tranzitónában fennálló elhelyezési és ellátási körülmények - különösen a várandós kérelmező és a gyermekek helyzetére tekintettel-, valamint az egyik kérelmező élelmezésének hiánya elérte az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény 3. cikke szerinti embertelen vagy megalázó bánásmód küszöbét.³⁶⁶

A strasbourgi ítélkezési gyakorlat arra is rámutat, hogy a menedékjogi döntések jogkövetkezményeinek értékelése során a kérelmezők tényleges befogadási körülményei sem hagyhatók figyelmen kívül. A *Tarakhel v. Switzerland* ügyben³⁶⁷ az Emberi Jogok Európai Bírósága megállapította, hogy megfelelő egyedi garanciák hiányában a gyermekes család Olaszországba történő átadása az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló

³⁶² 1997. évi XXXI. törvény

³⁶³ 2007. évi LXXX. törvény

³⁶⁴ Magyar Helsinki Bizottság: *Szakmai segédlet a kísérő nélküli kiskorúakkal foglalkozó gyermekvédelmi szakemberek számára*, 2023. https://helsinki.hu/wp-content/uploads/szakmai_segedlet_web-FINAL.pdf

³⁶⁵ 36037/17, EJEB, 2021. március 2. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-208406%22%5D%7D>

³⁶⁶ https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_HUN (letöltés ideje:2025.04.09.)

³⁶⁷ 29217/12, EJEB, 2014. november 4. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-148070%22%5D%7D> (letöltés ideje: 2025.04.11.)

európai egyezmény 3. cikkének megsértéséhez vezetne. A Bíróság hangsúlyozta, hogy a kérelmezők sérülékenységre és a gyermekek különleges védelmi szükségleteire tekintettel az átadást végrehajtó államnak meg kell győződnie arról, hogy a fogadó államban megfelelő befogadási és ellátási feltételek állnak rendelkezésre.

A magyar jogalkalmazás szempontjából különösen jelentős az *Ilias and Ahmed v. Hungary* ügy, amely ugyan nem kísérő nélküli kiskorúakat érintett, azonban a menekültügyi eljárásokhoz kapcsolódó eljárási garanciák és a „biztonságos harmadik ország” koncepciójának alkalmazása szempontjából kiemelkedő jelentőségű. A Bíróság megállapította az Egyezmény 3. cikkének megsértését a kérelmezők Szerbiába történő eltávolítása kapcsán, mivel a magyar hatóságok nem vizsgálták kellő alaposággal, hogy a kérelmezők ténylegesen hozzáférhetnek-e a szerb menekültügyi rendszerhez, illetve fennáll-e a láncrefolement veszélye. Az ítélet hangsúlyozta, hogy a „biztonságos harmadik ország” koncepciója nem alkalmazható automatikusan vagy pusztán vélelmi alapon, hanem minden esetben egyéni, naprakész és tényleges kockázatértékelést követel meg. A döntés jelentősége a kísérő nélküli kiskorúak szempontjából különösen abban ragadható meg, hogy az EJEB megerősítette: a sérülékeny személyek esetében az államokat fokozott vizsgálati és garanciális kötelezettség terheli a visszaküldés jogszerűségének megítélése során.³⁶⁸

Külön figyelmet érdemel az elutasítás és a nagykorúvá válás időbeli egybeesése. Amennyiben a kísérő nélküli kiskorú menedékkérelmét elutasítják, majd rövid időn belül betölti a tizennyolcadik életévét, gyermekvédelmi jogosultságai megszűnnek, miközben tartózkodási és jogi helyzete továbbra is rendezetlen maradhat. Ez a helyzet a kísérő nélküli kiskorúak egyik legsúlyosabb strukturális kockázataként értelmezhető, mivel az elutasító döntés következményei gyakran már nagykorúként jelentkeznek, amikor a gyermekvédelmi és eljárási garanciák köre jelentősen beszűkül.

A menedékkérellem elutasítása kísérő nélküli kiskorúak esetében nem tekinthető lezárt jogi aktusnak, hanem olyan döntésnek, amely hosszú távon meghatározza a gyermek jogi, szociális és egzisztenciális helyzetét. A strasbourgi jogesetek és a kapcsolódó szakirodalom egyaránt azt támasztják alá, hogy az elutasító döntések következményeinek elégtelen mérlegelése gyermekek esetében aránytalanul súlyos hatásokkal járhat. Ez a következtetés megalapozza az értekezés további vizsgálati irányát, amely az őrizet és az alternatív intézkedések kérdését elemzi a kísérő nélküli kiskorúak sajátos helyzetére tekintettel.

³⁶⁸ 47287/15, EJEB Nagykamara, 2019. november 21. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-198760%22%5D%7D> (letöltés ideje: 2025.04.11.)

Őrizet és alternatív intézkedések

A kísérő nélküli kiskorúak őrizetbe vétele a menekültügyi és idegenrendészeti jog egyik leginkább vitatott kérdése, mivel közvetlenül érinti a gyermek személyi szabadságát, testi és lelki integritását, valamint fejlődéshez való jogát. A szülői kíséret nélkül érkező gyermekek esetében a szabadságelvonás csak kivételes, végső intézkedésként képzelhető el, amelynek alkalmazása önmagában is fokozott indokolási kötelezettséget ró az államra.³⁶⁹

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye egyértelműen rögzíti, hogy a gyermekek szabadságelvonása kizárólag jogszerű intézkedésként, végső eszközként és a lehető legrövidebb időtartamban alkalmazható.³⁷⁰ A Gyermekjogi Bizottság következetes értelmezése szerint a migrációs vagy idegenrendészeti státusz önmagában nem igazolhatja kiskorúak őrizetbe vételét, különösen kísérő nélküli kiskorúak esetében, akik fokozottan kiszolgáltatott helyzetben vannak, és akikkel szemben az államot elsődlegesen védelmi kötelezettség terheli.³⁷¹

Az európai uniós jog e gyermekjogi minimumokat tovább konkretizálja. A befogadási feltételekről szóló 2013/33/EU irányelv kimondja, hogy a kísérő nélküli kiskorúak őrizete kizárólag kivételes körülmények között alkalmazható, és minden esetben elsőbbséget kell biztosítani az alternatív, nem szabadságelvonással járó intézkedéseknek. Az irányelv logikája szerint az őrizet nem alkalmazható automatikusan, és minden esetben egyedi, szükségességi és arányossági vizsgálatot követel meg.

A magyar jogrendszer elvileg összhangban áll e nemzetközi és uniós normákkal. A menedéjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény, valamint a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény alapján a kísérő nélküli kiskorúak esetében elsődlegesen gyermekvédelmi elhelyezés és gondoskodás biztosítása szükséges. A gyakorlatban ugyanakkor az életkor vitatása, az eljárási státusz tisztázatlansága vagy az idegenrendészeti szempontok előtérbe kerülése olyan helyzeteket eredményezhet, amelyek a gyermek mozgásszabadságának jelentős korlátozásával járnak.

A kísérő nélküli kiskorúakat érintő strasbourgi ítélkezési gyakorlat viszonylag korlátozott. A kísérő nélküli kiskorúak sérülékeny helyzete, az eljárások összetettsége, valamint a megfelelő jogi képviselőhöz való hozzáférés nehézségei hozzájárulhatnak ahhoz, hogy viszonylag kevés ügy jut el az Emberi Jogok Európai Bírósága elé. A szűkös esetjog ugyanakkor nem feltétlenül a problémák hiányát, hanem inkább a jogérvényesítés korlátozott

³⁶⁹ UNHCR, 1997; UN Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 6, 2005.

³⁷⁰ ENSZ Gyermekjogi Egyezmény, 1989, 37. cikk

³⁷¹ UN Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 6, 2005.

lehetőségeit tükrözi. E korlátozott esetszám ellenére az EJEB ítélkezési gyakorlata világos alapelveket fogalmaz meg. A *Rahimi v. Greece* ügyben az afgán állampolgárságú kísérő nélküli kiskorút a görög hatóságok idegenrendészeti őrizetbe vették, majd megfelelő ellátás és gyámi védelem nélkül bocsátották szabadon. A Bíróság megállapította, hogy az őrizeti körülmények és a szabadon bocsátást követő ellátatlanság az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény 3. és 5. cikkének sérelméhez vezetett. Az ügy jelentősége abban áll, hogy az EJEB hangsúlyozta: kísérő nélküli kiskorúak esetében az államot fokozott védelmi kötelezettség terheli. A *Khan v. France* ügyben szintén afgán állampolgárságú kísérő nélküli kiskorú volt az érintett, akinek a francia hatóságok huzamosabb időn keresztül nem biztosítottak megfelelő elhelyezést és alapvető ellátást a calais-i tábori körülmények között. Az EJEB megállapította, hogy a kérelmező rendkívüli kiszolgáltatottsága, életkora és a hatóságok mulasztásai együttesen az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény 3. cikkének megsértéséhez vezettek. Az ügy jelentősége abban áll, hogy a Bíróság hangsúlyozta az állam tényleges védelmi és gondoskodási kötelezettségét kísérő nélküli kiskorúak esetében.³⁷²

A *Sh.D. and Others v. Greece* ügyben az Emberi Jogok Európai Bírósága több afgán állampolgárságú, kísérő nélküli kiskorú helyzetét vizsgálta, akik Görögországba érkezésüket követően részben rendőrségi „védelmi őrizetben”, részben pedig rendkívül elégtelen befogadási körülmények között tartózkodtak. A Bíróság megállapította, hogy a rendőrségi fogvatartási körülmények, valamint az idomeni táborban tapasztalt élethelyzet - különösen a higiéniai hiányosságok, a túlszűfolttság, az elégtelen ellátás és a gyermekek fokozott sérülékenysége - együttesen elérték az Emberi Jogok Európai Egyezménye 3. cikke szerinti embertelen vagy megalázó bánásmód küszöbét. Az EJEB hangsúlyozta, hogy a kísérő nélküli kiskorúak különösen sérülékeny helyzetben lévő személyeknek minősülnek, ezért az államokat fokozott védelmi kötelezettség terheli velük szemben. A Bíróság emellett az Egyezmény 5. cikkének megsértését is megállapította azon kérelmezők esetében, akiket rendőrségi „védő őrizet” keretében tartottak fogva, kiemelve, hogy a gyermekek szabadságkorlátozása nem alkalmazható automatikus vagy pusztán adminisztratív jelleggel.³⁷³

E jogesetek közös tanulsága, hogy a kísérő nélküli kiskorúak esetében az őrizet tilalma nem szűkíthető le a formális szabadságelvonás tilalmára. A Bíróság következetesen azt

³⁷² 12267/16, EJEB, 2019. február 28. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-191587%22%5D%7D> (letöltés ideje: 2025.04.10.)

³⁷³ 14165/16, EJEB, 2019. június 13. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-193610%22%5D%7D> (letöltés ideje: 2025.04.10.)

vizsgálja, hogy az állami intézkedések - vagy mulasztások - ténylegesen milyen hatással vannak a gyermek életére, mozgásszabadságára és mentális integritására. Az alternatív intézkedések hiánya, az elhelyezés elmaradása vagy a gyámi védelem elégtelensége ugyanúgy vezethet egyezményesítéshez, mint a klasszikus értelemben vett őrizet.

Összességében a kísérő nélküli kiskorúak őrizete a nemzetközi, európai uniós és magyar jogi normák alapján kivételes intézkedésnek tekintendő, amelynek alkalmazása szigorú feltételekhez kötött. A szűkös, de koherens strasbourgi joggyakorlat világosan kirajzolja azt az elvi keretet, amely szerint az alternatív intézkedések nem csupán preferálandók, hanem kísérő nélküli kiskorúak esetében elsődlegesek. Az a tény, hogy viszonylag kevés, kísérő nélküli kiskorúakat érintő ügy jut el az EJEB elé, önmagában is fontos tudományos megfigyelésként értelmezhető, amely a jogérvényesítés strukturális korlátaira és a célcsoport fokozott kiszolgáltatottságára világít rá.

Lehetséges kimenetek - elismerési formák, családegyesítés

A menedékjogi eljárás lezárása kísérő nélküli kiskorúak esetében nem tekinthető pusztán egy közigazgatási eljárás végpontjának, hanem olyan strukturális jelentőségű döntési helyzetet teremt, amely a gyermek további jogi státuszát, intézményi elhelyezkedését, társadalmi integrációs esélyeit és családi kapcsolatrendszerének alakulását alapvetően meghatározza. A lehetséges kimenetek értelmezése ezért nem választható el a gyermekvédelem logikájától, az idegenrendészeti szabályozás sajátosságaitól és a nemzetközi gyermekjogi kötelezettségektől. A kísérő nélküli kiskorúakat érintő döntések során kiemelt jelentőséggel bír a gyermek mindenk felett álló érdekének elve, amely valamennyi eljárási és intézményi intézkedés meghatározó értelmezési keretét adja.

A menedékkérelem érdemi elbírálását követően a kísérő nélküli kiskorú menekültkénti elismerésben, oltalmazotti védelemben vagy - meghatározott esetekben - befogadotti jogállásban részesülhet a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény alapján. E jogállások között nem pusztán formális jogi különbségek húzódnak, hanem olyan eltérések, amelyek a gyermek jogbiztonságát, mindennapi életét és hosszú távú társadalmi integrációs lehetőségeit is érdemben befolyásolják.

A menekültként történő elismerés a nemzetközi védelem legerősebb és legstabilabb jogi formájának tekinthető. E jogálláshoz tartós tartózkodási jogosultság, széles körű szociális és egészségügyi ellátásokhoz való hozzáférés, kedvezőbb családegyesítési lehetőségek, valamint

kiszámíthatóbb integrációs keretek kapcsolódnak.³⁷⁴ Kísérő nélküli kiskorúak esetében e jogállás különös jelentőséggel bír, mivel a gyermek nagykorúvá válását követően is stabilabb jogi helyzetet biztosíthat, csökkentve a státuszvesztésből, az ellátórendszerből való kikerülésből és a társadalmi marginalizációból fakadó kockázatokat.

Az oltalmazotti jogállás ezzel szemben kevésbé stabil védelmi formának tekinthető, mivel fennmaradása a származási ország helyzetének időszakos felülvizsgálatához kapcsolódik.³⁷⁵ Bár e státusz is biztosítja az alapvető ellátásokhoz, az oktatáshoz és az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférést, kísérő nélküli kiskorúak esetében hosszabb távon fokozottabb jogbizonytalanságot eredményezhet. Az oltalmazotti jogállásból való kikerülés kockázata különösen a nagykorúvá válás időszakában válik hangsúlyossá, amikor a gyermekvédelmi ellátás megszűnésével párhuzamosan a fiatal felnőtt jogi és szociális védelme is meggyengülhet, amennyiben nem áll rendelkezésre más stabil tartózkodási jogcím.³⁷⁶

A befogadotti jogállás a nemzetközi védelem korlátozottabb formájának tekinthető, amely elsősorban a visszaküldés tilalmára épül, és a menekült- vagy oltalmazotti státuszhoz képest szűkebb jogosultsági tartalommal rendelkezik.³⁷⁷ Kísérő nélküli kiskorúak esetében e jogállás különösen érzékeny helyzetet eredményezhet, mivel ideiglenesebb jellege és bizonytalanabb jövőképe fokozott kiszolgáltatottsághoz vezethet. A gyermekvédelmi ellátásból való kikerülés időszakában a befogadotti státusz gyakran nem biztosít elegendő jogi és szociális stabilitást, ami növelheti a marginalizációt, az irreguláris tartózkodás és a társadalmi kirekesztődés kockázatát.

A menedékjogi eljárás egyik legösszetettebb és a kísérő nélküli kiskorúak szempontjából kiemelt jelentőségű lehetséges kimenete a családegyesítés. A családegyesítés nem pusztán a családi élet helyreállítását szolgálja, hanem alapvető gyermekvédelmi funkcióval is bír, mivel a szülői vagy törvényes képviselői gondoskodás a gyermek számára rendszerint a legstabilabb védelmi környezetet biztosítja.³⁷⁸ A családi élet tiszteletben tartásához való jogot az Emberi Jogok Európai Egyezménye is védelemben részesíti.³⁷⁹ Magyarországon a családegyesítés jogi keretei alapvetően az idegenrendészeti szabályozásban jelennek meg,

³⁷⁴ 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról

³⁷⁵ 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról

³⁷⁶ SOMOGYVÁRI Zoltán: A menekültek és oltalmazottak családegyesítésének kérdései. *Fundamentum*, 2013/2. <https://fundamentum.hu/sites/default/files/13-2-09.pdf> (letöltés ideje: 2025.04.12.)

³⁷⁷ 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról

³⁷⁸ ENSZ Gyermekjogi Egyezmény, 1989, 9-10. cikk

³⁷⁹ Emberi Jogok Európai Egyezménye, 8. cikk

különösen a családi együttélés biztosítása céljából kiadott tartózkodási engedély szabályain keresztül.³⁸⁰

A hatályos szabályozás részletesen meghatározza a családegyesítésre jogosult személyek körét. E körbe tartoznak a tartózkodási engedéllyel, letelepedési jogcímmel vagy az uniós szabad mozgás jogához kapcsolódó tartózkodási kártyával rendelkező harmadik országbeli állampolgárok családtagjai, továbbá a menekültként vagy oltalmazottként elismert személyek családtagjai. A kísérő nélküli kiskorúak védelme szempontjából különös jelentőséggel bír, hogy a jog nevesíti a menekültként vagy oltalmazottként elismert kísérő nélküli kiskorú szülőjét, ennek hiányában gyámját, mint családegyesítésre jogosultat, ami a gyermekvédelmi logika érvényesülését tükrözi.³⁸¹

A családi kapcsolat fennállásának igazolása a családegyesítési eljárás egyik legkritikusabb pontja. A magyar szabályozás - figyelembe véve a nemzetközi védelem sajátosságait - nem teszi kizárólagos feltétellé az okirati bizonyítást, és lehetővé teszi a családi kapcsolat más hitelt érdemlő módon történő igazolását is. Menekültként vagy oltalmazottként elismert személyhez történő családegyesítés esetén a családi kapcsolat fennállása bármilyen hitelt érdemlő módon, különösen DNS-vizsgálattal is igazolható.³⁸² A Helsinki Bizottság tájékoztatója szerint a DNS-vizsgálat költségeit a család viseli, és a családtagoknak a magyar konzulátuson kell mintát adniuk, amelyet Budapestre továbbítanak vizsgálatra.³⁸³

Az eljárás gyakorlati lebonyolítása jellemzően külképviseleti keretek között indul, amennyiben a családtag külföldön tartózkodik és Magyarországra kíván beutazni. A kérelmet főszabály szerint azon a magyar külképviseleten lehet benyújtani, amely a kérelmező állampolgársága vagy szokásos tartózkodási helye szerinti országban működik.³⁸⁴ Ez a konstrukció jogtechnikai szempontból érthető, ugyanakkor sérülékeny személyek esetében komoly hozzáférési akadályokat teremthet, különösen akkor, ha az érintett országban nem működik magyar külképviselet, vagy a kérelmező biztonságos és jogszerű eljutása a külképviseletre aránytalan nehézségekbe ütközik. A családegyesítés ebben az értelemben nem pusztán jogi eljárás, hanem összetett jogi, pszichológiai, logisztikai és emberi természetű folyamat, amelyben a szabályozás merevsége különösen a sérülékeny családtagokat érintheti hátrányosan. A családegyesítés céljából kiadott tartózkodási engedély a családegyesítő

³⁸⁰ 2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról; 114/2007. (V. 24.) Korm. rendelet a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény végrehajtásáról

³⁸¹ 2007. évi II. törvény 19. §.

³⁸² <https://oif.gov.hu>

³⁸³ <https://helsinki.hu/csaladegyesites-magyarorszagon/>

³⁸⁴ <https://oif.gov.hu>

jogállásához és tartózkodási jogosultságához kapcsolódik. Ez a megoldás a jogbiztonság és az idegenrendészeti ellenőrizhetőség szempontjából indokolható, ugyanakkor kísérő nélküli kiskorúak esetében sajátos kockázatokat hordozhat, mivel a stabil családi környezet jogi értelemben is feltételelessé válhat. A családdegyesítés sikere ezért nem kizárólag a jogi feltételek teljesítésétől függ, hanem attól is, hogy az érintett gyermek és családtagjai kapnak-e megfelelő tájékoztatást, adminisztratív segítséget, valamint szükség esetén pszichoszociális támogatást. Somogyvári hangsúlyozza, hogy a családdegyesítés után sem ér véget az állami és szakmai felelősség, mert az újraegyesült családok beilleszkedése további szociális és pszichológiai támogatást igényelhet.³⁸⁵

A családdegyesítési eljárásokban legitim hatósági célként jelenik meg a visszaélések megelőzése, különösen a hamis vagy hamisított okiratok kiszűrése, a családi kapcsolat tényleges fennállásának ellenőrzése, valamint az érdekházasságok, hamis szülői nyilatkozatok és más visszaélésszerű joggyakorlási formák feltárása. Az European Migration Network összehasonlító vizsgálata rámutat arra, hogy a tagállamok a családdegyesítési eljárások során egyre szélesebb körben alkalmaznak dokumentumvizsgálati, interjúztatási és egyes esetekben DNS-alapú ellenőrzési mechanizmusokat a visszaélések megelőzése érdekében.³⁸⁶ A visszaélések megelőzésére irányuló szempont ugyanakkor sérülékeny személyek - így különösen a kísérő nélküli kiskorúak és családtagjaik - esetében kizárólag az arányosság és a gyermek mindenképp felett álló érdekének elvével összhangban érvényesíthető. A túlzott bizonyítási terhek, a nehezen teljesíthető okirati követelmények, valamint a rugalmatlan eljárási feltételek ugyanis ténylegesen akadályozhatják a családi élet helyreállítását és a gyermek megfelelő védelmét. Különösen problémát jelenthet, hogy a származási országokban fennálló adminisztratív hiányosságok, a dokumentumok hozzáférhetetlensége vagy a konzuli ügyintézés nehézségei miatt a családi kapcsolatok igazolása sok esetben eleve korlátozottan lehetséges.³⁸⁷

A menedékjogi eljárás lehetséges kimenetei kísérő nélküli kiskorúak esetében ezért nem értelmezhetők pusztán jogtechnikai döntéseként. Az elismerési formák és a családdegyesítés egyaránt olyan intézmények, amelyek közvetlenül befolyásolják a gyermek jogi biztonságát, fejlődési lehetőségeit, pszichés stabilitását és társadalmi integrációját. Bár a magyar szabályozás több ponton reagál a nemzetközi védelem sajátosságaira és a kísérő nélküli kiskorúak sérülékeny helyzetére, a gyakorlatban fennálló hozzáférési akadályok, bizonyítási

³⁸⁵ SOMOGYVÁRI Zoltán: A menekültek és oltalmazottak... i.m. 87-97.o.

³⁸⁶ European Migration Network: *Misuse of the Right to Family Reunification: Marriages of Convenience and False Declarations of Parenthood*. European Commission, Brussels, 2012.

³⁸⁷ SOMOGYVÁRI Zoltán: A menekültek és oltalmazottak... i.m. 87-97.o.

nehézségek és eljárási terhek azt eredményezhetik, hogy a családegyesítés - mint a gyermek mindenek felett álló érdekéhez szorosan kapcsolódó jogintézmény - csak késedelmesen vagy korlátozottan valósul meg.³⁸⁸

³⁸⁸ Magyar Helsinki Bizottság: *Családgyesítés Magyarországon: jogosultak, kérelmezés menete*. Budapest, 2023. március 22. <https://helsinki.hu/csaladegyesites-magyarorszagon/> (letöltés ideje: 2025.04.10.)

7. A KÍSÉRŐ NÉLKÜLI KISKORÚAK ÁLLAMI ELLÁTÓRENDSZERE MAGYARORSZÁGON

7.1. MÓDSZERTANI ÉS SZERKEZETI SZEMPONTOK

A kísérő nélküli kiskorúak állami ellátórendszerének vizsgálata sajátos módszertani kihívásokat vet fel, mivel e célcsoport ellátása egyszerre kapcsolódik a menekültügyi, az idegenrendészeti és a gyermekvédelmi rendszerhez, miközben az érintett gyermekek életkora, jogállása és magyarországi tartózkodásának időtartama folyamatosan változhat. Az állami beavatkozások ezért nem egyetlen, lineárisan felépülő eljárási struktúrában jelennek meg, hanem egymással párhuzamosan működő, részben eltérő intézményi és jogérvényesítési logikák mentén szerveződnek, amelyek a gyermek élethelyzetének változásával folyamatosan átrendeződnek.

A szakirodalomban gyakran alkalmazott időrendi megközelítés - amely elkülöníti a megérkezés, az eljárás és az integráció szakaszait - önmagában nem alkalmas azoknak a strukturális összefüggéseknek a teljes körű megragadására, amelyek a kísérő nélküli kiskorúak mindennapi ellátását és jogérvényesülését ténylegesen meghatározzák. Az egészségügyi ellátás, az oktatáshoz való hozzáférés, a lakhatás, a szociális biztonság és a munkavállalás kérdései ugyanis nem egymást követő fázisokként jelennek meg, hanem egymással párhuzamosan fennálló, egymást kölcsönösen befolyásoló rendszerelemeket alkotnak. Egy adott gyermek egészségügyi állapota például közvetlen hatással lehet az oktatáshoz való hozzáférésre, miközben a lakhatási bizonytalanság az egészségügyi ellátás folytonosságát és a pszichoszociális stabilitást is veszélyeztetheti. Az időrendi bontás e kölcsönhatásokat részben elfedheti, míg a funkcionális megközelítés lehetőséget teremt azok rendszerszintű feltárására.

Jelen disszertáció ezért a funkcionális bontás módszerét alkalmazza, amely az állami beavatkozásokat nem időbeli sorrendjük, hanem ellátási és jogérvényesítési funkcióik alapján vizsgálja. E módszertani döntést indokolja az is, hogy a kísérő nélküli kiskorúak esetében az „érkezés” és az „integráció” közötti határvonal a gyakorlatban gyakran elmosódik. Egyes gyermekek csupán rövid ideig tartózkodnak Magyarországon, míg mások éveken keresztül a magyar gyermekvédelmi és menekültügyi rendszer részévé válnak. Eltérő jogállásuk, életkoruk és egyéni szükségleteik ellenére ugyanazon ellátási struktúrákban mozognak, amelyek azonban nem minden esetben képesek megfelelő rugalmassággal reagálni a változó élethelyzetekre. A funkcionális megközelítés egyben alkalmasabb annak bemutatására is, hogy az állami

ellátórendszer mennyiben képes a gyermek mindenk felett álló érdekének következetes érvényesítésére. Az egészségügyi ellátás, az oktatás és az alapvető szociális támogatások biztosítása jogszabályi kötelezettségként jelenik meg, függetlenül attól, hogy az érintett gyermek hosszabb távon Magyarországon kíván-e maradni. Az integráció ezzel szemben hosszabb időtávon értelmezhető, kétoldalú folyamat, amely egyrészt az állam részéről célzott integrációs politikák és szolgáltatások meglétét, másrészt a gyermek részéről bizonyos fokú maradási szándékot és jövőtervezést feltételez. A kísérő nélküli kiskorúak jelentős része ugyanakkor tranzitországgként tekint Magyarországra, ami az integráció kérdését eleve sajátos, részben ellentmondásos helyzetbe helyezi.

Külön módszertani indokot jelent a nagykorúvá válás szerepének kiemelése. A kísérő nélküli kiskorúak állami ellátása nem zárul le automatikusan a menedékjogi vagy idegenrendészeti eljárások befejezésével, ugyanakkor a tizennyolcadik életév betöltése rendszerszintű töréspontot képez az ellátásokhoz való hozzáférésben. Az egészségügyi ellátás, az oktatás, a lakhatás és a munkavállalás feltételei e ponton jelentősen átalakulnak, sok esetben éles jogi és intézményi váltással. A funkcionális szerkezet lehetővé teszi, hogy e töréspont következményei valamennyi ellátási területen külön-külön, ugyanakkor összehasonlítható módon kerüljenek elemzésre.

A fejezet további részei ezért az állami ellátórendszer egyes funkcionális területeit vizsgálják, különös tekintettel arra, hogy az adott ellátási forma miként működik a megérkezést követően, hogyan alakul tartósabb magyarországi tartózkodás esetén, valamint milyen következményekkel jár a nagykorúvá válás az érintett gyermekek számára. E szerkezeti megoldás nem csupán az elemzés áttekinthetőségét szolgálja, hanem lehetőséget teremt arra is, hogy az állami ellátórendszer működésében rejlő esetleges eltérések, hiányosságok és strukturális sajátosságok világosan azonosíthatóvá váljanak.

7.2. EGÉSZSÉGÜGYI ÉS PSZICHOSZOCIÁLIS ELLÁTÁS

A kísérő nélküli kiskorúak egészségügyi és pszichoszociális ellátása a befogadó állam gyermekvédelmi, egészségügyi és menekültügyi felelősségének metszéspontján helyezkedik el. Az ellátás egyszerre jelenik meg alapjogi kötelezettségként - különösen a testi és lelki egészséghez való jog biztosítása körében-, gyermekvédelmi feladatként - gondozás, fejlesztés, rehabilitáció és védelem formájában-, valamint összetett közigazgatási és ellátásszervezési kihívásként, amely magában foglalja a többszereplős intézményi koordinációt, a hozzáférési

jogosultságok rendezését, a tolmácsolás biztosítását és az információáramlás megfelelő működését is.

A kísérő nélküli és szüleiktől elszakított gyermekek esetében a gyermek mindenképp felett álló érdekének elve az egészségügyi és pszichoszociális ellátás megszervezése során is elsődleges rendezőelvként érvényesül. A nemzetközi gyermekjogi keret e gyermekeket különösen sérülékeny csoportként azonosítja, amelynek esetében a gyermek mindenképp felett álló érdeke nem pusztán deklaratív alapelv, hanem a döntéshozatal és az ellátásszervezés meghatározó szempontja. Ez kiterjed az egészségügyi és mentálhigiénés szükségletek felmérésére, a rehabilitáció biztosítására, valamint a testi, pszichés és szociális fejlődés támogatására is.

Az ellátási szükségletek tipikusan kettős természetűek. Egyrészt gyakoriak a megérkezéskori akut egészségügyi szükségletek, így különösen a fertőző betegségek szűrése, a sérülések, az alultápláltság vagy a kezeletlen krónikus állapotok kezelése, valamint a migrációs út során elszenvedett fizikai megterhelés egészségügyi következményeinek ellátása.³⁸⁹ Másrészt a pszichés terhelés - ideértve a veszteségeket, az erőszakot, a kizsákmányolás kockázatát, a bizonytalanságot és a magányt - sok esetben elhúzódó jellegű, miközben a tünetek gyakran csak a stabilizációt követően, késleltetetten válnak felismerhetővé.³⁹⁰ A kísérő nélküli kiskorúak körében végzett kutatások arra is rámutatnak, hogy a pszichés sérülékenység és a traumatikus tapasztalatok hosszabb távon is meghatározhatják a gyermekek mentális egészségi állapotát, társadalmi alkalmazkodását és integrációs lehetőségeit.³⁹¹

E fejezet a funkcionális logikát követve három kérdéskörre fókuszál. Az első: milyen normatív és intézményi keretek között biztosítható az egészségügyi és pszichoszociális ellátás, ideértve a jogosultság, a felelősségi viszonyok és a szervezeti koordináció kérdését is. A második: hogyan jelenik meg mindez a megérkezést követő gyakorlatban, különösen a szűrés, az alapellátás, valamint a hozzáférés és az ellátási akadályok területén. A harmadik: mi történik akkor, ha a tartózkodás elhúzódik, és az ellátás folytonossága, minősége és koherenciája válik meghatározóvá.³⁹² Az egészségügyi és pszichoszociális ellátás folytonosságának kérdése

³⁸⁹ WHO: *Report on the Health of Refugees and Migrants in the WHO European Region*, 2018.
<https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/a0ba38d6-632c-4870-b962-edc5abe324c5/content>

³⁹⁰ FAZEL, Mina - REED, Ruth Victoria - PANTER-Brick, Catherine - STEIN, Alan: *Mental health of displaced and refugee children resettled in high-income countries: risk and protective factors*. *The Lancet*, Vol. 379, No. 9812, 2012, 266-282.

https://www.researchgate.net/publication/51565540_Mental_health_of_displaced_and_refugee_children_resettled_in_high_income_countries_Risk_and_protective_factors (letöltés ideje: 2025.05.10.)

³⁹¹ DERLUYN, Ilse - BROEKAERT, Eric: *Unaccompanied refugee children and adolescents: The glaring contrast between a legal and a psychological perspective*. *International Journal of Law and Psychiatry*, 2008.

³⁹² UN Committee on the Rights of the Child: General Comment No. 6, 2005.

hosszabb távú tartózkodás esetén az egészségügyi rendszerek szervezeti működésével és a szolgáltatások közötti koordinációval is szorosan összefügg.³⁹³

Nemzetközi jogi szinten a testi és lelki egészséghez való jog a gyermekek vonatkozásában a védelem és gondoskodás komplex kötelezettségét jelenti: a rehabilitációt, a reintegrációt és a fejlődési szükségletek támogatását is magában foglalja, különösen ott, ahol a gyermek erőszak, kizsákmányolás, fegyveres konfliktus vagy elhanyagolás áldozata volt. E kötelezettség kifejezett alapja a Gyermekjogi Egyezmény 39. cikke, amely a testi és lelki felépülést és társadalmi reintegrációt írja elő gyermekbarát környezetben.

A kísérő nélküli gyermekek speciális helyzetét a gyermekjogi értelmezés részletesen kibontja: a befogadó állam feladata a gyors azonosítás, a gyámság/ képviselőlet biztosítása, a szükségletek átfogó felmérése, valamint a szolgáltatásokhoz - így az egészségüghöz és pszichoszociális támogatáshoz - való tényleges hozzáférés. A „best interests” elv itt operatív követelmény: az ellátás nem szűkíthető le sürgősségi minimumra, ha a gyermek állapota hosszabb távú rehabilitációt indokol.³⁹⁴

Európai uniós összefüggésben a befogadási keretek és a különleges szükségletek figyelembevétele a nemzetközi védelmet kérelmezők befogadására vonatkozó uniós szabályozásban is hangsúlyosan megjelenik. A Befogadási Feltételek Irányelve előírja a kiszolgáltatott személyek - így különösen a kiskorúak és a kísérő nélküli kiskorúak - speciális helyzetének figyelembevételét, valamint a különleges befogadási szükségletek azonosítását és a megfelelő támogatások biztosítását, amely közvetlen jelentőséggel bír az egészségügyi és mentálhigiénés ellátáshoz való hozzáférés szempontjából is.³⁹⁵

A magyar jogi környezetben az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés minimális garanciáját az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény biztosítja, amely a sürgős szükség esetén nyújtandó ellátást - jogállástól függetlenül - kötelezővé teszi.³⁹⁶ E szabályozás elsődlegesen az azonnali élet- és egészségveszély elhárítására koncentrál, miközben a kísérő nélküli kiskorúak ellátási szükségletei rendszerint túlmutatnak a sürgősségi ellátás keretein. Az érintett gyermekek esetében ugyanis gyakran jelennek meg hosszabb távú egészségügyi és pszichoszociális szükségletek, így különösen a krónikus állapotok kezelése, a mentális

³⁹³ WHO: Report on the Health of Refugees and Migrants in the WHO European Region, 2018.

[https://www.who.int/publications/i/item/health-of-refugees-and-migrants---who-european-region-\(2018\)](https://www.who.int/publications/i/item/health-of-refugees-and-migrants---who-european-region-(2018)) (letöltés ideje: 2025.04.13.)

³⁹⁴ UN Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 6, 2005.

³⁹⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/33/EU irányelve (2013. június 26.)

³⁹⁶ 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről

egészség támogatása, valamint a rehabilitáció és a fejlődést támogató szolgáltatások biztosítása.³⁹⁷

A gyermekvédelmi dimenzió - amely a kiskorúak gondozását, fejlesztését, védelmét és szükség esetén terápiás támogatását foglalja magában - a magyar rendszerben elsősorban a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló szabályozási környezethez kapcsolódik.³⁹⁸ A kísérő nélküli kiskorúak esetében a gyermekvédelmi intézményi elhelyezés és a gyámhatósági intézkedések jelentik azt a szervezeti keretet, amelyben az egészségügyi és pszichoszociális ellátáshoz való hozzáférés gyakorlati feltételei kialakulnak. A nemzetközi gyermekjogi standardok szerint a kísérő nélküli és szüleiktől elszakított gyermekek esetében az állam kötelezettsége nem korlátozódhat a fizikai biztonság garantálására, hanem ki kell terjednie a megfelelő gondozás, rehabilitáció és fejlődési támogatás biztosítására is.³⁹⁹

Az intézményi keretek között az egyik legkritikusabb szervezeti kérdés a felelősségi rendszerek közötti átmenet és koordináció biztosítása. A menekültügyi és idegenrendészeti eljárási logika ugyanis alapvetően eltérő célokra épül, mint a gyermekvédelmi gondozási logika: előbbi elsősorban az eljárási döntéshozatalra és a tartózkodási jogállás rendezésére, utóbbi pedig a gyermek fejlődésének, védelmének és hosszabb távú támogatásának biztosítására irányul. A kísérő nélküli kiskorúak egészségügyi és pszichoszociális szükségletei akkor kezelhetők következetesen és folytonosan, ha e rendszerek között működőképes intézményi koordináció, valamint megfelelő képviselő - különösen gyám vagy törvényes képviselő útján - biztosított. Ennek hiányában az ellátáshoz való hozzáférés jelentős mértékben intézményfüggővé válhat, ami a gyermekek tényleges jogérvényesülését és ellátási biztonságát is befolyásolhatja.⁴⁰⁰

Külön intézményi kérdés az információkezelés és az „ellátási pálya” dokumentálása. Hosszabb távon az ellátás minősége azon is múlik, hogy a szűrések, diagnózisok, terápiák és gyógyszerelések átadhatók-e intézményváltáskor, és mindez megfelel-e a gyermek jogainak és adatvédelmi követelményeinek. Nemzetközi iránymutatások szerint a gyermekbarát ellátás egyik eleme a következetes esetkezelés és a szolgáltatások közötti átjárhatóság - ez a folytonosság előfeltétele.⁴⁰¹ A magyar szabályozás tehát erős minimumgaranciát tartalmaz a

³⁹⁷ WHO: *Report on the Health of Refugees and Migrants in the WHO European Region. No Public Health without Refugee and Migrant Health*. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2018.

³⁹⁸ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

³⁹⁹ UN Committee on the Rights of the Child: General Comment No. 6, 2005.

⁴⁰⁰ UNHCR: *Refugee Children: Guidelines on Protection and Care*, 1994; UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6*, 2005.

⁴⁰¹ World Health Organization Regional Office for Europe: *Report on the Health of Refugees and Migrants in the WHO European Region. No Public Health without Refugee and Migrant Health*. Copenhagen,

sürgősségi ellátásra, ugyanakkor a kísérő nélküli kiskorúak sajátos szükségletei miatt a rendszer eredményessége alapvetően az intézményi beágyazottságtól (gyermekvédelmi keret, képviselő, koordináció), valamint a pszichoszociális ellátások tényleges rendelkezésre állásától függ.

A megérkezést követő időszakban az ellátás elsődleges funkciója a biztonság és az alapvető egészségi kockázatok gyors azonosítása, különösen a fertőző betegségek, a sérülések, az akut krízisállapotok, valamint az azonnali beavatkozást igénylő körülmények felismerése. A WHO és más nemzetközi szereplők hangsúlyozzák a korai egészségfelmérés és az alapellátásba történő gyors bevonás jelentőségét, különösen migráns és menekült gyermekek esetében. A kezdeti egészségfelmérés ugyanakkor nem értelmezhető kizárólag technikai szűrési folyamatként, hanem olyan ellátásszervezési és koordinációs csomópontként, amely meghatározza a későbbi gondozási pályát is. Amennyiben a felmérés kizárólag sürgősségi és fertőzéskontroll-szempontok alapján történik, a hosszabb távú krónikus és mentális egészségügyi szükségletek könnyen rejtve maradhatnak, és csak később, súlyosbodó tünetek formájában jelenhetnek meg az ellátórendszerben.⁴⁰² A menekült és migráns gyermekek mentális egészségét vizsgáló kutatások arra is rámutatnak, hogy a traumatikus tapasztalatok és a tartós bizonytalanság hosszabb távon is jelentős hatással lehetnek a pszichés állapotra és az alkalmazkodási képességre.⁴⁰³

A pszichoszociális dimenziót a megérkezést követően különösen nehéz megfelelően felmérni. Empirikus kutatások szerint a kísérő nélküli gyermekek pszichés terhei gyakran késleltetetten manifesztálódnak: a túlélési és alkalmazkodási szakaszban a tünetek átmenetileg kevésbé válhatnak felismerhetővé, miközben a stabilabb környezetben - különösen az intézményi elhelyezést követően - jelenhetnek meg a poszttraumás, szorongásos vagy depresszív tünetek.⁴⁰⁴

A kezdeti szakaszban a hozzáférés gyakorlati feltételeit alapvetően meghatározza a képviselő és a kommunikáció minősége. A gyermek egészségügyi ellátásához kapcsolódó

<https://www.who.int/publications/i/item/report-on-the-health-of-refugees-and-migrants-in-the-who-european-region-no-public-health-without-refugee-and-migrant-health>

⁴⁰² World Health Organization Regional Office for Europe: *Report on the Health of Refugees and Migrants in the WHO European Region. No Public Health without Refugee and Migrant Health*. Copenhagen, <https://www.who.int/publications/i/item/report-on-the-health-of-refugees-and-migrants-in-the-who-european-region-no-public-health-without-refugee-and-migrant-health>

⁴⁰³ FAZEL, Mina - REED, Ruth Victoria - PANTER-Brick, Catherine - STEIN, Alan: *Mental health of displaced and refugee children resettled in high-income countries: risk and protective factors*. *The Lancet*, Vol. 379, No. 9812, 2012, 266-282.

⁴⁰⁴ DERLUYN, Ilse - BROEKAERT, Eric: *Unaccompanied refugee children and adolescents: The glaring contrast between a legal and a psychological perspective*. *International Journal of Law and Psychiatry*, 2008.

tájékoztató, beleegyezés, anamnézis és terápiás együttműködés csak akkor valósulhat meg gyermekbarát módon, ha a gyermek ténylegesen érti saját helyzetét és lehetőségeit. Ennek megfelelően a tolmácsolás és a kulturális közvetítés nem kiegészítő szolgáltatásnak, hanem az ellátás strukturális előfeltételének tekinthető.⁴⁰⁵ A WHO a kulturálisan érzékeny, tolmácsolással támogatott ellátást a minőségi egészségügyi szolgáltatás részének tekinti, különösen menekült és migráns populációk esetében.⁴⁰⁶

A megérkezést követő ellátásban kiemelt jelentősége van a traumák hatásaira érzékeny megközelítésnek. A nemzetközi kutatások rámutatnak arra, hogy a kísérő nélküli gyermekek mentális egészségét nem kizárólag a korábbi traumatikus élmények, hanem a jelenlegi bizonytalanságok és terhelő körülmények - különösen az eljárások elhúzódása, a bizonytalan jogi helyzet és az izoláció - is jelentős mértékben befolyásolják.⁴⁰⁷ A stabilitás, a kiszámíthatóság és a biztonság megteremtése ezért szakmai szempontból az ellátás meghatározó elemének tekinthető, és nem pusztán szociális körülménynek.⁴⁰⁸

A megérkezést követő időszak akkor tekinthető megfelelően szervezettnek, ha az akut ellátást követően a gyermek gyorsan belép egy olyan gondozási pályára, amelyben az alapellátás, a szükség szerinti szakellátás és a pszichoszociális támogatás egymással összehangolt módon működik. Ennek hiányában az ellátás elsősorban az aktuálisan jelentkező problémák kezelésére reagál, miközben nem alakul ki hosszabb távú egészségvédelmi és mentálhigiénés védőháló.⁴⁰⁹ A gyermek mindenképp felett álló érdekének elve ugyanakkor megköveteli, hogy a kísérő nélküli gyermekek ellátása ne kizárólag rövid távú kríziskezelésként, hanem a fejlődést és rehabilitációt támogató folyamatként szerveződjön meg.⁴¹⁰

Időben elnyúló tartózkodás esetén az egészségügyi és pszichoszociális ellátás fókusza szükségszerűen átalakul: az akut, egyszeri beavatkozások helyett a folyamatosság, az utánkövetés és a rehabilitáció válik meghatározóvá. A gyermekjogi kötelezettségek - különösen a rehabilitáció, a reintegráció és a fejlődés támogatása - ténylegesen ebben az időszakban mérhetőek, mivel ekkor válik láthatóvá, hogy az állam képes-e a szolgáltatásokat hosszabb távon is működőképes ellátási pályává szervezni.⁴¹¹ A kísérő nélküli és szüleiktől elszakított

⁴⁰⁵ UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6*, 2005.

⁴⁰⁶ WHO: *Report on the Health of Refugees and Migrants in the WHO European Region. No Public Health without Refugee and Migrant Health*. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2018.

⁴⁰⁷ FAZEL, Mina - REED, Ruth Victoria - PANTER-Brick, Catherine - STEIN, Alan: *Mental health of displaced...* i.m. 266–282.

⁴⁰⁸ DERLUYN, Ilse - BROEKAERT: *Unaccompanied refugee* i.m. 319-330. o.

⁴⁰⁹ WHO Regional Office for Europe, 2018.

⁴¹⁰ UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6*, 2005.

⁴¹¹ Convention on the Rights of the Child, 1989, 39. cikk

gyermekes esetében a megfelelő gondozás és fejlődési támogatás biztosítása a tartós ellátási folyamat részét képezi.⁴¹²

A folytonosság egyik legjelentősebb strukturális korlátját a többszereplős rendszer koordinációs nehézsége jelenti. Hosszabb tartózkodás során növekszik az intézményváltások, az eljárási státuszváltozások és a szolgáltatóváltások valószínűsége; amennyiben a rendszerben nincs megfelelően formalizált átadás-átvétel és egységes esetkezelési logika, az ellátási folyamat töredezetté válhat, ami késedelmet, ellátáskimaradást vagy párhuzamos beavatkozásokat eredményezhet.⁴¹³ A WHO hangsúlyozza, hogy a menekült és migráns populációk egészségvédelme szempontjából kiemelt jelentősége van az ellátás folytonosságának és az intézményi koordinációnak.⁴¹⁴

A folytonosság különösen sérülékeny a mentális egészség területén. Empirikus adatok alapján a kísérő nélküli gyermekeknél magasabb a poszttraumás stressz, a szorongás és a depresszió kialakulásának kockázata, amelyet tovább erősíthetnek a tartós bizonytalansággal járó jelenbeli stresszorok.⁴¹⁵ A pszichoszociális ellátás eredményessége ugyanakkor alapvetően kapcsolat- és folyamatfüggő: a bizalom, a stabil szakmai jelenlét és a rendszeres utámkövetés a beavatkozás lényegi elemei, ezért az ellátás megszakadása a terápiás folyamat sérülését is eredményezheti.⁴¹⁶

A hosszabb tartózkodás során előtérbe kerül a krónikus és komplex szükségletek kezelése is, így különösen a tartós gyógyszerelés, a krónikus betegségek kontrollja, a fogászati ellátás, a fejlődést érintő problémák kezelése, valamint a traumához kapcsolódó szomatikus panaszok ellátása. Ezek a szükségletek jellemzően nem sürgősségi logikában kezelhetők, ezért különösen érzékenyen érinti őket az ellátási rendszer tényleges hozzáférhetősége. Amennyiben a hozzáférés a gyakorlatban elsősorban az akut ellátásra korlátozódik, az ellátás formálisan fennállhat ugyan, tartalmában azonban elégtelenné válhat a gyermek szükségleteihez képest.⁴¹⁷ A WHO szerint a menekült és migráns populációk esetében a hosszabb távú ellátási szükségletek kezelése az egészségügyi rendszerek egyik meghatározó kihívása. A nyelvi és kulturális hozzáférhetőség hiánya időben elnyúló tartózkodás esetén halmozott problémává válhat. A tolmácsolás hiánya vagy esetleges jellege a hosszú távú gondozás során - különösen

⁴¹² UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6*, 2005.

⁴¹³ UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6*, 2005.

⁴¹⁴ WHO: *Report on the Health of Refugees and Migrants in the WHO European Region. No Public Health without Refugee and Migrant Health*. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2018.

⁴¹⁵ FAZEL, Mina - REED, Ruth Victoria - PANTER-Brick, Catherine - STEIN: *Mental health of displaced...* i.m. 266-282.

⁴¹⁶ DERLUYN, Ilse - BROEKAERT, Eric: *Unaccompanied refugee children...* i.m. 319-330.

⁴¹⁷ 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről

kontrollvizsgálatok, terápiák és gyógyszeres kezelések esetében - nemcsak az ellátás minőségét rontja, hanem az együttműködést és a bizalmat is gyengítheti. Ennek következtében a gyermek nem feltétlenül érti a kezelési tervet, nem tud megfelelően visszajelezni a mellékhatásokról vagy saját állapotáról, ami a terápiás folyamat eredményességét is veszélyeztetheti.⁴¹⁸

A folytonosság további meghatározó feltétele a dokumentáció és az információátadás megfelelő működése. Amennyiben a szűrésre, diagnózisra, beavatkozásokra és utánkövetésre vonatkozó információk nem jutnak el megfelelően az egyes szolgáltatók között, az ellátás ismétlődővé és töredezetté válhat, amely párhuzamos vizsgálatokhoz, újvizsgálásokhoz és a gondozás folyamatosságának sérüléséhez vezethet. A nemzetközi gyermekjogi standardok szerint az intézményi átmenetek nem okozhatnak aránytalan sérelmet a gyermek számára, ezért az állam kötelessége az ellátások koordinált működésének biztosítása.⁴¹⁹

Az időben elnyúló tartózkodás esetén az ellátórendszer minősége elsősorban az ellátás folytonosságán mérhető le. A sürgősségi minimumgaranciák önmagukban nem elegendők a kísérő nélküli kiskorúak sajátos egészségügyi és pszichoszociális szükségleteinek kezelésére; a gyermekbarát és jogokon alapuló működéshez koordinált, kulturálisan hozzáférhető és utánkövetést biztosító ellátási pálya szükséges.⁴²⁰ A gyermek mindenképp felett álló érdekének elve megköveteli, hogy az ellátás ne kizárólag rövid távú kríziskezelésként, hanem hosszabb távú fejlődési és rehabilitációs folyamatként szerveződjön meg.⁴²¹

A nagykorúvá válás a kísérő nélküli kiskorúak állami ellátórendszerében nem pusztán életkori határvonalat jelent, hanem jogi, intézményi és ellátásszervezési értelemben is rendszerszintű töréspontot képez. Míg kiskorúként az egészségügyi és pszichoszociális ellátáshoz való hozzáférés alapvetően a gyermekvédelmi gondoskodás logikájához kapcsolódik, addig a tizennyolcadik életév betöltését követően a jogosultságok és az ellátási keretek átalakulnak, és az ellátás egyre inkább a felnőtt egészségügyi rendszer általános, jogállásalapú szabályai szerint szerveződik.⁴²²

Nemzetközi gyermekjogi szempontból a nagykorúvá válás nem tekinthető olyan eseménynek, amely automatikusan megszünteti az állam korábbi védelmi kötelezettségeit. A Gyermekjogi Egyezmény 39. cikke alapján a rehabilitáció és a társadalmi reintegráció elősegítése folyamatként értelmezendő, amely nem zárul le mechanikusan a tizennyolcadik

⁴¹⁸ WHO: *Report on the Health of Refugees and Migrants in the WHO European Region. No Public Health without Refugee and Migrant Health*. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2018.

⁴¹⁹ UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6*, 2005.

⁴²⁰ Convention on the Rights of the Child, 1989.

⁴²¹ UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6*, 2005.

⁴²² UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6*, 2005.

életév betöltésével, különösen olyan gyermekek esetében, akik tartós traumatikus tapasztalatokkal és elhúzódó bizonytalansággal éltek.⁴²³ Ennek ellenére a jogrendszerek többségében a nagykorúság elérése éles határként jelenik meg az ellátási jogosultságokban.⁴²⁴

A nagykorúvá válás egészségügyi következményei különösen élesen jelentkeznek a kísérő nélküli fiatalok esetében, mivel a mentális egészség támogatása jellemzően hosszabb időtávon értelmezhető, és a terápiás folyamatok megszakítása regresszív hatással járhat. Empirikus kutatások igazolják, hogy a poszttraumás stressz, a szorongás és a depresszió tünetei gyakran fiatal felnőttkorban erősödnek fel, különösen akkor, ha a fiatal a nagykorúvá válással párhuzamosan elveszíti korábbi ellátási hálóját.⁴²⁵ A kísérő nélküli gyermekek pszichés sérülékenységét vizsgáló kutatások arra is rámutatnak, hogy a stabil szakmai kapcsolatok és a folytonos támogatás hiánya hosszabb távon is kedvezőtlenül befolyásolhatja a mentális egészségi állapotot és a társadalmi alkalmazkodást.⁴²⁶

A magyar jogi környezetben a nagykorúvá válás az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés szempontjából elsősorban a gyermekvédelmi gondoskodás megszűnését jelenti. A kiskorúként gyermekvédelmi intézményben élő fiatal nagykorúvá válását követően az egészségügyi ellátás jogcíme megváltozik: megszűnik az a gyermekvédelmi keret, amely korábban közvetlenül biztosította az ellátások szervezését és finanszírozását, és a fiatal az általános egészségbiztosítási és idegenrendészeti szabályok hatálya alá kerül.⁴²⁷ A gyermekvédelmi gondoskodás megszűnése egyúttal az intézményi koordináció átalakulását is eredményezi.⁴²⁸

Ez a jogi átmenet különösen problematikus azon fiatalok esetében, akiknek tartózkodási jogállása a nagykorúvá válás időpontjában nem rendezett. Ilyen helyzetben az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés sok esetben ismét a sürgősségi minimumra szűkülhet, miközben a fiatal éppen abban az élethelyzetben veszíti el a strukturált támogatást, amikor a mentális egészség szempontjából fokozott kockázatnak van kitéve.⁴²⁹ A jogállás és az egészségügyi jogosultság közötti szoros összefonódás így nehezen egyeztethető össze a gyermek mindenek felett álló érdekének elvével.⁴³⁰

⁴²³ Convention on the Rights of the Child, 1989, 39. cikk

⁴²⁴ UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6*, 2005.

⁴²⁵ FAZEL, Mina - REED, Ruth Victoria - PANTER-Brick, Catherine - STEIN, Alan: *Mental health of displaced... i.m.* 266-282. o.

⁴²⁶ DERLUYN, Ilse - BROEKAERT, Eric: *Unaccompanied refugee children... i.m.* 319-330. o.

⁴²⁷ 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről

⁴²⁸ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

⁴²⁹ WHO: *Report on the Health of Refugees and Migrants in the WHO European Region. No Public Health without Refugee and Migrant Health.* Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2018.

⁴³⁰ UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6*, 2005.

A nagykorúvá válás következtében nem csupán a jogcím, hanem az ellátás szervezési módja is átalakul. A gyermekvédelmi rendszerben a kiskorú egészségügyi ellátása jellemzően intézményhez kötötten, koordinált módon történik, míg a felnőtt rendszerben az ellátás nagyobb mértékben épül az egyéni kezdeményezésre, az önálló ügyintézésre és az egészségügyi rendszerben való eligazodás képességére. A kísérő nélküli fiatalok jelentős része azonban nem rendelkezik azokkal a nyelvi, adminisztratív és szociális készségekkel, amelyek e rendszerben való sikeres eligazodáshoz szükségesek.⁴³¹ Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége szintén hangsúlyozza, hogy a nagykorúvá válás időszaka különösen sérülékeny átmenetet jelent a kísérő nélküli fiatalok számára.

A pszichoszociális ellátás szempontjából a nagykorúvá válás különösen kritikus. A terápiás kapcsolatok megszakadása, a pszichológiai vagy pszichiátriai ellátás finanszírozásának bizonytalanná válása, valamint a támogató szakemberekkel való kapcsolat elvesztése együttesen növelhetik a mentális egészség romlásának kockázatát.⁴³² A fiatal felnőttkorba való átmenet a kísérő nélküli fiatalok esetében önmagában is jelentős megterhelést jelenthet, amelyet az ellátási kapcsolatok megszakadása tovább erősíthet.⁴³³

E problémákra válaszul a nemzetközi ajánlások a fokozatos átmenet jelentőségét emelik ki. A WHO és a gyermekjogi testületek szerint a nagykorúvá válásra való felkészítésnek már a kiskorúság utolsó szakaszában el kell kezdődnie, különös tekintettel az egészségügyi ellátás folytonosságára, a mentális egészség támogatásának fenntartására és az ellátórendszerben való önálló tájékozódás képességének fejlesztésére.⁴³⁴ A gyermek mindenek felett álló érdekének elve megköveteli, hogy a sérülékeny helyzetű fiatalok támogatása a nagykorúvá válást követően se szakadjon meg automatikusan.⁴³⁵

Magyarországon a nagykorúvá válást követő egészségügyi ellátás átmenetének intézményesített támogatása korlátozottan jelenik meg. Bár léteznek utógondozási formák, ezek elsősorban a lakhatásra és a megélhetésre koncentrálnak, és kevésbé fókuszálnak az egészségügyi és pszichoszociális ellátás folytonosságára. Ennek következtében a fiatalok

⁴³¹ WHO: *Report on the Health of Refugees and Migrants in the WHO European Region. No Public Health without Refugee and Migrant Health*. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2018.

⁴³² FAZEL, Mina - REED, Ruth Victoria - PANTER-Brick, Catherine - STEIN, Alan: *Mental health of displaced...* i.m. 266-282. o.

⁴³³ DERLUYN, Ilse - BROEKAERT, Eric: *Unaccompanied refugee children...* i.m. 319-330. o.

⁴³⁴ WHO: *Report on the Health of Refugees and Migrants in the WHO European Region. No Public Health without Refugee and Migrant Health*. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2018.

⁴³⁵ UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6*, 2005.

egészségügyi ellátása jelentős mértékben függhet az egyéni erőforrásoktól vagy civil szervezetek támogatásától.⁴³⁶

Összességében a nagykorúvá válás a kísérő nélküli fiatalok egészségügyi ellátásához való hozzáféréseben strukturális töréspontot jelent. A jogi státusz változása, a gyermekvédelmi keret megszűnése és az önálló ügyintézés elvárása együttesen olyan kockázati helyzetet teremthet, amely nehezen egyeztethető össze a gyermekjogi standardok hosszabb távú védelmi logikájával. A gyermek mindenképp felett álló érdekének elve ugyanakkor megköveteli, hogy az állam az ellátás folytonosságát a nagykorúvá válást követően is megfelelően biztosítsa, különösen a sérülékeny helyzetű fiatalok esetében. Az ellátás folytonosságának biztosítása ezért nem kizárólag egészségpolitikai kérdés, hanem a gyermekvédelmi és közigazgatási rendszer koherenciájának egyik meghatározó mutatója is.

7.3. OKTATÁSHOZ VALÓ HOZZÁFÉRÉS

Az oktatáshoz való hozzáférés a kísérő nélküli kiskorúak esetében nem pusztán köznevelési kérdés, hanem a gyermekvédelmi, integrációs és közigazgatási működés egyik érzékeny metszéspontja. Az oktatás a migrációval érintett gyermekek számára nem kizárólag tanulási folyamat, hanem a társadalmi beilleszkedés, a nyelvi fejlődés és az intézményes biztonság egyik alapvető terepe is. A migrációval összefüggő kihívások az oktatási rendszerben is megjelennek, ezért az oktatásra adott válaszok nem kizárólag pedagógiai, hanem gyermekvédelmi és integrációs jelentőséggel is bírnak.⁴³⁷ A magyar köznevelési szabályozás alapján a nem magyar állampolgár kiskorú akkor válik óvodai ellátásra jogosulttá, továbbá akkor tankötelessé Magyarországon, ha a menedékjogról szóló törvény rendelkezései szerint a magyar állampolgárokkal azonos jogok illetik meg; ha a szabad mozgás és tartózkodás jogát Magyarországon gyakorolja; vagy ha a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó szabályozás alapján bevándorolt vagy letelepedett jogállású, illetve Magyarország területén való tartózkodásra jogosító engedéllyel rendelkezik. A szabályozás rögzíti továbbá, hogy a feltételeknek megfelelő, Magyarországon tartózkodó nem magyar állampolgár az óvodai nevelést, a kollégiumi ellátást, a pedagógiai szakszolgálatokat, valamint - ha a magyar jog szerinti tanköteles kort eléri - az iskolai nevelés-oktatást a magyar

⁴³⁶ European Union Agency for Fundamental Rights: *Integration of young refugees in the EU: good practices and challenges*, 2019.

⁴³⁷ MRÁZIK Julianna: *Migráció és oktatás*. Szakirodalmi körkép. Pécs, 2017.

https://real.mtak.hu/81096/1/EDU_2017.3.4_Mrazik_Migracio_es_oktatas_u.pdf (letöltés ideje: 2025.02.24.)

állampolgárokkal azonos feltételekkel veheti igénybe. A menedékjogi eljárás alatt álló személyek e jogokat az elismerés iránti kérelem benyújtásától kezdődően gyakorolhatják.⁴³⁸ Az oktatáshoz való hozzáférés ugyanakkor nem azonos a tényleges oktatási részvétellel. A migráns gyermekek oktatási esélyeit meghatározza az oktatáshoz való hozzáférés biztosíthatósága, az oktatás egyéni szükségletekhez igazodó differenciáltsága, az integrációt segítő programok megléte, valamint az anyanyelv és a kultúra megőrzésének lehetősége.⁴³⁹

A megérkezést követő időszak az oktatási pálya szempontjából meghatározó jelentőségű, mivel ekkor dől el, hogy a gyermek belép-e a köznevelési rendszerbe, és ha igen, milyen feltételekkel, milyen intézményi keretek között és milyen támogató környezetben. A nemzetközi gyermekjogi standardok szerint az oktatáshoz való hozzáférést a lehető legrövidebb időn belül biztosítani kell, függetlenül a gyermek jogállásának végleges rendezésétől.⁴⁴⁰ A magyar alkotmányos szabályozás az oktatáshoz való jogot alapvető jogként rögzíti. A gyermek mindenek felett álló érdekének elve, valamint a Gyermekjogi Egyezményben rögzített diszkriminációtilalom és oktatáshoz való jog alapján az alapfokú oktatáshoz való hozzáférést valamennyi Magyarországon tartózkodó gyermek számára biztosítani kell, így a kísérő nélküli kiskorúak esetében is.⁴⁴¹ A köznevelési szabályozás és a menedékjogi rendelkezések együttes értelmezése alapján a menedékkérő, valamint a menekültként vagy oltalmazottként elismert kísérő nélküli kiskorúak az óvodai nevelés, az iskolai nevelés-oktatás és az ingyenes köznevelési ellátások tekintetében a magyar állampolgárokkal azonos feltételek mellett jogosultak az ellátások igénybevételére. E jogosultság a menedékjogi elismerés iránti kérelem benyújtásától kezdődően is megilleti az érintetteket.⁴⁴² A gyakorlatban ugyanakkor a beiskolázás nem minden esetben azonnali. A pedagógiai és civil szakmai tapasztalatok szerint a nyelvi akadályok, az adminisztratív bizonytalanságok, az intézményi kapacitások eltérései, valamint a gyermekek egyéni élethelyzete egyaránt befolyásolhatja az oktatásba történő tényleges belépést. A késedelmes vagy nehézkes beiskolázás a kísérő nélküli kiskorúak esetében különösen érzékeny kérdés, mivel az oktatás az iskolai előrehaladás mellett a társadalmi beilleszkedés és a mindennapi stabilitás szempontjából is jelentős szerepet tölthet be. Az oktatáshoz való hozzáférés tényleges érvényesülése nem merül ki a beiratkozás formális aktusában. A kísérő nélküli kiskorúak oktatási részvételét jelentős mértékben befolyásolják a

⁴³⁸ 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről, 92. §.

⁴³⁹ LANGERNÉ Buchwald Judit: *Migráns gyerekek oktatási esélyei Magyarországon*. In: *Prevenció, intervenció és kompenzáció*. Debreceni Egyetemi Kiadó, 2020. 55-64. o.

⁴⁴⁰ UN Committee on the Rights of the Child: General Comment No. 6, 2005. 41-42. pont

⁴⁴¹ Convention on the Rights of the Child, 1989, 2., 3. és 28. cikk

⁴⁴² 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről, 92. §.

nyelvi akadályok, az eltérő tanulmányi előzmények, a pedagógiai támogatás hiánya, valamint az oktatási intézmények befogadási kapacitásai. Ha a gyermek nem érti az oktatás nyelvét, vagy nem részesül megfelelő felzárkóztatásban, az oktatási hozzáférés formálisan fennállhat, tényleges tartalma azonban korlátozott maradhat. A magyar, mint idegen nyelv oktatásának szerepe ezért kiemelt jelentőségű. A nyelvi támogatás hiánya nemcsak a tanulmányi előrehaladást nehezítheti meg, hanem az iskolai közösségbe való beilleszkedést és a társas kapcsolatok kialakulását is akadályozhatja. Az oktatási integráció így nem pusztán adminisztratív vagy jogi kérdés, hanem pedagógiai és szocializációs folyamat is. A migráns gyermekek oktatási integrációja nem azonos az asszimilációval. Az interkulturális pedagógiai megközelítés abból indul ki, hogy a gyermek nyelvi, kulturális és vallási háttere az oktatási folyamatban figyelembe veendő tényező. Az integráció ezért kétirányú folyamat: nemcsak a gyermek alkalmazkodását feltételezi, hanem az iskola befogadó működését, a fogadó közösség felkészítését és a kulturális különbségek pedagógiai kezelését is.⁴⁴³

Az ukrajnai háborút követően megjelenő oktatási tapasztalatok arra is rámutattak, hogy a migrációs helyzetekre adott közoktatási válaszok jelentős mértékben függenek az iskolák helyi kapacitásaitól, a pedagógusok felkészültségétől, valamint a központi koordináció és támogatás mértékétől. A tapasztalatok szerint az intézmények sok esetben helyi és eseti megoldásokkal próbálták kezelni a nyelvi, pedagógiai és adminisztratív kihívásokat. Bár az Ukrajnából érkező gyermekek helyzete nem azonos a kísérő nélküli kiskorúakéval, a tapasztalatok jól mutatják, hogy a magyar közoktatási rendszer migrációs helyzetekben jelentős mértékben támaszkodik az intézmények egyedi kapacitásaira és a civil szereplők kiegészítő támogatására.⁴⁴⁴ A migráció pedagógiai válaszokat igénylő társadalmi jelenségként jelenik meg az oktatási rendszerben. A migráns és kísérő nélküli kiskorú gyermekek helyzete ezért nem kezelhető kizárólag jogi vagy szociális kérdésként; az oktatási intézményeknek is képesnek kell lenniük a nyelvi, kulturális és tanulási különbségek kezelésére.⁴⁴⁵

A nagykorúvá válás a kísérő nélküli kiskorúak oktatási pályáján különösen sérülékeny átmeneti pontot jelent. A tankötelezettség megszűnése, a gyermekvédelmi támogatás változása, a jogállási helyzet bizonytalansága és a megélhetési kényszerek együttesen növelhetik az oktatásból való kiesés kockázatát. Magyarországon a tankötelezettség annak a tanévnek a

⁴⁴³ A migráns gyerekek oktatása. Menedék-Migránsokat Segítő Egyesület, 2009. 20–38. o.

⁴⁴⁴ Menedék Egyesület: *Ukrajnából érkező gyermekek közoktatási integrációja. Helyzetjelentés*, Budapest, 2022. 7-8., 14-16., 19-20. o.

https://menedek.hu/sites/default/files/media/document/2022/10/11/ukrán%20gyerekek%20a%20magyar%20közoktatásban_osi_kut_2022.pdf (letöltés ideje: 2025.03.23.)

⁴⁴⁵ Mrázik Julianna: *Migráció és oktatás*. i.m.

végéig tart, amelyben a tanuló betölti a tizenhatodik életévét.⁴⁴⁶ Az oktatási pálya megszakadása nem kizárólag egyéni problémaként értelmezhető, hanem olyan strukturális kockázatként, amely összefügg a nyelvi támogatás, a differenciált oktatás, az integrációs programok és az intézményi kísérés hiányosságaival. Az oktatásból történő korai kilépés hosszabb távon a társadalmi integráció esélyeit is kedvezőtlenül befolyásolhatja.⁴⁴⁷

Összességében a kísérő nélküli kiskorúak oktatáshoz való hozzáférése Magyarországon formálisan szabályozott, tényleges tartalma azonban jelentős mértékben függ a gyermek jogállásától, nyelvi helyzetétől, előzetes tanulmányaitól, pszichés állapotától, valamint az intézmények befogadási és pedagógiai kapacitásaitól. Az oktatáshoz való jog akkor válik ténylegesen érvényessé, ha az iskola nemcsak formális hozzáférést biztosít, hanem a részvétel feltételeit is megteremti: a nyelvi támogatást, a megfelelő osztályba sorolást, a pedagógiai felzárkóztatást, az érzelmi biztonságot és az interkulturális pedagógiai környezetet. Az oktatás ezért a kísérő nélküli kiskorúak esetében nem pusztán szakpolitikai terület, hanem az állami védelem és a társadalmi integráció egyik lényeges indikátora is.

7.4. ELHELYEZÉS, LAKHATÁS ÉS SZOCIÁLIS BIZTONSÁG

A kísérő nélküli kiskorúak magyarországi elhelyezése nem kizárólag menekültügyi kérdésként, hanem gyermekvédelmi intézkedésként is értelmezhető. A gyermek azonosítását és a szükséges hatósági intézkedéseket követően biztosítani kell a gyermek biztonságos elhelyezését, a gondozási és képviselői feladatok megszervezését, valamint az alapellátásokhoz - különösen a lakhatáshoz, az étkezéshez, az egészségügyi ellátáshoz és az oktatáshoz - való hozzáférést. A gyermek mindenek felett álló érdekének elve alapján az elhelyezési döntések során figyelembe kell venni a gyermek életkorát, sérülékenységét, egyéni szükségleteit és védelmi igényeit. A magyar gyermekvédelmi és menekültügyi rendszer sajátossága, hogy a kísérő nélküli kiskorúak esetében az elhelyezés és gondozás kérdése szorosan összekapcsolódik a gyermekvédelmi szakellátás működésével és az intézmények közötti koordinációval.⁴⁴⁸ A nemzetközi gyermekjogi megközelítés szerint a kísérő nélküli vagy családjától elszakított gyermek esetében az állam köteles biztosítani a biztonságos elhelyezést, a megfelelő képviselőt vagy gyámságot, továbbá a gyermek szükségleteinek felmérését és az alapvető szolgáltatásokhoz való tényleges hozzáférést. A gyermek mindenek felett álló érdeke az

⁴⁴⁶ 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről, 45. §.

⁴⁴⁷ LANGERNÉ Buchwald Judit: Migráns gyerekek oktatási... i.m. 55-64. o.

⁴⁴⁸ UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin*, CRC/GC/2005/6, különösen 19-22., 33-38. pontok

elhelyezési döntések során nem absztrakt alapelvként jelenik meg, hanem olyan gyakorlati mérceként, amely meghatározza az elhelyezés körülményeit, a gondozás módját és az ellátási környezet megfelelőségét. A magyar szabályozásban és intézményi gyakorlatban mindez különösen a gyermekvédelmi szakellátás, a gyámság és az idegenrendészeti eljárások összehangolásának kérdésében jelenik meg.⁴⁴⁹

Magyarországon a kísérő nélküli kiskorúak ellátása a gyermekvédelmi szakellátás intézményi rendszerébe illeszkedik. A főtí Károlyi István Gyermekközpont hosszú időn keresztül a kísérő nélküli kiskorúak egyik legismertebb speciális ellátási helyszíne volt. A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság szakmai tájékoztatása szerint ugyanakkor a kísérő nélküli kiskorúak ellátása nem kizárólag e gyermekotthonban történt; a vizsgált időszakban állami és egyházi fenntartású intézmények - különösen a Baptista Szeretetszolgálat és a Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató - is részt vettek az ellátásban, míg az állami rendszerben a főtí intézmény mellett a FŐTEGYESZ befogadó otthona is jelentős szerepet töltött be. A Központi Statisztikai Hivatal részére teljesített kötelező OSAP-adatszolgáltatás alapján a Károlyi István Gyermekközpont kizárólag kísérő nélküli kiskorúakat ellátó gyermekotthonában 2022. december 31-én az engedélyezett férőhelyek száma 34 fő volt, míg a nyilvántartott gyermeklétszám 15 főt tett ki. Ugyanebben az évben 72 új felvételre és 77 kilépésre került sor, ami jelentős intézményi mozgásra és átmeneti dinamikára utal. Az adatok arra mutatnak rá, hogy a kísérő nélküli kiskorúak ellátásában nem kizárólag a férőhelyek száma bír jelentőséggel, hanem az állapotfelmérés, az ellátásba kapcsolás, az áthelyezések és az intézményi koordináció működése is meghatározó szerepet játszik. A 2022. évi OSAP-adatok alkalmazása módszertanilag azért indokolt, mert a vizsgált időszakra vonatkozóan ez volt a legteljesebb, intézményi szintű statisztikai adatforrás a kísérő nélküli kiskorúakat ellátó gyermekotthoni kapacitások és intézményi mozgások tekintetében.⁴⁵⁰

Mivel a kísérő nélküli kiskorúak egyszerre jelennek meg a gyermekvédelmi, menekültügyi és idegenrendészeti rendszerek metszéspontjában, az ellátás során kiemelt jelentősége van annak, hogy a gyermekek számára stabil, gyermekbarát és biztonságos környezet álljon rendelkezésre, valamint hogy az eljárások során életkorukból és sérülékenységükből fakadó sajátos szükségleteik megfelelő figyelmet kapjanak. A menedékkérő kísérő nélküli kiskorúak alacsony magyarországi esetszáma ellenére az

⁴⁴⁹ Convention on the Rights of the Child, 1989, 3. cikk

⁴⁵⁰ Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság szakmai tájékoztatása elektronikus formában: Jelentés a gyermekotthonok, a nevelőszülői hálózatok és a külső férőhelyek helyzetéről (OSAP 1208, Károlyi István Gyermekközpont, 2022.)

ellátórendszer működtetése továbbra is speciális szakmai és intézményi felkészültséget igényel. Az EMN 2023-as országjelentésének statisztikai melléklete alapján Magyarországon 2021-ben és 2022-ben egyaránt 5–5 kísérő nélküli kiskorú nyújtott be menedékkérelmet, míg 2020-ra és 2023-ra vonatkozóan a kimutatás „None” megjelölést tartalmazott. Az EMN-adatok értelmezése során ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy azok kizárólag a menedékkérelmet benyújtó kísérő nélküli kiskorúak körére vonatkoznak, és nem fedik le teljeskörűen a gyermekvédelmi rendszerrel kapcsolatba kerülő valamennyi kísérő nélküli kiskorút. Az alacsony esetszám ugyanakkor nem csökkenti az ellátás komplexitását, mivel a gyermekek jogállási bizonytalansága, sérülékenysége és a több intézmény közötti koordinációs szükséglet továbbra is fennáll. A magyar gyakorlatban ezért a hangsúly nem kizárólag a befogadási kapacitásokon, hanem az intézmények közötti együttműködésen és az egyéni szükségletekhez igazodó ellátáson is van.⁴⁵¹

Az ideiglenes elhelyezés akkor képes valódi gyermekvédelmi funkciót betölteni, ha az nem pusztán fizikai elhelyezést biztosít, hanem tényleges védelmi és gondozási környezetet is teremt. Ennek része a megfelelő szakmai felügyelet, a gyermek jogi képviselője, az egészségügyi és pszichoszociális ellátásokhoz való hozzáférés, valamint az oktatásba történő mielőbbi bekapcsolás lehetősége. A gyermekvédelmi intézkedések hatékonyságát jelentősen befolyásolja a különböző intézmények - így különösen a gyermekvédelem, az egészségügy, az oktatás és a menekültügyi hatóságok - közötti együttműködés színvonala. A magyar intézményi gyakorlatban különösen fontos kérdés az ellátási folyamatok folytonossága és az egyes intézmények közötti információáramlás biztosítása.⁴⁵² A kísérő nélküli kiskorúak esetében a lakhatás nem pusztán fizikai infrastruktúrát jelent, hanem a biztonság, a kiszámíthatóság és a társadalmi integráció egyik alapvető feltételét is. A stabil lakhatási környezet közvetlen hatással van a gyermek pszichés állapotára, oktatási részvételére és társas kapcsolataira, különösen olyan helyzetben, amikor a gyermek családi támogatás nélkül tartózkodik a befogadó országban. A magyar gyermekvédelmi szakellátásban a lakhatás ezért nem választható el az oktatási, egészségügyi és pszichoszociális támogatások rendszerétől sem.⁴⁵³

A gyermekvédelmi és menekültügyi rendszerek közötti koordináció hiányosságai a gyakorlatban több problémát is eredményezhetnek. Az intézményváltások, az átadási folyamatok nehézségei, az adminisztratív bizonytalanságok vagy a szolgáltatásokhoz való

⁴⁵¹ European Migration Network: *Country Factsheet Hungary 2023*. Brussels: European Migration Network, 2024.

⁴⁵² HARASZTI Margit Katalin: *Árnyak a paradicsomban...* i.m.

⁴⁵³ IVÁN Júlia: *Kinek kellenek ők...* i.m.

egyenetlen hozzáférés az ellátás töredezettségéhez vezethetnek. A kísérő nélküli kiskorúak esetében különösen fontos a folytonos esetkezelés, mivel a megszakadó ellátási folyamatok és az ismétlődő vizsgálatok további bizonytalanságot és pszichés terhelést okozhatnak a gyermek számára. A gyermekvédelmi szakellátás keretében biztosított lakhatás elsődleges funkciója a stabilizáció és a biztonságos környezet megteremtése. Az intézményi elhelyezés lehetőséget teremthet arra, hogy a gyermek bekapcsolódjon az oktatási, egészségügyi és szociális szolgáltatások rendszerébe, valamint fokozatosan kialakítsa mindennapi rutinját és társas kapcsolatait. Az ismétlődő intézményváltások és az ellátási folyamatok töredezettsége ugyanakkor gyengíthetik a biztonságérzetet és akadályozhatják a hosszabb távú integrációt.⁴⁵⁴

A nagykorúság közeledtével a lakhatás kérdése fokozatosan az önállósodás problémájává alakul át. A gyermekvédelmi ellátórendszerből történő kilépés után a fiataloknak gyakran korlátozott anyagi és társadalmi erőforrások mellett kell önálló lakhatást biztosítaniuk maguk számára. A jogi státusz bizonytalansága, az önálló jövedelem hiánya és a támogatói hálózatok korlátozott volta növelheti a lakhatási kiszolgáltatottságot és a társadalmi marginalizáció kockázatát. A lakhatási stabilitás ezért nem kizárólag egyéni alkalmazkodási kérdésként értelmezhető. A kísérő nélküli kiskorúak esetében az intézményi kapacitások, az utógondozási lehetőségek, a szociális támogatások és a jogi helyzet rendezettsége egyaránt meghatározzák, hogy az önálló életvitel kialakítása reális lehetőséggé válik-e. A magyar gyermekvédelmi rendszerben a nagykorúvá válás időszaka különösen érzékeny átmeneti pontnak tekinthető, mivel ekkor a gyermekvédelmi, szociális és idegenrendészeti ellátási logikák egyidejűleg változnak meg.

A lakhatási pálya folytonossága - az intézményi elhelyezéstől az önálló életvitel támogatásáig - meghatározó jelentőségű a társadalmi integráció szempontjából. A kísérő nélküli kiskorúak és a nagykorúvá váló fiatal felnőttek integrációs esélyeit jelentős mértékben befolyásolja a szociális és megélhetési támogatások elérhetősége, kiszámíthatósága és folytonossága. Ezek a támogatások nem kizárólag az alapvető szükségletek - a lakhatás, az étkezés és az egészségügyi ellátás - biztosítását szolgálják, hanem hozzájárulhatnak ahhoz is, hogy a fiatalok részt vehessenek az oktatásban, a képzésben és később a munkaerőpiacon. A magyarországi integrációs és utógondozási lehetőségek ezért közvetlenül befolyásolják a fiatalok társadalmi beilleszkedési esélyeit is.⁴⁵⁵

⁴⁵⁴ HARASZTI Margit Katalin: *Árnyak a paradicsomban...* i.m.

⁴⁵⁵ UNICEF: *A Child is a Child. Protecting children on the move from violence, abuse and exploitation*, 2017. <https://data.unicef.org/resources/child-child-protecting-children-move-violence-abuse-exploitation/> (letöltés ideje: 2025.02.25.)

A kiskorúság idején a szociális és megélhetési támogatások döntően intézményes formában jelennek meg a gyermekvédelmi szakellátás keretein belül. Az ellátórendszer ilyenkor teljes körű gondozási felelősséget vállal a gyermek mindennapi szükségleteiért, ami hozzájárulhat a létbizonytalanság csökkentéséhez és a stabilizációhoz. A támogatások tényleges érvényesülése ugyanakkor jelentős mértékben függ az intézményi kapacitásoktól és az egyes alrendszerek - különösen a gyermekvédelem, az egészségügy, az oktatás és az idegenrendészet - közötti koordináció működésétől. A magyar gyakorlatban az ellátásokhoz való hozzáférést az adminisztratív és jogállási bizonytalanságok is befolyásolhatják.⁴⁵⁶

A nagykorúság elérésével a támogatási környezet jelentősen átalakul. A gyermekvédelmi ellátások egy része megszűnik vagy módosul, miközben az önálló életvitelhez kapcsolódó megélhetési szükségletek továbbra is fennmaradnak. Ebben az időszakban különös jelentősége lehet az utógondozói ellátásoknak, a lakhatási támogatásoknak és az oktatási vagy képzési támogatási formáknak. A támogatási rendszerek folytonosságának hiánya növelheti a lakhatási bizonytalanság, valamint a szegénység és a társadalmi marginalizáció kockázatát. A magyar gyermekvédelmi rendszerből kilépő fiatalok esetében ezért kiemelt jelentősége van annak, hogy a támogatási és utógondozási mechanizmusok képesek-e hosszabb távon is biztosítani az önálló életvitel feltételeit.⁴⁵⁷

A kísérő nélküli kiskorúak menekültügyi és gyermekvédelmi eljárásai során kiemelt A kísérő nélküli kiskorúak menekültügyi és gyermekvédelmi eljárásai során kiemelt jelentősége van annak, hogy az eljáró hatóságok figyelembe vegyék a gyermek életkorát, érettségét, pszichológiai állapotát és egyéni körülményeit. A UNHCR kutatása hangsúlyozza, hogy a gyermekek vallomásainak értékelése nem azonos a felnőttek esetében alkalmazott megközelítéssel, mivel a trauma, a szorongás, a bizalomhiány, a kulturális különbségek és a fejlődési sajátosságok közvetlenül befolyásolhatják az emlékezet működését, a narratív koherenciát és az információk közlésének módját. A jelentés rámutat arra is, hogy a gyermekek gyakran nehezen beszélnek traumatikus tapasztalataikról, különösen akkor, ha korábbi bántalmazás, üldöztetés vagy autoritásokkal szembeni bizalomvesztés érte őket. A credibility assessment során ezért nem tekinthető automatikusan hiteltelenségi tényezőnek az érzelmi reakciók hiánya, a részletek pontatlansága vagy az elbeszélés töredezettsége. A

⁴⁵⁶ European Migration Network: *Country Factsheet Hungary 2023*. Brussels: European Migration Network, 2024. https://home-affairs.ec.europa.eu/document/download/20c1cf95-e3b4-4ed3-9508-d74387d3f9f6_en (letöltés ideje: 2025.02.24.)

⁴⁵⁷ STEIN, Mike: *Young People Leaving Care: Supporting Pathways to Adulthood*. London: Jessica Kingsley Publishers, 2013. 39-66.o. <https://redregresadoslatam.org/wp-content/uploads/2017/11/Copia-de-Young-people-leaving-care-supporting-pathways-to-adulthood-by-Mike-Stein.pdf> (letöltés ideje: 2025.02.25.)

multidiszciplináris megközelítés - a pszichológiai, gyermekvédelmi és kulturális szempontok integrálása - a gyermek legfőbb érdekének érvényesülése szempontjából alapvető jelentőségű. Mindez a magyar menekültügyi és gyermekvédelmi eljárásokban is különös jelentőséggel bír, különösen a meghallgatások, az életkor-meghatározás és az egyéni szükségletek értékelése során.⁴⁵⁸

Külön problémát jelenthet a támogatások jogállásfüggősége. Amennyiben egyes ellátások kizárólag meghatározott migrációs vagy tartózkodási státuszhoz kapcsolódnak, a jogi bizonytalanság közvetlenül befolyásolhatja a megélhetési és lakhatási biztonságot is. Ez nehezen egyeztethető össze a nemzetközi gyermekjogi megközelítéssel, amely a szükségletalapú és diszkriminációmentes hozzáférést tekinti irányadónak a kísérő nélküli gyermekek esetében. A magyar rendszerben ezért különösen fontos kérdés, hogy a gyermekvédelmi és szociális ellátásokhoz való hozzáférés mennyiben biztosítható a jogállási bizonytalanság ellenére is.

A nagykorúvá válás a kísérő nélküli kiskorúak esetében különösen érzékeny átmeneti időszakot jelent, mivel a gyermekvédelmi védelem megszűnésével párhuzamosan a fiatalok olyan jogi és szociális helyzetbe kerülhetnek, amelyben - különösen rendezetlen tartózkodási státusz esetén - már nem részesülnek a korábban biztosított speciális gyermekvédelmi garanciákban. A gyermekvédelmi státusz elvesztése ezért nemcsak jogi változást jelenthet, hanem az oktatáshoz, a lakhatáshoz, a szociális ellátásokhoz és a támogatási rendszerekhez való hozzáférés beszűkülésével is együtt járhat.⁴⁵⁹

A nagykorúvá válással együtt járó egyik legjelentősebb változás a gondozási és képviseleti rendszer megszűnése vagy átalakulása. A gyermekvédelmi gyámság megszűnésével a fiatalok sok esetben önállóan kénytelenek eligazodni az adminisztratív eljárások, a tartózkodási jogállás rendezése, valamint a szociális és támogatási rendszerek működése között, miközben gyakran nem rendelkeznek az ehhez szükséges információkkal, nyelvi kompetenciákkal vagy támogató kapcsolati hálóval. Ez a képviseleti és információs hiány a magyar rendszerben különösen érzékeny lehet azoknál a fiataloknál, akiknek az ellátási pályája a gyermekvédelmi és az idegenrendészeti rendszer határán mozog.⁴⁶⁰

⁴⁵⁸ UNHCR: *The Heart of the Matter. Assessing Credibility when Children Apply for Asylum in the European Union*. Geneva: UNHCR, 2014, 55-70. o.

https://www.ecoi.net/en/file/local/1002929/1930_1426675814_55014f434.pdf (letöltés ideje: 2025.02.24.)

⁴⁵⁹ UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin*, CRC/GC/2005/6, 39-40. pontok.

⁴⁶⁰ UNICEF: *A Child is a Child. Protecting children on the move from violence, abuse and exploitation*, 2017. 32-45.o.

Magyarországon a nagykorúvá váló fiatal felnőttek - meghatározott feltételek fennállása esetén - utógondozói ellátásban részesülhetnek, amelynek célja az önálló életkezdés támogatása a gyermekvédelmi szakellátás keretein belül. A Gyvt. alapján az utógondozói ellátás során a fiatal felnőtt számára otthont nyújtó ellátást és utógondozást kell biztosítani. Az utógondozói ellátás nevelőszülőnél, gyermekotthonban, utógondozó otthonban vagy külső férőhelyen is biztosítható. Az utógondozói ellátás ezért nem kizárólag anyagi támogatásként értelmezhető, hanem olyan gyermekvédelmi szakellátási formaként, amely a lakhatás és az önálló életvitel támogatásának elemeit egyaránt magában foglalja.⁴⁶¹

Az utógondozói ellátás jogosultsági és időbeli korlátai ugyanakkor tovább erősíthetik a nagykorúvá válásból fakadó töréspontokat. A gyermekvédelmi szabályozás alapján az utógondozói ellátás a fiatal felnőtt kérelmére rendelhető el, ha a nevelésbe vétele nagykorúsága miatt szűnt meg, és létfenntartását önállóan biztosítani nem tudja, nappali oktatás munkarendje szerint vagy felsőoktatási intézmény nappali tagozatán tanulmányokat folytat, illetve szociális bentlakásos intézménybe felvételét várja. Az utógondozói ellátás - a törvényben meghatározott kivételekkel - legfeljebb a huszonnegyedik életév betöltéséig tarthat. Ez a feltételrendszer a kísérő nélküli kiskorúak esetében különösen jelentős lehet, mivel azok a fiatalok, akik rövidebb ideig álltak gyermekvédelmi gondoskodás alatt, vagy akiknek tartózkodási jogállása időközben bizonytalanná vált, könnyebben kerülhetnek az ellátási jogosultságok határára.⁴⁶²

A magyar gyakorlatban az utógondozás nem kizárólag anyagi támogatást jelent, hanem szakmai és szociális kísérést is magában foglal. Az utógondozói feladatokat ellátó szakemberek szerepe kiterjedhet az oktatásban való részvétel támogatására, a munkavállalással kapcsolatos ügyintézés segítésére, valamint az önálló életvezetéshez szükséges készségek fejlesztésére. Az önállósodás ebben az értelemben nem egyszeri esemény, hanem fokozatos tanulási folyamat, amelynek sikeressége jelentős mértékben függ az ellátás folytonosságától, az intézményi kapacitásoktól és a fiatal körül elérhető támogató kapcsolatoktól.⁴⁶³

A kísérő nélküli kiskorú menedékkérők körében különösen sérülékeny helyzetbe kerülhetnek azok a fiatalok, akik a menekültügyi vagy idegenrendészeti eljárás időtartama alatt válnak nagykorúvá. Nagykorúvá válásuk következtében számukra több, kifejezetten kiskorúakhoz kapcsolódó gyermekvédelmi garancia és ellátási forma már nem válik automatikusan hozzáférhetővé, miközben jogállásuk és ellátási helyzetük továbbra is bizonytalan maradhat. A magyar gyakorlatban mindez különösen érzékeny kérdés, mivel a

⁴⁶¹ 1997. évi XXXI. törvény 53/A–53/C. §; 93. §.

⁴⁶² 1997. évi XXXI. törvény 93. §.

⁴⁶³ STEIN, Mike: *Young People Leaving Care...* i.m. 39-66.o.

gyermekvédelmi és idegenrendészeti szempontok közötti feszültség a kísérő nélküli kiskorúak esetében közvetlenül befolyásolhatja a gyermekek hosszabb távú védelmét és ellátását. A magyar gyakorlatban időszakosan olyan intézményi programok és támogatási formák is megjelentek, amelyek a nagykorúvá váló fiatal felnőttek lakhatási és szociális helyzetének stabilizálását kívánták elősegíteni. Ezek a kezdeményezések arra utalnak, hogy a nagykorúvá válással összefüggő lakhatási és megélhetési nehézségek megfelelő szakmai támogatással és intézményi koordinációval mérsékelhetők. Ugyanakkor az ilyen programok többnyire korlátozott időtartamban vagy szűkebb kapacitások mellett működnek, ezért nem minden esetben képesek hosszabb távon biztosítani a gyermekvédelmi ellátásból a felnőtt életbe történő átmenet folytonosságát.⁴⁶⁴

A nagykorúvá válás a kísérő nélküli kiskorúak esetében jelentős változást eredményezhet a lakhatási, szociális és támogatási feltételek területén. A kockázatok különösen akkor erősödhetnek fel, ha a gyermekvédelmi ellátás megszűnését nem követi megfelelő támogatás az önálló életvitel kialakításához. Amennyiben az ellátási folyamatok nem biztosítanak megfelelő folytonosságot a gyermekkor és a fiatal felnőttkor között, a nagykorúvá válás fokozott sérülékenységi helyzetet eredményezhet a társadalmi integráció szempontjából.⁴⁶⁵

7.5. A MUNKAVÁLLALÁS ÉS GAZDASÁGI ÖNÁLLÓSODÁS

A kísérő nélküli kiskorúak magyarországi integrációs pályájában a munkavállalás egyszerre jelenik meg jogszabályok által meghatározott lehetőségként, a gyermekvédelmi felkészítés egyik területként, valamint a nagykorúvá válást követően az önálló megélhetés egyik feltételeként. A fejezet a munkavállalás életkori, jogállási és intézményi kereteit vizsgálja, külön figyelemmel a kiskorú és nagykorú státusz közötti különbségekre, a menedékkérő és a nemzetközi védelemben részesülő személyek eltérő jogi helyzetére, valamint a gyermekvédelmi szakellátás és az utógondozás szerepére.

A kísérő nélküli kiskorúak munkavállalásának első jogi korlátja az életkor. A Munka Törvénykönyve alapján munkavállaló főszabály szerint az lehet, aki a tizenhatodik életévét betöltötte, ugyanakkor iskolai szünet alatt a nappali rendszerű képzésben részt vevő, tizenötödik életévét betöltött tanuló is foglalkoztatható. A fiatal munkavállalók védelme érdekében a

⁴⁶⁴ u.o.

⁴⁶⁵ u.o.

Munka Törvénykönyve további garanciális szabályokat állapít meg, így különösen tiltja az éjszakai munka és a rendkívüli munkaidő elrendelését, valamint speciális rendelkezéseket tartalmaz a munkaidőre és a pihenőidőre vonatkozóan.⁴⁶⁶ A kísérő nélküli kiskorúak magyarországi helyzetében ugyanakkor az életkori korlát önmagában nem határozza meg a tényleges munkavállalási lehetőségeket, mivel azok a tartózkodási és menekültügyi jogállástól is függnnek. Az AIDA Hungary országjelentése szerint a menedékkérők a menekültügyi eljárás megindítását követő kilenc hónap elteltével vállalhatnak munkát. Foglalkoztatásukra a harmadik országbeli állampolgárokra vonatkozó általános szabályok irányadók, amelyek a magyar és az EGT-állampolgárok munkaerőpiaci elsőbbségét is figyelembe veszik, és a munkáltatónak a foglalkoztatáshoz kapcsolódó munkavállalási engedélyt kell kérelmeznie. A UNHCR munkáltatók számára készített magyarországi tájékoztatója szintén ismerteti a menedékkérők foglalkoztatásának feltételeit és az ehhez kapcsolódó adminisztratív kötelezettségeket.⁴⁶⁷

A gyermekvédelmi szakellátásban elhelyezett kísérő nélküli kiskorúak esetében az önálló életkezdést támogató szolgáltatások és programok is megjelennek. A Károlyi István Gyermekközpont intézményi tájékoztatója szerint a kísérő nélküli kiskorúak ellátása során nyelvi képzést, oktatási és szakképzési támogatást biztosítanak, továbbá a nagykorúvá vált fiatalok számára - a jogszabályban meghatározott feltételek fennállása esetén - utógondozói ellátást nyújtanak, illetve utógondozó közreműködésével támogatják az önálló életkezdést. A Károlyi István Gyermekközpont „Nyertes pályázatok” aloldala egy, az Európai Menekült Alap támogatásával megvalósított programot („Úton az önállóság felé”) is ismertet. A program kulturális orientációs felkészítést, mentálhigiénés tanácsadást, az önálló életkezdést támogató szolgáltatásokat, valamint a piacképes szaktudás megszerzését elősegítő tevékenységeket foglalt magában. A projekt célja az önálló életvezetés feltételeinek megerősítése volt, célcsoportját pedig az oltalmazott és elismert menekült kísérő nélküli kiskorúak alkották.⁴⁶⁸

A nagykorúvá válás időszakában a munkavállalás jelentősége felértékelődik, mivel az önálló életvitel és megélhetés biztosítása egyre szorosabban kapcsolódik a munkaerőpiaci részvételhez. Az AIDA Hungary országjelentése szerint a menekültként elismert és oltalmazott személyek a foglalkoztatás tekintetében a magyar állampolgárokkal azonos feltételek mellett

⁴⁶⁶ 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről, 34. § (2) bekezdés; 114. §.

⁴⁶⁷ AIDA/ECRE: *Hungary - Reception Conditions - Access to the Labour Market*

<https://asylumineurope.org/reports/country/hungary/reception-conditions/employment-education/access-labour-market/> (letöltés ideje: 2026.05.19.) UNHCR: *Resources for Employers in Hungary*.

<https://www.unhcr.org/europe/resources-employers-hungary> (letöltés ideje: 2026.05.19.)

⁴⁶⁸ <https://kigyk.hu>

férhetnek hozzá a munkaerőpiachoz, és esetükben nem alkalmazandó munkaerőpiaci teszt. Az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság és a UNHCR Magyarország tájékoztató anyagai ugyancsak azt mutatják, hogy a nemzetközi védelemben részesülő személyek foglalkoztatásának jogi lehetőségei alapvetően biztosítottak, valamint részletes információt nyújtanak a munkavállalás adminisztratív és gyakorlati feltételeiről.⁴⁶⁹

A nagykorúvá váló, gyermekvédelmi szakellátásból kikerülő fiatalok esetében az önálló életkezdés támogatásának fontos intézményi eszközeit jelentik az utógondozás és az utógondozói ellátás. A Gyvt. alapján a gyermekvédelmi gyám tájékoztatja a gyermeket az otthonteremtési támogatás és az utógondozói ellátás iránti kérelem benyújtásának lehetőségéről, valamint elősegíti a kérelem benyújtását.⁴⁷⁰

A magyarországi kísérő nélküli kiskorúak munkavállalási és gazdasági önállósodási korlátai elsősorban a jogállásból fakadó korlátozásokban, az intézményi és adminisztratív hozzáférési feltételekben, valamint a nagykorúvá váláshoz kapcsolódó ellátási átmenetekben ragadhatók meg. A menedékkérők esetében a munkavállalás időbeli korlátozása és az engedélyezési feltételek szűkítik a munkához jutás lehetőségeit, míg a nemzetközi védelemben részesülők esetében a munkavállalás jogi lehetőségeinek gyakorlati érvényesülése számos adminisztratív feltétel teljesítéséhez kapcsolódik. A gyermekvédelmi szakellátás keretében biztosított oktatási, képzési és önálló életkezdést támogató programok, valamint az utógondozás és az utógondozói ellátás intézményei e folyamat támogatását szolgálják. E körülmények együttesen azt mutatják, hogy a gazdasági önállósodás nem kizárólag egyéni erőforrások kérdése, hanem a jogi és intézményi környezet által is meghatározott folyamat.

Összességében a munkavállalás és a gazdasági önállósodás korlátai nem elszigetelt problémaként jelennek meg a kísérő nélküli kiskorúak magyarországi életútjában, hanem szorosan kapcsolódnak azokhoz az ellátási és jogállási átmenetekhez, amelyek a nagykorúvá válás időszakában egyszerre aktiválódnak. A jogi jogosultságok átalakulása, az intézményi védelem fokozatos átalakulása és a munkaerőpiaci önállósodás elvárása egymással összefüggő kihívásokat eredményez, amelyek túlmutatnak a foglalkoztatás kérdésén.

⁴⁶⁹ AIDA/ECRE: *Hungary - Reception Conditions - Access to the Labour Market*
<https://asylumineurope.org/reports/country/hungary/reception-conditions/employment-education/access-labour-market/>
<https://asylumineurope.org/reports/country/hungary/reception-conditions/employment-education/access-labour-market/> (letöltés ideje: 2026.05.19.) UNHCR: *Resources for Employers in Hungary*.
<https://www.unhcr.org/europe/resources-employers-hungary> (letöltés ideje: 2026.05.19.)

⁴⁷⁰ (1997. évi XXXI. törvény 87. § (3) bekezdés

8. AZ EMPIRIKUS KUTATÁS EREDMÉNYEI ÉS ÉRTELMEZÉSÜK

A disszertáció elméleti és leíró fejezetei a kísérő nélküli kiskorúak magyarországi helyzetét több, egymással összefüggő dimenzióban tárgyalták: a gyermekjogi és normatív keretek (különösen a „gyermek mindenek felett álló érdeke” elve), a közigazgatás - menekültügyi eljárások, valamint az ellátórendszer alrendszerei (egészségügy és pszichoszociális támogatás; oktatás; lakhatás és szociális biztonság; munkavállalás és gazdasági önállósodás). A fejezetek egyúttal rámutattak arra is, hogy a nagykorúvá válás időszaka az ellátási pálya egyik legérzékenyebb pontja, mivel egyszerre mozdulnak el a jogállási, intézményi és megélhetési feltételek.

A jelen fejezet célja e keretek gyakorlati működésének empirikus feltárása. Nem a jogi szabályozás önmagában vett értékelése történik, hanem annak vizsgálata, hogy a normák, intézményi szabályok és erőforrások miként fordítódnak le a mindennapi eljárási döntésekre, ellátási gyakorlatokra és koordinációs rutinokra. Az elemzés kiindulópontja, hogy a normatív elvek érvényesülése a gyakorlatban intézményi feltételekhez kötött: a döntések és szolgáltatások tényleges tartalma a kapacitások, az eljárási kötöttségek, a felelősségi rendek és az időhorizontok metszéspontjában alakul.

Az empirikus vizsgálat feltáró és magyarázó jellegű. Egyrészt azonosítja az ellátórendszerben visszatérően megjelenő működési mintázatokat (például a koordináció személyfüggőségét vagy a nagykorúvá válás körüli átmenetek kiszámíthatatlanságát), másrészt értelmezi ezek intézményi mechanizmusait (milyen logikák és korlátok termelik ki a jelenségeket).

A fejezet értelmezési keretének további pontosítása érdekében fontos hangsúlyozni, hogy az empirikus vizsgálat nem „ellenőrzi” a normatív rendszert, hanem annak működési logikáját rekonstruálja. A kutatás nem abból indul ki, hogy a jogi szabályozás és az intézményi gyakorlat között szükségszerűen hiány vagy diszfunkció áll fenn, hanem azt vizsgálja, hogy a különböző normák, szereplők és eljárási keretek miként kapcsolódnak össze a konkrét ügyek szintjén. Ennek megfelelően az elemzés fókusza nem az eltérések „feltárása” önmagában, hanem azok strukturális értelmezése: milyen típusú működési mintázatok rajzolódnak ki, és ezek milyen közigazgatási logikákból következnek.

8.1. A KVALITATÍV KUTATÁS MÓDSZERTANI MEGALAPOZÁSA

Az empirikus fejezet értelmezhetősége érdekében szükséges a módszertani keretek bemutatása. Mivel a disszertáció korábbi fejezetei elsősorban normatív, jogi és strukturális elemzést tartalmaztak, az empirikus szakasz feladata nem új fogalmi keretek kialakítása, hanem annak megmutatása, hogy az intézményi gyakorlatok miként szerveződnek a vizsgált alrendszerekben, illetve hol jelennek meg visszatérő feszültségek és illeszkedési problémák.

A jelen alfejezet ismerteti a kutatás célját és a kvalitatív módszertan indokoltságát, a mintavételi stratégiát, az adatfelvétel módját, az etikai és adatkezelési szempontokat, valamint az elemzés módszerét és megbízhatósági szempontjait.

A kvalitatív kutatás módszertani megalapozása

A kutatás kvalitatív módszertant alkalmaz, mivel a vizsgált jelenségek - különösen a gyermekjogi alapelvek (pl. a gyermek mindenképp felett álló érdeke) intézményi értelmezése, a gyermekvédelmi és hatósági racionalitások közötti feszültségek, valamint a nagykorúvá váláshoz kapcsolódó átmenetek - nem írhatók le kizárólag mérőskálás adatokkal. Ezek a jelenségek döntési helyzetekben, rutinokban és intézményi értelmezésekben öltönek testet, és sok esetben implicit szabályok, informális működési mechanizmusok, személyes szakmai kapcsolatok és kialakult intézményi gyakorlatok közvetítik őket.

A kvalitatív adatgyűjtés lehetővé teszi, hogy láthatóvá váljanak a szakemberek által érzékelt dilemmák, az eljárások gyakorlati megvalósításának akadályai, valamint az eltérő intézményi pozíciókból fakadó perspektívakülönbségek. A kutatás célja ezért olyan empirikus anyag előállítása volt, amely képes megragadni a „hogyan működik a rendszer a mindennapokban?” kérdését, és megmutatni, hogy az ellátórendszer működése milyen feltételek mellett válik kiszámíthatóvá vagy éppen töredezetté.

A célzott mintavétel és az interjúalanyok köre

Az empirikus vizsgálat célzott mintavételi stratégiára épült. A kiválasztás szempontja nem statisztikai reprezentativitás, hanem szakmai relevancia és intézményi tapasztalat volt: olyan szereplők megszólítása, akik közvetlen, operatív vagy döntéshozói tapasztalattal rendelkeznek a kísérő nélküli kiskorúak ellátásának különböző szegmenseiben.

A minta hat főből állt, akik heterogén intézményi háttérrel képviseltek. A bevont perspektívák az alábbi területeket fedték le:

- gyermekvédelmi ellátás (gondozási - nevelési dimenzió),

- gyámhatósági/közigazgatási gyakorlat (hatósági - eljárási dimenzió),
- civil szervezeti szakember,
- oktatási intézményi képviselő,
- migrációs jogi szakértő.

A gyermekvédelmi és a gyámhatósági dimenzió elkülönített kezelése módszertanilag indokolt volt, mivel a két terület eltérő feladatlogika és döntési horizont mentén működik: a gyermekvédelem jellemzően a gondozás és fejlesztés folyamatosságában gondolkodik, míg a gyámhatósági/közigazgatási gyakorlat az eljárási keretek, hatáskörök és jogállási kategóriák rendszerében. A heterogén mintaszerkezet lehetővé tette, hogy a vizsgálat ne egyetlen intézményi nézőpontot, hanem egymás mellett létező értelmezéseket és működési logikákat tegyen összevethetővé.

A résztvevők kiválasztása célzott szakmai megkeresés alapján történt. A részvétel önkéntes volt, és a válaszok feldolgozása anonimizált módon zajlott, az intézményi hovatartozás csak általános kategóriaként jelenik meg.

A félig strukturált interjúk tematikus felépítése

Az empirikus adatfelvétel félig strukturált szakértői interjúk formájában valósult meg. A félig strukturált forma biztosította, hogy a válaszok tematikusan összevethetők legyenek, ugyanakkor a résztvevők saját tapasztalataik és értelmezéseik mentén részletesen kifejthessék álláspontjukat. Az alkalmazott forma egyben lehetőséget adott arra is, hogy a válaszadók megfontoltan, intézményi érzékenységgel fogalmazzanak olyan témákról, amelyek a rendszer működésére vonatkozó kritikai észrevételeket is érinthetnek.

A kérdésvázlat tematikus blokkok köré szerveződött:

1. a „gyermek mindenképp felett álló érdekének” gyakorlati értelmezése;
2. jogi–eljárási keretek (pl. gyámrendelés, hatósági döntések, életkor-meghatározás dilemmái);
3. egészségügyi és pszichoszociális ellátás;
4. oktatás és oktatási pályák;
5. lakhatás és a nagykorúvá válás körüli átmenetek;
6. gazdasági önállósodás;
7. intézményi koordináció;
8. az integráció feltételei és korlátai.

A kérdésvázlatot a disszertáció melléklete tartalmazza.

A kérdésvázlat egyes esetekben arra is kiterjedt, hogy az interjúalanyok milyen konkrét élethelyzetekben találkoznak kísérő nélküli kiskorúakkal, milyen tipikus szükségleteket, problémákat és intézményi elakadásokat azonosítanak, valamint milyen fejlesztési irányokat tartanak szükségesnek.

A tematikus blokkokon belül több konkrét kérdés került megfogalmazásra, amelyek az adott terület működésének különböző aspektusaira irányultak. A kérdések több esetben nyitott formában kerültek megfogalmazásra („hogyan jelenik meg...?”, „milyen tényezők befolyásolják...?”, „milyen dilemmák tapasztalhatók...?”), annak érdekében, hogy ne csupán leíró jellegű, hanem reflexív, az összefüggésekre és működési mechanizmusokra is kiterjedő válaszok szülessenek.

A kérdésblokkok kialakítása az ellátórendszer működésének kulcsfontosságú dimenzióira irányult, és célja az volt, hogy feltárja a kísérő nélküli kiskorúak ellátásában érintett intézményi szereplők tapasztalatait, valamint az egyes alrendszerek működését befolyásoló strukturális tényezőket. A kérdéssor kiterjedt továbbá a szakemberek felkészültségének és képzési hátterének vizsgálatára is, annak feltárása érdekében, hogy a kísérő nélküli kiskorúak speciális szükségletei mennyiben jelennek meg az ellátórendszerben dolgozó szakemberek képzési és továbbképzési struktúráiban.

Az adatfelvétel kétételes időszak alatt zajlott.

Anonimitás, etikai megfontolások és adatkezelés

Az interjúalanyok személye a kutató számára ismert volt, a disszertációban azonban az adatok anonimizált formában jelennek meg. Az anonimizálás indoka kettős: egyrészt a válaszadók intézményi működésre, esetleges hiányosságokra vagy koordinációs problémákra is reflektálhattak; másrészt a szakértői pozíciók egy része olyan területekhez kapcsolódik, ahol a beazonosíthatóság a megszólalási hajlandóságot csökkentheti. Az idézetek és példák ezért csak általános szerepkategóriákkal jelennek meg (pl. „gyermekvédelmi szakember”, „oktatási szereplő”), és nem tartalmaznak személyazonosításra alkalmas információt.

Az adatkezelés során a célhoz kötöttség és adatminimalizálás elve érvényesült: a feldolgozás nem rögzített azonosító adatokat, és a közlésből kizárásra kerültek az olyan részletek, amelyek intézményi vagy személyes beazonosítást tennének lehetővé. Az adatok felhasználása kizárólag tudományos célokat szolgál.

Az elemzés módszere és megbízhatósági szempontok

Az interjúk feldolgozása tematikus tartalomelemzéssel történt. Az elemzés célja nem pusztán a válaszok összefoglalása, hanem a visszatérő mintázatok azonosítása, valamint azok intézményi mechanizmusainak leírása volt. Első lépésként a szövegek többszöri áttekintése történt, majd kialakításra került a kódolási keret.

A kódolás két logika mentén zajlott:
(1) előre meghatározott tematikus tengelyek (alrendszerek; koordináció; nagykorúvá válás körüli átmenetek; „best interests”) mentén, és
(2) a válaszokban spontán megjelenő mintázatok azonosításával (pl. személyfüggő koordináció; informális megoldások; időhorizontbeli eltérés; erőforrás- és kapacitáskorlátok).

Az eltérő vagy ellentmondó álláspontok nem „átlagolásra” kerültek, hanem külön rögzítést és értelmezést kaptak, mivel ezek sok esetben a rendszer belső feszültségeit jelzik.

A kódolás során külön figyelmet kaptak azok a válaszelemek is, amelyek a formális ellátórendszeren kívüli, informális gondozási és támogatási helyzetekre, valamint a késő serdülőkorú fiatalok sajátos átmeneti sérülékenységére utaltak.

A hitelességet erősítette a heterogén intézményi minta és a perspektívák összevethetősége. A következetességet az elemzési lépések rögzített rendje támogatta. A kutatás korlátai között megjelenik a mintanagyság és az alkalmazott interjúforma, amely nem minden esetben tette lehetővé az interjúk további mélyítését; a cél ugyanakkor a működési mechanizmusok feltárása volt, nem a reprezentativitás biztosítása. A vizsgálat időben és terjedelemben behatárolt, ezért a feltárt mintázatok további, mélyebb vagy longitudinális vizsgálata a későbbi kutatások indokolt iránya lehet.

A módszertani keretek értelmezése szempontjából kiemelendő, hogy a kvalitatív megközelítés nem a „tipikus eset” azonosítására törekedett, hanem a működési logikák feltárására. A kutatás célja nem annak megállapítása volt, hogy a rendszer „általában jól vagy rosszul működik”, hanem annak megértése, hogy milyen feltételek mellett válik működőképpé, illetve milyen mechanizmusok vezetnek a működés töredezettségéhez. Ennek megfelelően az elemzés során az egyes válaszok nem izolált állításként, hanem a rendszer működésére vonatkozó indikációként kerültek értelmezésre.

8.2. AZ ELLÁTÓRENDSZER ALRENDSZEREINEK EMPIRIKUS ELEMZÉSE

Az alrendszerek empirikus elemzése során fontos módszertani szempont, hogy az egyes dimenziók nem önálló, egymástól független működési területekként jelennek meg. Az interjúk alapján világossá vált, hogy az egészségügyi, oktatási, lakhatási és gazdasági dimenziók között folyamatos kölcsönhatás áll fenn, és a működési problémák jellemzően nem egyetlen alrendszerhez köthetők. Ennek megfelelően az alábbi alfejezetek nem „szektorális leírásként”, hanem analitikus bontásként értelmezendők: céljuk az, hogy a komplex működési tér egyes hangsúlyos pontjait külön is láthatóvá tegyék.

8.2.1. Egészségügyi és pszichoszociális ellátás működési mintázatai

Az interjúk alapján az egészségügyi ellátás területén két szint különíthető el: az akut, alapvető egészségügyi hozzáférés és a hosszabb távú, komplex szükségletekre reagáló pszichoszociális/mentálhigiénés támogatás. A válaszok szerint az akut szükségletek kezelése többnyire megoldható, ugyanakkor a pszichoszociális dimenzióban nagyobb a töredezettség és a kapacitásfüggőség.

Visszatérő elemként jelent meg, hogy a mentális egészséghez kapcsolódó támogatások (pszichológiai kísérés, traumafeldolgozás, kulturálisan érzékeny ellátás) nem minden intézményi kontextusban állnak rendelkezésre azonos mélységben. Több válaszadó utalt arra, hogy a szolgáltatás elérhetősége sokszor szakemberkapacitáshoz, intézményi együttműködésekhez vagy projektjellegű lehetőségekhez kötött. Ebből következően a támogatás gyakran nem folytonos, hanem esetleges: a beavatkozás inkább reaktív (krízishelyzetekhez kötött), mint megelőző jellegű.

Az egyik interjúalany tapasztalatai tovább árnyalják a pszichoszociális dimenzió működését. A beszámoló szerint a kísérés nélküli kiskorúak sérülékenysége nem kizárólag a migrációs előzményekhez vagy traumatikus tapasztalatokhoz kapcsolódik, hanem a jelenlegi élethelyzet bizonytalanságából is fakad. A nyelvi nehézségek, a kortárskapcsolatok fokozatos gyengülése, valamint a szülői szeretet és kontroll hiánya különösen a 16–17 éves korosztály esetében eredményezhet fokozott elzárkózást és önálló problémamegoldásra kényszerülést. A válasz alapján az is megfigyelhető, hogy a kezdeti időszakban egyes fiatalok átmeneti, kötetlen helyzetként értelmezik új élethelyzetüket, azonban az idő előrehaladtával ennek pszichés és

magatartási következményei is jelentkehetnek, amelyek a tanulmányi előmenetelt is befolyásolhatják.

A pszichoszociális ellátás működésére az interjúk alapján hat a jogállási bizonytalanság és az ideiglenesség élménye is. A szakemberek több esetben úgy írták le, hogy a jövőkép kiszámíthatatlansága önmagában stresszor, amely felerősítheti a pszichés terhelést, és nehezítheti a stabil napi rutinok kialakítását. Az ellátás gyakorlati formája ezért nem pusztán egészségügyi szolgáltatásként jelenik meg, hanem olyan támogatási térként, amelyet a lakhatási, jogi és oktatási dimenziók is befolyásolnak.

Tipikus intézményi helyzetként több szereplő is utalt arra, hogy a pszichoszociális támogatás sikeressége nagyban függ attól, mennyire tud a gyermek körül kiszámítható felnőtt kapcsolatháló és stabil ellátási rend kialakulni. Ha a gondozási környezet gyakran változik, vagy a gyermek státusza körüli eljárások elhúzódnak, a pszichológiai kísérés is nehezebben tervezhető. A válaszok alapján a pszichoszociális dimenzióban tehát nemcsak „szolgáltatáshiány”, hanem „folytonossági probléma” is megjelenik.

A pszichoszociális dimenzió empirikus képe rámutat arra, hogy az ellátórendszer ezen területe különösen érzékeny a koordináció és a stabilitás kérdéseire. Míg az akut egészségügyi szükségletek kezelése viszonylag jól illeszkedik a standardizált intézményi működéshez, addig a mentális egészség támogatása olyan folyamatjellegű beavatkozásokat igényel, amelyek csak stabil kapcsolati és intézményi környezetben tarthatók fenn. A feltárt mintázatok alapján e dimenzió működése nem elsősorban „szolgáltatási kérdésként”, hanem kapcsolati és időbeli folytonossági problémaként értelmezhető.

8.2.2. Oktatáshoz való hozzáférés és annak korlátai

Az interjúk szerint az oktatáshoz való hozzáférés formálisan többnyire biztosítható, különösen akkor, ha a gyermekvédelmi elhelyezés rendezett. A nehézségek nem elsősorban a beléptetésnél, hanem a tartós részvétel és az eredményes előrehaladás feltételeinél jelennek meg. A válaszadók következetesen kiemelték a nyelvi kompetencia hiányát, mint elsődleges korlátozó tényezőt, amely a tantárgyi előrehaladást és az iskolai beilleszkedést egyaránt befolyásolja.

A szakértői válaszok között megjelent olyan tapasztalat is, amely az oktatási részvétel időbeli alakulására irányítja a figyelmet. A beszámoló szerint a kezdeti időszakban egyes gyermekek az új helyzetet átmeneti, kötetlen állapotként értelmezik, amelyben az iskolai kötelezettségek súlya nem jelenik meg egyértelműen. Az idő előrehaladtával azonban ez a

percepció megváltozhat, és a motiváció csökkenése, valamint az elzárkózás a tanulmányi teljesítmény romlásában is megmutatkozhat. A tapasztalatok arra is rámutatnak, hogy az eltérő oktatási rendszerekhez való alkalmazkodás önmagában is strukturális kihívást jelent, amely a nyelvi és pszichoszociális tényezőkkel együtt komplex korlátozó hatást fejt ki.

A válaszok alapján az oktatási pályák alakulása erősen függ a rendelkezésre álló intézményi eszközöktől: elérhető-e nyelvi felzárkóztatás, van-e tapasztalat migrációs háttérrel rendelkező tanulók támogatásában, működik-e kulturális mediáció vagy pszichológiai kísérés az iskolai térben. E téren intézményi különbségek jelentek meg: egyes beszámolók szerint a befogadóbb intézményi közeg képes a kezdeti hátrányok egy részét kompenzálni, máshol azonban az adaptáció inkább egyéni erőfeszítésekre és informális megoldásokra épül.

Több interjúalany utalt arra is, hogy az oktatási döntések időhorizontját befolyásolja a tartózkodás tervezhetősége. Ha a gyermek helyzete bizonytalan vagy a jövőbeni mobilitás (továbbindulás, hazatérés) napirenden van, az oktatási pálya gyakran rövid távú logika mentén szerveződik: az iskolai részvétel biztosítása elsődleges, míg a hosszabb távú pályaorientáció és végzettség megszerzésének tervezése háttérbe szorul. A szakértők ezt nem egyéni „motivációhiányként”, hanem kiszámíthatósági feltételek hiányából fakadó jelenségként írták le.

A nagykorúvá válás időszaka az interjúk szerint kockázati pont az oktatási részvétel szempontjából is. Tipikus helyzetként többen említették, hogy amennyiben a megélhetési kényszerek felerősödnek (például lakhatási bizonytalansággal vagy öfenntartási elvárással együtt), az oktatás és a munkavállalás közötti konfliktus élesedhet. Ilyenkor az oktatási pálya megszakadásának kockázata nem pedagógiai kérdésként, hanem több alrendszer egyidejű feszültségeként jelenik meg.

Az oktatási pályák alakulása az empirikus adatok alapján nem pusztán pedagógiai kérdésként ragadható meg, hanem az ellátórendszer egészének működését tükröző indikátorként. Az oktatásban való részvétel és előrehaladás feltételei ugyanis közvetlenül függenek a lakhatási stabilitástól, a pszichoszociális állapottól, valamint a jogállás kiszámíthatóságától. Ennek következtében az oktatási dimenzióban megjelenő nehézségek sok esetben nem az oktatási rendszer „belső hibáiként”, hanem a több alrendszeret érintő strukturális feszültségek következményeként értelmezhetők.

8.2.3. Lakhatás és szociális stabilitás az intézményi gyakorlatban

A lakhatás a válaszok alapján az ellátási pálya stabilitásának egyik központi feltétele. Kiskorúként a gyermekvédelmi elhelyezés formális értelemben védett keretet biztosít: a gyermek fizikai biztonsága és alapellátása többnyire garantált. Az interjúk ugyanakkor arra is rámutattak, hogy az intézményi elhelyezés egyszerre jelent stabilitást és korlátozott társadalmi beágyazottságot: egyes intézményi megoldások inkább elkülönített gondozási térként működnek, mint integratív közegként.

A válaszok alapján egy, a formális ellátórendszeren túlmutató működési logika is kirajzolódik. A feltárt tapasztalatok szerint a kísérő nélküli kiskorúak egy része nem klasszikus gyermekvédelmi elhelyezésben jelenik meg, hanem rokonok, keresztszülők, barátok családtagjai vagy más személyes kapcsolatok révén kerül átmeneti gondozási helyzetbe. Ez a működési forma rövid távon stabilitást biztosíthat, ugyanakkor jogi és intézményi szempontból bizonytalan státuszokat eredményezhet. Az empirikus adatok arra utalnak, hogy a lakhatás ebben az esetben nem intézményileg garantált keretben, hanem részben informális hálózatokon keresztül szerveződik, ami az ellátási pálya kiszámíthatóságát is befolyásolja.

A lakhatási stabilitás kérdése a nagykorúvá váláskor válik különösen érzékennyé. A válaszadók többféle átmeneti kimenetet írtak le: van, ahol utógondozói formák vagy támogató kapcsolatok enyhítik a váltást, máshol viszont a kikerülés a lakhatási bizonytalanság gyors növekedését eredményezi. A beszámolók szerint a lakhatási lehetőségeket egyszerre befolyásolja a jogállás, a megélhetési források elérhetősége és az intézményi tájékoztatás/irányítás minősége.

Az interjúk alapján a lakhatás nem önálló dimenzióként jelenik meg, hanem más alrendszerek működését is „behúzza”. Tipikus mintázatként írták le, hogy lakhatási instabilitás esetén nehezebbé válik az oktatásban való rendszeres részvétel, felerősödik a rövid távú munkavállalási nyomás, és növekszik a pszichés terhelés. A lakhatási kérdés ezért nem pusztán szociálpolitikai probléma, hanem a teljes ellátási pálya tervezhetőségének kulcsa.

A szociális biztonság dimenziója - megélhetési támogatások, információhoz való hozzáférés, támogatási útvonalak - a válaszok alapján töredezett képet mutat. Többen utaltak arra, hogy a hozzáférés sok esetben információfüggő: az intézmények és szakemberek közötti információáramlás minősége, illetve a civil szereplők jelenléte közvetlenül befolyásolhatja, hogy a fiatal milyen lehetőségekről szerez tudomást és milyen gyorsan jut el érdemi támogatáshoz.

A lakhatási dimenzió empirikus elemzése alapján megállapítható, hogy a lakhatás nem csupán egy az ellátási területek közül, hanem a rendszer egészének strukturáló tényezője. A lakhatási stabilitás hiánya nem elszigetelt problémaként jelenik meg, hanem láncreakciószerűen befolyásolja az oktatási részvételt, a munkavállalást és a pszichoszociális állapotot. Ebből következően a lakhatás kérdése a kísérő nélküli kiskorú ellátásban nem szűk értelemben vett szociálpolitikai ügy, hanem a teljes ellátási pálya kiszámíthatóságának alapfeltétele.

8.2.4. A munkavállalás és gazdasági önállósodás feltételrendszere

A munkavállalás és a gazdasági önállósodás az interjúkban kettős időhorizontban jelent meg. Kiskorúként a hangsúly jellemzően az oktatáson és fejlesztésen van, a munkavállalás pedig jogilag és intézményileg korlátozott. Ugyanakkor több válaszadó jelezte, hogy a fiatalok egy részénél már kiskorúként is megjelenhet erős megélhetési motiváció (például önfenntartás vagy család támogatásának szándéka), amit az ellátórendszer nem mindig tud strukturáltan kezelni.

A válaszok alapján ugyanakkor egy olyan működési feszültség is azonosítható, amely a formális életkori státusz és a tényleges önállósági képességek között húzódik. A tapasztalatok szerint a késő serdülőkorú fiatalok - különösen a 16–18 éves korosztály - sok esetben részben autonóm élethelyzetben vannak jelen, ugyanakkor a mindennapi ügyintézés (bevándorlási, foglalkoztatási, adózási vagy egészségügyi ügyek) terén továbbra is jelentős támogatásra szorulnak. Ez a kettősség azt eredményezi, hogy a formális értelemben megnyíló munkavállalási lehetőségek nem minden esetben fordíthatók át tényleges, stabil gazdasági önállóságba.

Nagykorúvá válás után a munkavállalás lehetősége formálisan tágabb, a tényleges hozzáférést azonban több strukturális feltétel alakítja. A válaszok szerint meghatározó a nyelvtudás, a végzettségek és kompetenciák elismerhetősége, a jogállás tervezhetősége, valamint a munkáltatói oldal adminisztratív kockázatérzete. Több szakértő arra is utalt, hogy a fiatalok gyakran alacsony belépési küszöbű, instabil foglalkoztatási szegmensekben jelennek meg, mert ezekhez rövidebb előkészítés és alacsonyabb nyelvi/forma-követelmény társul.

A válaszok alapján a munkavállalás sok esetben nem „tervezett integrációs pálya”, hanem rövid távú megoldás a megélhetés biztosítására. Tipikus dilemmaként írták le az oktatás–munka konfliktust: amennyiben a lakhatás bizonytalanná válik, a jövedelemszerzés azonnali prioritássá válhat, ami az oktatási pálya megszakadásához vezethet. E jelenségek nem

egyéni döntési hibaként, hanem több feltétel egyidejű sérülékenységeként jelennek meg a beszámolókbán.

A gazdasági önállósodást támogató intézményi szolgáltatások (pályaorientáció, nyelvi támogatás, munkaerőpiaci közvetítés) elérhetősége a válaszok alapján nem egységes. A szakértők több esetben utaltak arra, hogy a fiatalok sokszor informális csatornákból (személyes kapcsolatok, civil hálózatok) szereznek munkaerőpiaci információt, és az intézményi útmutatás nem mindig következetes vagy folyamatos.

A gazdasági önállósodás feltételeinek elemzése rámutat arra, hogy a munkaerőpiaci integráció nem lineáris folyamatként jelenik meg a kísérő nélküli kiskorúak esetében. A formális lehetőségek megnyílása és a tényleges hozzáférés között jelentős eltérés figyelhető meg, amelyet a nyelvi, jogi és intézményi tényezők együttesen alakítanak. A munkavállalás így nem kizárólag integrációs eszközként, hanem sok esetben kényszerű alkalmazkodási stratégiaként jelenik meg, amely rövid távon stabilizálhatja a megélhetést, hosszabb távon azonban akadályozhatja az oktatási és társadalmi beilleszkedést.

8.2.5. A nagykorúvá válás

Az interjúk egyik legerősebben visszatérő motívuma a 18. életévhez kötődő intézményi váltás tapasztalata. A válaszadók jelentős része úgy írta le a nagykorúvá válást, mint olyan pontot, ahol egyszerre változnak meg a felelősségi rendek, az ellátási jogosultságok és a mindennapi megélhetési feltételek. A változás sok esetben „éles határként” jelenik meg: a gyermekvédelmi keretből való kikerülés nem mindig jár együtt fokozatos átmenettel.

Az empirikus adatok értelmezése során egy további, a töréspont jellegét erősítő dimenzió is kirajzolódik. A tapasztalatok szerint a 16–18 éves korosztály sajátos átmeneti helyzetben van: a fiatalok életvitelükben részben önállóak, ugyanakkor jogi és intézményi értelemben nem rendelkeznek azokkal az eszközökkel és jogosultságokkal, amelyek a tényleges önállósághoz szükségesek. A válaszok alapján ez a „köztes státusz” különösen a mindennapi ügyintézés, a munkavállalás és a lakhatás megszervezése terén válik láthatóvá, ahol a fiatalok gyakran külső - intézményi vagy informális - segítségre szorulnak. Az is megfigyelhető, hogy a támogatási struktúrák hiányosságai esetenként alternatív megoldási stratégiákhoz vezetnek, beleértve akár más országokban történő átmeneti elhelyezési vagy boldogulási kísérleteket is.

A beszámolók alapján a törés több alrendszerben egyszerre érzékelhető. Az oktatás területén a megélhetési kényszerek és az önfenntartás elvárása erősítheti a részvétel bizonytalanságát. A lakhatás területén a gyermekvédelmi elhelyezés megszűnése vagy feltételelessé válása új kockázatokat nyithat meg. A munkavállalás esetében a formális lehetőség

megjelenése nem feltétlenül jelenti azt, hogy a fiatal ténylegesen stabil munkaerőpiaci pozícióhoz jut, különösen nyelvi és kompetenciahátrányok mellett. Az egészségügyi/pszichoszociális dimenzióban pedig a folytonosság kérdése válik érzékenyvé: a korábban elérhető támogatási kapcsolatok és rutinok átrendeződhetnek.

Több válaszadó azt is hangsúlyozta, hogy az intézményi váltás adminisztratív és élethelyzeti értelemben nem mindig „szinkron”: a 18. életév elérése nem jelenti automatikusan azt, hogy a fiatal rendelkezik stabil lakhatással, befejezett oktatási pályával vagy kialakult megélhetési stratégiával. Tipikus intézményi dilemmaként jelent meg, hogy a rendszer életkori küszöbököt alkalmaz, miközben a pszichoszociális érettség és a tényleges önállósodási képesség ennél differenciáltabb.

Az interjúk ugyanakkor nem egységesen „krízisként” írják le a nagykorúvá válást: a beszámolók arra is utalnak, hogy kedvezőbb átmenetek akkor jelennek meg, ha több feltétel egyszerre stabil (például kiszámítható jogállás; intézményi felkészítés; támogató kapcsolatháló; előre tervezett lakhatási megoldás). A töréspont tehát a válaszok alapján nem mindenkinél azonos intenzitású, hanem a strukturális és intézményi feltételek függvényében erősödik vagy enyhül.

Visszatérő elemként jelent meg az intézményi koordináció szerepe az átmenet menedzselésében. Több beszámoló szerint az átmenet kevésbé válik hirtelenné, ha a gyermekvédelmi, oktatási és szociális szereplők között előzetes egyeztetés és gyakorlati tervezés történik. Ezzel szemben koordinációs hiány esetén a fiatal több alrendszerben egyszerre szembesülhet információhiánnyal és megszakadó támogatásokkal. A nagykorúvá válás tapasztalata ezért sok esetben nem egyetlen döntés következménye, hanem több intézményi folyamat összeadódása.

8.3. INTÉZMÉNYI KOORDINÁCIÓ

Az intézményi koordináció elemzése a fejezet egészének egyik kulcspontja, mivel az empirikus adatok alapján a rendszer működésének minősége nem az egyes alrendszerek külön-külön vett teljesítményén, hanem azok kapcsolódásán múlik. A koordináció ezért nem kiegészítő funkcióként, hanem a rendszer integrációs mechanizmusaként értelmezhető. Ennek hiányában az egyébként megfelelően működő részrendszerek is képesek töredezett ellátási pályát eredményezni.

A disszertáció korábbi fejezetei az ellátórendszert egymás mellett működő, eltérő racionalitások mentén szerveződő alrendszerek hálózataként írták le. Az empirikus vizsgálat

egyik központi kérdése az volt, hogy ez az elméleti modell miként jelenik meg a szakemberek által érzékelt mindennapi gyakorlatban. Vajon valóban töredezett, koordinációs kihívásokkal terhelt rendszerről beszélhetünk, vagy a gyakorlatban nagyobb az összhang, mint amit a normatív-strukturális elemzés sugall?

Az interjúk alapján a koordináció kérdése a rendszer egyik kulcstengelye. A szakemberek válaszai nem egységesek, de egy visszatérő mintázat kirajzolódik: a rendszer működőképessége gyakran személyfüggő és informális kapcsolatokon alapul.

Az empirikus adatok értelmezése során kirajzolódik, hogy a koordináció hiányosságai nem kizárólag szervezeti vagy kommunikációs problémaként jelennek meg, hanem konkrét élethelyzetekben válnak láthatóvá. A tapasztalatok szerint különösen a késő serdülőkorú fiatalok esetében figyelhető meg, hogy a különböző alrendszerek (gyermekvédelem, migrációs igazgatás, munkaerőpiaci és szociális szolgáltatások) közötti átmenetek nem minden esetben összehangoltak. Ennek következtében a fiatalok gyakran csak külső - intézményi vagy civil - segítséggel képesek eligazodni az egymásra épülő eljárások és támogatási lehetőségek között. A válaszok arra is rámutatnak, hogy a koordináció hiánya nem pusztán adminisztratív késedelmekben jelenik meg, hanem az ellátási pályák megszakadásának kockázatát is növeli.

8.3.1. Állami és civil szereplők együttműködési mechanizmusai

Az interjúk alapján az állami és civil szereplők együttműködése a kísérő nélküli kiskorúak ellátásában nem „kiegészítő” elemként, hanem számos esetben a mindennapi működés egyik tényleges feltételrendszerként jelenik meg. A válaszadók beszámolóí szerint a civil szervezetek jelenléte különösen ott válik hangsúlyossá, ahol az állami ellátórendszer kapacitásai korlátozottak, illetve ahol speciális kompetenciákra (nyelvi közvetítés, jogi tanácsadás, pszichoszociális támogatás) van szükség. Ebből következően a civil-állami együttműködés nem pusztán feladatmegosztás, hanem sok esetben „strukturális pótlás”: olyan szolgáltatások biztosítása, amelyek állami oldalon nem elérhetők folyamatosan vagy nem hozzáférhetők egyenlő módon.

Az empirikus adatok alapján az együttműködés gyakorlati működése több esetben konkrét élethelyzeteken keresztül válik megragadhatóvá. A tapasztalatok szerint a civil szereplők nemcsak szolgáltatásnyújtóként, hanem koordinációs „kapcsolóként” is működnek: segítik a fiatalokat az egészségügyi ellátáshoz, a lakhatáshoz, a munkavállaláshoz vagy a hatósági ügyintézéshez való tényleges hozzáférésben. Különösen a késő serdülőkorú fiatalok esetében jelenik meg, hogy a formális jogosultságok önmagukban nem elegendők, és a

szolgáltatások eléréséhez gyakran szükség van közvetítő, támogató jelenlétre. A válaszok arra is rámutatnak, hogy ezek a funkciók nem minden esetben intézményesítettek, hanem sokszor eseti, kapacitásfüggő és személyes kapcsolatokon alapuló módon működnek.

A szakértői válaszok alapján az együttműködésnek több, egymástól eltérő típusa azonosítható. Az egyik típus a formális, szerződéses vagy projektalapú együttműködés, amelyben a civil szervezet meghatározott programok (pl. integrációs, lakhatási, munkaerőpiaci, nyelvi) keretében nyújt szolgáltatást. Ennek előnye a kiszámíthatóbb feladatlehatárolás és a tervezhetőség, ugyanakkor a projektlogika időbelisége a válaszadók szerint kockázatot hordoz: a finanszírozás megszűnésével a szolgáltatás is eltűnhet, ami az ellátás folytonosságát gyengíti. A másik típus az informális vagy félig formális együttműködés, amikor az állami szereplők „rárakják” a civil szervezetre azokat az ügyeket, amelyekhez a hivatalos rendszerben nincs meg a szükséges erőforrás vagy szakértelm. Ez gyors és pragmatikus megoldás lehet, ugyanakkor a felelősségi viszonyok elmosódásához vezethet: ki felel egy adott ügy eredményéért, ha a szolgáltatás valójában külső szereplőn keresztül valósul meg?

Az interjúk egy része arra utal, hogy a civil szereplők gyakran „kapcsolóként” működnek az alrendszer között. Tipikus helyzetként jelent meg például, amikor a gyermek számára az egészségügyi ellátáshoz vagy pszichológiai támogatáshoz való hozzáférést a civil szervezet segíti (tolmácsolás, időpontfoglalás, kísérés), miközben a formális jogosultság elvben adott. Ilyen esetekben a civil közreműködés nem jogi jogosultságot „teremt”, hanem a hozzáférést teszi ténylegessé. Hasonló mintázat az oktatási integrációban is megjelenhet: a gyermek iskolába kerül, de a tényleges részvétel (nyelvi támogatás, felzárkóztatás, konfliktuskezelés) gyakran azon múlik, hogy van-e külső szereplő, aki hidat képez az intézmény és a gyermek élethelyzete között.

A válaszok alapján az együttműködés minősége jelentősen függ a helyi intézményi kultúrától és attitűdöktől. Egyes intézmények nyitottabbak a civil partnerekre, és a közös munkát erőforrásként kezelik; máshol a civil szereplők jelenléte inkább „idegen testként” jelenik meg, és az együttműködés ad hoc vagy konfliktusos lehet. A disszertáció szempontjából ez azért releváns, mert azt jelzi: a koordináció nem csak szabályozási kérdés, hanem intézményi kultúra és bizalom kérdése is. Felvethető kérdésként jelenik meg, hogy milyen mértékben tekinthető intézményileg beágyazottnak az együttműködés, ha ilyen jelentősek a helyi különbségek.

Az együttműködés egy további dilemmája, hogy a civil szereplők gyakran egyszerre „szolgáltatók” és „érdekvédők”. Ez a kettős szerep a válaszadók szerint ambivalens helyzeteket termelhet. A szolgáltatói funkció együttműködést és pragmatizmust igényel az állami

intézményekkel, míg az érdekvédelmi funkció kritikai pozíciót is jelenthet, különösen a jogsérelemek vagy rendszerszintű hiányok azonosítása esetén. A kérdés az, hogy a rendszer képes-e úgy beépíteni a civil szereplők kritikai tudását, hogy az ne „feszültségforrásként”, hanem visszacsatolási mechanizmusként működjön. E ponton a koordináció egyben kormányzási kérdéssé válik: milyen csatornái vannak a rendszernek a problémák tanulására és korrekációjára?

A szakértői beszámolók alapján a civil-állami együttműködés jelentősége különösen a nagykorúvá válás körüli átmenetben erősödik fel. A 18. életév betöltése után a fiatalok sokszor kieshetnek a gyermekvédelmi keretből, miközben az integrációs és szociális támogatási rendszerek nem nyújtanak automatikus, strukturált átmeneti pályát. Ilyen helyzetben a civil szervezetek gyakran „utolsó védőhálóként” működnek: információt adnak a jogállási lehetőségekről, segítenek lakhatási opciók keresésében, vagy támogatják a munkavállalási ügyintézkést. Ez a működés ugyanakkor erősen kapacitásfüggő, és nem garantálható minden érintett számára. A disszertáció strukturális érveléséhez illeszkedően ez a jelenség azt támasztja alá, hogy az integráció és az ellátás folytonossága sok esetben nem a rendszer belső, állami logikájából következik, hanem külső és részben esetleges erőforrásokból.

A válaszok alapján az együttműködés eredményessége gyakran azon múlik, hogy létezik-e stabil „kontaktpont” az állami intézményrendszerben. Ha van kijelölt kapcsolattartó, vagy ha egy intézményben intézményesült a civil partnerekkel való munka, az együttműködés kiszámíthatóbbá válik. Ha azonban az együttműködés személyekhez kötött, akkor a rendszer sérülékeny: a kapcsolati háló megszakadása azonnali ellátási rést okozhat. Ez a személyfüggőség összekapcsolódik a korábbi alfejezetekben tárgyalt információáramlási és koordinációs mintázatokkal.

Összegzésként az interjúk alapján az állami és civil szereplők együttműködése a kísérő nélküli kiskorú ellátásban egyszerre kompenzáló és strukturálisan problémás jelenség. Kompenzáló, mert a hozzáférést és a szolgáltatások tényleges elérhetőségét javítja, és „áthidalja” az alrendszerek közötti hézagokat. Strukturálisan problémás, mert a szolgáltatások egy része így nem állami garanciákon, hanem projektek, kapacitások és személyes hálózatok változó feltételein nyugszik. A disszertáció szempontjából az együttműködés legfontosabb tanulsága az, hogy a rendszer működése nem kizárólag formális kompetenciák összességéként írható le, hanem sokkal inkább egy vegyes (állami–civil) kormányzási térben valósul meg, amelyben a stabilitás és kiszámíthatóság kulcsa az intézményesített együttműködési mechanizmusok erősítése.

8.3.2. Információáramlás és felelősségi viszonyok

Az interjúk alapján az intézményi koordináció egyik legérzékenyebb, ugyanakkor legnehezebben „láthatóvá tehető” dimenziója az információáramlás minősége és a felelősségi viszonyok gyakorlati tisztázottsága. A válaszadók több esetben úgy írták le a rendszert, hogy az alrendszerek közötti információ nem automatikusan és nem egyenletesen áramlik, hanem sokszor személyekhez, kapcsolati csatornákhöz és helyi rutinokhoz kötött. Ennek következtében ugyanazon jogi-intézményi keretek között is eltérő ügykimenetek alakulhatnak ki attól függően, hogy „ki tud kit elérni”, illetve kinek van gyakorlati tapasztalata a másik alrendszer eljárásrendjéről.

A tapasztalatok alapján az információhoz való hozzáférés és annak tényleges hasznosíthatósága között is különbség figyelhető meg. A válaszok szerint különösen a késő serdülőkorú fiatalok esetében jelenik meg, hogy bár formálisan rendelkezésre állnak az egyes eljárásokhoz és szolgáltatásokhoz kapcsolódó információk, azok értelmezése és gyakorlati alkalmazása sok esetben külső segítséget igényel. A mindennapi ügyintézés - például hatósági eljárások, munkavállalás vagy egészségügyi ellátás igénybevétele - során a fiatalok gyakran nem képesek önállóan eligazodni az egymásra épülő információk és követelmények rendszerében, ami az információáramlás tényleges hatékonyságát is befolyásolja.

A koordináció így nem pusztán szervezeti kérdésként jelenik meg, hanem információs infrastruktúraként is: milyen gyorsan, milyen pontossággal és milyen értelmezési keretben jut el az információ a releváns szereplőkhöz.

A szakértői beszámolók alapján az információáramlási problémák tipikusan a több szereplőt érintő, egymásra épülő ügyekben válnak akuttá, ahol a késedelem láncreakciót indíthat el. Ilyen helyzet például, amikor a gyermek oktatási beléptetése, egészségügyi ellátásának megszervezése és lakhatási elhelyezése egyszerre igényel egyeztetést, miközben az eljárási státusz vagy a gyámi képviselőt kérdése még nem rendezett. A válaszadók szerint ilyenkor nem feltétlenül „rossz szándék”, hanem az eljárási és intézményi felelősségi határok töredezettsége okoz elakadást. Több interjúalany utalt arra, hogy az alrendszerek eltérő nyelvet beszélnek: más fogalmakat használnak, más adatokat tartanak „relevánsnak”, és más időhorizontban gondolkodnak. A gyermekvédelmi és az oktatási szereplők gyakran folyamatosságban terveznek (fejlesztési célok, iskolai pálya), míg a hatósági dimenziót erősebben strukturálják a határidők, formanyomtatványok, hatáskörök és jogállási kategóriák.

A felelősségi viszonyok kérdése a beszámolók alapján két szinten válik problematikusá. Egyrészt léteznek formális felelősségi rendek (ki jogosult eljárni, ki hoz

döntést, ki képviseli a gyermeket), amelyek azonban a gyakorlatban nem mindig illeszkednek az ügy tényleges szükségleteihez. Másrészt megjelenik egy informális felelősségvállalás is: egyes szakemberek „túlveszik” a koordinációt, hogy az ügy ne akadjon el, miközben ez nem feltétlenül része a munkaköri szerepüknek. Ez a jelenség rövid távon kompenzálhatja a rendszer hiányait, hosszabb távon viszont túlterheléshez és kiszámíthatatlansághoz vezethet, mert a működés a kulcsszemélyek elérhetőségétől függ. Az interjúk alapján tipikus mintázat, hogy a „jó ügyvitel” sokszor nem intézményi protokoll, hanem egy-egy tapasztalt szereplő személyes tudása és kapcsolati tőkéje.

Az információáramlás problémája nemcsak a gyorsaság, hanem a tartalom szintjén is megjelenik. Több válaszadó utalt arra, hogy ugyanazon tényállás különböző intézményi perspektívákból eltérő jelentést kap: ami az egyik alrendszerben „adminisztratív hiány”, a másikban „védelmi kockázat” vagy „jogállási bizonytalanság”. Ez azt eredményezi, hogy a kommunikáció nem pusztán adatátadás, hanem értelmezési fordítás is. Ha ez a „fordítás” elmarad, akkor a döntések és intézkedések könnyen széttartóvá válhatnak. Különösen kritikus pontként jelent meg a válaszokban a nagykorúvá válás előtti időszak, amikor több alrendszernek kellene időben felkészülnie az átmenetre. A beszámolók szerint, ha az információk késve vagy hiányosan jutnak el az érintett szereplőkhöz, akkor a tervezés reaktívvá válik, és az átmenet inkább kríziskezelésként jelenik meg.

A felelősségi viszonyok tisztázatlansága a gyermek legfőbb érdekének érvényesülését is közvetetten befolyásolhatja. Ha nem egyértelmű, ki „viszi” az ügyet, akkor a gyermek szükségletei könnyen „szétoszlanak” a rendszerben: mindenki csak a saját szegmensét látja, miközben a komplex élethelyzet integrált kezelése elmarad. A válaszadók egy része ezért a koordinációt nem pusztán szervezeti hatékonysági kérdésként, hanem gyermekjogi jelentőségű tényezőként értelmezte. Felvethető kérdésként jelenik meg, hogy a felelősségi rendek mennyiben képesek követni a gyermek élethelyzetének dinamikáját, különösen akkor, amikor a jogállás, a lakhatás és az oktatási útvonal egyszerre bizonytalan. E ponton az interjúk alapján a rendszer működésének kulcsa sokszor az, hogy létezik-e stabil „kapcsolattartó” szerep, aki a különböző alrendszerek között következetesen közvetíti az információt és a szükségleteket.

Az információáramlás és felelősségi viszonyok empirikus képe összességében azt mutatja, hogy a koordináció minősége nem kizárólag szabályozási kérdés, hanem a mindennapi működésben újratermelődő, részben informális mechanizmusok eredője. A disszertáció szempontjából ennek jelentősége abban áll, hogy a rendszer teljesítménye sok esetben nem a formális struktúrák „létezésén”, hanem azok gyakorlati hozzáférhetőségén és a szereplők közötti kapcsolódások stabilitásán múlik.

8.3.3. Strukturális működési mintázatai

Az interjúk alapján az intézményi koordináció nem egyetlen ponton „hibásodik meg”, hanem több, egymást erősítő strukturális mechanizmus mentén válik töredezetté. A válaszokból kirajzolódó működési mintázatok egy része az ellátórendszer szerkezetéből fakad (alrendszerek eltérő logikái), más része pedig az erőforrás- és kapacitásviszonyokhoz kapcsolódik (szakemberhiány, területi különbségek, projektlogika). A koordinációs hiányosságok ezért nem redukálhatók „kommunikációs problémára”; inkább olyan rendszerszintű jelenségként írhatók le, amelyben a szereplők sokszor racionálisan cselekszenek a saját feladatlogikájuk szerint, mégis összességében széttartó eredmény jön létre.

Az egyik leggyakrabban megjelenő minta a személyfüggő koordináció. A válaszadók több ponton arra utaltak, hogy az együttműködés működését gyakran egy-egy kulcsszereplő „tartja össze”, aki ismeri a másik alrendszer nyelvét, eljárási rendjét, és rendelkezik informális kapcsolatokkal. Ez a személyfüggőség rövid távon adaptív: gyorsítja az ügyintézés, csökkenti a félreértéseket, és képes „áthidalni” a formális rendszer hiányait. Ugyanakkor strukturális kockázatot hordoz, mert a rendszer teljesítménye így nem standardizált, hanem a kulcsember elérhetőségétől és terhelhetőségétől függ. Ha a kulcsszereplő távozik vagy túlterhelődik, az együttműködés hirtelen gyengülhet, és az ügyek „visszaesnek” a formális csatornák lassabb ritmusába.

A másik visszatérő mechanizmus az informális megoldások dominanciája. Több interjúalany úgy írta le, hogy a szabályozott útvonalak mellett párhuzamosan működnek „rövidítések”: telefonhívások, személyes megkeresések, civil közvetítés, helyi kapcsolati hálók. Ezek az informális megoldások sokszor nélkülözhetetlenek a mindennapi működéshez, ugyanakkor egyenlőtlenséget is termelnek, mert azok a gyermekek (vagy intézmények) kerülhetnek előnybe, akiknek erősebb a hozzáférésük ezekhez a csatornákhöz. A koordináció így bizonyos értelemben „hozzáférési kérdéssé” válik: ki fér hozzá a megfelelő emberhez, a megfelelő időben.

A feltárt tapasztalatok arra is rámutatnak, hogy e strukturális sajátosságok nem csupán intézményi működési szinten, hanem az egyéni életutak alakulásában is közvetlenül megjelennek. A válaszok alapján különösen a késő serdülőkorú fiatalok esetében figyelhető meg, hogy az alrendszerek közötti kapcsolódások hiányosságai miatt a mindennapi ügyintézés, a munkavállalás és a lakhatás megszervezése nem lineáris, előre tervezhető folyamatként, hanem megszakításokkal és bizonytalanságokkal terhelt pályaként jelenik meg. Az empirikus adatok szerint ilyen helyzetekben a fiatalok gyakran csak informális csatornákon vagy civil

közvetítéssel jutnak el a szükséges szolgáltatásokhoz, ami az ellátási pályák egyenlőtlenségét is erősíti.

A harmadik strukturális minta az időhorizontok eltérése, amelyet a válaszadók több területen is érzékeltek. A gyermekvédelmi és oktatási szereplők gyakran hosszabb távú pályában gondolkodnak (fejlődés, beilleszkedés, tanulási út), míg a hatósági és eljárási dimenziót erősebben strukturálják a rövidebb ciklusok (határidők, formai követelmények, státuszkategoriák). E különbség különösen a nagykorúvá válás körüli átmenetben válik élessé: a gyermekvédelmi oldal gyakran „folyamatban tartaná” a támogatást, miközben a felnőttkori jogosultságok és eljárási keretek logikája éles váltást hozhat. Az interjúk alapján a koordináció egyik alapvető kérdése tehát az, hogy miként lehet összehangolni a hosszú távú gyermekjogi-fejlesztési logikát a rövid távú eljárási logikával.

A negyedik, strukturálisan termelődő hiányosság az erőforrás- és kapacitáskorlátok rendszerszintű hatása. A válaszadók több ponton jelezték, hogy a koordináció „luxusfunkcióvá” válhat, ha a szereplők túlterheltek és a mindennapi működés alapfeladatai is erőforráshiányos környezetben zajlanak. Ilyenkor a koordináció nem tervezett, hanem eseti: akkor történik meg, amikor már probléma van. A kapacitáshiány a szakosodott szolgáltatások elérhetőségében is megjelenik (pl. tolmácsolás, mentálhigiéné, nyelvi támogatás), ami a koordinációt indirekt módon rontja, mert a „hiányzó elem” körül a szereplők egymásra mutogatása is felerősödhet („nem nálunk van”, „nincs rá keret”, „nincs megfelelő szakember”).

Az interjúk alapján a koordinációs hiányosságok egy része területi egyenlőtlenségekhez kapcsolódik. Bizonyos térségekben erősebb civil jelenlét, több tapasztalat vagy jobb intézményi hálózat állhat rendelkezésre, míg máshol az ellátás jóval inkább az alapfunkciókra korlátozódik. Ez azt jelenti, hogy a koordináció minősége nemcsak intézményi, hanem területi változó is, amely a gyermekek tényleges esélyeit befolyásolhatja. A disszertáció szempontjából itt felvethető a kérdés: mennyiben beszélhetünk egységes ellátórendszerről, ha a koordináció és szolgáltatás-hozzáférés területi és intézményi szórást mutat?

Egy további, a válaszokból kiolvasható mechanizmus a „felelősség szétterülése” (diffúz felelősség) több szereplő között. Ha egy ügy több alrendszeret érint, könnyen előállhat az a helyzet, hogy minden szereplő csak a saját részfeladataért vállal felelősséget, miközben a komplex ügyvitel „gazdátlaná” válik. Ilyenkor tipikusan hiányzik az a szerep, aki az ügy egészét követi, és biztosítja, hogy a részintézkedések összeérjenek. A válaszadók ezt gyakran nem rosszindulatnak, hanem szerkezeti sajátosságnak tulajdonították: az intézmények mandátuma és erőforrása a saját szegmensükre korlátozódik. A koordinációs hiányosságok következményei a beszámolók alapján több szinten jelentkeznek.

Egyfelől késedelmeket és párhuzamosságokat okozhatnak (ugyanazon információ többszöri bekérése, eljárási körök ismétlődése). Másfelől a gyermek szempontjából kiszámíthatatlanságot termelnek: a szolgáltatásokhoz való hozzáférés nem mindig lineáris, hanem „ugrásszerű”, és az ellátási pálya megtörhet. Harmadrészt a koordináció hiánya növeli a szereplők közötti bizalmatlanságot is, mert a késedelmek és hiányok könnyen „másik alrendszer hibájaként” értelmeződnek, ami tovább rontja az együttműködési hajlandóságot.

Összességében a koordinációs deficit nem elszigetelt működési zavar, hanem strukturálisan újratermelő jelenség, amely az ellátórendszer szerkezeti sajátosságaiból fakad. A személyfüggő együttműködés, az informális megoldások dominanciája, az eltérő időhorizontok, az erőforrás-korlátok, valamint a felelősségi rendek diffúz jellege együttesen alakítják ki azt a működési környezetet, amelyben az ellátási pályák stabilitása nem kizárólag normatív garanciákon, hanem a gyakorlati koordináció minőségén múlik.

A rendszer így egyszerre mutat adaptív és sérülékeny jellemzőket: adaptív, mert a szereplők informális mechanizmusokon keresztül képesek áthidalni az alrendszerek közötti hézagokat; ugyanakkor sérülékeny, mert e megoldások nem intézményesültek, és nem biztosítanak egységes, kiszámítható működést minden érintett számára. E kettősség magyarázza, hogy az azonos jogi és intézményi keretek mellett az ellátási pályák jelentős varianciát mutathatnak.

Az empirikus eredmények tehát megerősítik a disszertáció elméleti tézisé: a normatív–gyakorlati rés nem elsősorban szabályozási hiányból, hanem a koordináció strukturális sajátosságaiból és az intézményi racionalitások eltérő logikájából fakad.

A feltárt működési mintázatok közigazgatás-tudományi szempontból arra utalnak, hogy a kísérő nélküli kiskorú ellátás egy „laza csatolású rendszerként” írható le, ahol az alrendszerek közötti kapcsolatok nem teljes mértékben formalizáltak. Ez a szerkezeti sajátosság egyszerre teszi lehetővé az adaptív működést és termeli újra a koordinációs bizonytalanságokat. A rendszer így nem statikus struktúraként, hanem folyamatosan újraszerveződő kapcsolati hálóként

értelmezhető.

8.4. A „GYERMEK MINDENEK FELETT ÁLLÓ ÉRDEKE” ELVÉNEK ÉRVÉNYESÜLÉSE

A disszertáció korábbi fejezetei részletesen bemutatták, hogy a „gyermek mindenk felett álló érdeke” elve a gyermekjogi normarendszer központi tétele, amely a Gyermek jogairól szóló Egyezmény 3. cikkében fogalmazódik meg. Az elv normatív ereje vitathatatlan: minden,

gyermeket érintő döntés során elsődleges szempontként kell figyelembe venni a gyermek legfőbb érdekét.

Az empirikus vizsgálat egyik központi kérdése az volt, hogy ez a normatív elv miként jelenik meg a mindennapi intézményi gyakorlatban. A szakértői interjúk alapján azonban egy lényeges paradoxon rajzolódik ki: miközben az elv deklaratív szinten minden szereplő számára evidens és vitathatatlan, annak tartalma és gyakorlati jelentése nem egységes a szakmán belül.

A feltárt tapasztalatok arra is rámutatnak, hogy az elv érvényesülése nem absztrakt módon, hanem konkrét élethelyzeteken keresztül válik értelmezhetővé. A válaszok alapján különösen azokban a helyzetekben válik láthatóvá az elv gyakorlati jelentése, ahol a fiatalok támogatási szükségletei és a rendelkezésre álló intézményi eszközök között feszültség alakul ki. Ilyen esetekben a „legfőbb érdek” nem egyértelmű normatív irányként jelenik meg, hanem különböző intézményi racionalitások mentén értelmezett mérlegelési keretként.

A „gyermek mindenképp felett álló érdeke” így egyszerre normatív hivatkozási pont és értelmezési dilemma.

8.4.1. A normatív elv intézményi operacionalizálása

Az interjúk alapján a „gyermek legfőbb érdeke” elv szinte minden döntési helyzetben hivatkozási alapként jelenik meg. A szakemberek többsége úgy fogalmazott, hogy az elv „természetes iránytűként” működik a gyermekvédelmi döntéshozatalban. Ugyanakkor a válaszok mélyebb elemzése azt mutatja, hogy az elv tartalma nem egyértelműen meghatározott, és különböző intézményi kontextusokban eltérően értelmeződik.

Ez a többértelműség nem a norma hiányából fakad, hanem abból, hogy az Egyezmény nem ad taxatív definíciót arra, mi minősül a gyermek legfőbb érdekének. Az elv értelmezése szükségképpen kontextuális, és a konkrét ügy sajátosságaihoz kötött.

Az empirikus adatok alapján az operacionalizálás során három domináns értelmezési irány azonosítható:

1. Védelmi-biztonsági értelmezés, amely a gyermek fizikai és pszichés biztonságának garantálását tekinti elsődlegesnek.
2. Fejlesztési-integrációs értelmezés, amely a hosszú távú oktatási, társadalmi és gazdasági beilleszkedés feltételeinek biztosítását hangsúlyozza.
3. Jogállási-eljárási értelmezés, amely a jogszerű eljárás, a státusz rendezése és az eljárási garanciák érvényesítése felől közelít.

A válaszok alapján e három értelmezési irány közötti eltérések a gyakorlatban nem elméleti különbségként, hanem konkrét döntési helyzetekben jelennek meg. A tapasztalatok szerint különösen a késő serdülőkorú fiatalok esetében válik láthatóvá, hogy a védelmi, fejlesztési és jogállási szempontok nem minden esetben esnek egybe, és a döntéshozatal során ezek között implicit mérlegelés történik. Az empirikus adatok arra utalnak, hogy e mérlegelés sok esetben nem formalizált eljárási keretben zajlik, hanem szakmai tapasztalatokon, intézményi rutinokon és egyéni felelősségvállaláson alapul.

Az empirikus vizsgálat egyik fontos megállapítása, hogy e három értelmezési irány nem minden esetben esik egybe. A gyermekvédelmi szereplők jellemzően a stabilitás és fejlődés dimenzióját hangsúlyozzák, míg a migrációs vagy hatósági szereplők az eljárási megfelelést és a jogállási kategóriák következetes alkalmazását tekintik elsődlegesnek.

Felvethető tehát a kérdés: ha az elv minden döntés elsődleges szempontja, de annak tartalma intézményi racionalitástól függően változik, beszélhetünk-e valóban egységes érvényesülésről?

Az interjúk arra is rámutattak, hogy az elv gyakorlati alkalmazása ritkán formalizált mérlegelési mechanizmus keretében történik. Nem működik egységes, standardizált „best interests assessment” eljárás, amely minden ügyben kötelező módon strukturálná a döntést. Ehelyett a mérlegelés gyakran implicit, szakmai tapasztalaton, intézményi rutinokon és egyéni felelősségvállaláson alapul. Ez a rugalmasság bizonyos helyzetekben adaptív, ugyanakkor varianciát és kiszámíthatatlanságot is eredményezhet.

Az elv tehát a gyakorlatban inkább értelmezési keretként, semmint pontos döntési algoritmusként működik.

8.4.2. Jogi-eljárási dilemmák és döntési helyzetek

Az empirikus adatok alapján a „gyermek legfőbb érdeke” különösen élesen jelenik meg olyan döntési helyzetekben, ahol a jogi keretek és a gyermekvédelmi szempontok között feszültség alakul ki.

Tipikus dilemmaként merült fel az életkor-meghatározás kérdése. Amennyiben az életkor vitatott, a döntés közvetlenül befolyásolja, hogy az érintett gyermekvédelmi védelemben részesül-e. Ilyen helyzetben a „legfőbb érdek” és az eljárási bizonyítási követelmények viszonya válik meghatározóvá. A szakértői válaszok szerint a bizonytalanság kezelése nem egységes, és az eljárási szigor és a védelmi szemlélet közötti egyensúly eseti mérlegelés tárgya.

Hasonlóan komplex helyzetek adódnak a tartózkodási státusz és a gyermekvédelmi elhelyezés összefüggésében. Előfordulhat, hogy a jogállási döntés rövid távú logikát követ, miközben a gyermekvédelmi szempont hosszabb időhorizontban gondolkodik. A kérdés ilyenkor az, hogy mely dimenzió tekinthető a „legfőbb érdek” elsődleges hordozójának.

Az empirikus tapasztalatok alapján e dilemmák a mindennapi működés szintjén is megjelennek. A válaszok szerint különösen a késő serdülőkorú fiatalok esetében válik láthatóvá, hogy a jogi-eljárási keretek önmagukban nem biztosítják a tényleges hozzáférést a szükséges ellátásokhoz. A fiatalok gyakran olyan helyzetekkel szembesülnek, ahol a formális jogosultság fennáll, ugyanakkor az ügyintézés gyakorlati akadályai - például az eljárások komplexitása vagy az egymásra épülő követelmények rendszere - miatt a „legfőbb érdek” érvényesülése tényleges támogatás nélkül nehezen biztosítható.

A nagykorúvá válás körüli döntések során az elv alkalmazása különösen problematikusá válik. A 18. életév betöltése formálisan megszünteti a gyermekvédelmi státuszt, ugyanakkor a fiatal élethelyzete sok esetben továbbra is sérülékeny. Felmerül tehát a kérdés: a „legfőbb érdek” kizárólag kiskorú státuszhoz kötött kategória-e, vagy értelmezhető-e átmeneti, élethelyzet-alapú védelmi szempontként is?

A válaszok alapján a nagykorúvá válás időszaka olyan döntési helyzeteket teremt, ahol a jogi kategóriák és a tényleges élethelyzet közötti eltérés különösen élesen jelenik meg. A tapasztalatok szerint a fiatalok ebben az átmeneti szakaszban gyakran olyan adminisztratív és életviteli kihívásokkal szembesülnek, amelyek kezelésére a formális rendszer nem minden esetben kínál koherens megoldási utat, így a „legfőbb érdek” gyakorlati érvényesülése fokozottan függ a koordináció és a támogató mechanizmusok meglététől.

E dilemmák azt mutatják, hogy az elv nem pusztán morális irányelv, hanem konkrét hatalmi és eljárási döntésekben testet öltő mérlegelési keret. Az empirikus eredmények alapján a jogi formalizmus és a gyermekvédelmi rugalmasság közötti egyensúly nem minden esetben stabil.

8.4.3. A gyermekvédelmi és migrációs racionalitás metszéspontjai

A bemutatott koordinációs mintázatok közvetlenül kapcsolódnak a „gyermek legfőbb érdeke” érvényesüléséhez. Az interjúk alapján világossá vált, hogy a gyermekvédelmi és migrációs racionalitás eltérő logikák mentén működik.

A gyermekvédelmi racionalitás középpontjában a védelem, stabilitás és fejlődés áll. A migrációs racionalitás ezzel szemben jogállási kategóriák, határidők és eljárási megfelelés mentén szerveződik. Amikor e két logika találkozik, az elv alkalmazása értelmezési versenytérbe kerül.

Az empirikus adatok alapján nem beszélhetünk arról, hogy az egyik racionalitás automatikusan felülírná a másikat. Inkább arról van szó, hogy az elv tartalma a metszéspontban újradefiniálódik. A „legfőbb érdek” egyes esetekben a stabil elhelyezést, más esetekben a gyors jogállási döntést jelenti.

A feltárt tapasztalatok alapján e racionalitások metszéspontja a gyakorlatban nem elméleti konstrukcióként, hanem konkrét működési helyzetekben jelenik meg. A válaszok szerint különösen a késő serdülőkorú fiatalok esetében válik érzékelhetővé, hogy a gyermekvédelmi és a migrációs logika eltérő időhorizontjai és követelményrendszerei nem minden esetben illeszthetők össze zökkenőmentesen. Az empirikus adatok arra utalnak, hogy e helyzetekben a „legfőbb érdek” tartalma implicit módon, az adott intézményi kontextus és döntési helyzet függvényében alakul ki, nem pedig egységes, előre meghatározott szempontok mentén.

A szakértők egy része kifejezetten jelezte: a szakmán belül sincs egységes konszenzus arról, mit jelent pontosan a „gyermek mindenk felett álló érdeke” a migrációs kontextusban. Ez a bizonytalanság nem a norma gyengesége, hanem a komplex intézményi tér következménye.

A válaszok alapján az is megfigyelhető, hogy e különböző racionalitások közötti feszültségek gyakran nem nyílt konfliktus formájában jelennek meg, hanem a mindennapi működésben „elcsúszásokként”: eltérő döntési prioritásokban, időzítési különbségekben vagy a felelősségi határok értelmezésében. Ezek az eltérések közvetetten befolyásolják, hogy a gyermek szükségletei milyen módon és milyen időben kerülnek figyelembevételre.

Felvethető tehát a kérdés: a gyermek legfőbb érdeke univerzális elvként működik-e, vagy intézményi kontextusban relatív jelentéstartalmat nyer?

Az empirikus eredmények arra utalnak, hogy az elv gyakorlati érvényesülése nem önmagában a jogszabályi deklaráción múlik, hanem azon, hogy a különböző intézményi szereplők milyen koordinációs és értelmezési mechanizmusokat alakítanak ki. Ahol a szereplők közötti kommunikáció strukturált, ott az elv alkalmazása is következetesebb. Ahol azonban a rendszer töredezett és személyfüggő, ott az elv érvényesülése is esetlegesebb.

Az empirikus tapasztalatok azt mutatják, hogy a „gyermek mindenk felett álló érdeke” elv nem önállóan, hanem intézményi és működési feltételek által közvetítve érvényesül. Az elv

tartalma a különböző racionalitások metszéspontjában konkretizálódik, így annak következetes alkalmazása nem csupán normatív kérdés, hanem a koordináció minőségének és az intézményi együttműködés stabilitásának függvénye.

Összességében az empirikus vizsgálat alapján a „gyermek mindenk felett álló érdeke” elv normatív értelemben vitathatatlan, gyakorlati értelemben azonban nem egységesen értelmezett és nem minden esetben formalizált módon alkalmazott. Az elv

- hivatkozási alap minden szereplő számára,
- ugyanakkor intézményi racionalitások által közvetített,
- és a koordináció minőségétől függően érvényesül következetesen vagy töredezetten.

Az empirikus fejezet egészének szintézise alapján megállapítható, hogy a normatív-gyakorlati rés nem elsősorban a jogi szabályozás hiányából, hanem az intézményi racionalitások eltérő logikájából, a koordináció strukturális sajátosságaiból és a felelősségi rendek töredezettségéből fakad. A „gyermek mindenk felett álló érdeke” elve a rendszerben nem önállóan, hanem intézményi kontextusban válik értelmezhetővé: érvényesülése a működési feltételek függvénye.

E felismerés teremti meg az alapját a következő fejezetben megfogalmazandó rendszerszintű következtetéseknek és fejlesztési irányoknak, amelyek már nem az egyes esetek, hanem az intézményi struktúra szintjén vizsgálják a gyermekközpontú működés feltételeit.

Az empirikus fejezet összegző értelmezése alapján a „gyermek mindenk felett álló érdeke” elv gyakorlati érvényesülése nem választható el a közigazgatási működés strukturális sajátosságaitól. Az elv nem önállóan „hat” a rendszerre, hanem annak intézményi közegében konkretizálódik. Ennek megfelelően az elv következetes érvényesülése nem pusztán normatív megerősítést, hanem olyan működési feltételek kialakítását igényli, amelyek lehetővé teszik az eltérő intézményi racionalitások összehangolását. A fejezet eredményei így közvetlenül megalapozzák a következő fejezetben megfogalmazott rendszerszintű következtetéseket, amelyek már nem az egyes működési mintázatok leírására, hanem azok általánosítható tanulságaira fókuszálnak.

9. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

A disszertáció célja annak vizsgálata volt, hogy a kísérő nélküli kiskorúak magyarországi ellátásának közigazgatási-intézményi rendszere időbeli és tartalmi metszetben mennyiben tekinthető működőképesnek, kiszámíthatónak és gyermekközpontúnak, valamint hogy milyen feltételek mellett képes a „gyermek mindenek felett álló érdeke” elvét ténylegesen érvényesíteni.

A korábbi fejezetek normatív elemzése, az intézményi struktúra vizsgálata és az empirikus kutatás eredményei együttesen lehetővé teszik e kérdések rendszerszintű megválaszolását. A következtetések nem pusztán annak értékelésére irányulnak, hogy a szabályozási és intézményi keretek formálisan rendelkezésre állnak-e, hanem annak vizsgálatára is, hogy ezek a gyakorlatban milyen módon működnek, milyen strukturális korlátok között érvényesülnek, és mennyiben képesek biztosítani a gyermekközpontú működést.

A vizsgálat legfontosabb eredménye, hogy a kísérő nélküli kiskorú ellátás rendszere jogi értelemben kiépített és normatív szinten koherens, ugyanakkor gyakorlati működése nem minden dimenzióban stabil és nem minden esetben kiszámítható. A rendszer teljesítménye nem kizárólag a szabályozás meglététől, hanem az intézményi koordináció minőségétől, az eltérő időhorizontok összehangolásától és az alapjogi elvek strukturált alkalmazásától függ.

Az empirikus vizsgálat eredményei különösen azt erősítették meg, hogy a rendszer működésének minősége nem pusztán az egyes alrendszerek meglétén, hanem azok tényleges kapcsolódásán, valamint a kísérő nélküli kiskorúak életútjában megjelenő gyakorlati következményeken keresztül értelmezhető. A disszertáció egészének egyik legfontosabb általános következtetése ezért az, hogy a kísérő nélküli kiskorúak ellátása nem statikus intézményi struktúraként, hanem dinamikus kapcsolódási rendszerként értelmezhető, amelynek eredményessége nem az egyes elemek külön-külön vett „helyességéből”, hanem azok összeilleszthetőségéből fakad. Másként fogalmazva: a rendszer működése nem egyszerűen azon múlik, hogy léteznek-e megfelelő jogszabályok, intézmények és eljárások, hanem azon is, hogy ezek az elemek képesek-e közös működési logikát létrehozni a konkrét ügyek szintjén.

9.1. A KUTATÁSI KÉRDÉSEK MEGVÁLASZOLÁSA

A rendszer működőképessége és normatív megalapozottsága

Az első kutatási kérdés arra irányult, hogy a kísérő nélküli kiskorúak ellátásának közigazgatási rendszere időbeli és tartalmi metszetben mennyiben tekinthető megalapozottnak és alkalmasnak a gyermek legfőbb érdekének érvényesítésére. A vizsgálat alapján megállapítható, hogy a rendszer normatív alapjai erősek: a nemzetközi gyermekjogi standardok, az uniós szabályozás és a hazai joganyag egyaránt biztosítja a gyermekvédelmi garanciák keretét. Az intézményi struktúra képes az azonnali védelmi szükségletek kezelésére, és a gyermekek alapvető ellátáshoz való hozzáférése biztosított. Ugyanakkor a normatív megalapozottság nem azonos a működés teljes körű stabilitásával. Az empirikus eredmények azt mutatták, hogy a gyermek legfőbb érdekének elve a gyakorlatban nem mindig formalizált mérlegelési mechanizmuson keresztül jelenik meg, hanem intézményi racionalitások és szakmai rutinok által közvetített értelmezési keretként működik. Ez varianciát eredményezhet az ellátási pályák alakulásában.

A tapasztalatok alapján e különbségek nem csupán intézményi szinten jelennek meg, hanem az egyes, rendszerbe bekerült fiatalok ellátási pályáinak kiszámíthatóságában és folytonosságában is.

A rendszer tehát működőképes, de működése feltételes: a jogi garanciák gyakorlati érvényesülése az intézményi összhang minőségétől függ. E megállapítás közigazgatás-tudományi értelemben azért különösen jelentős, mert arra utal, hogy a normatív koherencia és a működési koherencia nem esnek automatikusan egybe. Egy rendszer lehet jogilag rendezett és mégis működésileg széttartó, amennyiben az implementáció szintjén hiányoznak azok a köztes mechanizmusok, amelyek a normákat következetes gyakorlattá alakítják. A kísérő nélküli kiskorú ellátás esetében ez a különbség különösen élesen látható, mivel a vizsgált célcsoport helyzete egyszerre igényel gyors reagálást, speciális védelmet és hosszabb távú életútperspektívában való gondolkodást. A rendszer alkalmassága tehát nem absztrakt jogi adottságként, hanem az intézményi közvetítő mechanizmusok minőségeként ragadható meg.

Az intézményi racionalitások metszéspontjai

A második kutatási kérdés arra irányult, hogy az eltérő intézményi logikák miként befolyásolják az ellátás működését. Az elemzés megerősítette, hogy a gyermekvédelmi és a migrációs-eljárási racionalitás eltérő prioritások mentén szerveződik. A gyermekvédelmi logika a stabilitás, védelem és hosszú távú fejlődés szempontjait hangsúlyozza, míg a migrációs és hatósági dimenzió működését erősebben meghatározzák a tartózkodási jogálláshoz kapcsolódó eljárások, a határidők és a jogszabályi megfelelési szempontok.

A két racionalitás nem szükségszerűen áll konfliktusban, de metszéspontjukban mérlegelési dilemmák alakulhatnak ki. A „gyermek mindenképp felett álló érdeke” elv tartalma ilyenkor nem absztrakt módon, hanem konkrét döntési helyzetekben konkretizálódik.

Az empirikus eredmények alapján e metszéspontok a gyakorlatban gyakran nem explicit döntési konfliktusként, hanem a működés finom elcsúszásaiban jelennek meg, amelyek közvetetten befolyásolják az ellátási pályák alakulását.

A vizsgálat alapján a rendszer működése akkor tekinthető kiegyensúlyozottnak, ha e racionalitások közötti koordináció strukturált és nem kizárólag személyes kapcsolatokon alapul. A kutatás egyik lényeges tanulsága, hogy az intézményi racionalitások találkozása nem kivételes zavar, hanem a rendszer normál működési állapota. Ebből következően a kérdés nem az, miként lehetne megszüntetni e különböző logikák együttes jelenlétét, hanem az, miként lehet olyan eljárási és szervezeti feltételeket kialakítani, amelyek mellett ezek a logikák nem kioltják, hanem korrigálják és kiegészítik egymást.

A kísérő nélküli kiskorú ellátás gyakorlata azt mutatta, hogy az egyensúly nem elvont normatív összhangként, hanem gyakorlati fordítási folyamatként jön létre: a szereplőknek újra és újra le kell fordítaniuk egymás számára a saját rendszerük szempontjait. Ahol ez a fordítás hiányzik, ott a rendszerben nem nyílt konfliktus, hanem csendes működési széttartás jelenik meg.

A nagykorúvá válás, mint strukturális töréspont

Az empirikus kutatás egyik legerősebb eredménye a nagykorúvá válás időszakának azonosítása, mint rendszerszintű érzékeny pont. A 18. életév betöltése nem pusztán életkori határ, hanem több alrendszerben egyidejű változást eredményez: módosul a gyermekvédelmi jogállás, átalakulhatnak a lakhatási feltételek, bizonytalanná válhat az oktatási pálya folytonossága, miközben a megélhetési és önállósodási kényszerek is erősödnek. A nagykorúvá válás ezért nem kizárólag biográfiai vagy életkori fordulópontként értelmezhető, hanem olyan strukturális átmeneti helyzetként, amelyben a gyermekvédelmi, migrációs, oktatási és szociális alrendszerek működési kapcsolódásai egyszerre válnak láthatóvá.

A magyar gyermekvédelmi szabályozás alapján a gyermekvédelmi szakellátás főszabály szerint a nagykorúság eléréséig tart, ugyanakkor meghatározott feltételek fennállása esetén utógondozói ellátás biztosítható a fiatal felnőtt számára. Az utógondozói ellátás különösen az oktatási jogviszony fennállásához és az önálló életkezdés feltételeihez kapcsolódik, így a nagykorúvá válás és az oktatási pálya fenntartása között közvetlen

strukturális kapcsolat áll fenn. A szabályozásból következően a 18. életév betöltése önmagában nem jelenti automatikusan minden támogatási forma megszűnését, ugyanakkor az ellátási jogosultságok feltételesebbé és bizonytalanabbá válhatnak, különösen akkor, ha az oktatási pálya megszakad, vagy a fiatal nem tud bekapcsolódni az utógondozói ellátás rendszerébe.

Az empirikus kutatás eredményei azt mutatták, hogy a nagykorúvá válás időszakában a különböző alrendszerek időhorizontjai gyakran eltérnek egymástól. Míg a gyermekvédelmi megközelítés sok esetben fokozatos átmenetben és hosszabb távú támogatásban gondolkodik, addig az idegenrendészeti és jogállási dimenzió működését erősebben strukturálják az eljárási határidők, a tartózkodási jogosultságok és a formális jogállási kategóriák. Az oktatási rendszer szintén saját időlogika szerint működik: a tanulmányi jogviszony, az évfolyamváltás vagy a szakképzési pálya időkeretei nem feltétlenül illeszkednek a gyermekvédelmi vagy migrációs döntések időbeliségéhez.

A nemzetközi szakirodalom és az európai monitoring-jelentések szintén arra mutatnak rá, hogy a kísérő nélküli kiskorúak esetében a nagykorúvá válás különösen sérülékeny átmeneti időszak. Ennek oka, hogy a 18. életév betöltésekor egyszerre változhat meg a gyermek jogi státusza, az ellátási jogosultságok köre, a lakhatási biztonság és az oktatási pálya stabilitása. A gyermekvédelmi támogatások és a felnőttkori önállósodási elvárások közötti átmenet ezért számos esetben strukturális bizonytalanságot eredményezhet.

Az empirikus adatok alapján e változások nem egymást követő, koordinált lépésekben, hanem sok esetben párhuzamosan és szervezeti kapcsolódási hiányosságokkal terhelt jelennek meg, ami az átmenet kiszámíthatóságát tovább csökkenti. Ahol a felkészítés és az intézményi koordináció tudatosabb, ott az átmenet kevésbé törésszerű; ahol hiányzik az előzetes tervezés és az ellátási elemek összehangolása, ott az instabilitás fokozódhat. A kutatás eredményei alapján a nagykorúvá válás időszaka különösen érzékeny abból a szempontból is, hogy ekkor válik láthatóvá, mennyiben képesek az addig párhuzamosan működő ellátási elemek valódi átmeneti pályává összeállni.

A nagykorúvá válás e kutatás alapján azért válik különösen meghatározóvá, mert ebben az élethelyzeti pontban sűrűsödnek össze a rendszer addig is jelenlévő strukturális feszültségei. Itt válik egyszerre láthatóvá a gyermekvédelmi rendszer időleges jellege, a migrációs státusz bizonytalansága, a szociális támogatások feltételeessége és a gazdasági önállósodás elvárása. A 18. életév ezért nem pusztán jogi választóvonal, hanem a rendszer belső összhangjának tesztpontja: ekkor derül ki, hogy a korábbi ellátási elemek képesek-e összehangolt átmeneti pályává szerveződni, vagy egymástól elszigetelt részrendszerekként működtek addig is.

A kutatás eredményei alapján a nagykorúvá válás nemcsak az egyéni sérülékenység időszaka, hanem a közigazgatási és gyermekvédelmi rendszer integrációs és koordinációs kapacitásának próbatétele is.

9.2. KÖZIGAZGATÁS-TUDOMÁNYI TANULSÁGOK

A disszertáció eredményei túlmutatnak a vizsgált célcsoport sajátosságain, és általános közigazgatás-tudományi tanulságokkal szolgálnak.

Elsőként megállapítható, hogy komplex társadalmi problémák kezelése több-racionalitású közigazgatási térben zajlik. A rendszer teljesítménye nem csupán normatív koherencia kérdése, hanem az eltérő intézményi logikák közötti koordináció minőségének függvénye.

Az empirikus eredmények alapján e koordináció nem kizárólag formális struktúrák mentén értelmezhető, hanem a mindennapi működésben kialakuló kapcsolódások és azok stabilitása révén válik meghatározóvá.

Másodszor, a normatív-gyakorlati rés jelensége nem elsősorban joghézagból fakad, hanem az intézményi működés szerkezeti sajátosságaiból. Az információáramlás töredezettsége, a felelősségi viszonyok diffúz jellege és a személyfüggő koordináció rendszerszintű működési különbségeket eredményezhet. A vizsgálat alapján e különbségek nemcsak intézményi szinten jelennek meg, hanem az ellátási pályák konkrét alakulásában és kiszámíthatóságában is.

Harmadszor, az alapjogi elvek érvényesülése intézményi operacionalizálást igényel. A „gyermek mindenképp felett álló érdeke” elv normatív deklarációja önmagában nem biztosítja a következetes alkalmazást; annak gyakorlati tartalma az intézményi környezetben konkretizálódik. Az empirikus tapasztalatok azt mutatják, hogy e konkretizálódás mértéke és módja közvetlenül függ az intézményi koordináció minőségétől és a szereplők közötti értelmezési összhangtól.

Negyedszer, a kutatás arra is rámutatott, hogy a közigazgatási rendszerek működőképessége a komplex ügyekben nem pusztán kompetenciaelosztási kérdés. A formális hatáskörök világossága önmagában nem garantálja a probléma megoldhatóságát, ha a rendszerben nincs olyan integratív működési logika, amely képes összekapcsolni az eltérő funkciókat. A kísérő nélküli kiskorú ellátás esetében ez különösen jól látható: az egyes szereplők sok esetben a saját kompetenciájukon belül jogszerűen és szakmailag adekvátnak járnak el, mégis olyan összhatás jön létre, amely a gyermek számára töredezett vagy

kiszámíthatatlan pályát eredményez. Ez a tanulság általánosítható más olyan közigazgatási területekre is, ahol a célcsoport szükségletei több intézmény egyidejű és összehangolt működését feltételezik.

Ötödször, a kutatás megerősítette, hogy a közigazgatás elemzésében különös jelentősége van az időhorizontok vizsgálatának. Az intézményi rendszerek nemcsak funkcióikban, hanem időbeli logikájukban is különböznek egymástól. Egyes alrendszerek rövid távú eljárási ciklusokban működnek, mások hosszabb távú fejlődési, gondozási vagy integrációs folyamatokban gondolkodnak. Amennyiben ezek az időhorizontok nincsenek összehangolva, a működési zavarok nem feltétlenül azonnali hibaként, hanem átmeneti töréspontokban, elhúzódó bizonytalanságban vagy megszakadó támogatási pályákban jelennek meg. A kísérő nélküli kiskorú ellátás elemzése ebből a szempontból arra hívja fel a figyelmet, hogy a közigazgatás időbelisége önálló elemzési dimenzióként kezelendő.

Hatodszor, a vizsgálat arra is rámutatott, hogy a formális és informális működés viszonya nem kizárólag deviancia vagy szabálytalanság kérdéseként értelmezhető. Az informális koordináció a kísérő nélküli kiskorú ellátásban sok esetben a működés feltételeként jelent meg: a személyes kapcsolatok, gyors egyeztetések és helyi rutinok számos ügyben lehetővé tették a rendszer adaptív reagálását. Ugyanakkor éppen ez az adaptivitás tette láthatóvá az intézményesítés hiányát is. Közigazgatás-tudományi értelemben ez azt jelenti, hogy az informális mechanizmusok nem egyszerűen „a rendszer mellett” működnek, hanem gyakran „a rendszer helyett” töltik be az integrációs funkciót. Ez rövid távon hatékony lehet, de hosszabb távon egyenlőtlenséget és kiszámíthatatlanságot termel.

Végül a kutatás azt is igazolta, hogy az alapjogi és gyermekjogi elvek tényleges érvényesülése nem választható el a szervezeti kapacitások kérdésétől. Az alapelvek operacionalizálása nem pusztán szemléleti, hanem erőforrás-kérdés is: időt, szakértelmet, koordinációs kapacitást és dokumentált döntési mechanizmusokat igényel. A kísérő nélküli kiskorú ellátás tapasztalata e tekintetben arra figyelmeztet, hogy a jogállami és gyermekközpontú működés nem egyszerűen normatív deklaráció, hanem intézményi teljesítményképesség kérdése is.

9.3. FEJLESZTÉSI IRÁNYOK

A vizsgálat alapján indokolt fejlesztési irányok nem a rendszer alapjainak újragondolását, hanem működési minőségének erősítését célozzák.

Elsődlegesen a nagykorúvá válás körüli átmenetek strukturáltabb kezelése indokolt. Az átmenet előzetes tervezése, dokumentált felkészítési mechanizmusok alkalmazása és az érintett alrendszerek közötti időbeni egyeztetés csökkentheti az életkori küszöbhez kötött instabilitást. A vizsgálat rámutatott arra, hogy az átmeneti időszakban jelentkező kockázatok nem elszigetelt problémák, hanem több alrendszer egyidejű átrendeződéséből fakadnak, így kezelésük is összehangolt megközelítést igényel.

Másodsorban a koordináció intézményesítése szükséges. A személyfüggő együttműködés helyett olyan protokollok és kijelölt felelősségi pontok kialakítása indokolt, amelyek biztosítják az információáramlás következetességét és az ügyek integrált kezelését. Az empirikus eredmények alapján különösen indokolt olyan stabil kapcsolódási pontok kialakítása, amelyek csökkentik a működés személyfüggőségét és növelik a rendszer kiszámíthatóságát.

Harmadsorban célszerű a „gyermek mindenképp felett álló érdeke” elv strukturáltabb alkalmazása vitatott döntési helyzetekben. A mérlegelési szempontok dokumentált rögzítése nem csökkenti a szakmai autonómiát, hanem növeli a döntések átláthatóságát és következetességét. Ez különösen olyan helyzetekben bír jelentőséggel, ahol az eltérő intézményi racionalitások egyidejűleg hatnak a döntéshozatalra.

E fejlesztési irányok célja a rendszer stabilitásának és kiszámíthatóságának erősítése anélkül, hogy a meglévő normatív kereteket gyökeresen átalakítanák.

A fejlesztési irányok között külön hangsúlyt érdemel az ellátási pályák folytonosságának tudatosabb kezelése. A kutatás eredményei alapján a rendszer egyik alapvető problémája nem feltétlenül az egyes szolgáltatások hiánya, hanem azok időbeli és funkcionális kapcsolódásának gyengesége. Ebből következően a fejlesztés nem merülhet ki újabb részszabályok vagy új intézményi elemek létrehozásában, hanem a meglévő elemek közötti átmenetek megerősítésére kell irányulnia. Az átmeneti helyzetekre érzékenyebb működés - vagyis annak biztosítása, hogy a rendszer megfelelően reagáljon a státusz-, életkor- és élethelyzet-váltásokra - a kísérő nélküli kiskorúak ellátásának egyik legfontosabb fejlesztési iránya lehet.

Szintén indokolt a koordinációhoz kapcsolódó szakmai tapasztalatok és együttműködési gyakorlatok szervezeti szintű rögzítése és átadhatóságának erősítése. Az empirikus eredmények alapján a rendszer jelenlegi működése sok esetben az egyes szakemberek személyes tapasztalatára, kapcsolatrendszerére és informális együttműködési gyakorlataira épül. A fejlesztés egyik kulcsa ezért az lehet, hogy e tapasztalatok ne kizárólag egyéni szinten jelenjenek meg, hanem belső protokollokban, képzésekben, dokumentált együttműködési modellekben és szervezeti megoldásokban is rögzítésre kerüljenek. Ez különösen fontos annak

érdekében, hogy az ellátási minőség ne függjön aránytalanul az egyes szakemberek tapasztalatától vagy személyes elkötelezettségétől.

A kutatás alapján az is megfontolandó, hogy a gyermek mindenek felett álló érdekének elve ne csupán végső hivatkozási alapként, hanem előzetes döntésszervező szempontként jelenjen meg. Vagyis ne akkor kerüljön előtérbe, amikor az intézményi racionalitások már feszültségbe kerültek egymással, hanem már a döntési és koordinációs mechanizmusok tervezési szintjén épüljön be a rendszer működésébe. Ez a szemléletváltás azt eredményezhetné, hogy a gyermekérdek nem utólagos mérlegelési kritériumként, hanem a közigazgatási folyamatok egyik strukturáló elveként működne.

Indokolt továbbá a szakmaközi együttműködéshez kapcsolódó rendszeres reflexiós terek kialakítása. A vizsgálat azt mutatta, hogy a különböző intézményi racionalitások közötti eltérések sok esetben nem közvetlen jogi összeütközésből, hanem eltérő problémadefiníciókból és értelmezési keretből erednek. Olyan szakmai fórumok, esetmegbeszélési modellek vagy közös képzési alkalmak, amelyekben az érintett alrendszerek szereplői közösen reflektálhatnak a döntési dilemmákra, hozzájárulhatnak a koordináció minőségének javításához. Ez különösen ott lehet jelentős, ahol a rendszer működésének problémái nem a szabályok hiányából, hanem azok eltérő gyakorlati értelmezéséből fakadnak.

A fejlesztési irányok között végül érdemes hangsúlyozni az előreláthatóság, mint rendszerérték megerősítését. A kutatás egyik következetes megállapítása az volt, hogy a kiszámíthatóság hiánya önmagában is kockázati tényező a kísérő nélküli kiskorúak számára. Ezért a rendszer fejlesztésének nemcsak az anyagi vagy szervezeti hatékonyságot, hanem a gyermek szempontjából érzékelhető előreláthatóságot is céloznia kell.

Ez különösen olyan élethelyzetekben bír jelentőséggel, mint a gyermekvédelmi elhelyezés változása, a nagykorúvá válás körüli átmenet, az oktatási pálya fenntartása vagy a tartózkodási jogállást érintő eljárások. Amennyiben a gyermek számára nem világos, hogy milyen döntések várhatók, milyen feltételek mellett maradhat az adott ellátási formában, vagy milyen lehetőségei vannak az oktatás és az önállósodás területén, az önmagában is fokozhatja a bizonytalanságot és az ellátási pálya töredezettségét.

Az előreláthatóság növelése - különösen a döntési folyamatok érthetőbb kommunikációja, az átmenetek korábbi tervezése és az intézményi szereplők közötti koordináció erősítése révén - ezért nem pusztán adminisztratív javulást jelentene, hanem közvetlen gyermekjogi és pszichoszociális jelentőséggel is bírna.

9.4. TOVÁBBI KUTATÁSI IRÁNYOK

A kvalitatív empirikus vizsgálat feltáró jellegű volt, ezért további kutatások indokoltak. Indokolt lehet nagyobb mintán alapuló empirikus vizsgálat, longitudinális életút-elemzés a nagykorúvá válást követő időszakra, valamint nemzetközi összehasonlító kutatás annak feltárására, hogy a strukturális működési mintázatok mennyiben általánosíthatók. A jelen kutatás eredményei különösen indokolják olyan vizsgálatok lefolytatását, amelyek az ellátási pályák hosszabb távú alakulását és a koordinációs mechanizmusok tartósságát elemzik. A további kutatások irányát illetően különösen fontos lenne olyan vizsgálatok lefolytatása, amelyek nemcsak a rendszer bemeneti és átmeneti pontjaira, hanem kimeneti eredményeire is fókuszálnak. A jelen disszertáció elsősorban azt vizsgálta, hogy a rendszer miként működik, milyen logikák mentén szerveződik, és hol keletkeznek benne működési feszültségek. Ugyanakkor egy következő kutatási szakaszban indokolt lehet annak feltárása is, hogy e működési mintázatok milyen hosszabb távú életútkövetkezményekkel járnak az érintettek számára. Különösen releváns lenne annak vizsgálata, hogy a nagykorúvá válás utáni első években milyen mintázatok figyelhetők meg a lakhatás, oktatás, munkavállalás, pszichoszociális stabilitás és jogállási helyzet alakulásában.

Szintén indokolt lehet a szakmaközi nézőpontok további mélyítése. A jelen kutatás heterogén mintával dolgozott, ami lehetővé tette az eltérő intézményi perspektívák összevetését, ugyanakkor a későbbi vizsgálatokban érdemes lehet egyes alrendszerek belső differenciáltságát is részletesebben feltárni. Más képet adhat például a gyermekvédelmi rendszer különböző pozícióiban dolgozó szakemberek nézőpontja, mint a központi és helyi szintű közigazgatási szereplőké, vagy a civil szervezetek eltérő profilú munkatársaié. E differenciák feltárása árnyaltabb képet adhatna arról, hogy a koordinációs problémák milyen módon jelennek meg az egyes intézményi szinteken.

A nemzetközi összehasonlító kutatás szintén ígéretes irány. A kísérő nélküli kiskorúak ellátása minden országban több-alrendszerű kormányzási térben zajlik, de e terek szerkezete, koordinációs hagyományai és intézményes megoldásai eltérhetnek. Egy összehasonlító vizsgálat lehetővé tenné annak megértését, hogy a magyar rendszerben azonosított strukturális mintázatok mennyiben sajátosan hazai jelenségek, és mennyiben következnek a kísérő nélküli kiskorúak ellátásának általános, nemzetközi működési logikájából. Ez különösen fontos lenne annak megítéléséhez, hogy mely problémák kezelhetők nemzeti szintű intézményi fejlesztéssel, és melyek fakadnak a terület működésének strukturális komplexitásából.

Módszertani szempontból további kutatásokban indokolt lehet a kvalitatív interjúkat más adatforrásokkal összekapcsolni. Esetdokumentációk, anonim ügyirat-elemzések, szakmai protokollok, illetve longitudinális megfigyelések bevonása lehetővé tenné annak pontosabb feltárását, hogy a szereplők által leírt működési mintázatok miként jelennek meg a tényleges eljárási és ellátási folyamatokban. Az ilyen jellegű trianguláció a jelen kutatás eredményeit nem gyengítené, hanem tovább mélyítené és megerősítené.

Végül indokolt lehet a gyermek- vagy fiatalfelnőtt-perspektíva körültekintő, etikai szempontból érzékeny bevonása is. Bár a jelen kutatás tudatosan szakértői nézőpontból vizsgálta a rendszert, a későbbi kutatások számára releváns kérdés lehet, hogy az érintettek maguk miként érzékelik az ellátási pályák töréseit, a koordináció működését vagy hiányát, és a gyermek mindenképp felett álló érdeke elvének gyakorlati jelentését. Ez különösen a rendszer érzékelt kiszámíthatóságának és hozzáférhetőségének megértéséhez járulhatna hozzá.

Összességében a disszertáció eredményei alapján a kísérő nélküli kiskorú ellátás rendszere nem tekinthető sem formálisan hiányosnak, sem teljes mértékben stabilnak. Működése feltételes jellegű: minősége az intézményi koordináció, az időhorizontok összehangolása és az alapjogi elvek strukturált alkalmazása mentén javítható. A vizsgálat legfontosabb tanulsága, hogy a normatív-gyakorlati rés nem elsősorban a jogi szabályozás hiányából, hanem az intézményi racionalitások és koordinációs mechanizmusok strukturális sajátosságaiból fakad. E felismerés a közigazgatási működés általánosabb értelmezéséhez is hozzájárul, különösen olyan komplex, több szereplőt érintő társadalmi problémák esetében, ahol a formális struktúrák és a tényleges működés közötti különbség meghatározó jelentőségű. E következtetések elméleti esszenciáját a következő fejezet tételes formában, új tudományos eredményekként fogalmazza meg.

A disszertáció összegző megállapítása így nem pusztán az, hogy a rendszer „működik, de hiányosságokkal”, hanem az, hogy a működés minősége strukturálisan közvetített. A kísérő nélküli kiskorúak ellátása olyan közigazgatási térben valósul meg, ahol a normatív alapok erősek, de a gyakorlati eredmények a koordináció, a fordítási mechanizmusok, az időhorizontok és az intézményi kapcsolódások minőségén keresztül formálódnak. A rendszer fejlesztésének kulcsa ezért nem kizárólag a szabályozási finomhangolásban keresendő, hanem abban, hogy miként tehetők tartósabbá, átláthatóbbá és kevésbé személyfüggővé azok a működési kapcsolatok, amelyek a gyermekvédelmi elvek gyakorlati érvényesülését lehetővé teszik.

10. ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

A disszertációban megfogalmazott hipotézisek vizsgálata, a normatív elemzés és az empirikus kutatás eredményei alapján az alábbi új tudományos eredmények fogalmazhatók meg. A tézisek nem pusztán a hipotézisek megerősítését vagy cáfolatát jelentik, hanem azok rendszerszintű, közigazgatás-tudományi értelmezését adják, és elméleti szinten is hozzájárulnak a migrációval érintett gyermekek közigazgatási kezelésének megértéséhez. A megfogalmazott tézisek egymással összefüggő módon írják le a rendszer működésének strukturális logikáját, különös tekintettel a normatív keretek és a gyakorlati működés közötti viszonyra.

1. A normatív garanciák és az intézményi működés közötti strukturális közvetítettség tézise

Tézis

1:

A kísérő nélküli kiskorúak ellátásának magyarországi rendszere normatív értelemben koherens és garanciákkal ellátott, ugyanakkor e garanciák gyakorlati érvényesülése nem automatikus, hanem az intézményi koordináció, a kapacitások és a döntési mechanizmusok minőségétől függ; a gyermek mindenképp felett álló érdekének érvényesülése így strukturálisan közvetített jellegű, a jogi garanciák gyakorlati érvényesülése az intézményrendszer működésén keresztül valósul meg.

A disszertáció normatív elemzése kimutatta, hogy a nemzetközi, uniós és hazai szabályozási keretek formálisan biztosítják a gyermekvédelmi garanciákat, az eljárási jogokat, a gyámi képviselőt és a szolgáltatásokhoz való hozzáférés elvi lehetőségét. Az empirikus vizsgálat ugyanakkor feltárta, hogy e normatív struktúra gyakorlati működése jelentős mértékben függ az intézmények közötti együttműködés minőségétől, az információáramlás szervezettségétől és az erőforrások eloszlásától. A vizsgálat rámutatott arra is, hogy a normatív garanciák és a tényleges hozzáférés között több esetben közvetítő mechanizmusok jelennek meg, amelyek hiánya vagy töredezettsége az ellátási pályák alakulását közvetlenül befolyásolja.

A gyermek legfőbb érdeke elv nem hiányzik a rendszerből, hanem eltérő intézményi kontextusokban különböző intenzitással és formában jelenik meg. Egyes döntési helyzetekben strukturált mérlegelési szempontként működik, más esetekben implicit hivatkozási alap marad. A rendszer tehát nem normatív deficitben szenved, hanem a normák és a működési mechanizmusok közötti közvetítő struktúrák minősége határozza meg a garanciák tényleges realizálódását.

E megállapítás túlmutat a konkrét ellátórendszer vizsgálatán: a több-alrendszerű közigazgatási térben a jogi garanciák érvényesülése nem kizárólag a normák tartalmán múlik, hanem az intézményi implementáció szerkezeti feltételein. A disszertáció ezzel hozzájárul az implementáció-elméleti megközelítések közigazgatás-tudományi alkalmazásához a gyermekjogi területen.

2. A több-alrendszerű kormányzási térből fakadó strukturális racionalitás-feszültség tézise

Tézis 2:

A kísérő nélküli kiskorúak ellátásának működését tartósan meghatározza a migrációs jogállási racionalitás és a gyermekvédelmi stabilitás-orientált racionalitás közötti strukturális feszültség; e kettősség nem átmeneti működési zavarként értelmezhető, hanem a több alrendszerre épülő kormányzási működés természetes következményeként.

A vizsgálat feltárta, hogy a migrációs eljárások időhorizontja, bizonyítási logikája és jogállási kategóriákhoz kötött működése eltér a gyermekvédelmi rendszer hosszabb távú stabilitás- és fejlesztésorientált szemléletétől. A nagykorúvá válás körüli döntések, az életkor-meghatározás dilemmái, valamint a jogállási státusz és az ellátási jogosultság összekapcsolódása olyan döntési helyzeteket eredményeznek, amelyekben e két racionalitás eltérő prioritásai ütköznek. Az empirikus eredmények alapján e feszültségek a gyakorlatban nem kizárólag explicit konfliktusokként, hanem eltérő időzítésekben, döntési logikákban és prioritásokban megjelenő működési eltérések formájában jelennek meg.

A kutatás kimutatta, hogy a rendszer működésében tapasztalható varianciák nem egyedi hibák vagy hiányosságok következményei, hanem a több-alrendszerű közigazgatási térből fakadó eltérő feladatlogikák strukturális találkozásai. A gyermek mindenképp felett álló érdeke elv gyakorlati alkalmazása e metszéspontban válik különösen érzékennyé.

E tudományos eredmény elméleti jelentősége abban áll, hogy a kísérő nélküli kiskorú ellátás nem értelmezhető sem kizárólag migrációs, sem kizárólag gyermekvédelmi igazgatásként. A disszertáció ezzel a több-szintű és több-racionalitású kormányzás közigazgatás-tudományi értelmezéséhez járul hozzá.

3. A kapacitás- és koordináció-függő adaptáció tézise

Tézis 3:

A kísérő nélküli kiskorúak speciális szükségleteihez való intézményi alkalmazkodás mértéke és minősége kapacitás-, erőforrás- és koordináció-függő; a rendszer adaptációs képessége területileg és intézményileg differenciált mintázatot mutat.

Az empirikus eredmények rámutattak, hogy a pszichoszociális támogatás folytonossága, az oktatási pályák stabilitása, a lakhatási biztonság és az önállósodás támogatása nem kizárólag jogszabályi kérdés, hanem az intézményi erőforrások és a szakmai együttműködés minőségétől függ. A szolgáltatásokhoz való hozzáférés lehetősége és a tényleges részvétel között több esetben eltérés mutatkozott. A vizsgálat alapján e különbségek nem esetlegesek, hanem az intézményi kapacitások és a koordinációs mechanizmusok eltérő szintjeihez köthetők.

A rendszer tehát nem egységes adaptációs struktúraként működik, hanem eltérő kapacitású és eltérő koordinációs kultúrájú intézményi mezők összességéként. A gyermekek szükségleteihez való igazodás így nem kizárólag normatív előírás kérdése, hanem szervezeti és működési feltételek által meghatározott folyamat.

E megállapítás a közigazgatás kapacitáselméleti megközelítéséhez kapcsolódik: a jogi jogosultság önmagában nem garantálja az eredményességet, ha az intézményi feltételek nem biztosítottak. A disszertáció ezzel a gyermekjogi területen is rámutat a kormányzási kapacitások meghatározó szerepére.

4. Az intézményi perspektívák konstitutív szerepének tézise

Tézis 4:

A kísérő nélküli kiskorúak ellátásának szakmai megítélésében azonosítható intézményi perspektívakülönbségek nem pusztán véleménybeli eltérések, hanem a döntési folyamatok strukturális elemei, amelyek közvetlenül befolyásolják a gyermek mindenek felett álló érdekének operacionalizálását.

A szakértői interjúk elemzése kimutatta, hogy a gyermekvédelmi, hatósági, civil és oktatási szereplők eltérő időhorizontokkal, felelősségi keretekkel és prioritásokkal dolgoznak. E különbségek következetes mintázatot mutattak, és nem esetleges értékelési eltéréseknek bizonyultak. Az empirikus eredmények alapján e perspektívák közötti eltérések a döntési gyakorlatban is megjelennek, és közvetlenül alakítják a mérlegelési szempontok súlyozását.

A gyermek legfőbb érdeke elv tartalma a különböző intézményi pozíciókban eltérő hangsúlyokat kap. A biztonsági-eljárási, a fejlesztési-integrációs és a jogállási dimenziók különböző döntési helyzetekben más-más prioritással jelennek meg. Az elv tehát nem egységes, absztrakt kategóriaként működik, hanem intézményi racionalitások által közvetített mérlegelési keretként.

E tudományos eredmény hozzájárul a street-level bureaucracy és a szervezeti döntéshozatal elméleteinek gyermekvédelmi kontextusban történő alkalmazásához, rámutatva arra, hogy az alapjogi elvek gyakorlati érvényesülése mindig intézményi értelmezési folyamatokon keresztül realizálódik.

A disszertáció új tudományos eredményei együttesen azt mutatják, hogy a kísérő nélküli kiskorúak ellátása nem egyszerűen jogi szabályozási kérdés, hanem több-alrendszerű, eltérő racionalitásokkal működő közigazgatási tér, amelyben a normatív garanciák érvényesülése strukturális, kapacitásbeli és koordinációs tényezők által közvetített. Eredményei rámutatnak arra, hogy a gyermekközpontú működés nem kizárólag normatív deklaráció, hanem intézményi feltételekhez kötött működési minőségként értelmezhető.

A vizsgálat hozzájárul a közigazgatás-tudomány azon irányaihoz, amelyek a jog és az intézményi működés kapcsolatát nem bináris megfelelési kérdésként, hanem szerkezeti közvetítettségként értelmezik. A disszertáció ezzel a gyermekjogi és migrációs igazgatás metszéspontján új, rendszerszintű értelmezési keretet kínál.

11. AZ ÉRTEKEZÉS KONKLÚZIÓJA

A kísérő nélküli kiskorúak helyzete az elmúlt évtizedekben a nemzetközi migráció, a gyermekvédelem és a közigazgatási működés egyik legösszetettebb metszetkérdésévé vált. Jelen disszertáció e sajátos célcsoport magyarországi helyzetét vizsgálta abból a szempontból, hogy a rájuk vonatkozó nemzetközi, európai uniós és hazai normák, valamint az ezekre épülő intézményi-közigazgatási megoldások mennyiben képesek ténylegesen biztosítani a gyermek mindenképp felett álló érdekének érvényesülését. A kutatás célja nem pusztán a szabályozási környezet leírása volt, hanem annak feltárása is, hogy a normatív garanciák miként fordítódnak le a mindennapi intézményi működés, az ellátási gyakorlat és a döntéshozatali rutinok szintjére.

A dolgozat központi megállapítása, hogy a kísérő nélküli kiskorúak ellátásának magyarországi rendszere normatív értelemben kiépített, jogi alapjai összességében adottak, és a gyermekvédelmi szemlélet elvileg egyértelműen jelen van a szabályozásban. A nemzetközi gyermekjogi standardok, az európai uniós menekültügyi és alapjogi keretek, valamint a hazai joganyag egyaránt rögzítik a fokozott védelem, a speciális eljárási garanciák, a gyámi képviselő, a gyermekbarát bánásmód és az alapvető ellátások biztosításának követelményét. A vizsgálat ugyanakkor azt is kimutatta, hogy a normatív megalapozottság önmagában nem azonos a rendszer teljes körű működési stabilitásával. A jogi garanciák gyakorlati érvényesülése jelentős mértékben függ az intézményi koordináció minőségétől, az eltérő feladatlogikák összehangolásától, a kapacitások rendelkezésre állásától, valamint attól, hogy a gyermek mindenképp felett álló érdekének elve miként kerül konkretizálásra az egyes döntési helyzetekben. E kapcsolat nem lineáris, hanem közvetített jellegű: a normák nem közvetlenül határozzák meg az ellátási kimeneteket, hanem az intézményi működés különböző szintjein – eljárási rutinokon, szervezeti gyakorlatokon és szakmai értelmezéseken keresztül konkretizálódnak, ami magyarázza az azonos normatív környezet mellett megfigyelhető működési varianciát.

E közvetítettség arra is rámutat, hogy a jog és a közigazgatási működés viszonya nem mechanikus, hanem interpretatív jellegű: a normák jelentése az alkalmazás során alakul ki, és az intézményi gyakorlatban nyeri el tényleges tartalmát. Ennek következtében a normatív garanciák érvényesülése nem tekinthető automatikusnak, hanem olyan folyamatként értelmezhető, amelyben a szereplők értelmezési döntései, szakmai tudása és intézményi környezete egyaránt meghatározó szerepet játszik.

A disszertáció egyik legfontosabb tanulsága, hogy a kísérő nélküli kiskorúak ellátása nem értelmezhető egyetlen szakpolitikai vagy közigazgatási alrendszer keretei között. A

gyermek helyzete több, egymással párhuzamosan működő alrendszer - így különösen a gyermekvédelmi, a menekültügyi, az idegenrendészeti, az oktatási, az egészségügyi és a szociális rendszer - metszéspontjában alakul. E rendszerek eltérő célrendszerek, időhorizontok és döntési racionalitások mentén működnek. A gyermekvédelmi logika elsődlegesen a stabilitásra, a gondozásra és a fejlődés támogatására épül, míg a migrációs és menekültügyi logika erősebben a jogállási kategóriákhoz, eljárási keretekhez és határidőkhöz kötődik. A rendszerben tapasztalható működési feszültségek jelentős része nem normatív hiányból, hanem e több-alrendszerű kormányzási tér szerkezeti sajátosságaiból fakad. E több-racionalitású működés értelmezhető úgy is, mint egymásra rétegződő intézményi logikák dinamikus kölcsönhatása, amelyben a döntések nem egyetlen domináns elv mentén, hanem különböző normatív és operatív szempontok metszéspontjában alakulnak ki, ami szükségszerűen növeli a működés komplexitását és az értelmezési bizonytalanságot. Ez a több-logikájú működés egyben azt is jelenti, hogy a rendszer nem egységes kormányzási térként, hanem részlegesen integrált struktúraként írható le, ahol az alrendszerek közötti kapcsolódások nem minden esetben stabilak és nem minden helyzetben aktiválódnak. A működés így nem teljes mértékben szabályozott, hanem részben a konkrét interakciók során alakul ki, ami a közigazgatási működés emergens jellegére utal.

A kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy a kísérő nélküli kiskorúak magyarországi ellátása alapvetően gyermekvédelmi keretben szerveződik, amely képes az azonnali védelmi szükségletek kezelésére és a minimális biztonság megteremtésére. Ugyanakkor a rendszer működésének minősége jelentős mértékben attól függ, hogy e gyermekvédelmi beavatkozás mennyiben képes ténylegesen összekapcsolódni a többi érintett alrendszerrel. Az empirikus eredmények rámutattak, hogy az ellátási pályák stabilitása gyakran személyfüggő koordináción, informális együttműködésekben és helyi intézményi gyakorlatokon múlik. E működési mód rövid távon adaptív lehet, ugyanakkor hosszabb távon varianciát és kiszámíthatatlanságot eredményezhet az azonos jogi helyzetű gyermekek között. A személyfüggő koordináció jelensége arra utal, hogy a rendszer működése nem teljes mértékben intézményesített, hanem részben az egyéni szereplők tudására és kapcsolati tőkéjére épül, ami a működés stabilitását strukturálisan törékennyé teszi. A személyfüggőség egyben arra is rávilágít, hogy a rendszerben létező tudás és koordinációs képesség nem minden esetben szervezeti szinten rögzített, hanem gyakran implicit módon, az egyes szereplők tapasztalatában koncentrálódik. Ez a tudás azonban nem feltétlenül átörökíthető vagy reprodukálható, ami a működés kiszámíthatóságát tovább csökkenti.

A disszertáció részletesen vizsgálta a megérkezést követő állami intézkedéseket, az életkor-meghatározás gyakorlatát, a befogadási és menekültügyi eljárásokat, valamint az ellátórendszer különböző alrendszereinek működését. E vizsgálatok alapján megállapítható, hogy a rendszer képes az alapvető védelmi funkciók ellátására, ugyanakkor több ponton sérülékeny. Az életkor-meghatározás különösen kritikus döntési pont, mivel egy módszertanilag bizonytalan, mégis meghatározó eljárási lépésről van szó, amely közvetlen hatással van arra, hogy az érintett személy gyermekvédelmi védelemben részesül-e. A gyermek javára történő értelmezés és a fokozott körültekintés követelménye e körben nem csupán ajánlás, hanem a gyermekjogi garanciák lényegi eleme. Az életkor-meghatározás így nem pusztán technikai kérdésként értelmezhető, hanem olyan döntési kapuként, amely alapvetően meghatározza az érintett személy teljes további ellátási pályáját. E döntési pont jelentősége abban is áll, hogy itt a jogi kategorizáció és a tényleges élethelyzet közötti kapcsolat különösen közvetlenné válik, ami kiemeli az eljárási bizonytalanságok rendszerszintű hatását.

Az egészségügyi és pszichoszociális ellátás területén az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférés többnyire biztosított, ugyanakkor a hosszabb távú, traumaérzékeny és kulturálisan adekvát támogatás terén már jelentős kapacitásfüggő különbségek figyelhetők meg. Az oktatás a kísérő nélküli kiskorúak integrációjának kulcsterülete, azonban a tényleges részvételt a nyelvi hiányosságok, az intézményi felkészültség eltérései és a jogállási bizonytalanság egyaránt befolyásolják. A lakhatás és szociális biztonság vizsgálata pedig megerősítette, hogy a rendszer valódi próbatétele a nagykorúvá válás időszakában jelentkezik. Az egyes alrendszerek működése nem izoláltan, hanem egymással kölcsönhatásban értelmezhető, amelynek következtében az ellátási pályák alakulása több tényező együttes hatásának eredményeként jelenik meg, nem pedig lineáris folyamatként. Ez a nem-lineáris jelleg azt is jelenti, hogy az ellátási pályák nem előre meghatározott lépések mentén alakulnak, hanem a különböző alrendszerek közötti interakciók során formálódnak, ami az egyéni életutak variabilitását növeli.

A nagykorúvá válás a teljes ellátórendszer egyik legmarkánsabb strukturális töréspontja. A gyermekvédelmi védelem megszűnése, a lakhatási feltételek átalakulása, az oktatási pálya bizonytalansága és a megélhetési kényszerek erősödése egyidejűleg jelentkeznek. Az átmenet jellege nem egyéni, hanem strukturális tényezők függvénye: ahol az előkészítés és a koordináció tudatos, ott az átmenet kezelhetőbb, míg ennek hiányában az instabilitás fokozódik. Ez az átmenet értelmezhető a rendszer eltérő időhorizontjainak ütközési pontjaként is, ahol a gyermekvédelmi logika folyamatosságra épülő megközelítése találkozik a felnőttkori

jogosultságok diszkrét, életkori határhoz kötött rendszerével. Ebből következően a nagykorúvá válás nem csupán egy jogi határ, hanem a rendszer működésének egyik legérzékenyebb koordinációs pontja, ahol a különböző intézményi logikák közötti összhang hiánya közvetlenül az életutak instabilitásában jelenik meg.

A kutatás alapján a rendszer összegzően olyan közigazgatási-intézményi térként írható le, amely normatív szinten megalapozott, ugyanakkor működése feltételes jellegű. A rendszer teljesítménye nem kizárólag a jogi szabályozás meglététől függ, hanem attól, hogy a különböző intézményi racionalitások, időhorizontok és felelősségi rendek mennyiben képesek összehangolt módon működni. A feltételes működés fogalma ebben az összefüggésben arra utal, hogy a rendszer kimenetei nem determinisztikus módon következnek a normatív keretből, hanem az intézményi működés köztes szintjein formálódnak, ahol a koordináció, az információáramlás és az értelmezési mechanizmusok kulcsszerepet játszanak. E koordináció nem pusztán operatív együttműködésként jelenik meg, hanem a rendszer egyik alapvető kormányzási mechanizmusaként, amely meghatározza, hogy az eltérő intézményi logikák miként kapcsolódnak egymáshoz. A koordináció minősége nemcsak az információk áramlását, hanem azok értelmezhetőségét és alkalmazhatóságát is befolyásolja, így közvetlen hatással van a „gyermek mindenk felett álló érdeke” elv gyakorlati érvényesülésére. A koordináció ilyen értelmezése arra is rámutat, hogy a rendszer működése nem kizárólag szervezeti struktúrák kérdése, hanem olyan interpretatív folyamat, amelyben a szereplők közösen alakítják ki a döntések tartalmát és irányát.

A vizsgálat egyik legfontosabb tudományos tanulsága, hogy a normatív-gyakorlati rés nem elsősorban joghézagból fakad, hanem az intézményi működés strukturális sajátosságaiból. A jogi garanciák érvényesülése nem automatikus, hanem az intézményi koordináció, az erőforrások és a döntési mechanizmusok minősége által közvetített. A „gyermek mindenk felett álló érdeke” elv gyakorlati érvényesülése ennek megfelelően nem absztrakt normaként, hanem konkrét intézményi döntési helyzetekben konkretizálódó mérlegelési keretként jelenik meg. Ez a megközelítés lehetővé teszi annak felismerését is, hogy az alapjogi elvek érvényesülése nem kizárólag normatív kérdés, hanem a közigazgatási működés minőségének egyik indikátora.

A disszertáció eredményei hozzájárulnak annak megértéséhez, hogy a kísérő nélküli kiskorúak ellátása nem csupán gyermekvédelmi vagy migrációs kérdés, hanem a modern közigazgatási rendszerek működésének komplex teszterülete. A vizsgálat rámutat arra, hogy a több-alrendszerű kormányzási térben a jog és az intézményi működés viszonya strukturálisan közvetített, és az alapjogi elvek érvényesülése az implementáció intézményi feltételeitől függ.

A kutatás ezzel hozzájárul a közigazgatás-tudomány azon irányaihoz is, amelyek a komplex, több szereplőt érintő kormányzási helyzetek működését vizsgálják, különös tekintettel azokra az esetekre, ahol a normatív elvek és a gyakorlati működés közötti kapcsolat nem közvetlen.

Összességében megállapítható, hogy a kísérő nélküli kiskorúak ellátásának magyarországi rendszere akkor képes valóban gyermekközpontúan működni, ha a normatív garanciák nem pusztán deklarált elvekként jelennek meg, hanem intézményesen rögzített és következetesen alkalmazott működési mintázatokká válnak. A rendszer jövőbeni fejlesztésének kulcsa ezért nem kizárólag új szabályok megalkotásában, hanem a koordináció erősítésében, az átmenetek tudatos kezelésében, a kapacitások kiegyensúlyozásában és a gyermek mindenkifelett álló érdeke elvének strukturáltabb, átláthatóbb gyakorlati alkalmazásában rejlik. E fejlesztési irányok nem a rendszer alapjainak újragondolását, hanem működési minőségének erősítését célozzák, ami a közigazgatási rendszerek fenntartható fejlesztésének egyik alapvető feltétele.

12. MELLÉKLETEK

Kísérő nélküli kiskorúak Magyarországon

Szakértői interjú – doktori kutatás

Az alábbi kérdéssor egy doktori kutatás empirikus adatgyűjtésének részét képezi. A kutatás célja a Magyarországon tartózkodó kísérő nélküli kiskorúak helyzetének, az ellátórendszer működésének vizsgálata. A részvétel önkéntes.

A válaszok feldolgozása során az anonimitás biztosított: a disszertációban az interjúalanyok személye és intézménye nem kerül azonosítható módon megjelenítésre. Az idézetek és megállapítások kizárólag általános szakmai kategóriák (pl. „gyermekvédelmi szakember”, „oktatási szereplő”, „civil szervezeti szakember”) szerint kerülnek hivatkozásra.

Az adatkezelés során a célhoz kötöttség és adatminimalizálás elve érvényesül. A válaszok kizárólag tudományos kutatási célból, a doktori disszertáció keretében kerülnek feldolgozásra.

A kérdésekre adott válaszok nem tartalmaznak személyazonosításra alkalmas adatokat.

1. Az Ön tapasztalata szerint hogyan jelenik meg a gyakorlatban a „gyermek mindenk felett álló érdekének” elve a kísérő nélküli kiskorúak ellátásában?
2. Milyen jogi vagy eljárási dilemmák jelennek meg leggyakrabban a gyakorlatban (például gyámrendelés, hatósági döntések vagy életkor-meghatározás kérdései)?
3. Hogyan értékeli az egészségügyi és pszichoszociális ellátás működését a kísérő nélküli kiskorúak esetében?
4. Az Ön tapasztalata szerint milyen tényezők befolyásolják leginkább a kísérő nélküli kiskorúak oktatáshoz való hozzáférését és oktatási pályáját?
5. Milyen kihívások jelennek meg a lakhatás és a nagykorúvá válás körüli átmenetek során?

6. Hogyan látja a munkavállalás és gazdasági önállósodás lehetőségeit a fiatalok számára?
7. Hogyan értékeli az intézmények közötti együttműködés és koordináció működését?
8. Az Ön tapasztalata szerint mely tényezők segítik, illetve akadályozzák leginkább a kísérő nélküli kiskorúak társadalmi integrációját Magyarországon.
9. Az Ön tapasztalata szerint a kísérő nélküli kiskorúak ellátásában részt vevő szakemberek (pl. gyermekvédelmi szakemberek, gyámok, pedagógusok, egészségügyi szakemberek) rendelkeznek-e a feladat ellátásához szükséges speciális felkészítéssel és képzéssel?
Mennyiben tartja szükségesnek célzott képzések vagy továbbképzések fejlesztését ezen a területen?
10. Van-e olyan szempont vagy tapasztalat, amelyet fontosnak tart a témában, de a fenti kérdések nem érintettek?

Kísérő nélküli kiskorúak Magyarországon

Szakértői interjú – doktori kutatás

Az alábbi kérdéssor egy doktori kutatás empirikus adatgyűjtésének részét képezi. A kutatás célja a Magyarországon tartózkodó kísérő nélküli kiskorúak helyzetének, az ellátórendszer működésének vizsgálata. A részvétel önkéntes. A válaszok feldolgozása során az anonimitás biztosított: a disszertációban az interjúalanyok személye és intézménye nem kerül azonosítható módon megjelenítésre. Az idézetek és megállapítások kizárólag általános szakmai kategóriák (pl. „gyermekvédelmi szakember”, „oktatási szereplő”, „civil szervezeti szakember”) szerint kerülnek hivatkozásra. Az adatkezelés során a célhoz kötöttség és adatminimalizálás elve érvényesül. A válaszok kizárólag tudományos kutatási célból, a doktori disszertáció keretében kerülnek feldolgozásra.

A kérdésekre adott válaszok nem tartalmaznak személyazonosításra alkalmas adatokat.

1. Milyen formában találkoznak kísérő nélküli kiskorúakkal a munkájuk során?
2. Tapasztalataik szerint milyen problémák vagy nehézségek jelennek meg leggyakrabban ezeknél a gyerekeknél?
3. Hogyan látják a kísérő nélküli kiskorúak ellátórendszerének működését Magyarországon?
4. Hol látják a rendszer legnagyobb hiányosságait vagy kihívásait?
5. Milyen támogatás vagy változtatás segítené leginkább ezeknek a kiskorúaknak a helyzetét?
6. Tudna-e megosztani egy konkrét esetet vagy tapasztalatot, amely jól szemlélteti a kísérő nélküli kiskorúakkal kapcsolatos munkájuk sajátosságait?

13. IRODALOMJEGYZÉK

Irodalomjegyzék

BHABHA, Jacqueline: *Child Migration and Human Rights in a Global Age*. Princeton University Press, Princeton-Oxford, 2014. 1-6. o.

BLAHÓ András - PRANDLER Árpád: *Nemzetközi szervezetek és intézmények*. Aula Kiadó, Budapest, 2005. 169-244. o.

BRUHÁCS János: *Nemzetközi jog II. Különös rész*. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 1999. 239. o

CARLIER Jean-Yves - BRUYCKER Philippe de szerk.: *Immigration and Asylum Law of the EU: Current Debates*, Bruxelles, 2005.

CARRERA, Sergio-BLOCKMANS, Steven-GROS, Daniel-GUILD, Elspeth szerk.: *The EU's Response to the Refugee Crisis*, CEPS, Brussels, 2015, 58-67. o.

CHASE, Elaine: Security and Subjective Wellbeing: The Experiences of Unaccompanied Young People Seeking Asylum in the UK, *Sociology of Health & Illness*, 35. évf., 6. szám, 2013, 858–872. o.

CSERESNYÉS Ferenc: *Migráció az ezredfordulón*. Dialóg Campus Kiadó, Pécs, 2005. 21-23. o

DERLUYN, Ilse - BROEKAERT, Eric: *Different Perspectives on Emotional and Behavioural Problems in Unaccompanied Refugee Children and Adolescents*, *Ethnicity & Health*, 12. évf., 2. szám, 2007, 141-162. o

DERLUYN, Ilse - BROEKAERT, Eric: *Unaccompanied refugee children and adolescents: The glaring contrast between a legal and a psychological perspective*. *International Journal of Law and Psychiatry*, 2008.

European Union Agency for Fundamental Rights: *Szülői felügyelet nélkül maradt gyermekek a sajátjuktól eltérő uniós tagállamban. Útmutató az emberkereskedelem áldozataira fókuszáló*

gyermekvédelem erősítéséhez. Az Európai Unió Kiadóhivatala, Luxembourg, 2020. 9-12., 21-24. o.

European Asylum Support Office: *Practical Guide on Age Assessment*, 3rd edition, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2018, 13-18. o.

European Union Agency for Fundamental Rights: *Children in Migration*. FRA, Vienna, 2020. 24-25. o.

European Union Agency for Fundamental Rights: *Handbook on European Law relating to Asylum, Borders and Immigration*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2020, 179-183. o.

FAZEL, Mina - REED, Ruth Victoria - PANTER-Brick, Catherine - STEIN, Alan: *Mental health of displaced and refugee children resettled in high-income countries: risk and protective factors*. *The Lancet*, Vol. 379, No. 9812, 2012, 266-282.

FRIEDERY Réka - MOLNÁR Tamás: *Az Európai Unió, valamint Magyarország migrációs és menekültügyi politikája a szabályozás tükrében: leltár az uniós csatlakozás óta eltelt húsz évről*, Állam- és Jogtudomány, LXV. évfolyam, 2024. 2. szám, 120-146. o.

HARASZTI Margit Katalin: *Kísérő nélküli kiskorúak a menekültjogban és a gyermekvédelemben: árnyak a Paradicsomban*. *Családi Jog*, 2014/4. sz

HAUTZINGER Zoltán – HEGEDŰS Judit – KLENNER Zoltán: *A migráció elmélete*. Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest, 2014. 6. o

HAUTZINGER Zoltán: *Szemelvények a migráció szabályozásáról*. AndAnn Kft., Pécs, 2016. 5-9. o.

Iván Júlia: *Kinek kellene Ők? A kísérő nélküli kiskorú külföldiek helyzete Magyarországon - A Magyar Helsinki Bizottság tapasztalatai*” *Fundamentum* 2013/2.

IOM Handbook on Protection and Assistance for Migrants Vulnerable to Violence, Exploitation and Abuse, Geneva, 2019, 251-274. o.

Kálmán Renáta: „Ki vigyáz rájuk? Avagy a kísérő nélküli kiskorúak helyzete napjainkban”, *Állam- és Jogtudomány*, LX. évf., 2019/4., 71-87. o.,

KAROLINY Eszter - MOHAY Ágoston: *A nemzetközi migráció jogi keretei*. Publikon Kiadó, Pécs, 2009. 2. o.

KSH: *Magyar statisztikai évkönyv, 2015–2023*; KSH STADAT 25.1.2.6. *Gyermekvédelmi szakellátásban részesülő gyermekek és fiatal felnőttek*.

McADAM, Jane: *Complementary Protection in International Refugee Law*, Oxford University Press, Oxford, 2007, 179-186. o.

MORENO-Lax, Violeta: *Assessing Asylum in Europe: Extraterritorial Border Controls and Refugee Rights under EU Law*, Oxford University Press, Oxford, 2017.

ÖRDÖG István: *Menekültügyi mítoszok, fél igazságok*. Fundamentum, 2013/2. 77. o.

PARUSEL, Berndt: *Unaccompanied minors in the European Union-definitions, trends and policy overview*, *Social Work & Society*, 15. évf., 1. szám, 2017, 6 - 11. o.

POBJOY, Jason M.: *The Child in International Refugee Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2017, 92 -101. o.

KOHLI, Ravi K. S.: *Social Work with Unaccompanied Asylum-Seeking Children*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2007, 57-63. o.

LANGERNÉ Buchwald Judit: *Migráns gyerekek oktatási esélyei Magyarországon*. In: *Prevenció, intervenció és kompenzáció*. Debreceni Egyetemi Kiadó, 2020. 55-64. o.

SÁROSI Annamária – TÓTH Pál Péter: „Mérési lehetőségek a nemzetközi vándorlásstatisztikában”. *Statisztikai Szemle*, 87. évf. 7-8. sz., 2009. 712-716.

Separated Children in Europe Programme - SCEP: *Statement of Good Practice*. Fourth Revised Edition, 2009. 6-8. o.

SOMOGYVÁRI Zoltán: *A menekültek és oltalmazottak családgyejesítésének kérdései*. Fundamentum, 2013/2.

STEIN, Mike: *Young People Leaving Care: Supporting Pathways to Adulthood*. London: Jessica Kingsley Publishers, 2013. 39-66.o.

SZÉP Árpád: *A biztonságos harmadik ország elve - A menedékjoghoz való hozzáférés jogi akadályai* In.: Hautzinger Zoltán szerk. *Migráció és rendészet*, Magyar Rendésztudományi Társaság, Budapest, 2015. 163-196.

TARRÓSY István - GLIED Viktor – KESERŰ Dávid: *Migráció a 21. században*. Publikon Kiadó, Pécs, 2011. 227-229. o

TÓTH Judit: *Státuszjogok*. Lucidus Kiadó, Budapest, 2004. 32. o.

United Nations: *Recommendations on Statistics of International Migration, Revision 1*. Statistical Papers Series M, No. 58, Rev. 1. United Nations, New York, 1998. 9-10.

Internetes hivatkozások

AIDA Country Report: Hungary, 2025 Update, pp. 67-68. https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2026/05/AIDA-HU_2025-Update.pdf (letöltve: 2026.05.23.)

AIDA/ECRE: *Hungary - Reception Conditions - Access to the Labour Market* <https://asylumineurope.org/reports/country/hungary/reception-conditions/employment-education/access-labour-market/> (letöltés ideje: 2026.05.19.)

CRAWLEY, Heaven - KOHLI, Ravi K. S.: *She Endures with Me: An Evaluation of the Scottish Guardianship Service Pilot*, Scottish Refugee Council, Glasgow, 2013, 18-24. o. <https://www.scottishrefugeecouncil.org.uk/wp-content/uploads/2019/10/She-endures-with-me-Final-evaluation-of-the-Scottish-Guardianship-Service-Pilot-PDF.pdf> (letöltés ideje: 2026.01.03.)

EJEB, *Rahimi kontra Görögország*, 8687/08. sz. ügy, 2011. április 5. 86–94., 109-127. pont
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%5C%22002-550%22%5D%7D>; letöltés ideje:
2025.11.11.)

EASO: *Training Curriculum-Interviewing Children Module*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2016. <https://op.europa.eu/hu/publication-detail/-/publication/735a3c39-294e-11e6-b616-01aa75ed71a1> (letöltés ideje: 2025.03.13.)

EASO: *Practical Guide on Age Assessment. Second edition*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2018. <https://www.euaa.europa.eu/sites/default/files/easo-practical-guide-on-age-assesment-v3-2018.pdf> (letöltés ideje: 2025.03.13.)

European Union Agency for Fundamental Rights: *Integration of young refugees in the EU: good practices and challenges*, 2019.

EASO Annual Report on the Situation of Asylum in the EU 2018. 67-71. o.
<https://www.euaa.europa.eu/sites/default/files/easo-annual-report-2018-web.pdf> (letöltés ideje: 2025. 01. 14.) és European Union Agency for Fundamental Rights (FRA): *Children in migration*. Vienna, 2019. 13-15., 23-25. o.
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-children-in-migration_en.pdf

European Commission: *Report from the Commission to the Council and the European Parliament. Mid-term report on the implementation of the Action Plan on Unaccompanied Minors*, COM(2012) 554 final, Brussels, 28 September 2012, 1-2. o.
[https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2012\)0554_/com_com\(2012\)0554_en.pdf](https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2012)0554_/com_com(2012)0554_en.pdf) (letöltés ideje: 2026.01.05.)

European Commission: *Asylum, Migration and Integration Fund 2021-2027*. https://home-affairs.ec.europa.eu/funding/asylum-migration-and-integration-funds/asylum-migration-and-integration-fund-2021-2027_en (2026.01.14.)

European Court of Auditors: *Special Report 26/2024: Integration of third-country nationals in the EU - Relevant support from the Asylum, Migration and Integration Fund but its impact*

could not yet be demonstrated. <https://www.eca.europa.eu/en/publications?ref=SR-2024-26>
(letöltés ideje: 2026.01.13.)

European Migration Network: *Transition of Unaccompanied Minors to Adulthood*, Brussels, 2022. https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2022-11/EMN_INFORM_Transition-minors-adulthood_final.pdf (letöltés ideje: 2025.12.09.)

European Migration Network: *Misuse of the Right to Family Reunification: Marriages of Convenience and False Declarations of Parenthood*. European Commission, Brussels, 2012

European Parliamentary Research Service - EPRS: *Disappearance of migrant children in the EU*,
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/733670/EPRS_ATA\(2022\)733670_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/733670/EPRS_ATA(2022)733670_EN.pdf) (letöltés ideje: 2026.01.10.)

European Union Agency for Fundamental Rights: *Children in Migration*. FRA, Vienna, 2020. 24-25. o. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-children-in-migration_en.pdf (letöltés ideje: 2025.12.22.)

Eurostat: *Glossary: Migration*. Statistics Explained, European Commission.
<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/SEPDF/cache/2124.pdf> (letöltés ideje: 2025.11.10.)

Eurostat: *Almost 90 000 unaccompanied minors among asylum seekers registered in the EU in 2015*, 2 May 2016. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7244677/3-02052016-AP-EN.pdf/> (letöltés ideje: 2025.11.20.); Eurostat: *Asylum applicants considered to be unaccompanied minors by citizenship, age and sex- annual data*, Eurostat adatbázis

France terre d'asile et al.: *A kísérő nélküli kiskorúak menedékhez való jogának érvényesülése az EU-ban*. <https://helsinki.hu/wp-content/uploads/MAGYAR-szintezis.pdf> (letöltés ideje: 2025.11.18.)

FRA: *Children deprived of parental care found in an EU Member State other than their own*, Luxembourg, 2019. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-children-deprived-of-parental-care_en.pdf (letöltés ideje: 2026.01.06.)

FRA: *European legal and policy framework on immigration detention of children*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2017.
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-immigration-detention-children_en.pdf (letöltés ideje: 2025.03.13.)

FRA-ECHR: *Kézikönyv a menekültügyre, határookra és bevándorlásra vonatkozó európai jogról*, 2014. 235-236. o. https://fra.europa.eu/sites/default/files/handbook-law-asylum-migration-borders-2nded_hu.pdf (letöltés ideje: 2025.04.12.);

FRA: *Gyámság a szülői felügyelet nélkül maradt gyermekek számára*, 2014.
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-guardianship-children_hu.pdf

Frontex: *Fundamental rights at Frontex*, Warsaw, European Border and Coast Guard Agency
<https://www.frontex.europa.eu/fundamental-rights/fundamental-rights-at-frontex/fundamental-rights-at-frontex/> (letöltés ideje: 2026.02.24.)

GARAYOVA, Lilla: *Legal protections for children in refugee and migrant crises in Central and Eastern Europe*, *Frontiers in Political Science*, 2025.
<https://www.frontiersin.org/journals/political-science/articles/10.3389/fpos.2025.1585607/full>
(letöltés ideje: 2026.01.10.)

https://www.oed.com/dictionary/migration_n (letöltés ideje: 2025.01.07.)

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/migration> (letöltés ideje: 2025.01.07.)

Heaven Crawley - Ravi K. S. Kohli: *She Endures with Me: An Evaluation of the Scottish Guardianship Service Pilot*, Scottish Refugee Council, Glasgow, 2013, 18–24.
o. <https://www.scottishrefugeecouncil.org.uk/wp-content/uploads/2019/10/She-endures-with->

me-Final-evaluation-of-the-Scottish-Guardianship-Service-Pilot-PDF.pdf (letöltés ideje: 2026.01.03.)

ICRC: *Restoring Family Links: Strategy for the International Red Cross and Red Crescent Movement 2020-2025*, Geneva, International Committee of the Red Cross, 2020.
<https://www.icrc.org/en/publication/4507-restoring-family-links-strategy-international-red-cross-and-red-crescent-movement> (letöltés ideje: 2026.01.10.)

International Organization for Migration: *World Migration Report 2020*, Geneva, 2019.
https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf (letöltés ideje: 2025.11.13.)
International Organization for Migration: *International Migration Law No. 34 – Glossary on Migration*. IOM, Geneva, 2019. 132. o. <https://publications.iom.int/books/international-migration-law-ndeg34-glossary-migration> (letöltés ideje: 2025.12.23.)

International Organization for Migration: *International Migration Law No. 34 – Glossary on Migration*. IOM, Geneva, 2019. 132. o. <https://publications.iom.int/books/international-migration-law-ndeg34-glossary-migration> (letöltés ideje: 2025.12.22.)

Katolikus Karitasz: <https://karitasz.hu/aktualis/aktualis-hirek/osszefogas-a-menekultekert>
<https://www.karitasz.hu/aktualis/segitseg-a-foti-gyermekkozpontnak> (letöltés ideje: 2025.10.29.)

Jobb adni, társadalmi missziók: <https://jobbadni.hu/szolgalataink/tarsadalmi-missziok/menekultmisszio/> (letöltés ideje: 2025.10.29.)

Károlyi István Gyermekközpont: Kísérő nélküli kiskorúak gyermekotthoni ellátása.
<https://kigyk.hu/gyermekotthoni-ellatas/kisero-nelkuli-kiskoruak-gyermekotthoni-ellatasa>
(letöltés ideje 2025.10.29.)

Központi Statisztikai Hivatal: *Szociális statisztikai évkönyv, 2021*, 6. Gyermekvédelmi szakellátás fejezet, Budapest, 2022. https://www.ksh.hu/evkonyvek/2022/magyar-statisztikai-evkonyv-2022/pdf/statevk2022_3_5.pdf (letöltés ideje: 2026.0.10.); KSH STADAT 25.1.2.6. *Gyermekvédelmi szakellátásban részesülő gyermekek és fiatal felnőttek*.
https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0043.html (letöltés ideje: 2026.0.10.)

Lost in Europe: *More than 18,000 migrant children go missing in Europe*, 20 April 2021. <https://lostineurope.eu/investigations/data-and-statistics-investigations/more-than-18-000-migrant-children-go-missing-in-europe-this-is-a-story-of-humanity> (letöltés ideje: 2026.01.10.); Lost in Europe: *51.433 unaccompanied minors “lost” in Europe*, 30 April 2024. <https://lostineurope.eu/investigations/data-and-statistics-investigations/51-433-unaccompanied-minors-lost-in-europe> (letöltés ideje: 2026.01.10.)

Lost in Europe: *51.433 unaccompanied minors “lost” in Europe*, 30 April 2024. <https://lostineurope.eu/investigations/data-and-statistics-investigations/51-433-unaccompanied-minors-lost-in-europe> (letöltés ideje: 2026.01.10.)

Magyar Helsinki Bizottság: *A menekültügyi helyzet Magyarországon 2013-ban*, Budapest, 2014, 42-47. o. https://helsinki.hu/wp-content/uploads/hel2013_menekulthun_final.pdf (letöltés ideje: 2025.11.10.)

Magyar Helsinki Bizottság: *Kísérő nélküli kiskorúakkal foglalkozó gyermekvédelmi szakemberek számára szóló segédlet*, 2019. https://helsinki.hu/wp-content/uploads/szakmai_segedlet_web-FINAL.pdf (letöltés ideje: 2025.10.29.)

Menedék-Migránsokat Segítő Egyesület, Kik vagyunk <https://menedek.hu/kik-vagyunk> (letöltés ideje: 2025.10.29.)

Magyar Helsinki Bizottság: *Családegyesítés Magyarországon: jogosultak, kérelmezés menete*. Budapest, 2023. március 22. <https://helsinki.hu/csaladegyesito-magyarorszagon/> (letöltés ideje: 2025.04.10.)

MA and Others v. Secretary of State for the Home Department, az Európai Unió Bíróságának Negyedik Tanácsa, C-648/11. sz. ügy, 2013. június 6-i ítélet, ECLI:EU:C:2013:367 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:62011CJ0648> (letöltés ideje: 2025.12.10.)

M.H. és S.B. kontra Magyarország, nos. 10940/17 és 15977/17, 2024. február 22. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-231093%22%5D%7D> (letöltés ideje: 2025.04.10.)

MRÁZIK Julianna: *Migráció és oktatás*. Szakirodalmi körkép. Pécs, 2017.

https://real.mtak.hu/81096/1/EDU_2017.3.4_Mrazik_Migracio_es_oktatas_u.pdf (letöltés ideje: 2025.02.24.)

M.S.S. v. Belgium and Greece, 30696/09. sz. kérelem, EJEB Nagykamara, 2011. január 21-i ítélet <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-103050%22%5D%7D> (letöltés ideje: 2025.12.10.)

OHCHR: *Recommended Principles and Guidelines on Human Rights at International Borders*, Geneva, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2014. https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Migration/OHCHR_Recommended_Principles_Guidelines.pdf (letöltés ideje:2025.03.13.)

OHCHR and Global Migration Group: *Principles and Guidelines, supported by practical guidance, on the human rights protection of migrants in vulnerable situations*, Geneva, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2018.

<https://www.ohchr.org/en/documents/tools-and-resources/principles-and-guidelines-human-rights-protection-migrants-vulnerable> (letöltés ideje: 2025.03.13.)

Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat: Közérdekű adatok. <https://ogysz.hu/kozerdeku-adatok?view=article&layout=edit&id=140> (letöltés ideje: 2025.11.01.)

Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság: Menedékkérők ellátása

<https://oif.gov.hu/tajekoztatok/menedekkerok-ellatasa> (letöltés ideje: 2026.01.12.)

Popov v France, nos. 39472/07 és 39474/07, EJEB, 2012. január 19., §§ 91-107, 119-147.

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-108710%22%5D%7D> (letöltés ideje: 2025.04.09.)

Rahimi kontra Görögország, 8687/08. § 108–118.

<https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-104366%22%5D%7D> (letöltés ideje: 2025.12.10.)

Regulation (EU) 2019/1896 of the European Parliament and of the Council of 13 November 2019 on the European Border and Coast Guard, Article 3(1)(a), OJ L 295, 14.11.2019.
<https://prd.frontex.europa.eu/wp-content/uploads/celex-32019r1896-en-txt.pdf> (letöltés ideje: 2025.03.13.)

R.R. és mások kontra Magyarország, no. 36037/17, 2021. március 2.
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-208406%22%5D%7D> (letöltés ideje: 2025.04.10.)

Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság: *2025. évi végleges elemi költségvetés*.
https://szgyf.gov.hu/wp-content/uploads/2025/07/Elemi_koltsegvetes_2025_.pdf (letöltés ideje: 2026.01.13.)

A Tanács 168/2007/EK RENDELETE (2007. február 15.) az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének létrehozásáról <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007R0168> (letöltés ideje: 2025.03.13.)

TQ kontra Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, az Európai Unió Bíróságának Negyedik Tanácsa, C-441/19. sz. ügy, 2021. január 14-i ítélet, ECLI:EU:C:2021:9 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/SUM/?uri=celex:62019CJ0441>(letöltés ideje: 2025.12.10.)

UNHCR: *Global Trends. Forced Displacement in 2024*, Geneva, 2024.
<https://reliefweb.int/report/world/global-trends-forced-displacement-2024-enar> (letöltés ideje: 2025.09.10.)

UNHCR: *Stepping Up: Refugee Education in Crisis*, Geneva, 2019.
<https://digitallibrary.un.org/record/4055655?v=pdf> (letöltés ideje: 2025.12.09.)

UNHCR: *Children on the Run: Unaccompanied Children Leaving Central America and Mexico and the Need for International Protection*, Washington, D.C., 2014.
https://www.researchgate.net/publication/267041912_Children_on_the_Run_Unaccompanied_Children_Leaving_Central_America_and_Mexico_and_the_Need_for_International_Protection (letöltés ideje: 2025.12.14.)

UNHCR: *Resources for Employers in Hungary*. <https://www.unhcr.org/europe/resources-employers-hungary> (letöltés ideje: 2026.05.19.)

UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside Their Country of Origin*.
<https://digitallibrary.un.org/record/566055?v=pdf> (letöltés ideje: 2025.01.07.)

United Nations Department of Economic and Social Affairs - UN DESA: *International Migrant Stock 2020 - Documentation*, New York, 2021.
https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/files/documents/2021/Jan/undesa_pd_2020_international_migrant_stock_documentation.pdf
(letöltés ideje: 2025.11.07.)

UNDP - OPHI: *2025 Global Multidimensional Poverty Index (MPI): Overlapping Hardships: Poverty and Climate Hazards*. UNDP Human Development Report Office - Oxford Poverty and Human Development Initiative, New York, Oxford, 2025. <https://hdr.undp.org/content/2025-global-multidimensional-poverty-index-mpi#/indicies/MPI> (letöltés ideje: 2026. 01.07.)

UNDP - United Nations Development Programme: *Human Development Report 2020. The Next Frontier: Human Development and the Anthropocene*. UNDP, New York, 2020.
<https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2020> (letöltés ideje: 2026.01.07.)

UNICEF: *Protecting Children Affected by Migration*, UNICEF Europe and Central Asia Regional Office. <https://www.unicef.org/eca/programme/protecting-children-affected-migration>. (letöltés ideje: 2025.03.13.)

UNICEF: *Agenda for Action for Children on the Move*.
<https://www.unicef.org/media/83571/file/Global-Programme-Framework-on-Children-on-the-Move.pdf> (letöltés ideje: 2025.03.13.)

UNICEF Magyarország: *Útmutató a lakóhelyüket elhagyni kényszerült és menekült gyermekek védelméhez az ukrán konfliktus kapcsán*. <https://unicef.hu/igy-segitunk/hireink/utmutato-a->

lakohelyüket elhagyni-kenyszerült-es-menekült-gyermekek-vedelmehez-az-ukran-konfliktus-kapcsán (letöltés ideje: 2025.03.03.)

UNICEF Magyarország: *Hogyan gondoskodjunk a kísérő nélküli menekült gyermekekről?*
<https://unicef.hu/igy-segitunk/hireink/hogyan-gondoskodjunk-a-kisero-nelkuli-menekult-gyermekekrol> (letöltés ideje: 2025.03.03.)

UNICEF - UNHCR - IOM: *Migrant and Refugee Children in Europe - Accompanied, Unaccompanied and Separated - Overview of Trends, 2023.*
<https://www.unicef.org/eca/media/35841/file/Migrant%20and%20Refugee%20Children%20Europe%202023.pdf.pdf> (letöltés ideje: 2025. 10.09.)

United Nations High Commissioner for Refugees - UNHCR: *Guidelines on Policies and Procedures in dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum.* Geneva, 1997. 1–5. o.
<https://digitallibrary.un.org/record/465510?v=pdf> (letöltés ideje: 2025.01.14.)

United Nations Children’s Fund - UNICEF: *Uprooted. The growing crisis for refugee and migrant children.* New York, 2016. <https://www.unicef.org/reports/uprooted-growing-crisis-refugee-and-migrant-children> (letöltés ideje: 2025.01.14.)

UNICEF - UNHCR: *Safe and Sound: What States can do to ensure respect for the best interests of unaccompanied and separated children in Europe.* 2014. 34–42. o.; 54–60. o.
https://www.unicef.ch/sites/default/files/2018-08/safe-and-sound-en_0.pdf (letöltés ideje: 2025.12.21.)

United Nations Office on Drugs and Crime - UNODC: *Global Report on Trafficking in Persons 2022.* United Nations, New York, 2022. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2022/GLOTiP_2022_web.pdf (letöltés ideje: 2025.11.10.)

UNODC: *Toolkit to Combat Trafficking in Persons. Global Programme against Trafficking in Human Beings,* Vienna, 2008. <https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/HT-toolkit-en.pdf> (letöltés ideje: 2025.03.13.)

WHO: Report on the Health of Refugees and Migrants in the WHO European Region, 2018.
[https://www.who.int/publications/i/item/health-of-refugees-and-migrants---who-european-region-\(2018\)](https://www.who.int/publications/i/item/health-of-refugees-and-migrants---who-european-region-(2018)) (letöltés ideje: 2025.04.13.)

Jogszabályi hivatkozások

2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról

2007. évi LXXX. törvény a menedéjogról

2023. évi XC. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról.

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről

1991. évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről. 2–3. cikk.

2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről

Az Európai Unió Alapjogi Chartája, 2009.

149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról

A Tanács (EU) 2022/382 végrehajtási határozata (2022. március 4.) a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek Ukrajnából való tömeges beáramlása tényének a 2001/55/EK irányelv 5. cikke értelmében történő megállapításáról és átmeneti védelem bevezetéséről

A Tanács 168/2007/EK RENDELETE (2007. február 15.) az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének létrehozásáról

Convention Relating to the Status of Refugees, Geneva, 1951

UN Committee on the Rights of the Child: *General Comment No. 6 (2005)*

Convention Relating to the Status of Stateless Persons, New York, 1954

United Nations High Commissioner for Refugees - UNHCR: *UNHCR Guidelines on Determining the Best Interests of the Child*. Geneva, May 2008. 14–22. o

Az Európai Parlament és a Tanács 2013/33/EU irányelve a nemzetközi védelmet kérelmezők befogadására vonatkozó szabályok megállapításáról

Az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelve (2008. december 16.) a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról

Az Európai Parlament és a Tanács 2013/32/EU irányelve a nemzetközi védelem megadására és visszavonására vonatkozó közös eljárásokról

Az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelve (2008. december 16.) a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról

14. A DOKTORJELÖLT SZAKMAI ÖNÉLETRAJZA

A doktorjelölt szakmai pályafutása a közigazgatás, a migrációkutatás és a felsőoktatás metszéspontjában bontakozott ki, amelyben a tudományos érdeklődés és a gyakorlati tapasztalat egymást erősítve alakította szakmai profilját.

2020 óta a Nemzeti Közszerológati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Karának Dékáni Hivatalában, a Magyar Diplomáciai Akadémián dolgozik főreferensi pozícióban, ahol a Külgazdasági és Külügyminisztériummal együttműködésben megvalósuló diplomataképzés és diplomáciai vezetőképzés és az ahhoz kapcsolódó szakmai programok szervezésében és koordinációjában vesz részt.

Ezt megelőzően 2018 és 2020 között az egyetem Kutatásmódszertani és Mérésügyi Irodájában projekt szakmai koordinátorként tevékenykedett, ahol kutatási és fejlesztési projektek szakmai megvalósításában vett részt.

Korábban, 2010 és 2012 között a Nemzeti Fejlesztési Ügynökségnél programirányítóként dolgozott, ahol közpolitikai és fejlesztéspolitikai folyamatok koordinációjában szerzett tapasztalatot.

Felsőfokú tanulmányait több intézményben folytatta, amely multidiszciplináris szemléletének kialakulását alapozta meg. 2006-ban a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán szerzett mesterfokozatot, majd 2009-ben a Budapesti Corvinus Egyetem Közigazgatás-tudományi Karán alapképzésben végzett. Ezt követően 2012-ben a Nemzeti Közszerológati Egyetemen szerzett mesterfokozatot. Jelenleg a Nemzeti Közszerológati Egyetem Közigazgatás-tudományi Doktori Iskolájának doktorjelöltje.

Nemzetközi szakmai és tudományos kapcsolatai keretében több külföldi felsőoktatási intézményhez is kötődik. Ösztöndíj keretében tanulmányokat folytatott az olaszországi University of Bologna intézményében, amely jelentős mértékben hozzájárult nemzetközi és interdiszciplináris szemléletének elmélyítéséhez. Több nemzetközi előadás és publikáció szerzője. Előadott többek között az University of Würzburg nemzetközi tudományos konferencián, a római Sapienza Egyetemen, ahol egyúttal társszerzős kötetének szakmai bemutatására is sor került.

Tudományos érdeklődése már egyetemi tanulmányai során a humanitárius válságok, a nemzetközi segélyezés és a migráció összefüggései felé fordult, amely fokozatosan vezetett el a migráció komplex, jogi és közigazgatási szempontú vizsgálatához. Korai kutatásai a humanitárius kommunikáció, a fejlesztéspolitika és a válságövezetek problémakörére

irányultak, majd ezek szerves folytatásaként a migráció, azon belül is a kísérő nélküli kiskorúak helyzete került kutatásainak középpontjába.

A doktorjelölt kutatási tevékenységét tudatosan egészítette ki gyakorlati tapasztalatszerzéssel is: több, migrációhoz és gyermekvédelemhez kapcsolódó akkreditált szakmai képzést sikeresen elvégzett, valamint önkéntes tevékenységet végzett a főtí Károlyi István Gyermekközpontban. E tapasztalatok hozzájárultak ahhoz, hogy kutatásait ne csupán elméleti, hanem gyakorlati szempontból is megalapozott módon végezze.

Tudományos munkásságát számos magyar és idegen nyelvű publikáció, valamint hazai és nemzetközi konferenciákon tartott előadások jelzik. Kutatásai elsősorban a migráció, a menekültügy és a kísérő nélküli kiskorúak jogi és intézményi helyzetének vizsgálatára irányulnak. Publikációi között könyvfejezetek, folyóiratcikkek és tanulmányok egyaránt megtalálhatók, amelyek hazai és nemzetközi tudományos fórumokon kerültek publikálásra, s szakmai lektora a témában született külföldi publikációnak is.

A doktorjelölt tudományos közéleti szerepvállalása szintén meghatározó: tagja a Doktoranduszok Országos Szövetsége Hadtudományi Osztályának és Közigazgatás-tudományi Osztályának, valamint részt vesz az egyetemi doktorandusz közéletben is. Emellett szerkesztőként közreműködött több tudományos tanulmánykötet létrehozásában.

A doktorjelölt szakmai pályája és kutatási tevékenysége egyaránt azt tükrözi, hogy a migráció és a gyermekvédelem határterületén végzett kutatásait tudományos megalapozottság, gyakorlati tapasztalat és következetes szakmai elköteleződés jellemzi. Mindemellett több szocio porté- és dokumentumfilm rendezője és szerkesztője.

15. A DOKTORJELÖLT PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉKE

Publikációk

Publikáció részletei:

szerzők: Bende Zsófia, Dr. Friedery Réka

publikáció címe: „Legal Framework and Practice of Family Reunification in Hungary”

megjelenés helye: in Family Reunification: International, European and National Perspectives. BWV Berliner Wissenschafts-Verlag.

publikáció kategorizálása: Idegen nyelvű könyvfejezet

MTMT link:

<https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;30410063>

ISBN/ISSN szám: ISBN 978-3-8305-3823-3

Már megjelent: igen

Publikáció részletei:

szerzők: Bende Zsófia, Dr. Friedery Réka

publikáció címe: „Unaccompanied Minors in Hungary”

megjelenés helye: in Unaccompanied Minors In International, European and National Law. BWV Berliner Wissenschafts-Verlag

publikáció kategorizálása: Idegen nyelvű könyvfejezet

MTMT link: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;30410082>

ISBN/ISSN szám: ISBN 978-3-8305-3578-2

Már megjelent: igen

Publikáció részletei:

szerző: Bende Zsófia

publikáció címe: „Asylum Procedure in Italy- through the eyes of unaccompanied minors”

megjelenés helye: in Przegląd Prawa Konstytucyjnego. 2018/no6 (46)

publikáció kategorizálása: Folyóiratcikk-Külföldön megjelenő idegen nyelvű lektorált folyóiratban- MTA A-B kategóriás folyóiratban

MTMT link: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;30410034>

ISBN/ISSN szám: ISSN 2082-1212

Már megjelent: igen

Publikáció részletei:

szerző: Bende Zsófia

publikáció címe: „Unaccompanied Minors in the EU”

megjelenés helye: in Acta Humana – Emberi Jogi Közlemények, Új folyam (A4/10.312), 4/2015. 59-68. pp.

publikáció kategorizálása: Idegen nyelvű MTA A-B kategóriás folyóiratban

MTMT link: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;3051051>

ISBN/ISSN szám: ISSN 2786-0728

Már megjelent: igen

Publikáció részletei:

szerző: Bende Zsófia

publikáció címe: „A kísérő nélküli kiskorúak lakhatása, iskoláztatása, egészségügyi ellátása Magyarországon”

megjelenés helye: Társadalom és Honvédelem XX. Évfolyam, 2016/2

publikáció kategorizálása a Képzési Terv 6.1. pontja alapján: Hazai megjelenésű lektorált folyóiratban- Magyar nyelvű MTA A-B kategóriás folyóiratban

MTMT link: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;30410097>

ISBN/ISSN szám: ISSN 1417-7293

Már megjelent: igen

Publikáció részletei:

szerző: Bende Zsófia

publikáció címe: „A migráció megjelenítése hírműsorokban”

megjelenés helye: Társadalom és Honvédelem XIX. évfolyam, 2015/4.

publikáció kategorizálása: Hazai megjelenésű lektorált folyóiratban- Magyar nyelvű MTA A-B kategóriás folyóiratban

MTMT link: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;30410107>

ISBN/ISSN szám: ISSN 1417-7293

Már megjelent: igen

Publikáció részletei:

szerző: Bende Zsófia

publikáció címe: „A környezeti migráció, mint komplex kihívás”

megjelenés helye: Hadtudomány, XXIV. évfolyam 3-4. szám

publikáció kategorizálása: Hazai megjelenésű lektorált folyóiratban- Magyar nyelvű
MTA A-B kategóriás folyóiratban

MTMT link: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;2789559>

ISBN/ISSN szám: ISSN 1215-4121

Már megjelent: igen

Publikáció részletei:

szerek: Bende Zsófia, Soós Hajnalka

publikáció címe: „A katasztrófavédelem szervezeti és irányítási kérdéseinek változása”

megjelenés helye: Műszaki Katonai Közlöny XXIII. évfolyam, 2013. 1. szám

publikáció kategorizálása: Hazai megjelenésű lektorált folyóiratban- Magyar nyelvű
MTA A-B kategóriás folyóiratban

MTMT link: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;3049026>

ISBN/ISSN szám: ISSN 2063-4986

Már megjelent: igen

Publikáció részletei:

szerek: Bende Zsófia

publikáció címe: „Falakból hidak...- Afrika és Európa közötti migráció”

megjelenés helye: Kisebbségkutatás. 2012. 21. évf. 1. szám

publikáció kategorizálása: Hazai megjelenésű lektorált folyóiratban- Magyar nyelvű
MTA A-B kategóriás folyóiratban

MTMT link: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;3045552>

ISBN/ISSN szám: ISSN 1215-2684

Már megjelent: igen

Publikáció részletei:

szerek: Bende Zsófia

publikáció címe: „Egy összetett humanitárius válság - A darfúri krízis”

megjelenés helye: Államtudományi Doktorandusz Közlemények 2012. április

publikáció kategorizálása: Hazai megjelenésű lektorált folyóiratban- Magyar nyelvű
MTA A-B kategóriás folyóiratban

MTMT link: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;3045766>

ISBN/ISSN szám: ISSN 2063-4951

Már megjelent: igen

Publikáció részletei:

szerző: Bende Zsófia

publikáció címe: „Falakból hidak – Afrika és Európa közötti migráció”

megjelenés helye: Államtudományi Doktorandusz Közlemények 2012. április

publikáció kategorizálása: Hazai megjelenésű lektorált folyóiratban- Magyar nyelvű
MTA A-B kategóriás folyóiratban

MTMT link: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;31960844>

ISBN/ISSN szám: ISSN 2063-4951

Már megjelent: igen

Publikáció részletei:

szerző: Bende Zsófia

publikáció címe: „Halat vagy hálót?”

megjelenés helye: Pro Publico Bono Online Állam- és Közigazgatás- Tudományi
Szemle. 1. évf. 2. szám

publikáció kategorizálása: Hazai megjelenésű lektorált folyóiratban- Magyar nyelvű
MTA A-B kategóriás folyóiratban

MTMT link: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;3049010>

ISBN/ISSN szám: ISSN 2063-9066

Már megjelent: igen

Bende Zsófia (Szerkesztő)

A NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM KÖZIGAZGATÁS-TUDOMÁNYI
KAR KÖZIGAZGATÁS-TUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLÁJA 2013/2014-ES
TANÉVÉNEK KUTATÓI FÓRUMA: tanulmánykötet, Budapest,
Magyarország: Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Közigazgatástudományi
Kar (2014), 132 p., ISBN: 9786155305528

Bende Zsófia (Szerkesztő), Halász Iván (Szerkesztő)

Összehasonlító alkotmányjog: Fejezetek az alkotmány, az állam, az államszervezet és
az alapvető jogok témaköréből, Budapest, Magyarország: Nemzeti Közzolgálati
Egyetem, Közigazgatástudományi Kar (2014), 184 p., ISBN: 9786155344510

Bende Zsófia, szakmai lektor

Legal Protections for Children in Refugee and Migrant Crises in Central and Eastern
Europe by Lilla Garayov – in *Frontiers in Political Science*. 2025. – szakmai lektorálás

angol nyelven <https://www.frontiersin.org/journals/political-science/articles/10.3389/fpos.2025.1585607/full>

Konferencia-előadások

Konferencia-előadás részletei:

előadó: Bende Zsófia

előadás címe: „Kísérő nélküli kiskorúak az ukrán konfliktusban”

konferencia megnevezése: Az ukrain háború jogi és társadalmi kihívásai

konferencia időpontja és helye: Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2022. július 07.

az előadás kategorizálása: Magyarországon rendezett, magyar nyelvű

Konferencia-előadás részletei:

előadó: Bende Zsófia

előadás címe: „Kísérő nélküli kiskorúak a menekültjogban”

konferencia megnevezése: Konferencia a menekültügyi egyezmény évfordulója alkalmából

konferencia időpontja és helye: Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2021. június 23.

az előadás kategorizálása: Magyarországon rendezett, magyar nyelvű

Konferencia-előadás részletei:

előadó: Bende Zsófia

előadás címe: „Legal Framework and Practice of Family Reunification in Hungary”

konferencia megnevezése: Family reunification book conference

konferencia időpontja és helye: Sapienza Egyetem, Róma, 2017. december 15.

az előadás kategorizálása: külföldön rendezett, idegen nyelvű

Konferencia-előadás részletei:

előadó: Bende Zsófia

előadás címe: „Rules regarding UM in Hungary”

konferencia megnevezése: Germany and Hungary: Migration and Asylum

konferencia időpontja és helye: Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Államtudományi és Közigazgatási Kar, 2017. június 10.

az előadás kategorizálása: Magyarországon rendezett, idegen nyelvű

Konferencia-előadás részletei:

előadó: Bende Zsófia

előadás címe: „Kísérő nélküli kiskorúak befogadása”

konferencia megnevezése: Tavaszi Szél Konferencia

konferencia időpontja és helye: Miskolci Egyetem, 2017. április 1.

az előadás kategorizálása: Magyarországon rendezett, magyar nyelvű

Konferencia-előadás részletei:

előadó: Bende Zsófia

előadás címe: „Menedékjogi eljárás és a kísérő nélküli kiskorúak”

konferencia megnevezése: Rendészeti Ágazat Doktoranduszainak VIII. Országos Fóruma

konferencia időpontja és helye: Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, 2016. november 17.

az előadás kategorizálása: Magyarországon rendezett, magyar nyelvű

Konferencia-előadás részletei:

előadó: Bende Zsófia

előadás címe: „Kísérő nélküli kiskorúak Magyarországon”

konferencia megnevezése: Migrációs és integrációs politikák az EU-ban és egyes nemzetállamokban

konferencia időpontja és helye: Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Államtudományi és Közigazgatási Kar, 2016. április 13.

az előadás kategorizálása: Magyarországon rendezett, magyar nyelvű

Konferencia-előadás részletei:

előadó: Bende Zsófia

előadás címe: „Unnaccompanied minors in Hungary”

konferencia megnevezése: 4th Würzburg Symposium Migration Society

konferencia időpontja és helye: Würzburgi Egyetem, Németország, 2015. december 4.

az előadás kategorizálása: külföldön rendezett, idegen nyelvű

Konferencia-előadás részletei:

előadó: Bende Zsófia

előadás címe: „Reception of unaccompanied minors in the EU”

konferencia megnevezése: New and Old Migrant Minorities in Central Europe (Creation, Legal Status and Real Situation)

konferencia időpontja és helye: Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar, 2015. március 25.

az előadás kategorizálása: Magyarországon rendezett, idegen nyelvű

Konferencia-előadás részletei:

előadó: Bende Zsófia

előadás címe: „A kísérő nélküli kiskorúakkal kapcsolatban alkalmazandó különleges intézkedések az uniós jogban”

konferencia megnevezése: Rendészeti Ágazat Doktoranduszainak VI. Országos Fóruma

konferencia időpontja és helye: Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014. november 20.

az előadás kategorizálása: Magyarországon rendezett, magyar nyelvű

Konferencia-előadás részletei:

előadó: Bende Zsófia

előadás címe: „A migráció megjelenítése hírműsorokban”

konferencia megnevezése: Haza Szolgálatában Konferencia

konferencia időpontja és helye: Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014. október 31.

az előadás kategorizálása: Magyarországon rendezett, magyar nyelvű

Konferencia-előadás részletei:

előadó: Bende Zsófia

előadás címe: „A kísérő nélküli kiskorú migránsok elmúlt évtizede Európában”

konferencia megnevezése: A Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola 2013/2014. tanévi Kutatói Fóruma

konferencia időpontja és helye: Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar, ISBN: 978-615-5305-52-8, 2014. május 15.

az előadás kategorizálása: Magyarországon rendezett, magyar nyelvű

Konferencia-előadás részletei:

előadó: Bende Zsófia

előadás címe: Elindulni. Úton lenni. Megérkezni. De hova? - Kísérő nélküli kiskorúak a válságokban

konferencia megnevezése: Migráció és válságkezelés

konferencia időpontja és helye: Nemzeti Közszerolgálati Egyetem Közizagzgatás-tudományi Kar, 2014. április 16.

az előadás kategorizálása: Magyarországon rendezett, magyar nyelvű

Konferencia-előadás részletei:

előadó: Bende Zsófia

előadás címe: Elveszve az európai játszóterén

konferencia megnevezése: Tavaszzi Szél Konferencia

konferencia időpontja és helye: Debreceni Egyetem, 2014. március 21.

az előadás kategorizálása: Magyarországon rendezett, magyar nyelvű

Konferenciaközlemény részletei:

szerző: Bende Zsófia

konferenciaközlemény címe: A kísérő nélküli kiskorú migránsok elmúlt évtizede Európában

megjelenés helye: A Közizagzgatás-tudományi Doktori Iskola 2013/2014. tanévi Kutatói Fóruma

ISBN/ISSN szám: ISBN: 978-615-5305-52-8

Már megjelent: igen

Óratarás

„Diaszpórák és az anyaország kapcsolatai a világban” – előadás, Nemzeti Közszolgalati Egyetem Rendészettudományi Kar, 2014. március 25.

„Magyar állampolgárság tegnap és ma. Az állampolgárság integratív szerepe és a politikai közösség aktuális határai” – előadás, Nemzeti Közszolgalati Egyetem Rendészettudományi Kar, 2014. március 25.

„A kísérő nélküli kiskorúakkal kapcsolatban alkalmazandó különleges intézkedések az uniós jogban.” - Migráció és menekültügy c. Kurzus - előadás magyar nyelven. ELTE ÁJK, 2016. november 09.

„Az aktuális migrációs trendek. Magyarország és nemzetközi migráció. Magyarországi bevándorlás történelmi jellemzői” - előadás, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar, 2013. szeptember 18.

„Ókori diplomáciatörténet” - előadás, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar, 2013. szeptember 18.

„Alkotmányozás és rendszerváltás Közép- és Kelet-Európában” - előadás, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar, 2013. szeptember 18.

„Nemzetközi igazgatás válságövezetekben” – előadás - Nemzeti Közsolgálati Egyetem, 2012. május 11.

